

ریاست جمهوری
سازمان برنامه و بودجه کشور
سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

گزارش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان اردبیل سال ۱۳۹۵

معاونت هماهنگی برنامه و بودجه

انتشارات سازمان برنامه و بودجه کشور ۱۳۹۷

سرشناسه	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل
عنوان و نام پدیدآور	معاونت هماهنگی برنامه و بودجه
مشخصات نشر	گزارش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان اردبیل ۱۳۹۵ / تهیه‌کننده:
مشخصات ظاهری	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل، معاونت آمار و اطلاعات
شابک	تهران، سازمان برنامه و بودجه کشور، مرکز اسناد، مدارک و انتشارات ۹۷
وضعیت فهرست‌نویسی	۲۸۰ ص، مصور، جدول، نمودار
یادداشت	فیپا:
موضوع	نمایه:
موضوع	۱- اردبیل (استان) - اوضاع اقتصادی
موضوع	۲- اردبیل (استان) - اوضاع اجتماعی
موضوع	۳- اردبیل (استان) - اوضاع زیربنایی
شناسه افزوده	سازمان برنامه و بودجه کشور، مرکز اسناد، مدارک و انتشارات
رده‌بندی کنگره	
رده‌بندی دیویی	
شماره کتابشناسی ملی	

ناشر:	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل
تهیه‌شده:	دبیرخانه شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان
تاریخ انتشار:	۱۳۹۷
شماره نشریه:	۵۱ - (۲۸۰ ص، جدول، نمودار)
شمارگان:	۵۰۰ جلد
نظارت عالی:	داود شایقی
رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل	نظارت و هماهنگی:
محمد حسینقلی زاده	معاون هماهنگی برنامه و بودجه استان
نظارت و هماهنگی انتشارات:	نوریش محمدی
رئیس حوزه ریاست و روابط عمومی سازمان	تهیه و تدوین:
سپیدا قلیزاده-	غلام رضا خوشزاد- بلال پیر محمد - ثریا سیفی-
مهدی محمدی- امین مولایی نیا - اکبر خروشی - محمدمهرپور	طراحی، ویراستاری، صفحه‌آرایی:
مسعود نامری	کانون تبلیغاتی آبریس

نشانی: اردبیل، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی

تلفن: ۳۳۷۴۹۸۱۸ - ۴۵ دورنگار: ۳۳۷۴۴۲۰۰ - ۴۵

کد پستی: ۵۵۶۱۵۸۱۳۴۶۳ پست الکترونیکی: www.ardabilmpo.ir

پیش‌گفتار

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل در جهت انجام وظایف سازمانی و به‌منظور تشریح آخرین وضعیت اقتصادی و اجتماعی استان، هر سال گزارش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان را تهیه و منتشر می‌نماید.

این سازمان تلاش می‌کند علی‌رغم مشکلاتی که در تهیه آمار و اطلاعات وجود دارد با سازوکار فراهم‌شده، به نحوی این گزارش را تهیه و ارائه نماید که پاسخ‌گوی نیاز اطلاعاتی و تحقیقی استفاده‌کنندگان باشد.

یکی از محورهای فعالیت اصلی در تهیه این گزارش علاوه بر تولید اطلاعات موردنیاز، تلاش برای جمع‌آوری، طبقه‌بندی، تحلیل، خلاصه‌سازی و انتشار اطلاعات مناسب برای همه گروه‌های به‌خصوص برنامه‌ریزان می‌باشد. لذا این گزارش با ارائه تصویری از وضع استان در سال ۱۳۹۵ و مقایسه آن با سال ۱۳۹۴ می‌تواند مدیران، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران را در تصمیم‌گیری مؤثرتر و کارآمد یاری دهد.

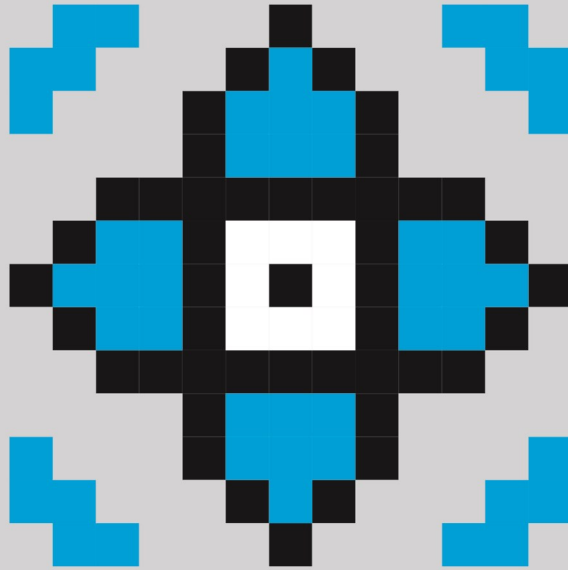
امید است گزارش حاضر تصویر خلاصه‌ای از شرایط اقتصادی- اجتماعی استان را در اختیار مسئولان و برنامه‌ریزان، مدیران دستگاه‌های اجرایی محققان و دانش‌پژوهان و سایر علاقه‌مندان قرار دهد. در پایان از مساعدت و همکاری دستگاه‌های اجرایی استان اردبیل که در تهیه ارقام آماری همکاری لازم را داشته‌اند تشکر و قدردانی می‌نمایم.

داود شایقی

رئیس سازمان برنامه‌و بودجه

فهرست مطالب

۱. سرزمین و آب و هوا ۱
۲. جمعیت، نیروی انسانی و بازار کار ۱۹
۳. ساختار رشد اقتصادی ۳۵
۴. پول و بانکداری و بیمه ۴۶
۵. هزینه و درآمد خانوارها ۵۵
۶. بودجه عمومی استان ۶۹
۷. امور پیمانکاران، مشاوران و گزارش نظارتی پروژه‌ها ۷۹
۸. انرژی و سوخت ۸۷
۹. حمل و نقل ۹۷
۱۰. ارتباطات ۱۰۹
۱۱. عمران شهری، روستایی و عشایری ۱۱۷
۱۲. آب، کشاورزی و منابع طبیعی ۱۴۰
۱۳. صنعت و معدن ۱۸۱
۱۴. بازرگانی ۱۹۸
۱۵. آموزش و پرورش ۲۰۹
۱۶. آموزش فنی و حرفه‌ای استان ۲۳۴
۱۷. آموزش عالی ۲۳۷
۱۸. بهداشت و درمان ۲۵۰
۱۹. رفاه و تأمین اجتماعی ۲۵۸
۲۰. تربیت بدنی ۲۶۴
۲۱. فرهنگ و هنر ۲۷۰

فصل اول

سرزمین و آب و هوا

۱. سرزمین و آبوهوا

موقعیت جغرافیایی، حدود و وضعیت طبیعی و محیط زیست

۱-۱. حدود و موقعیت

استان اردبیل با مساحتی بالغ بر ۱۷۸۶۷ کیلومترمربع (۱/۰۹ درصد مساحت کل کشور) در شمال فلات ایران بین عرض ۳۷ درجه و ۴۵ دقیقه و ۳۹ درجه و ۴۲ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۳۰ درجه و ۴۷ دقیقه تا ۵۵ درجه و ۴۸ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ در شمال غربی ایران واقع شده است. در شمال و شمال شرقی رود ارس و امتداد رشته کوه تالش، یعنی کوه‌های پشت سارا و رود بلقار یا بالهارود مرز بین استان و جمهوری آذربایجان را تشکیل می‌دهد. در شرق رشته کوه‌های تالش و باغرو این خطه را از استان گیلان جدا می‌کند. از غرب به استان آذربایجان شرقی منتهی شده و در جنوب کشیدگی رشته کوه‌ها، دره‌ها و جلگه‌ها موجب پیوستگی توپوگرافیک استان با استان زنجان می‌شود.

چهار شهرستان از این استان به طول ۲۸۲/۵ کیلومتر با جمهوری آذربایجان هم مرز می‌باشند که در ۱۵۹ کیلومتر آن رودهای ارس و بالهارود جریان دارند. در حال حاضر ارتباط استان با جمهوری آذربایجان در طول این مرز تنها از دو نقطه اصلاندوز و بیله سوار انجام می‌گیرد. از نظر هم‌جواری استان آذربایجان شرقی با ۳۲۴ کیلومتر مرز مشترک با شهرستان های پارس‌آباد، مشگین‌شهر، نیر، کوثر و خلخال در رتبه اول قرار دارد. استان اردبیل در جنوب خود با استان زنجان هم‌جوار بوده و در طول ۶۲/۵ کیلومتر همسایه جنوبی شهرستان خلخال

محسوب می‌شود. با وجود وحدت قومی و فرهنگی استانهای اردبیل و زنجان موانع طبیعی بین دو استان و همچنین قطب جاذبی چون تهران در آنسوی محور تبریز - زنجان (که جاذب هرگونه حرکت اقتصادی - اجتماعی در این محور می‌باشد) باعث شده است که روابط هم‌جواری در طول این ۶۲/۵ کیلومتر رونق خوبی نداشته باشد و شاید به همین دلیل شهرستان خلخال از شهرستان های حاشیه ای استان به حساب می‌آید. استان گیلان با داشتن ۱۷۵ کیلومتر مرز مشترک با شهرستان های نمین، اردبیل و خلخال، همسایه شرقی استان اردبیل می‌باشد. رشته کوه صعب‌العبور تالش چون دیواره ای این دو استان را از هم جدا می‌کند. باین وجود جاذبه های اقتصادی کناره دریای خزر باعث شده که مردم استان بیشترین روابط هم‌جواری اقتصادی - اجتماعی خود را پس از مرکز با استان گیلان داشته باشند. گردنه های صعب‌العبور حیران و اسالم تنها گذرگاه های بین دو استان می‌باشند که همواره ریزش برف های سنگین در فصل سرما سبب صعوبت تردد در این گذرگاه ها می‌گردد. محور اردبیل - آستارا، از طریق گردنه حیران، مهم ترین خط ارتباطی استان با مرکز کشور می‌باشد که شهرستان های استان را از طریق رشت و قزوین به تهران مرتبط می‌سازد. در جدول شماره (۱-۱) موقعیت جغرافیایی استان در ارتباط با مناطق هم‌جوار نشان داده شده است.

جدول (۱-۱) موقعیت جغرافیایی استان و چگونگی ارتباط استان با مناطق هم‌جوار

جهت جغرافیایی	هم‌جواری	طول مرز (کیلومتر)	نوع مرز	موانع طبیعی	محورهای ارتباطی	شهرستان های واقع شده در هم‌جواری
شمال	جمهوری آذربایجان	۲۸۲/۵	آبی خاکی	رود ارس، بالهارود و کوه های پشت سارا	بيله سوار اصلاندوز	پارس‌آباد - بيله سوار مغان - نمین
شرق	گیلان	۱۷۵	خاکی	کوه های باغرو و تالش	آستارا - اسالم	اردبیل - خلخال - نمین
جنوب	زنجان	۶۲/۵	خاکی	کوه های چله خانه	هشتجین - زنجان	خلخال
غرب	آذربایجان شرقی	۳۳۴	خاکی	کوه های کلیان و بزقوش	اردبیل - سراب - مشگین شهر - پارس‌آباد - اهر	مشگین شهر - پارس‌آباد - نیر - کوثر - خلخال

۱-۲. اقلیم و عوامل شکل‌دهنده آب‌وهوای استان

طبق تعریف^۱ IMV عواملی نظیر توپوگرافی، عرض جغرافیایی، ارتفاع از سطح دریا، دوری و نزدیکی از منابع آب و جریان‌ات جوی، شرایط ویژه فیزیکی یک منطقه در کنترل اقلیم آن می‌باشند. بر این اساس و بر پایه طبقه‌بندی‌های رایج جغرافیایی، کشور ما جزو مناطق خشک جهان محسوب می‌شود. متوسط بارندگی سالیانه در جهان در روی خشکی‌ها با وسعت تقریبی ۱۴۹ میلیون کیلومتر مربع ۷۴۶ میلی‌متر است و این در حالی است که میزان متوسط بارندگی سالیانه در ایران با وسعت ۱/۶۴۸ میلیون کیلومتر مربع، ۲۴۵ میلی‌متر می‌باشد.

در استان اردبیل این شاخص بین ۲۵۰ تا ۶۰۰ میلی‌متر متغیر است و از نظر میزان نزولات جوی استان اردبیل وضعیت بهتری نسبت به سایر مناطق کشور داشته و از نظر کشاورزی نیز در وضعیت مطلوبی در سطح کشور قرار گرفته است و این امر ناشی از ویژگی‌های خاص جغرافیایی و توپوگرافی استان و وجود رشته‌کوه‌هایی با ارتفاع بیش از ۴ هزار متر و دشت‌های وسیع می‌باشد که ضمن تأمین آب، باعث تنوع اقلیمی گردیده و یکی از ویژگی‌های منحصر به فرد این استان محسوب می‌گردد.

توپوگرافی یکی از عوامل مهم ویژگی‌های اقلیمی استان و عامل اصلی تنوع در آن می‌باشد. ارتفاع و تغییرات آن و جهت‌گیری رشته‌کوه‌ها در برابر جریان‌ات هوایی، عوامل توپوگرافیک شکل‌یابی اقلیمی یک منطقه می‌باشد. سلسله جبال سبلان در جهت شرقی-غربی کشیده شده است و رشته‌کوه‌های باغرو چون دیواره‌ای بین قسمت‌های داخلی استان و دریای خزر حائل شده است. ارتفاع عمومی استان نیز از ۴۰ تا ۴۸۱۱ متر متغیر است. قاعدتاً چنین اختلاف ارتفاعی خود به تنهائی تفاوتی در حدود ۲۰ درجه سانتی‌گراد را در متوسط دمای سالانه سبب می‌شود.

بیان انرژی و یا بیان حرارتی یکی از عوامل اساسی اقلیم و آب‌وهوای یک منطقه می‌باشد، بنابراین دومین عامل مؤثر در خصوصیات اقلیمی، زاویه تابش آفتاب یا به عبارت دیگر

(۱) International Meteorological Vocabulary

عرض جغرافیایی است. همان گونه که گفته شد استان اردبیل بین (۳۷ درجه و ۴۵ دقیقه) تا (۳۹ درجه و ۴۲ دقیقه) عرض شمالی در شمالی ترین قسمت ایران قرار دارد که این امر اختلاف زاویه‌ای در حدود ۱۰ درجه را با قسمت‌های جنوبی ایران، در زاویه تابش آفتاب سبب می‌شود.

سومین عامل مؤثر در اقلیم استان، جریانات هوایی می‌باشد. در مجموع سه جریان هوایی با خصوصیات متفاوت، اقلیم و آب‌وهوای استان را تحت تأثیر خود قرار می‌دهند. جریان مدیترانه‌ای با ماهیت معتدل و بحری خود که قسمت اعظم بخارات خود را در کوهستانهای ترکیه و زاگرس و آذربایجان غربی از دست می‌دهد، در نهایت استان اردبیل را نیز متأثر می‌سازد. این جریان منشأ قسمت اعظم نزولات جوی ایران می‌باشد و ورود آن به منطقه با تعدیل درجه حرارت و رطوبت هوا همراه است. جریان هوایی سیبری آسیای مرکزی که ماهیتی برّی و سرد دارد از سمت شمال و شمال شرق و پس از عبور از دریای خزر و جذب بخارات آن، استان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این جریان نیز قسمت اعظم بخارات خود را در دامنه‌های شرقی تالش و باغرو بر جای می‌گذارد. ورود این جریان هوایی در نواحی شمالی و مرکزی و جنوبی استان با سرما و افزایش میزان رطوبت هوا همراه است و در مناطق دیگر و به‌ویژه مناطق مرتفع سرما و یخبندان خشک را سبب می‌شود. جریان هوایی سیبری در تابستان باعث کاهش شدت گرما و خنک شدن هوا می‌گردد. سومین جریان هوایی، جریان اطلس شمالی یا اسکاندیناوی است که دارای ماهیتی سرد و بحری می‌باشد. با وجود اینکه این جریان نیز قسمت اعظم بخارات خود را در سراسر اروپا و روسیه بر جای می‌گذارد، ولی در استان نیز ورود این جریان از سمت شمال و شمال غرب با سرمای شدید و بارش برف سنگین همراه است. چهارمین عامل مؤثر در اقلیم استان، وجود دریای خزر در شرق استان می‌باشد که علاوه بر برخورد کردن منطقه از بخارات خود در مناطق نزدیک به ساحل، عامل تعدیل درجه حرارت نیز می‌باشد. بر اساس تقسیم بندی بیوکلیماتیک آمبرژه، اقلیم مدیترانه‌ای بر اساس ضریب رطوبت (Q) و معدل حداقل درجه حرارت روزانه سردترین ماه (M) به شش نوع تقسیم شده است که به جز اقلیم صحرائی، دیگر انواع اقلیم در پهنه استان به چشم می‌خورد. اقلیم خشک سرد و نیمه‌خشک سرد، آب‌وهوای غالب در اکثر مناطق استان می‌باشد، که مقدار (Q) در اقلیم خشک سرد ۱۵ الی ۳۰ و در اقلیم نیمه‌خشک سرد ۲۰ الی ۵۰ و مقدار (M) نیز در این دو اقلیم ۵ تا ۱۴ درجه سانتی‌گراد زیر صفر می‌باشد. قسمتی از شهرستان های اردبیل، مشگین شهر و خلخال نیز دارای اقلیم نیمه مرطوب سرد می‌باشد. در این نوع اقلیم مقدار (Q) از

۴۰ تا ۸۰ و مقدار (M) از صفر تا ۷- درجه سانتی‌گراد زیر صفر می‌باشد. همچنین قسمت شمالی استان یعنی شهرستان‌های پارس‌آباد، بيله‌سوار و مغان دارای اقلیم نیمه‌خشک معتدل می‌باشد. ولی دامنه تغییرات مقادیر عوامل آب‌وهوایی، اقلیم این منطقه را نیز تا حدودی به سردی متمایل می‌کند. با وجود تنوع اقلیمی در استان، از نظر ویژگی‌های حرارتی، سرد بودن (در اثر ارتفاع، جریان هوایی سرد و عرض جغرافیایی) ویژگی مشترک تمامی گونه‌های اقلیمی استان می‌باشد. حتی قسمت شمالی استان که به جهت پست بودن منطقه دارای اقلیم معتدل می‌باشد، به‌طور متوسط در ۵۰ روز سال شاهد یخبندان بوده و پدیده یخبندان در ایستگاه‌های مرتفع استان (مناطق که ارتفاع آن‌ها حدود ۲۰۰۰ متر می‌باشد) تا ۱۷۰ روز در سال افزایش می‌یابد و این اتفاق در ۹ ماه از سال به چشم می‌خورد. با توجه به این واقعیت که حدود ۲۰ درصد از استان دارای ارتفاع بیش از ۲۰۰۰ متر می‌باشد و با توجه به گرادیان حرارتی در دامنه‌های کوهستانها، می‌توان نتیجه گرفت که در قسمت قابل توجهی از استان در بیش از نصف روزهای سال، یخبندان رخ می‌دهد که در سراسر ماه‌های سال حتی در تابستان، قابل‌رؤیت می‌باشد. با وجود شدت سرما و ثبت برودت‌های کمتر از ۳۰- درجه سانتی‌گراد در ایستگاه‌های هواشناسی مرتفع، درجه حرارت‌های بالای ۴۰ درجه سانتی‌گراد نیز در گرم‌ترین ساعات روز ماه‌های گرم تابستان، در داده‌های برخی از ایستگاه‌ها مانند پارس‌آباد قابل‌رؤیت می‌باشد. دامنه نوسان بین معدل حداقل و حداکثر درجه حرارت سردترین و گرم‌ترین ماه سال یک منطقه در حدود ۴۰ درجه سانتی‌گراد می‌باشد. میانگین دمای روزانه نیز در بین ایستگاه‌های استان ۶/۵ تا ۱۵ درجه سانتی‌گراد می‌باشد. بر اساس داده‌های این ایستگاه‌ها، نواحی پست دره رود، ارس و دشت مغان گرم‌ترین و ارتفاعات دامنه‌های سبلان سردترین مناطق استان محسوب می‌شود. میزان نزولات جوی در استان به‌طور متوسط از ۲۵۰ الی ۶۰۰ میلی‌متر در نوسان است. فصول بهار و زمستان، فصول بارندگی منطقه محسوب می‌شوند و بیشترین شدت بارندگی در بهار مشاهده می‌شود و فصل پاییز از نظر میزان بارندگی پس از بهار و زمستان در مرتبه سوم قرار دارد.

۱-۳. ناهمواری‌های استان

معروف‌ترین و بزرگ‌ترین رشته‌کوه‌های استان، سیلان و تالش می‌باشد. رشته‌کوه سیلان از شمالی‌ترین نقطه استان و ادامه رشته‌کوه قره داغ در استان آذربایجان شرقی به سمت شرق کشیده است و به دره رودخانه قره‌سو و دره رود ختم می‌شود. شاخه‌ای از این کوه در آن‌سوی دره رود به کوه‌های خروسلو و شاخه‌ای دیگر به کوه‌های برزند (صلوات داغ) می‌پیوندد که این کوه‌ها نیز پس از عبور از شهرستان‌های بیله‌سوار و مغان در حدود شرقی استان به منتهی‌علیه شمالی رشته‌کوه تالش می‌پیوندد. سیلان با ۴۸۱۱ متر ارتفاع، منتهی‌علیه شرقی رشته‌کوه قوشا داغ و بلندترین نقطه استان بشمار می‌آید و این آتش‌فشان خاموش با مناظر بدیع و نعمت‌های فراوان اطراف خود، از زیباترین قلل جهان محسوب می‌شود. از قلل دیگر این توده آتش‌فشانی هرم، کسری، قرخ‌بلاغ و قزل‌بره را می‌توان نام برد. دیگر رشته‌کوه بزرگ استان، تالش می‌باشد که به موازات کناره دریای خزر از شمال به جنوب کشیده شده است. این رشته‌کوه از منتهی‌علیه شرقی کوه‌های برزند، آغاز و در سراسر حدود شرقی استان با افزایش تدریجی ارتفاع به طرف جنوب کشیده می‌شود و در خارج حدود استان سرانجام به رشته‌کوه‌های البرز می‌پیوندد. در رشته‌کوه تالش در قسمت‌های مختلف خود به نام‌های باغرو، پشت‌سارا و پلنگا نیز نامیده می‌شود. رشته‌کوه پلنگا در حوالی دریاچه نئور از رشته اصلی منشعب و در سراسر شهرستان خلخال کشیده شده است. بلندترین نقطه این شاخه فرعی، قله ۳۳۲۲ متری آق‌داغ است و کوه‌های پلنگا، سهدی و ازناو، از دیگر قلل آن می‌باشند. از قلل دیگر رشته‌کوه تالش می‌توان حصار‌بلاغی، عجم و شاه‌معلم را نام برد. در جدول شماره (۱-۲) مهم‌ترین قله‌های استان به همراه توضیحاتی آورده شده است.

جدول (۱-۲) مهم ترین قله استان اردبیل

نام قله	ارتفاع (متر)	رشته اصلی	شهرستان محل استقرار
یاغلی داغ	۲۸۴۵	قوشا داغ	مشگین شهر
قراوول	۲۲۰۴	صلوات	مشگین شهر
خروسلو	۱۰۹۶	خروسلو	بيله سوار
سبلان	۴۸۱۱	سبلان	مشگین شهر
قرخ بلاغ	۳۸۹۰	سبلان	اردبیل
قره گونی	۳۸۸۲	سبلان	مشگین شهر
قزل بره	۳۸۵۰	سبلان	اردبیل
چال	۳۶۰۴	سبلان	مشگین شهر
ای قار	۳۷۸۳	سبلان	مشگین شهر
آق داغ	۳۳۲۲	تالش پلنگا	خلخال
اسر خانی	۲۸۶۵	تالش پلنگا	خلخال
پلنگا	۲۸۸۶	تالش پلنگا	خلخال
سهدی	۲۷۱۵	تالش پلنگا	خلخال
از ناو	۲۴۱۲	تالش پلنگا	خلخال
شاه معلم	۳۱۰۰	تالش	خلخال
بابا رشت	۲۸۵۰	تالش	خلخال
علا مجار	۲۷۵۰	تالش	خلخال
حصار بلاغی	۲۹۰۴	تالش - باغرو	اردبیل
عجم	۳۰۱۰	تالش - باغرو	خلخال

۱-۴. حوضه های آبخیز و شبکه رودخانه ها

وجود کوهستانهای مرتفع و قرار گرفتن آنها در مسیر جریانات هوایی مدیترانه ای و اطلس شمالی، پیدایش مناطقی با بیش از نه ماه پوشش برفی و دامنه هایی با چشمه های فراوان را سبب شده و این پهنه به صورت آبخیز رودخانه های بزرگ و کوچک متعددی درآمده است. استان اردبیل آبخیز حوضه بسته خزر به شمار می رود که کلیه نزولات جوی آن توسط دو شریان اصلی ارس در شمال و قزل اوزن در جنوب به دریای خزر می ریزند.

الف) رود ارس

رود ارس در محدوده استان اردبیل توسط رودخانه های کوچک و بزرگ متعددی که از چند کیلومتر تا بالای ۲۵۰ کیلومتر طول دارند تغذیه می شود و از پرآب ترین رودهای استان می باشد. قسمتی از حوزه آبریز ارس شامل حوزه دره رود و بالهارود می باشد. این رود با ۲۸۰ کیلومتر طول

و حدود ۵۵۴ میلیون مترمکعب متوسط آبدهی سالانه طویل‌ترین و پرآب‌ترین رودخانه داخلی استان اردبیل به شمار می‌رود. رودخانه دره رود که به ارس می‌ریزد، از وسیع‌ترین حوزه آبخیز برخوردار می‌باشد و قسمت اعظم کوه‌های سبلان، برزند، خروسلو، تالش، باغرو و پشت سارا آبخیز این رودخانه به شمار می‌آیند. از شاخه‌های اصلی دره رود می‌توان قره‌سو، بالیغلو و خیابو چای را نام برد. بالهارود یکی دیگر از رودهای مرزی ایران و جمهوری آذربایجان می‌باشد که از ارتفاعات شرقی کوه‌های برزند سرچشمه می‌گیرد. شاخه اصلی این رودخانه از شرق گرمی تا بیله‌سوار مرز مشترک ایران و جمهوری آذربایجان را تشکیل می‌دهد. از شاخه‌های فرعی بالهارود، گرمی چای، ساری قمیش، آزاد چای، شره دره و آزاد لو را می‌توان نام برد. مساحت واقع شده در حوزه عمل استان در حوزه آبریز ارس ۱۲۸۳۳ کیلومترمربع و در حوزه آبریز بالهارود ۱۴۳۰ کیلومترمربع می‌باشد.

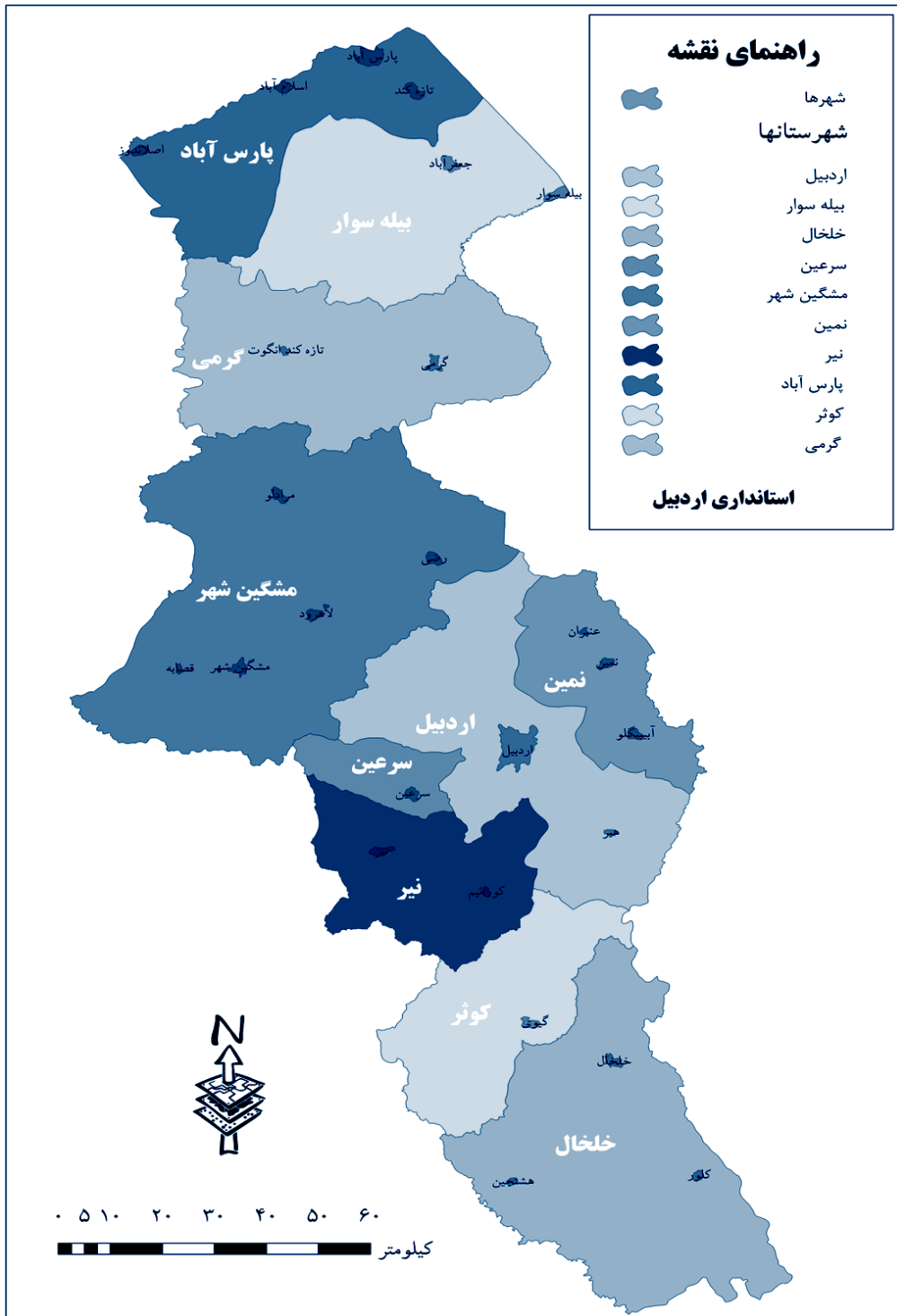
ب) رود قزل‌اوزن

قسمت جنوبی حوضه آبریز خزر شامل حوزه قزل‌اوزن می‌باشد که کوه‌های بزقوش، جنوب شرقی سه‌دند و تالش را در برمی‌گیرد. در این قسمت نیز که منطقه نسبتاً وسیعی از جنوب استان اردبیل یعنی شهرستان خلخال را تحت پوشش دارد، وجود کوه‌های مرتفع و برف‌گیر، جاری شدن رودهای پرآبی را سبب گشته است که از طریق شریان اصلی خود یعنی قزل‌اوزن از استان خارج و از طریق دره سفیدرود به دریای خزر می‌ریزند. مساحت واقع شده در حوزه عمل استان در حوزه آبریز قزل‌اوزن ۳۶۹۰ کیلومترمربع می‌باشد.

۱-۵. دشت‌ها

در میان رشته‌کوه‌ها و واحدهای توپوگرافیک یادشده و در روند تکامل مورفولوژیک آن‌ها، دشت‌های کوچک و بزرگ متعددی به وجود آمده است، که امروزه به‌عنوان یکی از بسترهای مهم فعالیت‌های اقتصادی در استان بشمار می‌روند. البته به‌جز دشت مغان که در محل پس‌روی آب دریای خزر، در اثر تغییرات آب‌وهوای دیرینه زمین و حرکات تکتونیکی آن به علت کوهستانی بودن منطقه به وجود آمده است، دشت‌های موجود در این استان از وسعت قابل‌توجهی برخوردار نمی‌باشند و عموماً به‌صورت جلگه‌های کوچک و بزرگ آبرفتی پای‌کوهی به چشم می‌خورند که از مهم‌ترین آن‌ها به لحاظ وسعت می‌توان به دشت‌های اردبیل و مشگین‌شهر اشاره نمود.

دشت مغان ایران تنها قسمت کوچکی از دشت بزرگ مغان می‌باشد، که قسمت اعظم آن در خاک جمهوری آذربایجان قرار گرفته است. این دشت پربرتک و حاصل خیز در محدوده استان اردبیل ۳۵۰ هزار هکتار وسعت دارد که به‌وسیله کوه‌های خروسلو از جنوب، رود ارس از شمال و مرز بین‌المللی ایران و جمهوری آذربایجان از شرق محدود شده است. این دشت در آن سوی مرز تا ساحل دریاچه خزر کشیده است. دشت مغان پست‌ترین منطقه استان محسوب می‌شود و ۱۲۰۰ متر پائین‌تر از دشت‌های دیگر استان و در ارتفاع ۱۰۰ متری از سطح دریا قرار دارد. دشت اردبیل در بین دامنه‌های سبلان و رشته‌کوه تالش و بزقوش قرار دارد. این دشت با وسعتی در حدود ۹۵ هزار هکتار در ارتفاع ۱۳۵۰ متری واقع شده است. ارتفاع دشت مشگین‌شهر ۱۱۰۰ متر و حوزه آبخیز آن ۳۹۲۱ کیلومترمربع و مساحت دشت در حدود ۴۳۰ کیلومترمربع است که از شمال به کوه‌های صلوات و از جنوب به دامنه سبلان و از شرق به اردبیل و از غرب به شهرستان اهر محدود می‌شود و رودخانه‌های مهم این دشت عبارت‌اند از قره‌سو و خیاوچای که اهمیت فوق‌العاده‌ای در تولیدات باغی و تاکی منطقه مذکور دارند.

۱-۶. تقسیمات جغرافیایی برحسب شهرستان ها در سال ۱۳۹۵

بر اساس آخرین تقسیمات کشوری در سال ۱۳۹۵، استان اردبیل با وسعتی بالغ بر ۱۷۷۷۹ کیلومتر مربع حدود ۱/۰۹ درصد مساحت کل کشور را به خود اختصاص داده است. این استان به مرکزیت شهر اردبیل دارای ۱۰ شهرستان، ۲۶ شهر، ۲۹ بخش، ۷۱ دهستان و ۱۸۵۹ آبادی می باشد که تعداد ۱۷۰۷ آبادی دارای سکنه و تعداد ۱۵۲ آبادی خالی از سکنه بوده و به عبارت دیگر حدود ۹۱/۸۲ درصد آبادی های استان دارای سکنه و ۸/۱۷ درصد دیگر نیز خالی از سکنه می باشد. مراکز شهرستان های استان عبارت است از اردبیل، بیله سوار، پارس آباد، خلخال، سرعین، کوثر، مشگین شهر، مغان، نمین و نیز مراکز شهری استان نیز عبارت اند از: اردبیل، هیر، بیله سوار، جعفرآباد، پارس آباد، اصلاندوز، تازه کند، اسلام آباد، خلخال، کلور، هشتجین، سرعین، گیوی، مشگین شهر، مرادلو، فخرآباد، لاهرود، رضی، قصابه، نمین، عنبران و آبی بیگلو، نیر، کورائیم، گرمی، تازه کند انگوت.

جدول (۱-۳) اطلاعات مربوط به آخرین تقسیمات کشوری استان اردبیل

برحسب شهرستان در سال ۱۳۹۵

نام شهرستان	تعداد بخش	تعداد شهر	تعداد دهستان	مساحت (کیلومتر مربع)	تعداد آبادی		
					جمع	دارای سکنه	خالی از سکنه
اردبیل	۳	۲	۱۰	۲۲۱۷	۱۸۲	۱۵۳	۲۹
بیله سوار	۲	۲	۴	۱۷۸۲	۲۹۵	۲۶۱	۳۴
پارس آباد	۴	۴	۸	۱۴۰۷	۲۵۶	۲۴۴	۱۲
خلخال	۳	۳	۸	۲۷۱۴	۱۵۰	۱۴۱	۹
سرعین	۲	۱	۴	۴۹۰	۲۸	۲۷	۱
کوثر	۲	۱	۴	۱۲۵۹	۱۰۴	۹۹	۵
مشگین شهر	۵	۶	۱۲	۳۷۴۶	۳۱۴	۲۷۸	۳۶
مغان	۳	۲	۹	۲۰۴۹	۳۳۶	۳۱۷	۱۹
نمین	۳	۳	۷	۹۴۰	۹۴	۸۹	۵
نیر	۲	۲	۵	۱۱۹۵	۱۰۰	۹۸	۲
جمع	۲۹	۲۶	۷۱	۱۷۷۷۹	۱۸۵۹	۱۷۰۷	۱۵۲

مأخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۹۵

۱-۷. پیشینه تاریخی استان اردبیل

منطقه اردبیل دست کم از هزاره ششم قبل از میلاد مسکونی بوده است. بر اساس پژوهش‌های مقدماتی باستانشناسی، سراسر منطقه از تپه‌های باستانی یا به عبارت دیگر مناطق استقرار که روزگاری دژ یا شهرک یا روستا بوده‌اند، پوشیده است. کاوش‌های مقدماتی در برخی از نواحی اردبیل نشان می‌دهد که اردبیل و به‌طور کلی شرق آذربایجان از کانون‌های مهم فرهنگ مگالی تیک یا سنگ افراستی بوده است. مردم مگالی تیک شرق آذربایجان که ماهیت قومی آن‌ها می‌باید از عناصر کاسی و هوری بوده باشد ده‌ها اثر مگالی تیک پرارزش از خود به یادگار گذاشته‌اند. کشفیات اخیر در محوطه باستانی «شهر یئری» مشکین‌شهر، پرتو تازه‌ای به تمدن و فرهنگ هشت هزارساله اقوام ساکن در اردبیل و اطراف آن افکنده است و انتشار نتیجه کشفیات می‌تواند ارتباط تمدن و فرهنگ مگالی تیک اردبیل را با دیگر مناطق ایران و آذربایجان تاریخی و قفقاز و شرق آسیای صغیر مشخص نماید. به نظر می‌رسد که تصاویر هیکل‌های سنگی «شهر یئری» با تصاویر هیکل‌ها و سرهای آدمیانی که بر روی اجاق‌های نعل اسبی ایغدیر (ایگدیر در شمال شرق ترکیه) در نزدیکی مرز ایران و ارمنستان نقش بسته، شباهت زیادی دارد.

در اردبیل از عصر مفرغ نیز آثار ارزنده‌ای کشف شده است، شمشیرهای مسی، خنجرهای مختلف، تیر و سرنیزه، حلقه برای گرفتن زه کمان و تیردان‌های مسی، تیر از نوع تبری که در لرستان پیدا شده و باستان‌شناسان قدمت آن را قریب سه هزار سال قبل از میلاد معین کرده‌اند. اشیاء مفرغی اردبیل غالباً از مفرغ‌های لرستان ساده‌ترند و احتمال داده می‌شود که از حیث قدمت زمان، مقدم بر آن‌ها باشند.

در اواخر دوره مفرغ و به‌طور قطع در اواخر هزاره چهارم قبل از میلاد دو مهاجرت تاریخی از کرانه غربی دریای خزر و دره ارس به حوالی روسیه و فلسطین و کوه‌های زاگرس صورت گرفته است. این مهاجرت‌ها را مدارک باستانشناسی تأیید و تصدیق می‌نماید. به احتمال قوی دست کم خاستگاه یکی از عناصر مهاجر یعنی کاسی‌ها که در کوهپایه‌های زاگرس مرکزی در حدود لرستان و کرمانشاه اسکان یافتند اردبیل و نواحی اطراف آن بوده است.

بر طبق کاوش‌های میراث فرهنگی در استان اردبیل (تپه نادری اردبیل) آثاری از دوره مفرغ پیدا شده‌اند که ۵ هزار سال قدمت دارند. مدنیت این محل مربوط به تمدن کل آذربایجان است به طوری که قدمت این تمدن حداقل به دو هزار سال قبل از آمدن آریایی‌ها به فلات آذربایجان و ایران مربوط می‌گردد.

در خصوص ارتباط مهاجرت دوم با ناحیه اردبیل می‌توان گفت که عناصر مهاجر یعنی عناصری که در منابع تاریخی از آن‌ها به‌عنوان هوری- هیتی نام برده شده است از اقوام مگالی تیک بوده و از لحاظ نام شناسی «حور»، «هیر» در اردبیل و هوراند در ۴۸ کیلومتری شمال اهر با نام قوم هوری در ارتباط است.

ناحیه اردبیل به احتمال بسیار قوی در عصر مفرغ در حوزه فرهنگ بزرگ و شگفت انگیز (کورا-ارس) قرار داشته است. این فرهنگ که از هزاره چهارم قبل از میلاد آغاز و تا هزاره سوم قبل از میلاد را در برمی‌گیرد از ناشناخته‌ترین فرهنگ‌هایی است که مرتبط با شمال غرب ایران و کشورهای گرجستان، آذربایجان، ارمنستان و شمال شرق ترکیه بوده و این مناطق را دربر می‌گرفته است. پژوهش‌های انجام یافته اخیر نشان داده است که محوطه‌های آق توره در پارس‌آباد (شمال شرق اردبیل) که شامل تعدادی اشیاء از دوره مفرغ است با نفوذ فرهنگ (کورا-ارس) در نواحی شرقی آذربایجان در رابطه می‌باشد.

چنانچه از گزارش جغرافی دانان و مورخان دوره اسلامی برمی‌آید اردبیل در اواخر دوره ساسانی مرکز آذربایجان و به تعبیر وسیع مرکز «کوست اباختر» یا «کوست آتورپاتکان» بوده است. کوست آتورپاتکان که موسی خورنی در جغرافیای خود از آن به‌عنوان کوست کپکوه (قفقاز) نام برده است از سرزمین‌های زیر (استانها) تشکیل شده بود:

- ۱- آتورپاتکان ۲- ارمن (هایک) ۳- اری (ری) ۴- گلان و شنجان (گیلان و زنجان)
- ۵- رن (الوانک یا اران یا آلبانیا) ۶- بلسکان (بلاسجان، در منابع عربی دشت مغان یا میل مغان
- امروزی) ۷- دلمونک (دیلمان) ۸- دماوند (دماوند) ۹- تبرستان (مازندران) ۱۰- رون (رویون در جنوب دریای خزر) ۱۱- سیسکان سیونیک (در شمال رود ارس تا دریاچه گولی گول در ارمنستان)
- ۱۲- آمل (آمل در مازندران) ۱۳- ورجان (گرجستان)

اما نام اردبیل در قدیم چه تلفظی داشته دقیقاً معلوم نیست. آقای به‌آذین بر این باور است که چون نام اردبیل در منظومه ویس و رامین که منصوب به دوره اشکانی است آمده لذا نام اردبیل در دوره اشکانی موجود بوده است و وجود نام اردبیل در دوره اشکانی مورد قبول است. اردبیل در طول قرون نخستین اسلامی یعنی از سال ۲۲ هجری قمری تا قرن چهارم به‌فهمانند عصر ساسانی همچنان کرسی نشین آذربایجان بود.

نام اردبیل در منابع تاریخی بعد از اسلام به صورت های اردویل (حدود العالم)، اردبیل (تقویم البلدان ابوالفدا) و بیشتر به صورت اردبیل در اغلب آثار جغرافی دانان مسلمان (ابن خرد اذبه، ابن رسته، یعقوبی و ...) آمده است. نام اردبیل به صورت کنونی اش در اکثر سکه‌هایی که در قرون چهار الی هشت در این شهر ضرب شده (به استثنای سکه ابوبکر بن محمد) تکرار شده است. مورخ ارمنی «لووند» در پایان قرن هشتم میلادی (قرن دوم هجری) نام اردبیل را به صورت «ارت ویت» ضبط کرده که بعدها به ظن مارکوارت «ارت ویل» شده است (یوزف مارکوارت. ایران شهر، ۲۰۶) تا آنجایی که منابع موجود نشان می‌دهند نام اردبیل یا اردویل در هیچ نوشته‌ای به صورت «آرتاویل» نیامده است بلکه این صورت، شکل بازسازی شده «اردویل» منابع بعد از اسلام می‌باشد.

۱-۸. زبان و گویش‌های منطقه اردبیل

قبل از مهاجرت آریایی‌ها به فلات ایران، مردمی در این سرزمین زندگی می‌کردند که بومی محل بودند و به زبان خود سخن می‌گفتند. برخی از محققان آمدن آریایی‌ها را به این منطقه از بیست تا چهارده قرن قبل از میلاد می‌دانند ولی تحقیقات دیگری که در این منطقه صورت گرفته است حکایت از آن دارد که پنج هزار سال پیش قوم اورارتو که محققان آن را شاخه‌هایی از نژاد آریایی می‌دانند در این ناحیه، یعنی منطقه‌ای که در جنوب کوه‌های قفقاز از ارمنستان تا کردستان و خلخال و سراب (در شرق و جنوب اردبیل) واقع است زندگی می‌کردند. زبان‌های باستانی را با آنکه در اصل و ریشه یکی بوده است به سه شکل پارسی قدیم، اوستایی و پهلوی منقسم می‌دانند و بیشتر زبان‌های کنونی ایران را شاخه‌های دگرگون گشته آن‌ها می‌پندارند. زبان اوستایی از آن جهت که اوستا کتاب دینی و مقدس زردشت بدان نوشته شده است به زبان اوستایی معروف گردیده است. این پیامبر ایران باستان از آذربایجان و به احتمال قریب به یقین از مغان اردبیل و دامنه‌های کوه سبلان برخاسته که زبان رایج در آن زمان زبان مادها بود به این ترتیب می‌توان گفت که زبان اوستایی قدیمی‌ترین زبان آریایی است که احياناً اردبیلی‌های باستان بدان سخن گفته‌اند. بعدها چون مادها شکست خوردند زبان پارسی بر اثر تسلط هخامنشیان، در آذربایجان نفوذ یافت ولی ساکنان این منطقه زبان پیشین خود را حفظ کردند و حتی سلوکیها و اشکانیان و ساسانیان نیز به زبان آذری که همان زبان مادی آمیخته با لغاتی از زبان بومیان پیشین بود سخن می‌گفتند.

زبان ترکی ره آورد ترکان است که با نفوذ تدریجی آن‌ها در این منطقه کم‌کم رایج گشته است. طوایف ترک نژاد برای به دست آوردن مراتع و چراگاه به سمت ایران آمدند ولی با اقتداری که دولت‌های اشکانی و ساسانی داشتند اجازه ورود به ایران نمی‌یافتند بعد از انقراض ساسانیان قبایل ترک به داخل ایران نفوذ کردند بعضی‌ها چنین پنداشته‌اند که شاه اسماعیل صفوی این زبان را رواج داد و آن را زبان مردم آذربایجان نمود درحالی‌که در زمان او بیش از یک‌صد سال از آزادی و توطن قزلباش‌ها در آن نواحی می‌گذشت و لذا وقتی که شاه اسماعیل قیام کرد زبان ترکی بین مردم آذربایجان شایع بوده و عامه مردم نیز بدان سخن می‌گفتند.

۱-۹. دین و مذهب

ساکنان باستانی اردبیل که از طایفه ماد و بازماندگان بومیان اولیه بوده‌اند و مذهب هورمزد پرستی داشته‌اند. هنگامی که زردشت قیام کرد و در دشت مغان و اردبیل و دامنه‌های سبلان به تبلیغ احکام دین خود پرداخت جمعی از مردم به آئین وی گرویدند. از نوشته مورخان چنین برمی‌آید که زردشت هورمزد پرستی را از باطل و اوهام زدوده و آئین زردشت همان دین اصلاح شده مردم باستان شده است. در این صورت باید قبول کرد که دین مذکور مثل آیین زردشت مبتنی بر ثنویت بوده و در مقابل هورمزد که آفریننده نور و نیکی‌ها بوده است به وجود خبیثی نیز اعتقاد داشته‌اند که خالق بدی‌ها و تاریکی‌ها بوده است و زردشت پس‌ازآنکه آن دین را از خرافات پاک ساخته این دو منشأ قدرت را به نام‌های «هورامزدا» و «انگره مینیو» یا اهریمن معرفی کرده است.

پس‌ازآن که مرزهای اردبیل به دست سپاه اسلام گشوده شد دین اسلام با استقبال مردم روبرو گردید و اسلام جانشین آیین گذشته شد. به طوری که اولین مسجد جامع این شهر در سال ۳۵ یا ۳۶ هجری به وسیله اشع بن القیس الکنندی ساخته شده است و اعتقاد به وجود یگانه حضرت باری تعالی، جانشین ثنویت کیش زردشتی گردیده است مردم در اندک زمانی به احکام قرآن و اصول دیانت جدید آشنایی یافته‌اند و علماء آنان را به وظایف و تکالیف شرعی آگاه ساخته‌اند.

در اردبیل نیز مانند سایر بلاد اسلامی مذهب رایج آئین شافعی بود ولی کسانی به خاندان حضرت علی ارادت می‌ورزیدند و هر وقت مقتضیات زمان برای ترویج کیش علوی مساعد می‌گشت به تبلیغ تشیع می‌پرداختند. بعدها با نفوذ و قدرتی که فرزندان شیخ صفی‌الدین به دست

آوردند، شیعه گری رواج یافت و شیخ جنید و شیخ حیدر صفوی، جد و پدر شاه اسماعیل اول، در زمان خود به حمایت از آن مذهب برخاستند و خود شاه اسماعیل نیز پس از آن که بر اریکه قدرت تکیه زد، آن را مذهب رسمی ایرانیان گردانید. از آن تاریخ مردم این شهر مذهب تشیع اختیار کردند و اکنون نیز بدان مذهب هستند و تنها بخش کوچکی از جمعیت شهرستان های نمین و خلخال اهل تسنن هستند که اکثراً مهاجرینی هستند که از سایر نقاط کشور به این منطقه مهاجرت داده شده اند.

۱-۱۰. محیط زیست

اهمیت محیط زیست در دو دهه اخیر خصوصاً با پیدایش الگوی توسعه پایدار موجب گردیده تا محیط زیست در تهیه و تدوین برنامه های سوم و چهارم توسعه و چشم انداز بیست ساله کشور از جایگاه ویژه ای برخوردار گردد و به عنوان یک موضوع فرابخشی موقعیت نوینی را در نظام برنامه ریزی به خود گیرد. به رغم فعالیت های صورت گرفته در بخش محیط زیست به دلیل ضعف های بنیادی نتایج حاصل از اجرای سیاست ها، فاصله زیاد و قابل توجهی با فرایندهای تنش و تخریب در زیست بوم های منطقه دارد. لذا ضروری است برای رفع کمبودها و جبران ضعف ها، اقدامات جدی و اساسی در طول برنامه پنجم توسعه و برنامه های آتی توسعه کشور به عمل آید و مقابله با آثار مخرب فعالیت های انسان بر زیست بوم ها و رفع یا تقلیل آن ها مورد توجه خاص مدیران قرار گیرد. از جمله سیاست های اصلی در حفاظت از محیط زیست ادغام ملاحظات زیست محیطی در فرایند تصمیم گیری های توسعه ای است که باهدف تصحیح و کاهش آثار و پیامدهای سوء آن ها (صنعت، کشاورزی و امور زیربنایی) بر فرایندهای اکولوژیک می باشد.

۱-۱۰-۱. وضعیت زیستگاه ها و محیط های طبیعی استان

مناطق تحت مدیریت حفاظتی استان اردبیل در سال ۱۳۸۷ شامل ۲ منطقه حفاظت شده و ۲ اثر طبیعی ملی بوده که جمعاً با مساحتی بالغ بر ۷۵۸۰۵ هکتار در حدود ۴/۳ درصد از مساحت کل استان را به خود اختصاص داده و در محدوده مناطق حفاظت شده مجموعاً تعداد ۵۱ آبادی دارای سکنه واقع گردیده است. در مقایسه با سایر استانهای مشابه وسعت مناطق حفاظت شده در استان بسیار ناچیز است.

الف) منطقه حفاظت شده لیسار (نئور)

این منطقه با وسعت ۴۰۶۲ هکتار در بخشی از فولادلوی جنوبی شهرستان اردبیل تحت مدیریت و نظارت اداره کل حفاظت محیط زیست استان قرار گرفته و در حدود ۵/۳۶ درصد از

وسعت مناطق حفاظت شده و اثر طبیعی ملی استان را به خود اختصاص داده و ۲ آبدای دارای سکنه نیز در محدوده این منطقه واقع گردیده است.

ب) منطقه حفاظت شده و شکار ممنوع آق داغ

این منطقه به عنوان بزرگترین منطقه حفاظت شده و شکار ممنوع استان با وسعت ۶۴۰۰۰ هکتار در شهرستان خلخال تحت مدیریت و نظارت اداره کل حفاظت محیط زیست استان قرار گرفته و در حدود ۸۴/۴۳ درصد از وسعت مناطق حفاظت شده و اثر طبیعی ملی استان را به خود اختصاص داده و ۴۹ آبدای دارای سکنه نیز در محدوده این منطقه قرار گرفته است.

ج) اثر طبیعی ملی سبلان

ارتفاعات بالای ۳۶۰۰ متری رشته کوه سبلان به عنوان اثر طبیعی ملی حفاظت شده استان تحت مدیریت و نظارت اداره کل حفاظت محیط زیست استان درآمده و با ۶۶۴۳ هکتار حدود ۸/۷۶ درصد از وسعت مناطق حفاظت شده و اثر طبیعی استان را به خود اختصاص داده است.

د) اثر طبیعی ملی غار یخگان

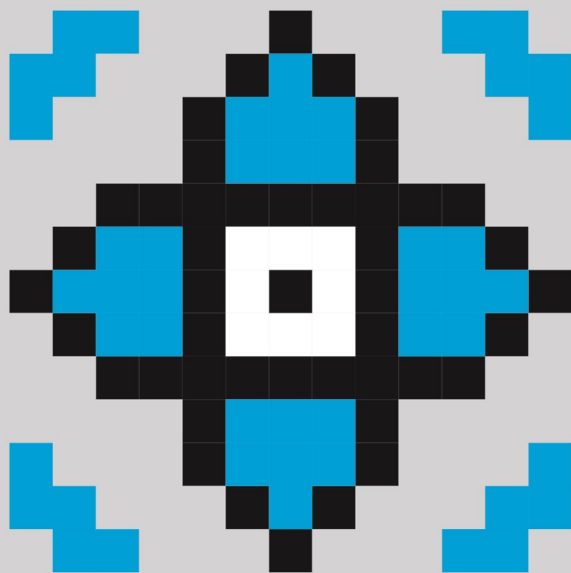
این اثر طبیعی ملی در بخش مرکزی شهرستان خلخال با وسعت ۱۱۰۰ هکتار تحت مدیریت و نظارت اداره کل حفاظت محیط زیست استان قرار گرفته و در حدود ۱/۴۵ درصد مناطق چهارگانه تحت مدیریت و نظارت اداره کل حفاظت محیط زیست استان را به خود اختصاص داده است.

۱-۱۰-۲. وضعیت حیات وحش استان

بر اساس بررسی های به عمل آمده توسط اداره کل حفاظت محیط زیست استان در مناطق حفاظت شده و آثار طبیعی ملی استان (منطقه شکار ممنوع آق داغ- سبلان- گندیشمین- پارس آباد - تالابها) تعداد ۱۴ گونه حیوانات وحشی به این شرح مشاهده گردیده است: کل و بز کوهی (پاژن)، خرس قهوه ای، گرگ، گراز وحشی، روباه، خرگوش، گربه وحشی، قوچ و میش ارمنی، جوجه تیغی، موش مغان، زنگوله بال، تشی، پلنگ و سمور جنگلی.

۱-۱۰-۳. پایش رودخانه های استان

از رودخانه های مهم استان سه رودخانه (ارس، قره سو، بالغلو) تحت سنجش و کنترل آلودگی فیزیکی و شیمیایی می باشند و حداقل شش پارامتر فیزیکی و شیمیایی مهم در نمونه های اخذ شده مورد بررسی و کنترل می باشد.

فصل دوم

جمعیت، نیروی انسانی

و بازار کار

۲. جمعیت، نیروی انسانی و بازار کار

امروزه مطالعات جمعیتی و استفاده کاربردی از آن در اکثر برنامه‌ریزی‌های توسعه اهمیت ویژه‌ای یافته است و تحلیل جمعیت با ارائه شاخص‌های و ارزیابی داده‌های جمعیتی زمینه را برای برنامه‌ریزی‌های مختلف توسعه اقتصادی و اجتماعی فراهم می‌آورد.

۱-۲. جمعیت استان

بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ جمعیت استان اردبیل ۱۲۷۰۴۲۰ نفر بوده است. از این تعداد ۶۵۰۲۵۵ نفر مرد و ۶۲۰۱۶۵ نفر زن بوده‌اند بنابراین نسبت جنسی ۱۰۴/۸ بوده است. تعداد خانوار در این سال حدود ۳۷۷۴۲۳ خانوار و بعد آن ۳/۴ بوده است. در سال ۱۳۹۵ حدود ۸۶۶۰۳۴ نفر از جمعیت استان در نقاط شهری و ۴۰۴۲۳۶ نفر در نقاط روستایی زندگی می‌کردند. بنابراین حدود ۶۸/۱۶ درصد جمعیت شهرنشین و حدود ۳۱/۸۱ درصد روستانشین بوده‌اند. (جدول ۱-۲)

با توجه به جمعیت سرشماری شده استان در سال ۱۳۹۵، متوسط نرخ رشد جمعیت بین سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ حدود ۰/۳۵ درصد بوده است. نرخ رشد جمعیت در نقاط شهری ۱/۶۳ درصد و در نقاط روستایی ۲/۱- درصد بوده است. بیشترین جمعیت استان در شهرستان اردبیل زندگی می‌کردند که حدود ۴۷/۷ درصد کل جمعیت استان را شامل می‌شود. پس‌از آن شهرستان پارس‌آباد با حدود ۱۴ درصد جمعیت استان قرار دارد. چنانچه ملاحظه می‌شود نسبت بین شهرستان اول و دوم اختلاف فاحشی دارد و این اختلاف نشانه عدم توزیع مناسب جمعیت در عرصه استان و تمرکز بیش‌از اندازه آن در مرکز استان می‌باشد.

مقایسه شاخص‌های جمعیتی استان در سال‌های ۹۰ و ۹۵ نشان می‌دهد که تراکم جمعیت از ۶۹/۷ به ۷۱/۴ نفر در کیلومتر مربع افزایش یافته است. همچنین شاخص متوسط بعد خانوار از ۳/۷ در سال ۱۳۹۰ به ۳/۴ نفر در خانواده در سال ۱۳۹۵ کاهش داشته است. (جدول ۲-۲)

جدول شماره ۲-۱ جمعیت استان اردبیل برحسب شهرستان و نقاط شهری و روستایی بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵

نقاط روستایی			نقاط شهری			کل						شرح
سهم جمعیت از کل جمعیت استان	جمعیت	تعداد خانوار	سهم جمعیت از کل جمعیت استان	جمعیت	تعداد خانوار	سهم جمعیت از کل جمعیت استان	زن	مرد	جمعیت	تعداد خانوار		
۱۰۰	۴۰۴۲۲۶	۱۲۰۴۸۱	۱۰۰	۸۶۶۰۳۴	۲۵۶۸۹۵	۱۰۰	۶۲۰۱۶۵	۶۵۰۲۵۵	۱۲۷۰۴۲۰	۲۷۷۲۴۳	استان	
۱۸/۴۴	۷۴۵۲۶	۲۱۶۶۵	۶۱/۳۷	۵۱۱۴۵۴	۱۵۴۳۰۸	۴۷/۷	۲۹۶۴۸۸	۳۰۹۵۰۴	۶۰۵۹۹۲	۱۸۰۹۷۵	اردبیل	
۶/۸۹	۲۷۸۴۳	۸۱۹۶	۲/۷	۲۳۳۱۴	۶۸۷۴	۴/۰۵	۲۴۹۶۴	۲۶۴۴۰	۵۱۴۰۴	۱۵۱۱۴	بيلهسوار	
۱۷/۸۷	۲۲۲۲۳	۲۰۲۸۰	۱۲/۱۷	۱۰۵۳۷۸	۲۹۸۰۲	۱۳/۹۸	۸۵۶۴۵	۹۱۹۵۶	۱۷۷۶۰۱	۵۰۰۸۳	پارس آباد	
۹/۷۴	۲۹۲۲۵۵	۱۲۷۱۹	۵/۴۷	۴۲۷۶۶	۱۴۰۶۰	۶/۸۳	۴۲۹۴۰	۴۲۷۹۱	۸۶۲۳۱	۲۶۷۷۹	خلخال	
۲/۱۵	۱۲۷۴۱	۳۷۵۶	۰/۶۳	۵۴۵۹	۱۵۸۲	۱/۴۳	۸۶۴۷	۹۵۵۳	۱۸۲۰۰	۵۳۲۸	سرعین	
۲/۷۲	۱۵۰۲۶	۴۴۰۴	۰/۸۲	۷۱۰۱	۲۱۸۲	۱/۳۴	۱۰۸۲۱	۱۱۳۰۶	۲۲۱۲۷	۶۵۸۶	کوثر	
۱۶/۹۱	۶۸۳۳۷	۲۱۵۹۵	۹/۴۲	۸۱۶۰۴	۲۴۴۰۴	۱۱/۸	۷۲۱۰۰	۷۶۸۴۱	۱۴۹۹۴۱	۴۵۹۹۹	مشگین شهر	
۱۱/۳	۴۵۲۸۹	۱۳۳۵۷	۲/۶۵	۲۱۶۱۲	۹۰۹۲	۶/۰۵	۲۷۸۶۶	۲۸۹۳۵	۷۶۹۰۱	۲۲۳۲۹	مغان	
۸/۵۹	۳۳۷۲۷	۱۰۱۹۲	۲/۹۹	۲۵۹۱۳	۷۶۴۴	۴/۷۷	۲۹۵۷۵	۳۱۰۸۴	۶۰۶۵۹	۱۷۸۲۶	نمین	
۲/۵	۱۴۱۶۰	۴۴۱۷	۰/۷۷	۶۷۰۴	۱۹۴۷	۱/۶۴	۱۰۰۱۹	۱۰۸۴۵	۲۰۸۶۴	۶۲۶۴	نیر	

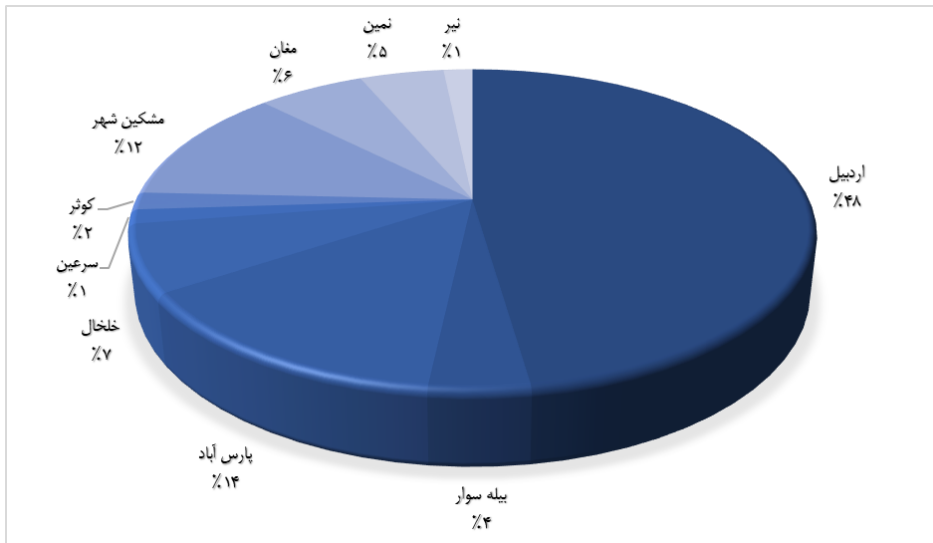
منبع: سالنامه آماری استان اردبیل سال ۱۳۹۵

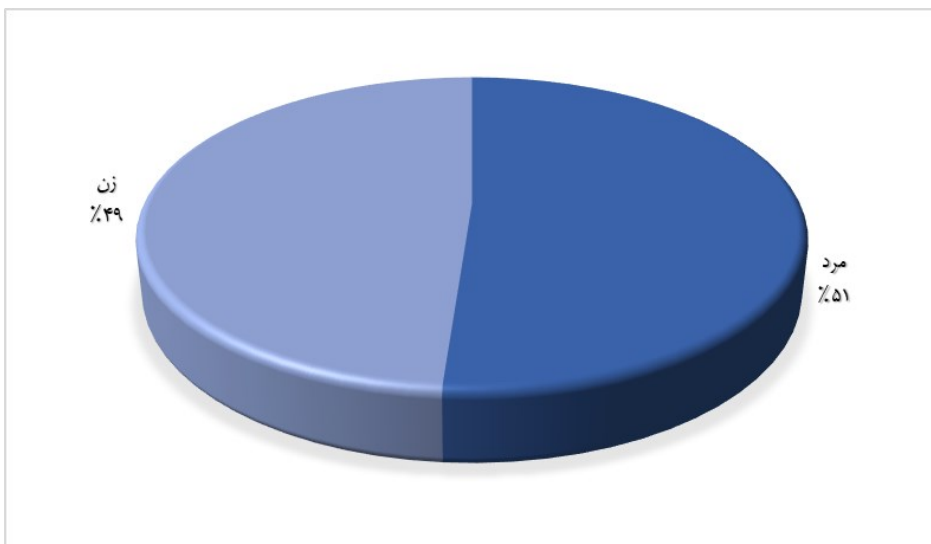
جدول (۲-۲) شاخص‌های جمعیتی استان در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵

شرح	۱۳۸۵	۱۳۹۰	۱۳۹۵
جمعیت	۱۲۲۸۱۵۵	۱۳۴۸۴۸۱	۱۳۷۰۴۲۰
زن	۶۰۹۴۱۳	۶۱۶۵۱۶	۶۲۰۱۶۵
مرد	۶۱۵۹۳۵	۶۳۱۹۷۲	۶۵۰۲۵۵
نسبت جنسی	۱۰۱	۱۰۲/۵	۱۰۴/۸۵
جمعیت شهری	۷۴۶۲۲۶	۷۹۸۹۴۲	۸۶۶۰۳۴
جمعیت روستایی	۴۸۱۹۲۹	۴۴۹۵۴۶	۴۰۴۲۳۶
تراکم جمعیت (نفر در کیلومتر مربع)	۶۸/۷	۶۹/۷	۷۱/۴
ضریب شهرنشینی	۶۰/۷	۶۴	۶۸/۱۸
درصد جمعیت روستایی	۳۹/۳	۳۶	۳۱/۸۱
خانوار شهری	۱۷۰۹۶۸	۲۱۸۸۳۷	۲۵۶۸۹۵
خانوار روستایی	۱۱۰۲۴۸	۱۱۹۳۸۷	۱۲۰۴۸۱
متوسط بعد خانوار	۴/۴	۳/۷	۳/۴
رشد جمعیت (درصد)	* ۰/۵	** ۰/۳۳	۰/۳۴
رشد جمعیت شهری (درصد)	۲/۱	۱/۴	۱/۶۳
رشد جمعیت روستایی (درصد)	-۱/۴	-۱/۴	-۲/۱

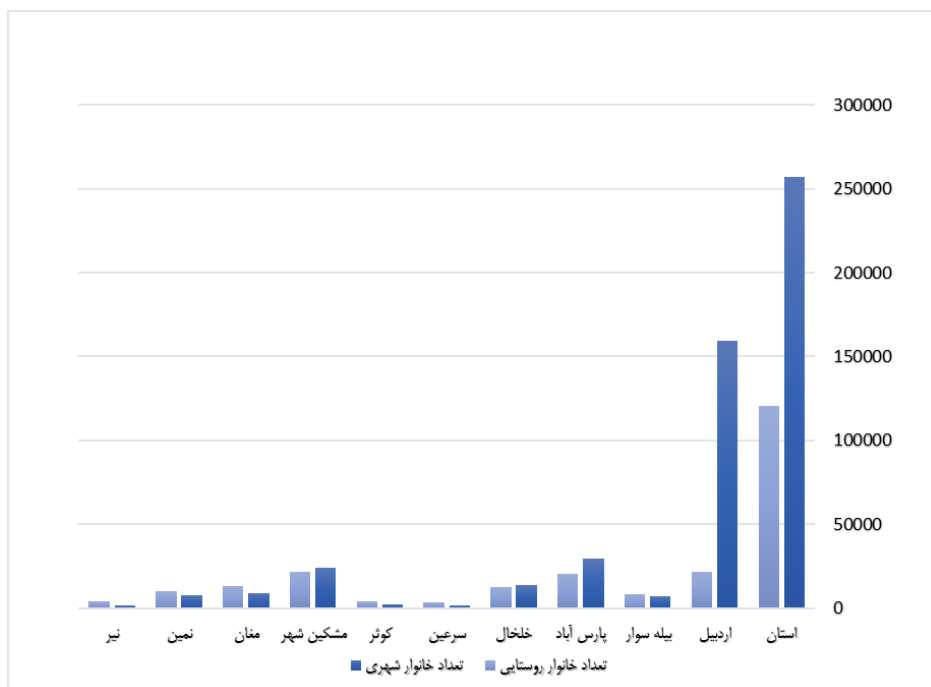
مأخذ: محاسبات نگارنده با همکاری معاونت آمار و اطلاعات * دوره ۱۳۸۵-۱۳۹۰ ** دوره ۱۳۷۵-۱۳۸۵

نمودار شماره ۲-۱ سهم شهرستانهای استان از کل جمعیت استان در سال ۱۳۹۵

نمودار شماره ۲-۲ جمعیت استان اردبیل به تفکیک جنس در سال ۱۳۹۵

نمودار شماره ۲-۳- مقایسه تعداد خانوارهای شهری و روستایی به تفکیک شهرستان در استان اردبیل در سال ۱۳۹۵

۲-۲. باروری، امید به زندگی و وقایع حیاتی

۲-۲-۱. باروری

میزان کل باروری (T.F.R) عبارت است از تعداد فرزندان که یک زن به طور متوسط در سال‌های زناشویی خود، از سن قانونی ازدواج تا یائسگی به دنیا می‌آورد.

بر اساس اطلاعات دریافت شده از دانشگاه علوم پزشکی استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ میزان باروری کلی در استان ۱/۹۵ بوده است که نسبت به سال قبل کاهش یافته است.

۲-۲-۲. امید به زندگی

مطالعه امید به زندگی به منظور دستیابی به شاخص عمر متوسط در بدو تولد صورت می‌گیرد که یکی از شاخص‌های مهم نشان‌دهنده درجه پیشرفت کلی اقتصادی و اجتماعی منطقه محسوب می‌شود. میزان امید به زندگی در استان در سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۵ در جدول ۳-۲ ارائه شده است.

جدول (۳-۲) امید به زندگی در استان در سال‌های ۱۳۹۳ الی ۱۳۹۵

۱۳۹۵		۱۳۹۴		۱۳۹۳		شرح
زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	
۷۷/۷	۷۴/۷	۷۷/۸	۷۴	۷۷.۸	۷۳.۴	امید به زندگی

مأخذ: دانشگاه علوم پزشکی استان ۱۳۹۵

بدون تردید امید به زندگی نمی‌تواند در کوتاه‌مدت و در طول چند سال تغییرات اساسی داشته باشد

و بررسی این شاخص در یک مقطع زمانی از این جهت مفید می‌باشد که امکان مقایسه با سایر مناطق را البته در صورت دسترسی به آمار و اطلاعات، فراهم می‌آورد.

بهبود پایدار شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی که خود در طول زمان انجام می‌پذیرد بر روند این شاخص تأثیر می‌گذارد.

۲-۲-۳. وقایع حیاتی

تعداد متولدین ثبت شده استان در سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۲۴۷۴۷ نفر بوده است. در سال مذکور از تعداد ۲۴۷۴۷ نفر متولدین در استان ۵۲/۲۳ درصد پسر و ۴۷/۷۶ درصد دختر بوده اند. بنابراین نسبت جنسی در تعداد متولدین در این سال ۱۰۹/۳۴ بوده است. همچنین از کل متولدین در همین سال ۱۸۷۴۰ نفر در نقاط شهری و ۶۰۰۷ نفر در نقاط روستایی متولد شده اند. از بین شهرستان های استان بیشترین تعداد متولدین مربوط به شهرستان اردبیل با ۱۳۹۶۱ نفر و پس از آن شهرستان پارس آباد با ۳۸۸۶ نفر بوده است در رتبه سوم شهرستان مشگین شهر با ۲۸۹۶ نفر قرار دارد.

در سال ۱۳۹۵ تعداد ۶۴۶۷ نفر در استان اردبیل فوت نموده اند که از این تعداد ۴۵۵۹ نفر در نقاط شهری و ۱۹۰۸ نفر در نقاط روستایی فوت نموده اند. همچنین ۳۶۱۳ نفر از فوت های ثبتی مرد و ۲۸۵۴ نفر زن بوده اند.

در سال ۱۳۹۵ در استان اردبیل ۱۳۸۳۳ مورد ازدواج و ۳۲۷۶ مورد طلاق ثبت شده است. بیشترین ازدواج ثبت شده در بین شهرستان های استان همانند دیگر وقایع حیاتی با توجه به تعداد جمعیت در شهرستان اردبیل با ۶۳۵۹ ازدواج ثبت شده و پس از آن شهرستان پارس آباد با ۲۴۸۴ و در رتبه سوم شهرستان مشگین شهر با ۱۸۲۵ مورد ازدواج قرار داشته اند.

همچنین بیشترین طلاق ثبت شده نیز مربوط به شهرستان اردبیل با ۱۶۸۱ مورد و پس از آن شهرستان پارس آباد با ۴۷۹ مورد می باشد و در رتبه سوم شهرستان مشگین شهر با ۴۲۵ مورد طلاق قرار دارد.

بررسی آمار مربوط به ازدواج و طلاق به تفکیک نقاط شهری و روستایی در استان در سال ۱۳۹۵ نشان می دهد که ۹۰/۰۴ درصد ازدواج ها در نقاط شهری استان و ۹/۹۵ درصد ازدواج ها در نقاط روستایی استان انجام پذیرفته است

همچنین از کل طلاق ثبت شده در استان ۹۴/۱۰ درصد در نقاط شهری و ۵/۸۹ درصد در نقاط روستایی بوده است.

جدول (۲-۴) ولادت ثبت شده برحسب جنس در نقاط شهری

و روستایی به تفکیک شهرستان

جنس و سن	جمع			نقاط شهری			نقاط روستایی		
	جمع	پسر	دختر	جمع	پسر	دختر	جمع	پسر	دختر
۱۳۹۴	۲۶۳۵۴	۱۳۶۸۶	۱۲۶۶۸	۱۸۳۹۵	۹۵۲۲	۸۸۷۳	۷۹۵۹	۴۱۶۴	۳۷۹۵
۱۳۹۵	۲۴۷۴۷	۱۲۹۲۶	۱۱۸۲۱	۱۸۷۴۰	۹۷۶۳	۸۹۷۷	۶۰۰۷	۳۱۶۳	۲۸۴۴
اردبیل	۱۳۹۶۱	۷۳۲۸	۶۶۳۳	۱۱۱۶۰	۵۸۶۰	۵۳۰۰	۲۸۰۱	۱۴۶۸	۱۳۳۳
بیله سوار	۸۵۶	۴۶۴	۳۹۲	۴۲۴	۲۴۰	۱۸۴	۴۳۲	۲۲۴	۲۰۸
پارس آباد	۳۸۸۶	۲۰۱۳	۱۸۷۳	۲۷۱۴	۱۳۹۵	۱۳۱۹	۱۱۷۲	۶۱۸	۵۵۴
خلخال	۱۱۹۸	۶۰۸	۵۹۰	۶۵۷	۳۲۲	۳۳۵	۵۴۱	۲۸۶	۲۵۵
سرعین	۷۲	۴۱	۳۱	۳۷	۲۴	۱۳	۳۵	۱۷	۱۸
کوثر	۲۷۲	۱۴۸	۱۲۴	۸۱	۴۰	۴۱	۱۹۱	۱۰۸	۸۳
مشگین شهر	۲۸۹۶	۱۴۹۱	۱۴۰۵	۲۸۵۹	۱۴۷۱	۱۳۸۸	۳۷	۲۰	۱۷
مغان	۱۳۳۷	۶۸۹	۶۴۸	۶۵۵	۳۳۳	۳۲۲	۶۸۲	۳۵۶	۳۲۶
نمین	۱۸۰	۹۲	۸۸	۱۲۲	۶۱	۶۱	۵۸	۳۱	۲۷
نیر	۸۹	۵۲	۳۷	۳۱	۱۷	۱۴	۵۸	۳۵	۲۳

مأخذ: سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۵

جدول (۲-۵) فوت شدگان برحسب جنس در نقاط شهری و روستایی به تفکیک شهرستان

جنس و سن	جمع			نقاط شهری			نقاط روستایی		
	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن
۱۳۹۴	۶۴۷۷	۳۶۴۹	۲۸۲۸	۴۰۲۵	۲۳۰۴	۱۷۲۱	۲۴۵۲	۱۳۴۵	۱۱۰۷
۱۳۹۵	۶۴۶۷	۳۶۱۳	۲۸۵۴	۴۵۵۹	۲۵۷۴	۱۹۸۵	۱۹۰۸	۱۰۳۹	۸۶۹
اردبیل	۲۹۸۴	۱۶۶۷	۱۳۱۷	۲۶۳۸	۱۴۸۵	۱۱۵۳	۳۴۶	۱۸۲	۱۶۴
بیله سوار	۲۰۲	۱۰۸	۹۴	۹۵	۵۶	۳۹	۱۰۷	۵۲	۵۵
پارس آباد	۷۲۴	۴۲۷	۲۸۷	۴۲۸	۲۶۱	۱۶۷	۲۹۶	۱۷۶	۱۲۰
خلخال	۵۷۳	۳۱۶	۲۵۷	۲۷۰	۱۴۸	۱۲۲	۳۰۳	۱۶۸	۱۳۵
سرعین	۸۵	۴۱	۴۴	۲۳	۹	۱۴	۶۲	۳۲	۳۰
کوثر	۱۶۷	۹۰	۷۷	۴۸	۲۸	۲۰	۱۱۹	۶۲	۵۷
مشگین شهر	۸۳۶	۴۵۹	۳۷۷	۷۵۷	۴۱۷	۳۴۰	۷۹	۴۲	۳۷
مغان	۴۱۲	۲۲۰	۱۹۲	۱۴۶	۷۸	۶۸	۲۶۶	۱۴۲	۱۲۴
نمین	۳۲۸	۱۹۱	۱۳۷	۱۲۶	۷۴	۵۲	۲۰۲	۱۱۷	۸۵
نیر	۱۵۶	۸۴	۷۲	۲۸	۱۸	۱۰	۱۲۸	۶۶	۶۲

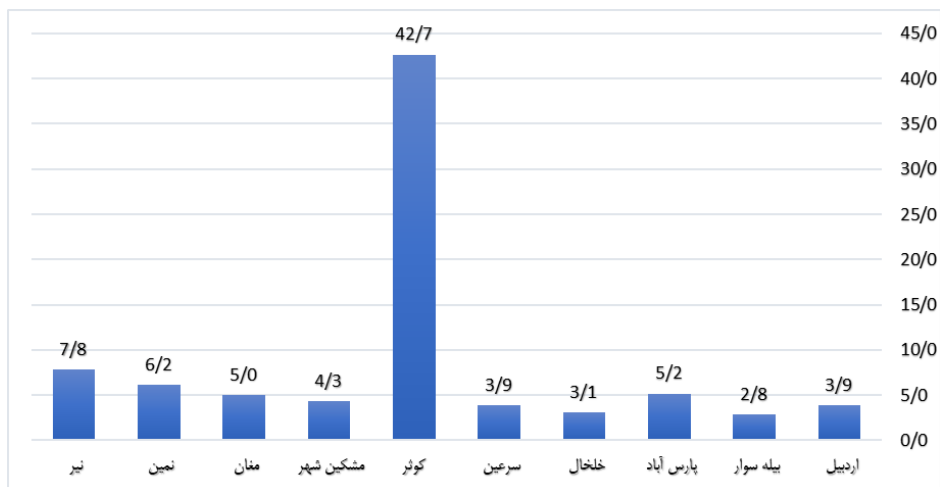
مأخذ: سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۵

جدول شماره ۲-۶ ازدواج و طلاق ثبت شده در نقاط شهری و روستایی استان اردبیل

نقاط روستایی		نقاط شهری		جمع		سال و شهرستان
ازدواج	طلاق	ازدواج	طلاق	ازدواج	طلاق	
۴۳۹	۳۱۲۲	۲۲۶۰	۱۱۵۴۲	۲۶۹۹	۱۴۶۶۴	۱۳۹۴
۱۹۳	۱۳۷۷	۳۰۸۳	۱۲۴۵۶	۳۲۷۶	۱۳۸۳۳	۱۳۹۵
۷۳	۴۲۹	۱۶۰۸	۵۹۳۰	۱۶۸۱	۶۳۵۹	اردبیل
۲۲	۷۹	۱۲۲	۳۲۸	۱۴۴	۴۰۷	بيله سوار
۳	۲۱۴	۴۷۶	۲۲۷۰	۴۷۹	۲۴۸۴	پارس آباد
۳۴	۱۸۴	۲۳۴	۶۵۴	۲۶۸	۸۳۸	خلخال
۰	۲۶	۰	۱۰۰	۰	۱۲۶	سرعین *
۲	۱۵۹	۴	۹۷	۶	۲۵۶	کوثر
۲۲	۳۰	۴۰۳	۱۷۹۵	۴۲۵	۱۸۲۵	مشکین شهر
۲۲	۱۲۴	۱۳۸	۶۸۳	۱۶۰	۸۰۷	مغان
۱۳	۹۹	۷۹	۴۶۸	۹۲	۵۶۷	نمین
۲	۳۳	۱۹	۱۳۱	۲۱	۱۶۴	نیر

مأخذ: سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۵

* توضیح اینکه به دلیل نبود دفترخانه ثبت طلاق در شهرستان سرعین در سال ۱۳۹۵ موارد مربوط به طلاق در شهرستان اردبیل ثبت گردیده است.

نمودار شماره ۲-۴ مقایسه نسبت ازدواج به طلاق در شهرستانهای استان اردبیل در سال ۱۳۹۵

۲-۳. مهاجرت

بر اساس اطلاعات جدول شماره ۲-۷، در طول سال‌های ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۵ در مجموع ۲۴۶۷۵ نفر به استان اردبیل مهاجرت نموده‌اند در همین دوره ۴۴۶۲۵ نفر نیز از استان اردبیل به سایر استانهای کشور مهاجرت نموده‌اند؛ بنابراین تعداد خالص مهاجرت در این استان منفی و ۱۹۹۵۰ نفر و نرخ خالص مهاجرت ۱/۶- بوده است. در شاخص تعداد مهاجران واردشده استان تهران با تعداد ۵۷۲۲۲۶ نفر مهاجر واردشده (با سهم ۲۶/۱ درصد از کل مهاجران) بیشترین تعداد مهاجرپذیری را در بین استانهای کشور به خود اختصاص داده است.

در شاخص تعداد مهاجران خارج‌شده نیز استان تهران با ۳۵۰۶۳۲ نفر در جایگاه اول کشور قرار دارد ولی این وضعیت می‌تواند ناشی از جمعیت بالای این استان می‌باشد؛ زیرا بررسی شاخص نرخ مهاجرت به داخل استانها نشان می‌دهد که استان البرز با ۷/۹ درصد نرخ مهاجرپذیری، مهاجرپذیرترین استان کشور بوده است و پس از آن استانهای سمنان و قم به ترتیب با نرخ مهاجرپذیری ۷/۷ درصد و ۵/۵ درصد در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند؛ و استان کرمان با ۱/۰ درصد آخرین رتبه را از این نظر به خود اختصاص داده است. استان اردبیل با نرخ مهاجرپذیری ۱/۹ درصد در رتبه ۲۱ در بین سایر استانهای کشور قرار دارد.

همچنین در شاخص نرخ مهاجرت به خارج استان اردبیل با ۳/۵ درصد در جایگاه دهم کشور قرار دارد.

نرخ مهاجرت به داخل یا نرخ مهاجرت به خارج که همان شاخص میزان خام مهاجرت می‌باشد، تعداد مهاجران واردشده یا تعداد مهاجران خارج‌شده با کل جمعیت مرتبط با آن را مقایسه می‌کند.

جدول (۷-۲) مهاجران (وارد/خارج) شده طی پنج سال گذشته
به تفکیک استان محل اقامت (فعلی/قبلی)

نام استان	جمعیت	مهاجران وارد شده	مهاجران خارج شده	خالص مهاجرت	نسبت مهاجرپذیری به مهاجر فرستی	رتبه استان		
						نرخ مهاجرت به داخل	نرخ مهاجرت به خارج	نسبت (I/E)
جمع	۷۹۹۲۶۲۷۰	۲۱۸۹۹۱۹	۲۱۸۹۹۱۹	۰	۱/۰۰	-	-	-
آذربایجان شرقی	۳۹۰۹۶۵۲	۵۰۳۵۴	۶۷۹۶۸	۱۷۶۱۴-	۰/۷۴	۲۸	۲۷	۱۹
آذربایجان غربی	۳۲۶۵۲۱۹	۳۶۱۴۶	۴۸۳۰۹	۱۲۱۶۳-	۰/۷۵	۳۱	۲۹	۱۸
اردبیل	۱۲۷۰۴۲۰	۲۴۶۷۵	۴۴۶۲۵	۱۹۹۵۰-	۰/۵۵	۱۰	۲۱	۲۵
اصفهان	۵۱۲۰۸۵۰	۱۳۷۱۳۶	۱۰۳۱۴۰	۳۳۹۹۶	۱/۳۳	۲۵	۱۲	۸
البرز	۲۷۱۲۴۰۰	۲۱۴۰۶۱	۱۰۳۴۳۷	۱۱۰۶۲۴	۲/۰۷	۸	۱	۳
ایلام	۵۸۰۱۵۸	۱۱۹۴۶	۲۳۰۶۶	۱۱۱۲۰-	۰/۵۲	۶	۱۹	۲۷
بوشهر	۱۱۶۳۴۰۰	۴۹۰۵۸	۳۰۸۸۵	۱۸۱۷۳	۱/۵۹	۲۰	۶	۶
تهران	۱۳۲۶۷۶۳۷	۵۷۲۲۲۶	۳۵۰۶۳۲	۲۲۱۵۹۴	۱/۶۳	۲۱	۵	۵
چهارمحال و بختیاری	۹۴۷۷۶۳	۱۷۸۷۰	۳۸۸۴۴	۲۰۹۷۴-	۰/۴۶	۴	۲۲	۲۹
خراسان جنوبی	۷۶۸۸۹۸	۲۸۹۰۶	۳۱۲۶۰	۲۳۵۴-	۰/۹۲	۵	۸	۱۳
خراسان رضوی	۶۴۳۴۵۰۱	۱۲۰۹۹۱	۱۰۷۷۸۶	۱۳۲۰۵	۱/۱۲	۲۹	۲۳	۱۱
خراسان شمالی	۸۶۳۰۹۲	۲۱۷۹۶	۳۷۰۱۱	۱۵۲۱۵-	۰/۵۹	۲	۱۳	۲۲
خوزستان	۴۷۱۰۵۰۹	۵۶۳۲۰	۱۳۵۴۹۱	۷۹۱۷۱-	۰/۴۲	۱۶	۲۸	۳۰
زنجان	۱۰۵۷۴۶۱	۲۴۳۱۰	۳۰۴۹۳	۶۱۸۳-	۰/۸۰	۱۵	۱۵	۱۶
سمنان	۷۰۲۳۶۰	۵۴۰۲۷	۲۲۶۲۲	۳۱۴۱۵	۲/۳۹	۱۲	۲	۲
سیستان و بلوچستان	۲۷۷۵۰۱۴	۳۰۱۲۶	۵۹۶۲۷	۲۹۵۰۱-	۰/۵۱	۲۳	۳۰	۲۸
فارس	۴۸۵۱۲۷۴	۸۰۶۹۷	۹۲۹۳۴	۱۲۲۳۷-	۰/۸۷	۲۶	۲۵	۱۵
قزوین	۱۲۷۲۷۶۱	۳۶۶۹۰	۳۴۹۱۸	۱۷۷۲	۱/۰۵	۱۸	۱۱	۱۲
قم	۱۲۹۲۲۸۳	۷۱۱۰۷	۴۱۶۰۸	۲۹۴۹۹	۱/۷۱	۱۳	۳	۴
کردستان	۱۶۰۳۰۱۱	۳۸۶۸۱	۴۹۶۱۸	۱۰۹۳۷-	۰/۷۸	۱۴	۱۴	۱۷
کرمان	۳۱۶۴۷۱۸	۳۰۲۵۶	۴۸۲۱۷	۱۷۹۶۱-	۰/۶۳	۳۰	۳۱	۲۱

ادامه جدول (۲-۷) مهاجران (وارد/خارج) شده طی پنج سال گذشته
به تفکیک استان محل اقامت (فعلی/قبلی)

نام استان	جمعیت	مهاجران وارد شده	مهاجران خارج شده	خالص مهاجرت	نسبت مهاجرپذیری به مهاجر فرستی	رتبه استان			
						نرخ مهاجرت به داخل	نرخ مهاجرت به خارج	نسبت (I/E)	نرخ خالص مهاجرت
جمع	۷۹۹۲۶۲۷۰	۲۱۸۹۹۱۹	۲۱۸۹۹۱۹	۰	۱/۰۰	-	-	-	-
اردبیل	۱۲۷۰۴۲۰	۲۴۶۷۵	۴۴۶۲۵	۱۹۹۵۰-	۰/۵۵	۲۱	۱۰	۲۵	۲۳
کرمانشاه	۱۹۵۲۴۳۴	۴۳۳۴۱	۷۷۵۵۳	۳۴۲۱۲-	۰/۵۶	۱۷	۷	۲۳	۲۶
کهگیلویه و بویراحمد	۷۱۳۰۵۲	۱۴۲۴۴	۲۶۱۲۳	۱۱۸۷۹-	۰/۵۵	۲۰	۹	۲۶	۲۴
گلستان	۱۸۶۸۸۱۹	۳۴۲۸۶	۵۱۸۴۸	۱۷۵۶۲-	۰/۶۶	۲۴	۱۷	۲۰	۲۱
گیلان	۲۵۳۰۶۹۶	۷۵۶۸۰	۶۱۵۵۵	۱۴۱۲۵	۱/۲۳	۱۰	۲۲	۹	۹
لرستان	۱۷۶۰۶۴۹	۲۷۵۱۶	۹۱۴۷۲	۶۳۹۵۶-	۰/۳۰	۲۶	۱	۳۱	۳۱
مازندران	۳۲۸۳۵۸۲	۷۰۸۵۷	۵۹۰۶۳	۱۱۷۹۴	۱/۲۰	۱۸	۲۷	۱۰	۱۰
مرکزی	۱۴۲۹۴۷۵	۴۶۰۲۵	۵۰۱۲۶	۴۱۰۱-	۰/۹۲	۹	۱۱	۱۴	۱۴
هرمزگان	۱۷۷۶۴۱۵	۶۸۶۱۰	۴۷۵۵۲	۲۱۰۵۸	۱/۴۴	۷	۱۹	۷	۷
همدان	۱۷۳۸۲۳۴	۳۹۶۵۲	۷۱۶۳۶	۳۱۹۸۴-	۰/۵۵	۱۶	۳	۲۴	۲۸
یزد	۱۱۳۸۵۳۳	۶۳۳۱۹	۲۳۵۳۵	۳۸۷۸۴	۲/۶۵	۴	۲۴	۱	۳
اظهاری نشده استان		۳۶۵۶	۳۶۵۶	۰					
خارج از کشور		۱۱۰۸۲۹	۱۱۰۸۲۹	۰					

مأخذ: گزارش تحلیل مهاجرت با تأکید بر استان اردبیل - سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

۲-۴. نیروی انسانی و بازار کار

در مبحث نیروی انسانی شاخص‌های متعددی مورد بررسی قرار می‌گیرند که از مهم‌ترین آن‌ها که عموماً مورد استفاده قرار می‌گیرند می‌توان به نرخ فعالیت یا نرخ مشارکت اقتصادی، نرخ اشتغال و نرخ بیکاری اشاره نمود.

۲-۴-۱. جمعیت فعال و نرخ فعالیت عمومی

تمام افراد ۱۰ ساله و بیشتر (حداقل سن تعیین شده) که در هفته تقویمی قبل از هفته آمارگیری (هفته مرجع) طبق تعریف کار در تولید کالا و خدمات مشارکت داشته (شاغل) و یا از قابلیت مشارکت برخوردار بوده‌اند (بیکار) جمعیت فعال اقتصادی محسوب می‌شوند. بر این اساس تمام افراد ۱۰ ساله و بیشتر که در طول هفته مرجع طبق تعریف، در هیچ‌یک از دو گروه شاغلان و بیکاران قرار نمی‌گیرند جمعیت غیرفعال اقتصادی محسوب می‌شوند. بنابراین بر اساس تعریف نرخ فعالیت یا نرخ مشارکت اقتصادی، این نرخ عبارت است از نسبت جمعیت فعال (شاغل) + بیکار) ۱۰ ساله و بیشتر (یا ۱۵ ساله و بیشتر) به جمعیت در سن کار ۱۰ ساله و بیشتر (یا ۱۵ ساله و بیشتر) ضربدر ۱۰۰.

$$\text{نرخ مشارکت اقتصادی (نرخ فعالیت)} = \frac{\text{جمعیت فعال ۱۰ ساله و بیشتر}}{\text{جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر}} \times 100$$

بر اساس این تعریف نرخ فعالیت در استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ حدود ۴۳/۸ درصد و در کشور ۳۹/۴ درصد بوده است.

در سال ۱۳۹۴ نرخ فعالیت در استان اردبیل ۴۳/۷ درصد و در کشور ۳۸/۱۸ درصد بوده است.

با توجه به ارقام اشاره شده در طول سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ نرخ فعالیت در استان اردبیل بالاتر از سطح کشور بوده از طرف دیگر هم در استان اردبیل و هم در سطح کشور این شاخص در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال قبل افزایش یافته است.

۲-۴-۲. نرخ اشتغال

طبق تعریف کار، تمام افراد ۱۰ ساله و بیشتر که در طول هفته مرجع، حداقل یک ساعت کار کرده و یا بنا به دلایلی به طور موقت کار را ترک کرده باشند شاغل محسوب می‌شوند. شاغلان به طور عمده شامل دو گروه مزد و حقوق‌بگیران و خود اشتغالان می‌شوند. ترک موقت در هفته مرجع با داشتن پیوند رسمی شغلی برای مزد و حقوق‌بگیران و تداوم کسب و کار برای خود اشتغالان به‌عنوان اشتغال محسوب می‌شود.

بر این اساس نرخ اشتغال عبارت است از نسبت جمعیت شاغل به جمعیت فعال (شاغل و

بیکار) ضربدر ۱۰۰

جمعیت شاغل

$$\text{نرخ اشتغال} = \frac{\text{جمعیت شاغل}}{\text{جمعیت فعال}} \times 100$$

جمعیت فعال

نرخ اشتغال در سال ۱۳۹۵ در استان اردبیل ۸۴/۷ درصد و در کل کشور ۸۷/۶ درصد بوده است مقایسه نرخ اشتغال سال ۱۳۹۵ با سال ۱۳۹۴ نشان می‌دهد که این شاخص هم در استان و هم در سطح کشور نسبت به سال قبل کاهش یافته است. در سال ۱۳۹۴ نرخ اشتغال در استان ۸۷/۲ درصد و در سطح کشور ۸۹/۰ درصد بوده است.

۲-۴-۳. نرخ بیکاری

بر اساس تعریف، بیکار به تمام افراد ۱۰ ساله و بیشتر اطلاق می‌شود که:

- ۱- در هفته مرجع فاقد کار باشند (دارای اشتغال مزدبگیری یا خوداشتغالی نباشند)
 - ۲- در هفته مرجع و یا هفته بعدازآن آماده برای کار باشند (برای اشتغال مزدبگیری یا خوداشتغالی آماده باشند)
 - ۳- در هفته مرجع و سه هفته قبل از آن جویای کار باشند (اقدامات مشخصی را به منظور جستجوی اشتغال مزدبگیری و یا خوداشتغالی به عمل آورده باشند)
- افرادی که به دلیل آغاز به کار در آینده و یا انتظار بازگشت به شغل قبلی جویای کار نبوده ولی فاقد کار و آماده برای کار بوده‌اند نیز بیکار محسوب می‌شوند.

بر این اساس نرخ بیکاری عبارت است از نسبت جمعیت بیکار به جمعیت فعال (شاغل و

بیکار) ضربدر ۱۰۰

جمعیت بیکار

$$\text{نرخ بیکاری} = \frac{\text{جمعیت بیکار}}{\text{جمعیت فعال}} \times 100$$

جمعیت فعال

بر اساس اطلاعات دریافت شده از معاونت آمار و اطلاعات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی

استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ نرخ بیکاری در استان اردبیل ۱۵/۳ درصد و در کل کشور ۱۲/۴

درصد بوده است این ارقام در سال ۱۳۹۴ به ترتیب برابر با ۱۲/۸ درصد و ۱۱ درصد بوده است. همان طور که مشاهده می‌گردد نرخ بیکاری هم در استان اردبیل و هم در سطح کشور نسبت به سال ۱۳۹۴ افزایش یافته است.

از طرف دیگر هم در سال ۱۳۹۴ و هم در سال ۱۳۹۵ نرخ بیکاری استان بالاتر از نرخ بیکاری در سطح کشور بوده است.

۲-۴-۴. ترکیب اشتغال

منظور از ترکیب اشتغال در این قسمت شامل سه گروه کشاورزی، صنعت و خدمات می‌باشد. فعالیت‌های تولیدی بر اساس طبقه‌بندی بین‌المللی فعالیت‌های اقتصادی (۱۹۹۰-۳ ISIC:Rev) می‌باشد. در این بخش‌ها، کشاورزی شامل زراعت، باغداری، دام پروری، شکار، جنگل داری و ماهیگیری است. صنعت شامل استخراج معدن، ساخت، ساختمان و تأمین آب و برق و گاز است. کلیه فعالیت‌های خارج از کشاورزی و صنعت نیز در حوزه بخش خدمات جای می‌گیرد. هرکدام از افراد شاغل که در یکی از سه بخش فوق مشغول به فعالیت باشد در آن بخش طبقه‌بندی می‌شود.

بر اساس نتایج طرح آمارگیری از نیروی کار ۱۳۹۵ در استان اردبیل، حدود ۳۵/۱ درصد از شاغلین استان در بخش کشاورزی، ۲۳/۶ درصد در بخش صنعت و ۴۰/۶ درصد در بخش خدمات مشغول به فعالیت بوده‌اند.

در سال مذکور در سطح کشور ۱۸ درصد شاغلین در بخش کشاورزی، ۳۱/۹ درصد در بخش صنعت و ۵۰/۱ درصد در بخش خدمات مشغول فعالیت بوده‌اند.

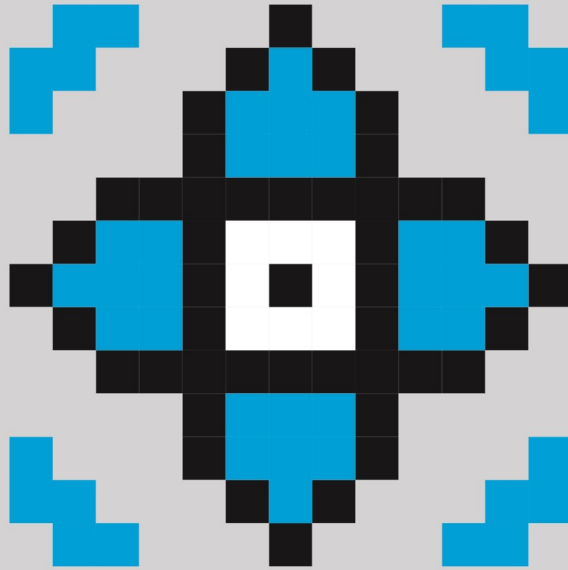
مقایسه ترکیب اشتغال به تفکیک بخش‌های عمده اقتصادی در سطح استان با کشور نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۵، سهم اشتغال در بخش کشاورزی در استان بسیار بالاتر از کشور می‌باشد با توجه به اینکه کشاورزی در استان اردبیل بیشتر به صورت سنتی انجام می‌پذیرد و متکی به شرایط جوی و میزان بارندگی‌های سالانه آن هم در زمان مناسب با محصولات کشت شده می‌باشد طبیعی است که درآمد شاغلین بخش کشاورزی در استان هم در طول یک سال و هم در طول سال‌های مختلف دستخوش تغییرات غیر قابل پیش‌بینی بشود.

مقایسه میزان اشتغال در بخش صنعت در استان اردبیل و کشور نشان می‌دهد که سهم اشتغال در این بخش در استان اردبیل پایین‌تر از کل کشور می‌باشد به طوری که در سال ۱۳۹۵ سهم اشتغال در بخش صنعت در استان اردبیل ۲۳/۶ درصد و در کل کشور ۳۱/۹ درصد بوده است.

جدول (۲-۸) ترکیب اشتغال به تفکیک بخش، استان و کشور در سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۹۵

خدمات	صنعت	کشاورزی	عنوان	
۴۰/۶	۲۵/۶	۸/۳۳	۱۳۹۴	استان
۴۱/۳	۲۳/۶	۱/۳۵	۱۳۹۵	
۴۹/۴	۳۲/۵	۰/۱۸	۱۳۹۴	کشور
۵۰/۱	۳۱/۹	۱۸	۱۳۹۵	

مأخذ: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل ۱۳۹۵

فصل سوم

ساختار رشد اقتصادی

۳. ساختار رشد اقتصادی

۳-۱. تولید ناخالص داخلی، رشد اقتصادی و تولید سرانه

تولید ناخالص داخلی استان، مجموع ارزش ریالی سالانه کالاها و خدمات نهایی تولیدشده به قیمت‌های جاری و در محدوده جغرافیایی استان است، بنابراین این رقم نشانگر توان تولیدی استان و رشد آن نشانگر رشد اقتصادی استان است. در حساب‌های منطقه‌ای، تولید ناخالص داخلی به دو صورت «با احتساب نفت» و «بدون احتساب نفت» ذکر شده است.

در سال ۱۳۹۴ محصول ناخالص داخلی کل کشور در حدود ۲۸۴۰۲۲۰۱۴۲۲۰۲۳ میلیون ریال محاسبه شده است در همین زمان محصول ناخالص داخلی استان ۱۲۷۹۱۷۴۵۰ میلیون ریال بوده است به بیان دیگر ۱/۰۱ درصد محصول ناخالص داخلی کشور در استان اردبیل تولید شده است.

در سال ۱۳۹۳ نیز استان اردبیل با ۱۲۶۴۴۹۷۸۷ میلیون ریال محصول ناخالص داخلی ۰/۹۸ درصد از محصول ناخالص داخلی کشور را به خود اختصاص داده است. در سال ۱۳۹۲ نیز استان اردبیل ۰/۸۸ درصد از محصول ناخالص داخلی کشور را به خود اختصاص داده مشاهده می‌گردد که در سال ۱۳۹۴ این سهم افزایش یافته است.

البته در مقایسه سهم محصول ناخالص داخلی بدون نفت استان، از محصول ناخالص داخلی کشور، سهم استان اردبیل کمی بیشتر از سهم محصول ناخالص داخلی استان با احتساب نفت می‌باشد به طوری که این سهم در طول سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۳ به ترتیب برابر ۱/۱۷ درصد، ۱/۲۱ درصد. این شاخص در سال ۱۳۹۴ نسبت به سال‌های قبل کاهش یافته است. در سال ۱۳۹۴ مقدار این شاخص ۱/۰۱ درصد بوده است.

بررسی سرانه محصول ناخالص داخلی استان و کشور در سال ۱۳۹۴ نشان می‌دهد که این شاخص در سال مذکور در کشور برابر با ۱۵۴۰۷۰ هزار ریال و در استان اردبیل ۱۰۰۶۸۹ هزار ریال بوده است.

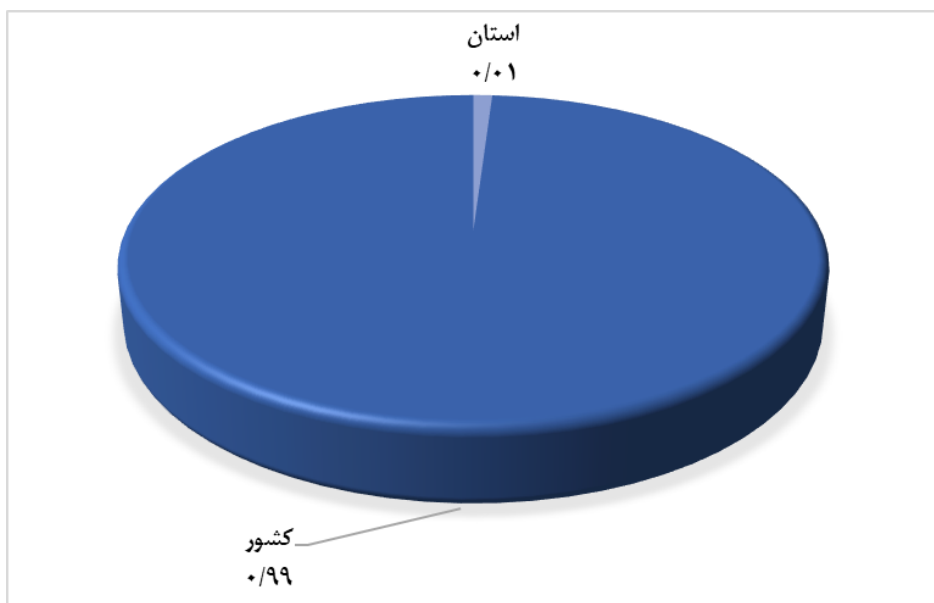
همان‌طور که ملاحظه می‌گردد سرانه محصول ناخالص داخلی در استان اردبیل پایین‌تر از کل کشور می‌باشد.

جدول (۱-۳) محصول ناخالص داخلی استان
و مقایسه آن با کشور در طی سال‌های ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۴

شرح		محصول ناخالص داخلی (میلیون ریال)	محصول ناخالص داخلی بدون نفت (میلیون ریال)	محصول ناخالص داخلی سرانه (هزار ریال)
سال ۱۳۹۲	استان اردبیل	۱۰۷۶۹۶۵۳۴	۱۰۷۶۳۹۴۷۶	۸۴۷۷۲
	کشور	۱۲۲۱۹۷۳۷۱۴۲	۹۱۷۶۶۱۵۲۶۸	۱۵۲۸۸۸
	سهم از کشور (درصد)	۰/۸۸	۱/۱۷	-
۱۳۹۳	استان اردبیل	۱۲۶۴۴۹۷۸۷	۱۲۶۳۳۴۹۹۰	۹۹۵۳۴
	کشور	۱۲۸۷۲۹۱۶۸۵۴	۱۰۴۳۷۰۴۹۰۵۲	۱۶۱۰۶۰
	سهم از کشور (درصد)	۰/۹۸	۱/۲۱	-
۱۳۹۴	استان	۱۲۷۹۱۷۴۵۰	۱۲۷۸۶۰۸۲۹	۱۰۰۶۸۹
	کشور	۱۲۳۱۴۲۲۰۲۸۴	۱۰۶۸۵۰۶۱۳۶۱	۱۵۴۰۷۰
	سهم از کشور (درصد)	۱/۰۱	۱/۰۱	-

مأخذ: حساب‌های منطقه‌ای - مرکز آمار ایران - ۱۳۹۶

نمودار شماره ۳-۱ سهم ارزش افزوده استان از ارزش افزوده کشور در سال ۱۳۹۴

۳-۱-۱. ارزش افزوده به تفکیک بخش های اقتصادی

ارزش افزوده عبارت است از اضافه ارزشی که در هر مرحله از تولید بر ارزش (یا قیمت) یک کالا افزوده می شود به عبارت دیگر ارزش افزوده تفاوت بین ستانده از مصارف واسطه می باشد تحلیل ارزش افزوده بخش های اقتصادی استان می تواند نقاط قوت و ضعف اقتصاد استان را نمایان کند.

در سال ۱۳۹۴ مجموع ارزش افزوده فعالیت های مختلف اقتصادی در کشور در حدود ۱۲۲۶۶۰۲۰۷۳۳ میلیارد ریال و در استان اردبیل در حدود ۱۲۷۴۸۹۵۲۹ میلیارد ریال بوده است. سهم ارزش افزوده استان از ارزش افزوده کل کشور در سال مذکور برابر با ۱/۰۳ درصد بوده است

۳-۱-۲. نسبت مصارف واسطه به ستانده

نسبت مصارف واسطه به ستانده، نسبتی است که می توان بخش های مختلف اقتصادی را با آن مقایسه نمود. این نسبت بیانگر این است که هزینه های صرف شده جهت تولید کالا و خدمات مربوطه در انجام یک فعالیت اقتصادی چه سهمی از ستانده آن فعالیت را به خود اختصاص داده اند. بالا بودن نسبت مصارف واسطه به ستانده به معنی کم بودن ارزش افزوده

خواهد بود و بالعکس. به عبارت دیگر بخش‌هایی که دارای نسبت مصارف واسطه به ستانده کمتری می‌باشند، می‌توانند ارزش افزوده بیشتری را ایجاد نمایند؛ و این به آن معنی است که این بخش‌ها در مقایسه با بخش‌هایی که این نسبت در آن‌ها دارای رقم بالایی است از مزیت نسبی چشمگیری برخوردار است.

مقایسه نسبت مصرف واسطه به ستانده بخش‌های مختلف اقتصادی در سال ۱۳۹۴ در استان اردبیل نشان می‌دهد که بخش صنعت، معدن، ساختمان و انرژی با ۰/۵۶ درصد بیشترین و بخش خدمات با ۰/۲۵ درصد کمترین نسبت مصرف واسطه به ستانده را در استان داشته است.

در سطح کشور در سال ۱۳۹۴ بخش صنعت، معدن، ساختمان و انرژی با ۰/۵۶ درصد بیشترین و بخش خدمات با ۰/۳۰ درصد کمترین میزان نسبت مصرف واسطه به ستانده را داشته است.

مقایسه کل این شاخص در سال مذکور در کشور و استان نشان می‌دهد که میزان این شاخص با ۰/۳۷ در استان اردبیل پایین‌تر از کل کشور با ۰/۴۰ می‌باشد.

جدول (۲-۳) ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده بخش‌های عمده اقتصادی استان به قیمت‌های جاری در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ (میلیون ریال)

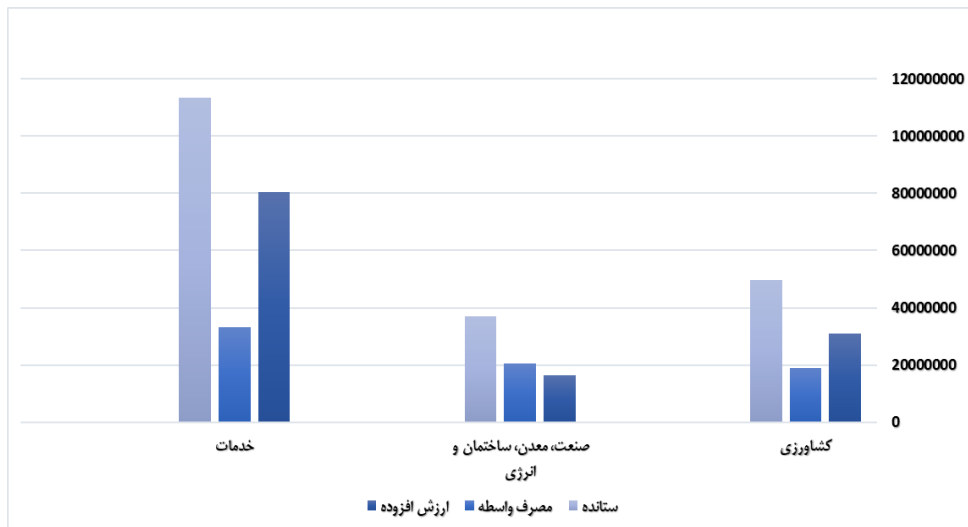
نسبت مصرف واسطه به ستانده	ستانده		مصرف واسطه		ارزش افزوده		شرح فعالیت‌ها
	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۴	
۰/۳۸	۴۹۶۹۷۹۵۷	۴۸۶۴۸۹۲۲	۱۸۸۰۹۷۱۵	۱۸۳۲۴۲۰۳	۳۰۸۸۲۴۲	۳۰۲۲۴۷۱۹	کشاورزی
۰/۵۶	۳۶۹۲۱۲۴۹	۳۸۴۷۷۸۴۰	۲۰۵۸۹۴۵۳	۲۱۳۸۵۹۵۶	۱۶۳۳۱۷۹۶	۱۷۰۹۱۸۸۳	صنعت، معدن، ساختمان و انرژی
۰/۳۰	۱۱۳۴۹۶۸۲۰	۱۱۲۲۵۹۱۸۷	۳۳۲۲۷۳۳۰	۳۳۱۵۰۴۳۷	۸۰۲۶۹۴۹۱	۷۹۱۰۸۷۵۰	خدمات
۰/۳۷	۲۰۰۱۱۶۰۲۶	۱۹۹۳۸۵۹۴۹	۷۲۶۲۶۴۹۸	۷۲۸۶۰۵۹۶	۱۲۷۴۸۹۵۲۹	۱۲۶۵۲۵۳۵۳	جمع

مأخذ: مرکز آمار ایران ۱۳۹۶

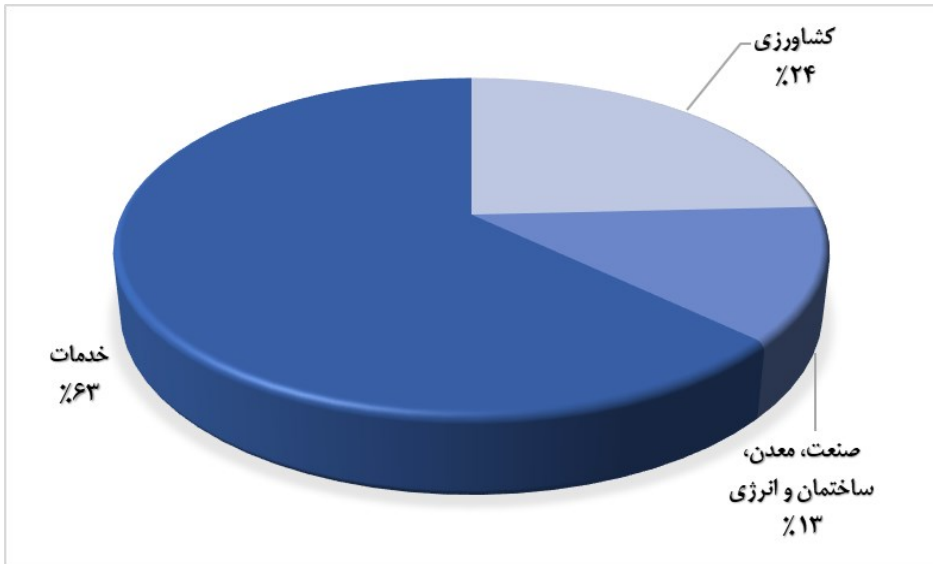
جدول (۳-۳) ارزش افزوده، مصرف واسطه و ستانده بخش‌های عمده اقتصادی کشور به قیمت‌های جاری در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ (میلیون ریال)

نسبت مصرف واسطه به ستانده		ستانده		مصرف واسطه		ارزش افزوده		شرح فعالیت‌ها
۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۳	
۰/۴۳	۰/۴۳	۲۰۶۶۲۹۴۴۴۶	۱۹۲۰۶۱۸۸۹۵	۸۱۷۶۵۴۹۲۸	۸۳۳۶۷۲۹۸۰	۱۱۷۸۶۳۹۵۱۹	۱۰۸۶۹۴۵۹۱۵	کشاورزی
۰/۵۲	۰/۵۵	۷۹۹۱۳۱۹۳۶۰	۹۸۴۱۷۷۳۰۲۱	۴۳۶۹۵۵۶۳۸۵	۵۱۲۹۰۸۷۹۶۳	۳۶۲۱۷۶۲۹۷۵	۴۷۱۲۶۸۵۰۵۷	صنعت، معدن، ساختمان و انرژی
۰/۲۸	۰/۲۸	۱۰۳۸۸۸۰۰۷۹۴	۹۸۱۹۸۹۷۳۹۸	۲۹۲۳۱۸۲۵۵۵	۲۷۳۷۵۸۸۱۳۸	۷۴۶۵۶۱۸۲۳۹	۷۰۸۲۳۰۹۲۶۱	خدمات
۰/۴۰	۰/۴۰	۲۰۴۴۶۴۱۴۶۰۱	۲۱۵۸۲۲۸۹۳۱۴	۸۱۸۰۳۹۳۸۶۸	۸۷۰۰۳۴۹۰۸۱	۱۲۲۶۶۰۲۰۷۳۳	۱۲۸۸۱۹۴۰۲۳۳	جمع

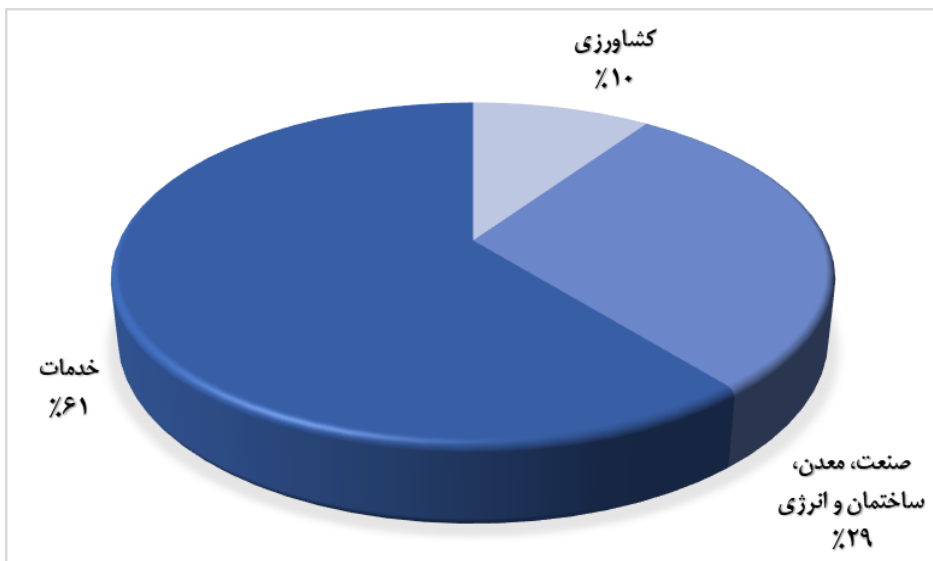
مأخذ: مرکز آمار ایران ۱۳۹۶

نمودار شماره ۳-۲ مقایسه ارزش افزوده-مصرف واسطه و ستانده بخش‌های عمده اقتصادی استان اردبیل در سال ۱۳۹۴

نمودار شماره ۳-۳ مقایسه سهم ارزش افزوده بخشهای عمده اقتصادی استان
از کل ارزش افزوده استان در سال ۱۳۹۴

نمودار شماره ۳-۴ مقایسه سهم ارزش افزوده بخشهای عمده اقتصادی کشور
از کل ارزش افزوده کشور در سال ۱۳۹۴

۲-۳. شاخص قیمت

۱-۲-۳. شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری

این شاخص که تغییرات آن نسبت به سال قبل را به عنوان میزان تورم (نرخ رسمی تورم) اعلام می کنند در سال ۱۳۹۵ در استان ۲۳۴/۰ بوده که نسبت به سال قبل حدود ۶/۸ درصد افزایش یافته است.

در بین گروه های اصلی بیشترین میزان افزایش شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری استان مربوط به گروه دخانیات با ۱۸/۲ درصد می باشد.

گروه کالاهای میوه و خشکبار نیز با ۴/۳- درصد، کمترین مقدار تورم را در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال قبل داشته است.

کمترین درصد تغییرات، مربوط به گروه سبزی و حبوبات با یک درصد تغییر بوده است.

۲-۲-۳. شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق روستایی

در سال ۱۳۹۵ شاخص کل قیمت کالاها و خدمات مصرفی در مناطق روستایی استان ۲۴۷/۷ بوده که نسبت به سال قبل ۷/۴ درصد افزایش داشته است.

بیشترین مقدار افزایش این شاخص در مناطق روستایی استان مربوط به آموزش با ۱۷/۷ درصد افزایش بوده است.

ارتباطات با ۱/۴ درصد افزایش نسبت به سال ۱۳۹۴ کمترین میزان افزایش را در بین شاخص قیمت گروه های کالاهای منتخب کالاها و خدمات مصرفی در مناطق روستایی استان در سال ۱۳۹۵ داشته است.

جدول شماره ۳-۴- شاخص بهای گروه‌های منتخب کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای
شهری استان برحسب گروه‌های اختصاصی، اصلی و برخی از گروه‌های فرعی (۱۰۰+ = ۱۳۹۰)

گروه‌های کالا و خدمات	۱۳۹۴	۱۳۹۵	درصد تغییر سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴
شاخص کل	۲۱۹/۱	۲۳۴/۰	۶/۸
گروه‌های اصلی و فرعی	—	—	—
خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها و دخانیات	۲۳۸/۵	۲۵۳/۲	۶/۱
خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها	۲۳۶/۸	۲۵۰/۶	۵/۸
خوراکی‌ها	۲۳۵/۴	۲۴۸/۸	۵/۷
نان و غلات	۲۴۵/۸	۲۶۹/۸	۹/۸
گوشت قرمز و سفید و فرآورده‌های آن‌ها	۲۱۴/۷	۲۳۲/۶	۸/۴
گوشت قرمز و گوشت ماکیان	۲۰۶/۴	۲۲۵/۴	۹/۲
ماهی‌ها و صدف داران	۲۷۶/۱	۲۸۶/۲	۳/۷
شیر، پنیر و تخم‌مرغ	۲۱۸/۶	۲۳۴/۶	۷/۳
روغن‌ها و چربی‌ها	۲۲۶/۳	۲۳۲/۸	۲/۹
میوه و خشکبار	۲۷۲/۷	۲۶۱/۰	۴/۳-
(سبزی‌ها و حیوانات)	۲۶۱/۷	۲۶۴/۴	۱
قند و شکر و شیرینی‌ها	۱۹۸/۶	۲۰۸/۱	۴/۷
ادویه و چاشنی‌ها	۲۲۳/۴	۲۳۶/۶	۵/۹
چای و سایر آشامیدنی‌ها (غیرالکلی)	۲۶۹/۳	۲۹۴/۴	۹/۳
دخانیات	۳۳۴/۶	۳۹۵/۶	۱۸/۲
کالاها غیرخوراکی و خدمات	۲۰۹/۶	۲۲۴/۵	۷/۱
پوشاک و کفش	۲۴۸/۶	۲۶۵/۵	۶/۸
مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها	۱۶۷/۵	۱۸۱/۳	۸/۲
مسکن	۱۷۱/۵	۱۸۱/۸	۶
اجاره	۱۷۰/۸	۱۸۱/۲	۶/۱
نگهداری و تعمیر واحد مسکونی	۱۸۸/۰	۱۹۷/۱	۴/۸
آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها	۱۵۲/۳	۱۷۹/۲	۱۷/۷
مبلمان و لوازم خانگی و نگهداری معمول آن‌ها	۲۴۱/۱	۲۵۰/۱	۳/۷
بهداشت و درمان	۲۵۹/۵	۲۸۶/۰	۱۰/۲
حمل و نقل	۲۱۶/۳	۲۲۶/۱	۴/۵

جدول شماره ۳-۴ شاخص بهای گروه‌های منتخبات کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای شهری استان برحسب گروه‌های اختصاصی، اصلی و برخی از گروه‌های فرعی (۱۳۹۰=۱۰۰) ادامه

گروه‌های کالا و خدمات	۱۳۹۴	۱۳۹۵	درصد تغییر سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴
ارتباطات	۱۵۱/۱	۱۵۴/۹	۱/۹
تفریح و فرهنگ	۲۵۰/۸	۲۶۴/۳	۵/۴
آموزش	۱۷۱/۶	۱۹۷/۳	۱۵
هتل و رستوران	۲۳۵/۶	۲۵۵/۶	۸/۵
کالاها و خدمات متفرقه	۲۱۰/۵	۲۳۳/۳	۱۰/۸
گروه‌های اختصاصی	—	—	—
کالاها	۲۲۸/۱	۲۴۴/۸	۶/۳
خدمات	۲۳۰/۷	۲۴۵/۱	۸
شاخص کل (۱)	۱۹۶/۶	۲۱۲/۳	۶/۹

مأخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۹۵ ۱- شاخص کل منهای اجاره‌بها

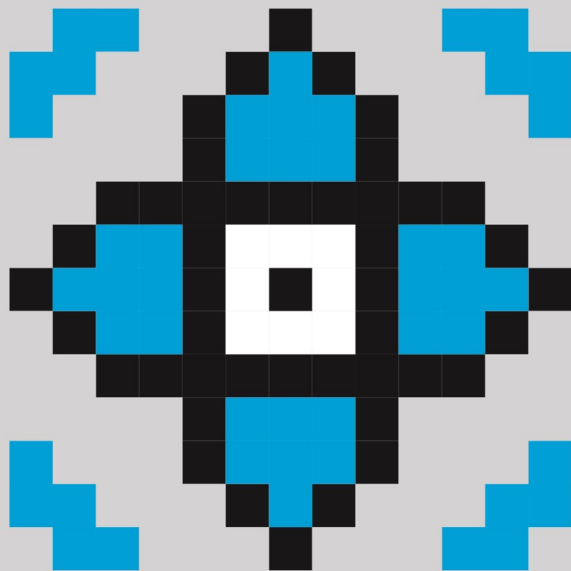
جدول شماره ۳-۵- شاخص بهای گروه‌های منتخبات کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای روستایی استان برحسب گروه‌های اختصاصی، اصلی و برخی از گروه‌های فرعی (۱۳۹۰=۱۰۰)

گروه‌های کالا و خدمات	۱۳۹۴	۱۳۹۵	درصد تغییر سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴
شاخص کل	۲۳۰/۶	۲۴۷/۷	۷/۴
گروه‌های اصلی و فرعی	—	—	—
خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها و دخانیات	۲۳۸/۹	۲۵۷/۰	۷/۶
خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها	۲۳۶/۶	۲۵۳/۹	۷/۳
خوراکی‌ها	۲۳۵/۹	۲۵۲/۹	۷/۲
نان و غلات	۲۲۲/۴	۲۴۱/۶	۸/۶
گوشت قرمز و سفید و فرآورده‌های آن‌ها	۲۳۱/۱	۲۵۱/۸	۸/۹
گوشت قرمز و گوشت ماکیان	۲۲۶/۸	۲۴۸/۵	۹/۵
ماهی‌ها و صدف داران	۲۷۰/۳	۲۸۱/۶	۴/۲
شیر، پنیر و تخم‌مرغ	۲۱۵/۹	۲۲۶/۸	۵
روغن‌ها و چربی‌ها	۲۲۴/۵	۲۳۶/۹	۵/۵
میوه و خشکبار	۳۱۵/۵	۳۳۶/۳	۶/۶

جدول شماره ۳-۵ شاخص بهای گروه‌های منتخب کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای روستایی استان برحسب گروه‌های اختصاصی، اصلی و برخی از گروه‌های فرعی (۱۰۰=۱۳۹۰)

گروه‌های کالا و خدمات	۱۳۹۴	۱۳۹۵	درصد تغییر سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴
(سبزی‌ها و حبوبات)	۲۶۱/۳	۲۶۹/۲	۳
قند و شکر و شیرینی‌ها	۲۰۰/۵	۲۰۹/۹	۴/۷
ادویه و چاشنی‌ها	۲۲۶/۶	۲۴۰/۹	۶/۳
چای و سایر آشامیدنی‌ها (غیرالکلی)	۲۵۶/۴	۲۸۰/۴	۹/۴
دخانیات	۳۴۴/۸	۴۰۰/۲	۱۶/۱
کالاها غیرخوراکی و خدمات	۲۲۴/۴	۲۴۰/۷	۷/۳
پوشاک و کفش	۲۵۳/۹	۲۷۱/۹	۷/۱
مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها	۱۷۶/۹	۱۹۰/۲	۷/۵
مسکن	۱۷۳/۱	۱۸۵/۱	۷
اجاره	۱۷۰/۸	۱۸۱/۲	۶/۱
نگهداری و تعمیر واحد مسکونی	۱۹۲/۴	۲۱۸/۴	۱۳/۶
آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها	۱۸۱/۷	۱۹۶/۶	۸/۲
مبلمان و لوازم خانگی و نگهداری معمول آن‌ها	۲۴۲/۹	۲۵۰/۸	۳/۳
بهداشت و درمان	۲۶۵/۳	۲۹۱/۲	۹/۸
حمل و نقل	۲۲۴/۴	۲۳۶/۶	۵/۵
ارتباطات	۱۷۰/۷	۱۷۳/۱	۱/۴
تفریح و فرهنگ	۲۶۳/۴	۲۸۲/۲	۷/۱
آموزش	۱۷۰/۳	۲۰۰/۴	۱۷/۷
هتل و رستوران	۲۴۱/۳	۲۶۲/۳	۸/۷
کالاها و خدمات متفرقه	۲۲۱/۳	۲۴۸/۸	۱۲/۴
گروه‌های اختصاصی	—	—	—
کالاها	۲۳۴/۷	۲۵۱/۰	۷/۱
خدمات	۲۳۴/۳	۲۳۷/۲	۸/۲
شاخص کل (۱)	۲۱۹/۱	۲۵۲/۲	۷/۵

مأخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۹۵ ۱- شاخص کل منهای اجاره‌بها

فصل چهارم

نهادهای پولی و مالی

۴. پول و بانکداری و بیمه

بازار پول به عنوان یکی از اجزای مهم بازار مالی در اقتصاد می باشد که با جلب پس اندازهای عوامل اقتصادی و توزیع آن میان واحدهای متقاضی پول و نقدینگی، جهت دهنده مسیر حرکت در بخش های تولیدی اقتصاد است و بحث های زیادی در مورد نقش آن در افزایش تولید و کاهش بیکاری از یک سو و تداوم کساد یا ایجاد تورم از سوی دیگر وجود دارد. اجرای سیاست های پولی اثرات قابل توجهی بر روی اقتصاد می گذارد، لذا شناخت دقیق مباحث مربوط به بازار پول و عملکرد سیستم بانکی در برنامه ریزی مناسب و کارآمد مربوط به سیاست های پولی اهمیت ویژه ای دارد.

ابلاغ سیاست های کلی بند (ج) اصل ۴۴ قانون اساسی توسط مقام معظم رهبری درباره توسعه بخش های غیردولتی از طریق واگذاری فعالیت ها و بنگاه های دولتی، فصل نوینی را در اقتصاد ایران ایجاد کرده است و بانک های تجاری دولتی تجارت، ملت، صادرات ایران و رفاه کارگران مشمول واگذاری اصل ۴۴ قانون اساسی شده و مالکیت آن ها در سال های ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ از سهامی خاص به سهامی عام تغییر یافته و در زیرمجموعه بانک هایی که دولت در سهام دارد قرار گرفته اند. با توجه به اینکه در این قسمت وضعیت بانک ها نسبت به سال قبل مورد بحث و بررسی قرار می گیرد بنابراین تجزیه و تحلیل ها عمدتاً با تقسیم بندی قدیم بانک ها برای بانک های دولتی و غیردولتی ارائه می گردد که در آن بانک های دولتی و بانک هایی که دولت در آن سهم دارد جزء بانک های دولتی تقسیم بندی شده اند.

بانک های دولتی استان شامل بانک های تجاری و بانک های تخصصی می باشد که قبل از بحث واگذاری بانک های تجاری دولتی، بانک های تجاری استان مشتمل بر بانک ملی، بانک سپه، بانک صادرات، بانک تجارت، بانک ملت، بانک رفاه و پست بانک بودند و بانک های

تخصصی را بانک صنعت و معدن، بانک مسکن، بانک کشاورزی و بانک توسعه صادرات و بانک توسعه تعاون تشکیل می‌دهند بانک‌های تجارت، ملت، صادرات ایران و رفاه کارگران بعد از بحث واگذاری بانک‌های تجاری دولتی از زیرمجموعه بانک‌های تجاری دولتی جدا شده و به بانک‌های غیردولتی که دولت در آن‌ها سهام دارد، افزوده شدند.

۴-۱. تعداد و مبلغ انواع سپرده‌ها

سپرده‌های بانک‌های استان شامل سپرده‌های دیداری، سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز، سپرده‌های سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت، سپرده‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت و سایر سپرده‌ها می‌باشد.

در سال ۱۳۹۵ تعداد کل سپرده‌های بانک‌های استان ۳۷۴۶۹۴۴ سپرده بوده است این تعداد شامل ۸۸۰۸۸۹ سپرده قرض‌الحسنه جاری معادل ۲۳/۵ درصد کل تعداد سپرده‌ها، ۲۰۱۸۳۱۲ سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز ۵۳/۸۶ درصد کل سپرده‌ها، ۶۹۷۳۹۸ سپرده سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت معادل ۱۸/۶۱ درصد کل سپرده‌ها، ۱۴۸۵۸۱ سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت معادل ۳/۹۶ درصد کل سپرده‌ها ۱۷۶۴ سپرده معادل ۰/۰۴ درصد کل سپرده‌ها مربوط به سایر سپرده‌گذاری‌ها بوده است.

به بیان دیگر در سال ۱۳۹۵ بالاترین تعداد سپرده‌گذاری‌ها مربوط سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز و پس‌از آن مربوط به سپرده قرض‌الحسنه جاری بوده است.

بررسی مبلغ سپرده‌ها در استان در سال ۱۳۹۵ نشان می‌دهد که سپرده سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت با ۲۰۸۲۲۸۴۹ میلیون ریال معادل ۴۳/۸۴ درصد مبلغ کل سپرده‌ها، در جایگاه اول قرار دارد پس‌از آن سپرده سرمایه‌گذاری بلندمدت با مبلغ ۱۴۱۷۰۰۹۴ میلیون ریال و ۲۹/۸۳ درصد کل مبلغ سپرده‌ها در ردیف دوم قرار دارد.

با مقایسه تعداد و مبلغ سپرده‌گذاری‌ها می‌توان اذعان نمود که افراد با مبالغ پایین، بیشتر متمایل به سپرده‌گذاری‌های قرض‌الحسنه جاری و پس‌انداز هستند درحالی‌که در مبالغ بالای پولی بیشتر ترجیح می‌دهند در سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار پول پس‌انداز نمایند.

لازم به توضیح می‌باشد که تحلیل‌های فوق بر اساس اطلاعات در دسترس بانک‌ها صورت گرفته و شامل تمامی بانک‌های استان نمی‌باشد.

جدول شماره (۴-۱) تعداد و مبلغ انواع سپرده‌ها نزد بانک‌های استان در پایان سال ۱۳۹۵
(میلیون ریال)

سال و نوع سپرده	جمع کل		ملی		صادرات		تجارت		مسکن		رفاه	
	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ
۱۳۹۵	۳۷۶۶۹۴۴	۴۷۷۹۲۷۹۷	-	۱۱۵۲۱۵۲۷	۴۵۹۲۰۲	۵۱۱۷۳۳۶	۴۷۸۷۴۱	۶۵۰۴۱۲۹	۳۳۳۶۷۶	۲۷۶۹۹۲۷۸	۳۶۵۹۰۹	۴۳۱۱۰۴۸
قرض الحسنه جاری	۸۸۰۸۸۹	۵۹۴۸۸۳۷	-	۱۳۴۴۱۱۸	۱۱۱۱۱۳۳	۷۲۰۹۹۵	۷۳۳۹۷	۴۹۶۴۴۷	۳۳۵۹۷	۱۶۹۰۰۰۷	۱۳۷۷۰۱	۸۹۷۷۷۸
قرض الحسنه پس‌انداز	۲۰۱۸۳۱۲	۳۵۶۲۸۸۱	-	۱۱۹۲۳۴۰	۲۵۶۶۶۶	۴۸۴۴۰۰	۳۹۱۱۷۴	۳۰۲۴۰۵	۲۱۰۰۲۶	۱۹۳۴۸۰	۱۲۵۵۷۴	۱۳۰۴۸۸
سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت	۶۹۷۳۹۸	۲۰۸۲۲۸۴۹	-	۴۴۸۵۱۶۶	۸۲۴۷۳	۲۰۷۲۹۸۸	۸۳۱۶۷	۲۵۳۴۵۲۷	۱۰۴۵۴۳	۱۹۱۵۱۱۵	۷۵۶۰	۲۳۴۲۹۰
سرمایه‌گذاری بلندمدت	۱۴۸۵۸۱	۱۴۱۷۰۰۹۴	-	۴۱۰۶۶۲۸	۱۱۹۶۰	۱۶۹۷۹۷۳	۱۹۷۱۸	۱۹۲۵۲۱۷	۵۵۰۰	۴۸۷۳۳۶	۱۵۸۵۳	۸۳۳۷۸۰
سایر	۱۷۶۴	۲۹۸۳۲۳۶	-	۴۹۰۳۶۵	-	۱۳۹۹۸۱	۵۴	۱۵۶۷۶۴	۰	۰	۹۲۱	۱۰۳۱۱
درصد از کل	۱۰۰	۱۰۰	-	۲۴/۲۵	-	۱۲/۲۵	۱۲/۷۷	۱۲/۶۹	۹/۱۷	۵/۸۲	۹/۷۶	۸/۶

سال و نوع سپرده	پست‌بانک		صنعت و معدن		ملت		توسعه تعاون		سرمایه		کشاورزی	
	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ
۱۳۹۵	۴۹۲۳۵۷	۵۸۸۱۲۷	۱۹۸۷	۶۳۳۱۲	۶۳۶۲۵۶	۸۳۴۱۰۰۰	۱۱۵۸۲۴	۱۰۳۸۷۹۸	۲۱۵۵۲	۶۰۲۹۹۰	۱۰۳۱۰۴۰	۶۷۳۹۹۳
قرض الحسنه جاری	۶۳۳۸۱	۲۳۹۰۸۸	۷۸۴	۹۸۲۵	۱۰۶۷۸۶	۱۱۰۳۰۰۰	۱۳۷۹۵	۶۹۲۴۳	۳۵۷۰	۲۹۱۸۴	۳۳۶۶۵۵	۹۷۵۱۵۲
قرض الحسنه پس‌انداز	۲۰۶۴۴۵	۲۰۶۳۲۷	۱۲۵	۱۵	۳۰۳۱۸۵	۶۳۳۰۰۰	۸۴۵۷۲	۱۰۰۷۷۴	۷۸۸۶	۱۸۰۰۳	۵۲۹۴۵۸	۴۱۸۳۷۰
سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت	۲۰۲۶۰	۱۵۶۳۸۷	۱۰۶۱	۱۴۲۱۲	۱۲۲۹۱۶	۳۰۳۲۷۰۰۰	۱۶۸۹۴	۶۱۵۲۴۱	۱۴۷۷۳	۱۴۳۶۶۲	۲۱۵۴۵۱	۲۱۸۴۸۶۱
سرمایه‌گذاری بلندمدت	۳۲۹۱	۱۶۹۱۳۷	۱۷	۳۹۲۶۰	۵۲۶۱۹	۳۳۴۳۰۰۰	۵۴۲	۶۵۶۷۶	۶۰۵	۱۰۷۹۸۵	۳۹۲۳۶	۱۲۹۰۴۸۳
سایر	۰	۲۲۶۸	۰	۰	۷۵۰	۱۲۵۰۰۰	۲۱	۱۸۷۸۶۴	۱۸	۳۵۶	۰	۱۸۷۰۸۲۷
درصد از کل	۷/۸	۱/۲۳	۰/۰۵	۰/۱۳	۱۶/۹۸	۱۷/۵۶	۳/۰۹	۲/۱۸	-/۵۸	۱/۳۶	۲۷/۵۱	۱۴/۱۹

منابع: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۹۵

۴-۲. تعداد و مبلغ تسهیلات

تعداد تسهیلات پرداختی بانک‌ها به بخش غیردولتی بر اساس بخش‌های عمده اقتصادی در جدول شماره (۴-۲) آورده شده است بر اساس اطلاعات این جدول در سال ۱۳۹۵ تعداد ۵۳۰۷۰۹۶۱ مورد تسهیلات به مبلغ ۳۷۷۵۶۹ میلیون ریال به بخش‌های عمده اقتصادی پرداخت شده است.

بررسی تسهیلات پرداختی به تفکیک بخش‌های عمده اقتصادی نشان می‌دهد که ۱۹/۹۷ درصد تعداد تسهیلات به بخش خدمات بازرگانی و متفرقه، ۱۵ درصد به بخش صنعت و معدن، ۵۰/۸۷ درصد به بخش مسکن و ساختمان و ۱۴/۱۵ درصد به بخش کشاورزی اختصاص داده شده است.

در بحث مبلغ تسهیلات پرداختی نیز ۳۶/۷۳ درصد مبلغ تسهیلات پرداختی به بخش خدمات بازرگانی و متفرقه، ۴/۶۱ درصد به بخش صنعت و معدن، ۴۲/۰۳ درصد به بخش ساختمان و مسکن و ۱۶/۶۲ درصد به بخش کشاورزی اختصاص داده شده است.

مقایسه درصد تعداد و مبلغ تسهیلات پرداختی نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۵ بیشترین تعداد تسهیلات پرداختی به بخش ساختمان و مسکن اختصاص یافته است و بیشترین مبلغ تسهیلات پرداختی نیز به بخش ساختمان و مسکن اختصاص دارد.

جدول شماره (۴-۲) تعداد و مبلغ تسهیلات پرداختی بانک‌ها به بخش غیردولتی برحسب بخش‌های عمده اقتصادی در سال ۱۳۹۵ در استان اردبیل (مبالغ به میلیون ریال)

جمع کل	کشاورزی	مسکن و ساختمان	صنعت و معدن	خدمات بازرگانی و متفرقه	بانک	
					تعداد	مبلغ
۴۳۰۵۴۸۴	۱۳۶۴۶۰	۱۰۶۹۰۱	۵۰۳۰۱۰	۳۵۵۹۱۱۳	تعداد	ملی
۲۸۴۳۸	۷۵۷	۱۳۹۹	۷۴	۲۶۲۰۸	مبلغ	
۵۰۹۲۶۰۰	۷۹۴۰۲۲	۲۴۷۸۲۴۹	۳۱۶۰۳۶	۱۵۰۴۲۹۳	تعداد	صادرات
۷۲۱۷۸	۱۱۲۵۳	۳۵۱۲۴	۴۴۸۱	۲۱۳۲۰	مبلغ	
۹۴۱۷۴۰۸	۶۴۲۳۲۷	۱۰۶۸۸۶۶	۵۳۶۶۶۲۷	۲۳۳۹۵۷۸	تعداد	ملت
۶۰۳۰۸	۹۴۸۰	۱۲۲۵۰	۹۸۲۵	۲۸۶۵۳	مبلغ	
۲۹۶۶۸۴۱	۷۱۲۰۴۲	۶۸۲۳۷۳	۹۴۹۳۸۹	۶۲۳۰۳۷	تعداد	تجارت
۱۹۸۱۰	۲۷۴۵	۹۱۳۲	۱۰۶۸	۶۸۶۵	مبلغ	

ادامه جدول شماره (۴-۲) تعداد و مبلغ تسهیلات پرداختی بانک‌ها به بخش غیردولتی برحسب بخش‌های عمده اقتصادی در سال ۱۳۹۵ در استان اردبیل (میلیون ریال)

جمع کل	کشاورزی	مسکن و ساختمان	صنعت و معدن	خدمات بازرگانی و متفرقه	بانک	
					تعداد	مبلغ
۲۱۷۴۷۸۶	۵۱۴۹۶۵	۴۹۲۷۵۵	۴۵۱۹۱۵	۷۱۵۱۵۱	تعداد	سپه
۶۶۳۵۶	۱۰۷۳۶	۱۸۰۷۴	۸۴۵	۳۶۷۰۱	مبلغ	
۲۴۶۵۲۴۱۰	۰	۲۴۴۰۱۹۴۰	۰	۲۵۰۴۷۰	تعداد	مسکن
۸۳۱۸۷	۰	۸۰۱۹۷	۰	۲۹۹۰	مبلغ	
۶۹۶۸۵۶۲	۵۰۲۷۲۲۸	۱۳۶۸۱	۵۹۸۴۷۷	۱۳۲۹۱۷۶	تعداد	کشاورزی
۲۵۴۱۱	۲۶۲۹۳	۱۱۱	۱۴۵	۸۸۶۲	مبلغ	
۱۳۷۲۰۹۷	۲۴۳۰۰۰	۳۱۶۰۰۰	۱۹۸۰۰۰	۶۱۵۰۹۷	تعداد	رفاه
۶۶۷۷	۶۸۲	۲۱۵۲	۴۹۵	۳۳۴۸	مبلغ	
۳۵۱۹۱۶	۰	۱۰۴۴۰	۰	۳۴۱۴۷۶	تعداد	پست‌بانک
۲۵۶۵	۰	۲۲۵	۰	۲۳۴۰	مبلغ	
۲۴۷۵۳۴	۰	۰	۲۴۷۵۳۴	۰	تعداد	صنعت و معدن
۲۷	۰	۰	۲۷	۰	مبلغ	
۰	۰	۰	۰	۰	تعداد	توسعه صادرات
۰	۰	۰	۰	۰	مبلغ	
۴۷۶۶۳۳	۱۵۹۰۵۷	۹۴۵۷	۹۴۰۱۹	۲۱۴۱۰۰	تعداد	توسعه تعاون
۲۶۵۷	۸۱۳	۵۰	۴۴۸	۱۳۴۶	مبلغ	
۰	۰	۰	۰	۰	تعداد	مهر ایران
۰	۰	۰	۰	۰	مبلغ	
۱۲۲۲۲۴	۰	۰	۰	۱۲۲۲۲۴	تعداد	سرمایه
۵۵	۰	۰	۰	۵۵	مبلغ	
۵۳۰۷۰۹۶۱	۸۲۲۹۱۱۱	۲۹۵۸۰۶۶۲	۸۷۲۵۰۰۷	۱۱۶۱۳۷۱۵	تعداد	جمع کل
۳۷۷۵۶۹	۶۲۷۵۹	۱۵۸۷۱۴	۱۷۴۰۸	۱۳۸۶۸۸	مبلغ	
۱۰۰	۱۴/۱۵	۵۰/۸۷	۱۵	۱۹/۹۷	تعداد	درصد از کل
۱۰۰	۱۶/۶۲	۴۲/۰۳	۴/۶۱	۳۶/۷۳	مبلغ	

مأخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۹۵

۳-۴. مانده بدهی

مانده بدهی بخش غیردولتی به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیر بانکی بابت تسهیلات اعطایی بر اساس نوع تسهیلات در جدول شماره (۳-۴) آورده شده است.

بر اساس اطلاعات جدول مذکور در سال ۱۳۹۵ تسهیلات اعطایی ۸۳/۹ درصد و وام‌ها و اعتبارات پرداختی ۱۶/۱ درصد مانده بدهی بخش غیردولتی به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیر بانکی را تشکیل می‌دهند در همین سال سهم سرمایه‌گذاری مستقیم و مشارکت حقوقی از کل مانده بدهی بخش غیردولتی به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیر بانکی صفر بوده است.

همان‌گونه که قبلاً نیز اشاره گردید تحلیل‌های فوق در مورد آن تعداد از بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیر بانکی می‌باشد که اطلاعات مربوط به آن‌ها ارسال گردیده است و شامل تمامی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیر بانکی نمی‌باشد.

جدول شماره (۳-۴) مانده بدهی بخش غیردولتی به بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیر بانکی بابت تسهیلات اعطایی بر اساس نوع تسهیلات در پایان سال ۱۳۹۵ (میلیون ریال)

بانک	جمع	تسهیلات اعطایی	سرمایه‌گذاری مستقیم و مشارکت حقوقی	وام‌ها و اعتبارات پرداختی
ملی	۱۷۲۱۳۷۲۶	۸۶۰۶۸۶۳	۰	۸۶۰۶۸۶۳
صادرات	۵۰۹۲۶۰۰	۵۰۹۲۶۰۰	۰	۰
ملت	۴۵۸۷۴۰۸	۴۵۸۷۴۰۸	۰	۰
تجارت	۲۹۶۶۸۴۱	۰	۰	۲۹۶۶۸۴۱
سپه	۲۱۷۴۷۸۶	۲۱۷۴۷۸۶	۰	۰
مسکن	۲۴۶۵۲۴۱۰	۲۴۶۵۲۴۱۰	۰	۰
کشاورزی	۱۱۰۸۷۴۵۳	۱۱۰۸۷۴۵۳	۰	۰
رفاه	۲۷۷۳۹۲۷	۲۷۷۳۹۲۷	۰	۰
پست‌بانک	۳۹۶۴۷۳	۳۵۶۱۴۹	۰	۴۰۳۲۴
صنعت و معدن	۰	۱۲۲۹۳۸۶	۰	۰
توسعه صادرات	۰	۰	۰	۰
توسعه تعاون	۷۷۸۴۸	۶۹۷۷۸	۰	۸۰۷۰
مهر ایران	۰	۰	۰	۰
سرمایه	۱۷۶۵۱۹	۱۷۶۵۱۹	۰	۰
آینده	۲۳۴۳۱	۱۵۵۴۱	۰	۷۸۹۰
جمع کل	۷۲۴۵۲۸۰۸	۶۰۸۲۲۸۲۰	۰	۱۱۶۲۹۹۸۸
درصد از کل	۱۰۰	۸۳/۹	۰	۱۶/۱

۴-۴. بیمه

تحلیل‌های صورت گرفته در این قسمت بر اساس اطلاعات شرکت‌های بیمه منتخب صورت گرفته است این شرکت‌های بیمه شامل شرکت بیمه دانا، شرکت بیمه البرز، شرکت بیمه آسیا و شرکت بیمه ایران می‌باشد.

در سال ۱۳۹۵ تعداد ۲۹۸۳۰۴ بیمه‌نامه در شرکت‌های منتخب بیمه استان صادر شده است که حق بیمه عاید شده برابر با ۱۶۸۴۴۴۰ میلیون ریال بوده است.

در سال مذکور تعداد ۲۰۶۷۹۸ مورد خسارت وارد شده روی داده است که مبلغ ۱۶۵۴۱۹۵ میلیون ریال بابت جبران خسارت پرداخت گردیده است.

جدول شماره (۴-۴) بیمه نامه صادر شده در شرکت‌های منتخب برحسب نوع بیمه

شرکت	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵
بیمه ایران	۴۶۹۶۵۴	۳۸۳۴۸۴	۳۷۱۶۷۲	۲۹۱۳۴۰	۱۴۴۸۱۵
بیمه دانا	۱۴۵۷۷	۱۸۶۲۶	۱۹۶۷۰	۳۵۹۹۲	۳۴۴۴۹
بیمه البرز	۲۳۱۹۴	۲۴۱۲۰	۲۷۰۴۹	۶۳۱۶۸	۲۸۲۱۳
بیمه آسیا	۶۲۲۵۳	۷۶۶۳۶	۷۹۱۲۱	۷۳۱۷۴	۹۰۸۲۷
جمع	۵۶۹۶۷۸	۵۰۲۸۶۶	۴۹۷۵۱۲	۴۶۳۶۷۴	۲۹۸۳۰۴

مأخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۹۵

جدول شماره (۴-۵) حق بیمه عاید شده در شرکت‌های منتخب در سال‌های ۱۳۹۱ الی ۱۳۹۵

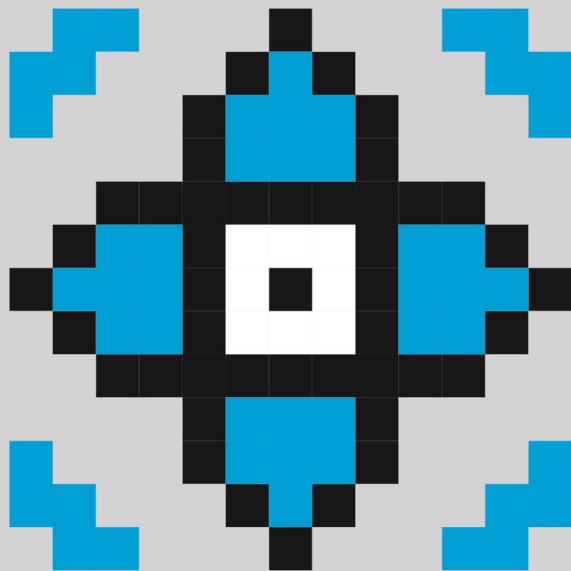
شرکت	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵
بیمه ایران	۹۹۱۵۹۰	۱۲۳۵۱۳۵	۱۶۰۳۶۶۰	۱۰۷۸۶۶۹	۱۰۷۲۵۶۹
بیمه دانا	-	-	-	۱۸۶۷۹۸	۲۲۲۷۹۵
بیمه البرز	۳۶۴۳۰	۵۷۰۱۶	۷۵۸۹۹	۱۳۷۹۲۷	۱۴۱۱۷۴
بیمه آسیا	۸۸۹۰۲	۱۲۵۴۷۰	۱۸۶۵۳۰	۲۲۴۲۸۸	۲۴۷۹۰۲
جمع	۱۱۱۶۹۲۲	۱۴۱۷۶۲۱	۱۸۶۶۰۸۹	۱۶۲۷۶۸۲	۱۶۸۴۴۴۰

مأخذ: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۹۵

جدول شماره (۴-۶) تعداد و مبلغ خسارت واقع شده در شرکت های منتخب بیمه در طول سالهای ۱۳۹۱ الی ۱۳۹۵ (میلیون ریال)

شرکت بیمه	۱۳۹۱		۱۳۹۲		۱۳۹۳		۱۳۹۴		۱۳۹۵	
	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ	تعداد	مبلغ
بیمه‌ایران	۱۰۹۱۹۵	۱۱۷۰۲۶۱	۱۳۳۴۰	۱۳۴۰۶۸۳	۱۰۱۱۶۹	۱۳۷۶۱۹۵	۷۸۷۶۳	۱۱۱۲۶۴۰	۱۹۰۰۴	۱۲۰۰۵۹۵
بیمه دانا	۲۵۰۵۳	۶۱۹۸۱	۲۳۲۷۱	۹۷۵۲۸	۲۳۷۶۵	۲۱۰۴۸۸	۷۴۰۰	۱۲۵۰۹۲	۸۹۹۱	۱۵۴۸۴۸
بیمه البرز	۱۵۶۹	۳۰۰۲۷	۲۰۴۶	۴۸۹۶۷	۲۵۵۲	۶۱۶۵۶	۳۹۹۳	۱۰۸۶۶۲	۴۰۲۰	۱۲۲۳۴۰
بیمه آسیا	۳۷۵۷	۸۲۳۳۶	۳۵۷۴	۱۰۵۰۱۰	۴۸۱۱	۱۶۴۶۵۲	۳۹۰۸	۱۹۵۱۳۵	۳۷۴۳	۱۷۶۵۱۲
جمع	۱۴۹۵۷۴	۱۳۴۵۰۰۵	۱۸۲۳۳۱	۱۶۹۲۱۹۷	۱۳۳۲۹۷	۱۹۱۲۹۹۱	۹۴۰۶۴	۱۶۵۲۵۲۹	۲۰۶۷۸۸	۱۶۵۴۱۹۵

منبع: سالنامه آماری استان اردبیل - ۱۳۹۵

فصل پنجم

هزینه و درآمد خانوارها

۵. هزینه و درآمد خانوارها

اطلاعات مربوط به بودجه خانوارهای استان شامل متوسط هزینه و درآمد خالص خانوارهای شهری و روستایی در استان از نتایج طرح آمارگیری از هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی استخراج شده است و در سالنامه آماری استان قابل دسترسی می‌باشد. بررسی آمار مربوط به هزینه و درآمد خانوار و شاخصهای مربوط به آن از قبیل ضریب جینی، نسبت شکاف مصرف بین شهر و روستا و ... می‌تواند نمایی از عملکرد اقتصاد کشور در زمینه توزیع عادلانه تر درآمد باشد.

۵-۱. هزینه خانوارها

طبق تعریف، هزینه ارزش پولی کالای تهیه شده یا خدمت انجام شده توسط خانوار به منظور مصرف اعضا و یا هدیه به دیگران نامیده می‌شود. تهیه شامل خرید، تولید خانگی، در برابر خدمت، از محل کسب، پا یا پای و یا مجانی است که به صورت پولی برآورد و جزو هزینه منظور می‌شود.

کل هزینه خالص خانوار شامل دو قسمت هزینه‌های خالص خوراکی و دخانی و هزینه‌های خالص غیر خوراکی می‌باشد. هزینه‌های خالص خوراکی و دخانی شامل هزینه‌های مربوط به گروه کالاهای «آرد، رشته، نان و فرآورده های آن»، «گوشت خام، شیر و فرآورده های آن و تخم پرندگان»، «روغن ها و چربی ها»، «میوه ها و سبزیها»، «خشکبار و حبوبات»، «قند و شکر، شیرینیها، چای، قهوه و کاکائو»، «ادویه، چاشنیها و سایر ترکیبات خوراکی» و «نوشابه ها، غذاهای آماده و دخانیات» می‌باشد.

هزینه های خالص غیر خوراکی نیز شامل هزینه های صرف شده روی گروه کالاهای «پوشاک و کفش»، «مسکن، لوازم و اثاثیه و ملزومات و خدمات خانوار»، «بهداشت و درمان»، «تفریحات، سرگرمیها و خدمات فرهنگی»، «حمل و نقل و ارتباطات» و «کالاهای و خدمات متفرقه خانوار» می باشد.

۵-۱-۱. متوسط هزینه های خالص سالانه خوراکی و دخانی خانوارها و ترکیب آن در مناطق شهری و روستایی کشور و استان

بررسی هزینه های خالص خوراکی و دخانی خانوارهای شهری و روستایی استان و کشور نشان می دهد که در سال ۱۳۹۵ متوسط هزینه های خالص سالانه خوراکی و دخانی خانوارهای شهری کشور بالاتر از متوسط هزینه خالص سالانه خوراکی و دخانی خانوارهای شهری استان می باشد.

بر خلاف خانوارهای شهری متوسط هزینه های خوراکی و دخانی خانوارهای روستایی استان بالاتر از خانوارهای روستایی کشور است. در سال مذکور خانوارهای شهری کشور و استان به ترتیب با اختصاص ۲۱/۹۷ درصد و ۲۴/۲۳ درصد از هزینه های خالص خوراکی و دخانی خود به گروه کالاهای آرد، رشته، غلات، نان و فرآورده های آن شامل آرد، رشته و ماکارونی، غلات، انواع نان، بیسکویت، کیک و ویفر، بیشترین هزینه خوراکی و دخانی خود را صرف این گروه از کالاها نموده اند.

همچنین در مناطق شهری کشور گروه کالاهای «ادویه ها، چاشنیها و سایر ترکیبات خوراکی» با ۳/۵۳ درصد و در مناطق شهری استان نیز این گروه از کالاها با ۳/۱۱ درصد کمترین سهم را در هزینه خالص خوراکی و دخانی خانوارها دارا بوده اند.

خانوارهای روستایی استان در سال ۱۳۹۵ معادل ۲۳/۸۲ درصد هزینه های خوراکی و دخانی خود را صرف خرید کالاهای گروه آرد، رشته، غلات، نان و فرآورده های آن نموده اند و به این ترتیب بیشترین سهم هزینه های خوراکی و دخانی صرف این گروه از کالاها شده است. در سال مذکور خانوارهای روستایی کشور نیز با اختصاص ۲۵/۴۵ درصد از هزینه های خوراکی و دخانی خود به گروه کالاهای آرد، رشته، غلات، نان و فرآورده های آن، بیشترین سهم هزینه های خوراکی خود را به این گروه از کالاها اختصاص داده اند. کمترین سهم هزینه های خوراکی و دخانی

خانوارهای روستایی کشور و استان به ترتیب با ۳/۴۰ درصد و ۲/۵۱ درصد به گروه کالاهای «ادویه ها، چاشنیها و سایر ترکیبات خوراک» اختصاص یافته است.

جدول شماره (۱-۵) متوسط انواع هزینه‌های خوراکی سالانه یک خانوار شهری در کشور و استان اردبیل (مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۵		۱۳۹۴		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۶۶۳۶۳	۶۳۸۵۴	۶۳۴۳۱	۵۹۷۱۷	جمع کل
۱۴۵۸۳	۱۵۴۷۵	۱۳۷۴۴	۱۴۸۴۲	آرد، رشته، غلات، نان و فرآورده‌های آن
۸۵۸	۶۵۶	۸۳۵	۶۰۲	آرد، رشته و ماکارونی
۷۳۴۵	۵۳۶۲	۶۷۰۶	۶۷۱۳	غلات
۵۷۴۱	۸۳۵۰	۵۶۱۴	۶۵۴۳	انواع نان
۶۴۰	۱۱۰۷	۵۸۹	۹۸۴	بیسکویت، کیک ویفر
۱۴۰۷۷	۱۲۴۳۹	۱۳۱۰۴	۱۱۷۲۴	گوشت
۷۴۹۰	۶۷۵۹	۶۹۸۱	۶۱۵۳	گوشت دام
۴۶۵۷	۴۲۰۰	۴۳۲۴	۴۵۶۳	گوشت پرندگان
۱۹۳۰	۱۴۸۰	۱۷۹۸	۱۰۰۸	گوشت حیوانات دریایی
۷۴۲۲	۶۴۹۹	۷۲۴۸	۶۰۷۸	شیر و فرآورده‌های آن و تخم پرندگان
۱۹۹۳	۱۶۹۵	۱۹۷۰	۱۶۹۰	انواع شیر
۴۳۲۸	۳۴۶۵	۴۲۲۳	۳۳۳۹	فرآورده‌های شیر
۱۱۰۱	۱۳۳۸	۱۰۵۵	۱۰۴۹	انواع تخم پرندگان
۲۳۷۷	۱۸۱۶	۲۳۹۵	۲۲۶۲	روغن ها و چربی ها
۱۶۴	۰	۱۳۲	۰	روغن ها و چربی های حیوانی
۲۲۱۲	۱۸۱۶	۲۲۶۳	۲۲۶۲	روغن های نباتی
۱۱۳۴۴	۹۴۲۴	۱۱۰۰۵	۸۵۶۹	میوه ها و سبزی‌ها
۵۹۶۶	۴۶۱۲	۵۵۷۸	۴۳۰۳	انواع میوه
۵۳۲۶	۴۷۸۷	۵۳۷۱	۴۲۳۵	انواع سبزی
۵۱	۲۵	۵۶	۳۱	میوه ها و سبزی‌های آماده برای مصرف در منزل
۴۰۰۸	۳۴۲۲	۳۵۲۵	۲۸۸۱	خشکبار و حیوانات
۲۵۲۴	۲۰۳۸	۲۲۵۵	۱۶۵۱	خشکبار

جدول شماره (۵-۱) متوسط انواع هزینه‌های خوراکی سالانه یک خانوار شهری
در کشور و استان اردبیل (دنباله) (مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۵		۱۳۹۴		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۱۴۸۳	۱۳۸۴	۱۲۷۰	۱۲۳۰	حبوبات
۵۱۷۳	۵۵۶۴	۴۵۳۱	۴۸۲۷	قند و شکر، شیرینی‌ها، چای، قهوه و کاکائو
۱۲۱۸	۱۸۲۶	۱۰۵۷	۱۳۲۸	قند و شکر
۲۴۶۱	۲۰۴۲	۲۱۰۳	۱۹۶۷	انواع شیرینی‌ها، مرباها و عسل
۱۴۹۵	۱۶۹۶	۱۳۷۱	۱۵۳۲	چای، قهوه و کاکائو
۲۲۰۹	۱۹۸۶	۲۰۹۵	۱۳۲۱	ادویه‌ها، چاشنی‌ها و سایر ترکیبات خوراکی
۶۸۰	۷۰۶	۶۱۳	۳۲۲	انواع ادویه
۱۵۲۹	۱۲۸۱	۱۴۸۲	۹۹۹	چاشنی‌ها و سایر ترکیبات خوراکی
۵۴۴۲	۷۲۲۸	۴۷۸۶	۷۲۱۳	نوشابه‌ها، غذاهای آماده و دخانیات
۱۵۱۱	۲۵۲۱	۱۳۹۳	۲۰۳۹	انواع نوشابه
۲۶۶۷	۲۸۱۲	۲۲۰۴	۳۵۱۹	غذاهای آماده و تنقلات
۱۲۶۴	۱۸۹۵	۱۱۸۹	۱۶۵۵	دخانیات

مأخذ: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل - معاونت آمار و اطلاعات ۱۳۹۶

جدول شماره (۲-۵) متوسط انواع هزینه‌های خوراکی سالانه یک خانوار روستایی
در کشور و استان اردبیل (مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۵		۱۳۹۴		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۵۹۷۶۹	۶۹۵۷۶	۵۷۷۷۸	۷۹۳۴۷	جمع کل
۱۵۲۱۳	۱۶۵۷۹	۱۵۰۴۷	...	آرد، رشته، غلات، نان و فرآورده‌های آن
۱۸۷۱	۹۷۱	۱۸۹۰	۱۷۵۹	آرد، رشته و ماکارونی
۶۷۶۰	۵۹۳۸	۶۵۲۸	۹۸۳۲	غلات
۶۰۸۱	۸۸۰۹	۶۱۵۲	۸۳۰۸	انواع نان
۵۰۰	۸۶۰	۴۷۶	۸۹۱	بیسکویت، کیک و بیفر
۱۲۲۳۳	۱۳۸۹۴	۱۱۴۶۴	۱۸۷۸۳	گوشت
۶۱۰۳	۸۰۹۲	۵۸۹۱	۱۱۸۷۹	گوشت دام
۴۹۰۲	۴۹۳۰	۴۵۴۴	۶۰۱۰	گوشت پرندگان
۱۲۲۸	۸۷۲	۱۰۳۰	۸۹۴	گوشت حیوانات دریایی
۶۱۹۱	۱۰۱۹۴	۶۲۱۵	۱۰۴۲۰	شیر و فرآورده‌های آن و تخم پرندگان
۲۲۲۲	۶۵۶۸	۲۲۹۸	۶۲۱۵	انواع شیر
۲۷۸۲	۱۷۵۹	۲۷۱۳	۲۲۹۴	فرآورده‌های شیر
۱۱۸۸	۱۸۶۷	۱۲۰۴	۱۹۱۱	انواع تخم پرندگان
۲۵۴۶	۲۰۵۷	۲۵۸۹	۲۹۰۵	روغن‌ها و چربی‌ها
۱۹۰	۲	۱۶۸	۰	روغن‌ها و چربی‌های حیوانی
۲۳۵۶	۲۰۵۵	۲۴۲۱	۲۹۰۵	روغن‌های نباتی
۹۳۳۷	۹۰۶۵	۸۹۱۸	۹۷۴۳	میوه‌ها و سبزی‌ها
۴۱۴۰	۴۳۳۷	۳۸۴۹	۴۷۹۴	انواع میوه
۵۰۵۷	۴۷۰۳	۵۰۳۴	۴۹۱۸	انواع سبزی
۴۰	۲۵	۳۵	۳۱	میوه‌ها و سبزی‌های آماده برای مصرف در منزل
۳۳۹۸	۳۷۳۶	۳۱۶۴	۳۵۳۲	خشکبار و حبوبات
۱۶۸۶	۲۲۱۱	۱۶۵۶	۱۹۱۰	خشکبار
۱۷۱۲	۱۵۲۵	۱۵۰۸	۱۶۲۲	حبوبات
۵۰۲۹	۵۹۰۶	۴۶۴۲	۵۷۸۱	قند و شکر، شیرینی‌ها، چای، قهوه و کاکائو

جدول شماره (۲-۵) متوسط انواع هزینه‌های خوراکی سالانه یک خانوار روستایی
در کشور و استان اردبیل (دنباله) (مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۵		۱۳۹۴		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۱۷۶۱	۲۵۱۳	۱۴۹۵	۲۴۳۴	قند و شکر
۱۶۱۱	۱۵۰۵	۱۴۹۱	۱۵۱۰	انواع شیری‌ها، مرباها و عسل
۱۶۵۷	۱۸۸۸	۱۶۵۶	۱۸۳۷	چای، قهوه و کاکائو
۲۰۳۷	۱۷۴۷	۱۹۶۶	۱۲۷۴	ادویه‌ها، چاشنی‌ها و سایر ترکیبات خوراکی
۶۹۵	۶۳۴	۶۵۲	۳۵۹	انواع ادویه
۱۳۴۲	۱۱۱۳	۱۳۱۴	۹۱۵	چاشنی‌ها و سایر ترکیبات خوراکی
۳۸۸۳	۶۳۹۸	۳۷۷۲	۶۱۳۰	نوشابه‌ها، غذاهای آماده و دخانیات
۱۲۷۳	۱۸۴۸	۱۲۳۱	۱۶۷۵	انواع نوشابه
۱۰۸۳	۲۰۷۷	۱۰۶۰	۲۵۳۲	غذاهای آماده و تنقلات
۱۵۷۲	۲۴۷۳	۱۴۸۰	۱۹۲۳	دخانیات

مأخذ: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل - معاونت آمار و اطلاعات ۱۳۹۶

۵-۱-۲. متوسط هزینه‌های خالص سالانه غیر خوراکی خانوارها و ترکیب آن در مناطق شهری و روستایی استان و کشور

مقایسه هزینه‌های غیر خوراکی خانوارهای شهری و روستایی کشور و استان نشان‌دهنده آن است که متوسط هزینه‌های خالص غیر خوراکی خانوارهای شهری کشور بالاتر از متوسط هزینه‌های خالص غیر خوراکی خانوارهای شهری استان می‌باشد. متوسط هزینه‌های خالص غیر خوراکی خانوارهای روستایی کشور نیز بالاتر از میزان این نوع هزینه‌ها در خانوارهای روستایی استان می‌باشد. بررسی سهم کالاها در هزینه‌های غیر خوراکی خانوارهای شهری کشور در سال ۱۳۹۵ نشان‌دهنده آن است که هزینه‌های مربوط به مسکن شامل «اجاره بها و سایر هزینه‌های منزل مسکونی، آب، سوخت و روشنایی منزل مسکونی» (با ۴۴/۴ درصد بیشترین سهم هزینه‌های خالص غیر خوراکی خانوار شهری کشور را به خود اختصاص داده است).

خانوارهای شهری استان نیز با اختصاص ۳۵/۲ درصد هزینه‌های غیر خوراکی خود به گروه کالاهای مسکن، بیشترین سهم هزینه‌های غیر خوراکی خود را روی این گروه از کالاها صرف نموده‌اند.

گروه کالاهای «تفریحات، سرگرمیها و خدمات فرهنگی» نیز با ۳/۶۲ درصد در مناطق شهری کشور و ۳/۱۲ درصد در مناطق شهری استان کمترین سهم را در هزینه‌های خالص غیر خوراکی خانوارها دارد.

در سال مذکور خانوارهای روستایی کشور بیشترین سهم هزینه‌های غیر خوراکی خود را با ۳۰/۲۲ درصد صرف گروه کالاهای «مسکن» (نموده‌اند در خانوارهای روستایی استان نیز گروه کالای مسکن با ۲۵/۶۲ درصد بیشترین سهم از هزینه‌های غیر خوراکی را داشته است.

گروه کالاهای «تفریحات، سرگرمیها و خدمات فرهنگی» با ۳/۱ درصد در مناطق روستایی کشور و ۲/۷۲ درصد در مناطق روستایی استان کمترین سهم را در هزینه‌های خالص غیر خوراکی خانوارها به خود اختصاص داده است.

جدول شماره (۳-۵) متوسط انواع هزینه‌های غیر خوراکی (خارج منزل) سالانه یک خانوار شهری در کشور و استان اردبیل (مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۵		۱۳۹۴		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۲۱۸۱۸۵	۱۴۰۴۳۸	۱۹۹۹۶۷	۱۳۰۲۸۴	جمع کل
۱۱۳۸۲	۹۳۶۵	۱۱۰۹۱	۹۷۲۹	پوشاک و کفش
۹۱۰۹	۷۳۱۱	۸۷۶۷	۷۹۲۲	پوشاک و تعمیرات آن
۲۲۷۳	۲۰۵۳	۲۳۲۴	۱۸۰۷	انواع کفش و تعمیرات آن
۹۷۰۶۷	۴۹۴۳۵	۸۸۳۱۰	۴۵۶۴۴	مسکن
۸۷۰۸۶	۴۰۹۸۸	۷۹۴۹۵	۳۸۳۳۶	اجاره‌بها و سایر هزینه‌های منزل مسکونی
۹۹۸۱	۸۴۴۷	۸۸۱۵	۷۳۰۸	آب، سوخت و روشنایی منزل مسکونی
۱۰۶۳۹	۹۳۲۸	۱۰۲۸۲	۸۰۳۹	لوازم، اثاثیه، ملزومات و خدمات خانوار
۲۲۱۵	۲۳۴۲	۲۰۲۲	۱۲۶۱	مبلمان و اثاثیه ثابت، فرش و کفپوش و تعمیرات آن‌ها
۶۳۹	۱۰۸	۷۰۱	۳۳۴	لوازم و اثاثیه منزل
۱۹۸۳	۱۳۰۴	۱۸۹۵	۱۲۶۶	وسایل حرارتی پخت و پز یخچال و سایر وسایل عمده

جدول شماره (۳-۵) متوسط انواع هزینه‌های غیر خوراکی (خارج منزل) سالانه یک خانوار شهری در کشور و استان اردبیل (مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۵		۱۳۹۴		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۱۱۶۹	۵۵۵	۱۰۲۴	۵۳۷	ظروف و لوازم آشپزخانه و سایر وسایل منزل و تعمیرات
۴۳۷۸	۴۹۷۳	۴۲۶۱	۴۶۳۹	کالاها و لوازم مصرفی بی دوام و کم‌دوام منزل
۲۵۳	۴۶	۳۸۰	۱	خدمات خانگی
۲۹۷۴۷	۲۰۹۵۵	۲۷۵۷۴	۲۴۹۹۴	بهداشت و درمان
۲۰۲۹۲	۱۱۶۴۶	۱۹۱۲۷	۱۵۷۳۱	هزینه بهداشتی و درمانی
۹۴۵۵	۹۳۱۹	۸۴۴۷	۹۲۷۳	هزینه بیمه‌های اجتماعی و درمانی و حوادث
۳۳۷۰۷	۲۳۵۷۸	۳۰۲۶۷	۱۵۸۸۵	حمل‌ونقل و ارتباطات
۲۶۲۴۸	۱۹۶۴۳	۲۳۱۳۵	۱۲۳۵۳	حمل‌ونقل
۷۴۶۰	۳۹۳۵	۷۱۳۲	۳۵۳۲	ارتباطات
۷۹۰۳	۴۳۹۵	۷۵۴۴	۴۴۴۸	تفریحات، سرگرمی‌ها و خدمات فرهنگی
۱۷۸۹	۸۴۲	۱۶۸۵	۱۰۸۴	تفریحات و سرگرمی‌ها
۶۱۱۴	۳۵۵۳	۵۸۵۹	۳۳۶۴	تحصیل و آموزش
۲۷۷۴۰	۲۳۳۸۳	۲۴۸۹۹	۲۱۵۴۴	کالاها و خدمات متفرقه خانوار
۴۱۵۸	۳۹۷۱	۳۷۸۱	۳۳۳۷	خدمات شخصی و وسایل آرایشی
۱۱۶۴	۱۰۴	۱۱۸۳	۱۳۴۰	لوازم زینتی و شخصی
۱۳۳۰	۶۳۲	۱۳۵۵	۲۲۲	هزینه‌های هتل، مسافرخانه؛ و مسافرت‌های دسته‌جمعی
۵۵۸	۵۱۳	۴۸۷	۳۲۰	خدمات مالی و حقوقی
۱۲۴۶	۱۰۷۵	۱۱۸۱	۹۱۲	هزینه‌های مذهبی
۱۹۲۸۴	۱۷۰۸۷	۱۶۹۰۵	۱۵۴۱۳	هزینه‌های متفرقه

مأخذ: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل - معاونت آمار و اطلاعات ۱۳۹۶

جدول شماره (۴-۵) متوسط انواع هزینه‌های غیر خوراکی (خارج منزل) سالانه یک خانوار
روستایی در کشور و استان اردبیل (مبالغ به هزار ریال)

۱۳۹۵		۱۳۹۴		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۹۷۱۳۸	۸۴۷۸۹	۸۹۲۰۵	۸۳۶۵۲	جمع کل
۸۴۹۹	۸۳۸۴	۸۰۰۰	۷۶۴۰	پوشاک و کفش
۶۷۵۰	۶۷۳۶	۶۲۰۸	۶۱۲۶	پوشاک و تعمیرات آن
۱۷۴۹	۱۶۴۹	۱۷۹۱	۱۵۱۴	انواع کفش و تعمیرات آن
۲۹۶۳۲	۳۱۷۲۴	۲۶۴۰۵	۱۹۹۹۲	مسکن
۲۰۲۶۰	۱۲۹۹۳	۱۸۰۱۲	۱۱۷۰۱	اجاره‌بها و سایر هزینه‌های منزل مسکونی
۹۱۰۲	۸۷۳۲	۸۳۹۳	۸۲۹۱	آب، سوخت و روشنایی منزل مسکونی
۸۶۰۷	۸۳۱۸	۸۱۳۴	۸۵۴۹	لوازم، اثاثیه، ملزومات و خدمات خانوار
۱۳۸۷	۱۳۵۱	۱۱۵۸	۱۷۳۰	مبلمان و اثاثیه ثابت، فرش و کفپوش و تعمیرات آن‌ها
۵۸۵	۳۶۱	۵۹۲	۳۶۳	لوازم و اثاثیه منزل
۱۷۸۶	۲۰۶۹	۱۶۴۹	۱۹۸۰	وسایل حرارتی پخت و پز یخچال و سایر وسایل عمده
۱۱۲۸	۲۳۰	۱۰۸۰	۵۲۲	ظروف و لوازم آشپزخانه و سایر وسایل منزل و تعمیرات
۳۶۷۰	۴۳۰۷	۳۵۹۴	۳۹۴۹	کالاها و لوازم مصرفی بی دوام و کم‌دوام منزل
۴۸	۰	۶۲	۶	خدمات خانگی
۱۵۱۸۳	۱۱۸۷۸	۱۴۲۵۰	۱۴۳۳۴	بهداشت و درمان
۱۰۸۲۳	۹۴۴۰	۱۰۲۲۷	۱۰۷۷۱	هزینه بهداشتی و درمانی
۴۳۶۰	۲۴۳۸	۴۰۲۳	۳۵۶۳	هزینه بیمه‌های اجتماعی و درمانی و حوادث
۱۸۸۱۴	۱۶۱۹۱	۱۷۱۹۳	۱۵۸۴۲	حمل‌ونقل و ارتباطات
۱۴۶۵۱	۱۳۳۸۱	۱۳۲۲۸	۱۲۹۵۸	حمل‌ونقل
۴۱۶۳	۲۸۱۰	۳۹۶۵	۲۸۸۳	ارتباطات
۳۰۱۶	۲۳۱۰	۲۶۸۷	۲۶۴۹	تفریحات، سرگرمی‌ها و خدمات فرهنگی
۹۸۴	۸۷۵	۷۹۸	۸۰۶	تفریحات و سرگرمی‌ها
۳۰۳۲	۱۴۳۵	۱۸۸۹	۱۸۴۳	تحصیل و آموزش
۱۳۶۶۱	۱۵۹۸۳	۱۲۵۳۶	۱۴۶۴۵	کالاها و خدمات متفرقه خانوار
۲۶۶۵	۳۰۳۵	۲۴۸۱	۲۷۱۳	خدمات شخصی و وسایل آرایشی

جدول شماره (۴-۵) متوسط انواع هزینه‌های غیر خوراکی (خارج منزل) سالانه یک خانوار
روستایی در کشور و استان اردبیل (مبالغ به هزار ریال) (ادامه)

۱۳۹۵		۱۳۹۴		شرح
کشور	استان	کشور	استان	
۱۰۰۹	۱۱۷۵	۹۹۰	۱۰۲۹	لوازم زینتی و شخصی
۶۱۰	۲۱۷	۵۹۶	۳۲۶	هزینه‌های هتل، مسافرخانه و مسافرت‌های دسته جمعی
۳۵۹	۱۷۱	۴۵۸	۲۸۳	خدمات مالی و حقوقی
۱۱۵۴	۱۱۹۵	۱۰۳۶	۹۵۳	هزینه‌های مذهبی
۷۸۶۵	۱۰۱۸۹	۶۹۷۵	۹۳۴۱	هزینه‌های متفرقه

مأخذ: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل - معاونت آمار و اطلاعات ۱۳۹۶

۲-۵. درآمد خانوارها

درآمد شامل کلیه وجوه و ارزش کالاهایی است که در برابر کار انجام یافته یا سرمایه بکار رفته یا از طریق دیگر (حقوق بازنشستگی، درآمدهای اتفاقی و ...) در زمان معین به خانوارها تعلق می‌گیرد. بدین ترتیب درآمد خانوار شامل درآمد کلیه اعضای شاغل مزد و حقوق‌بگیر خانوار در بخش‌های عمومی، خصوصی و تعاونی است که شامل دریافتی‌های مستمر و غیرمستمر پولی و غیر پولی آن‌ها بعد از کسر مالیات و بازنشستگی می‌باشد آمار درآمد متوسط سالانه خانوارهای شهری و روستایی برحسب انواع منابع درآمد، از روی نتایج طرح‌های آماری که «مرکز آمار ایران» همه‌ساله به روش نمونه‌گیری و از طریق مراجعه به خانوارهای نمونه در نقاط شهری و روستایی انجام داده و نتایج آن را در سالنامه آماری کشور ارائه می‌نماید، ارائه شده است.

۱-۲-۵. ترکیب درآمد خانوارها در مناطق شهری و روستایی کشور و استان

اطلاعات مربوط به ترکیب درآمد خانوارهای مناطق شهری کشور و استان در جدول (۵-۵) و خانوارهای مناطق روستایی کشور و استان در جدول (۶-۵) آمده است. مقایسه درآمد خانوارهای شهری کشور و استان در سال ۱۳۹۵ نشان‌دهنده پایین بودن درآمد خانوارهای مناطق شهری استان نسبت به درآمد خانوارهای مناطق شهری کشور می‌باشد. همچنین بررسی انواع منابع درآمد در سال ۱۳۹۵ نشان می‌دهد که خانوارهای شهری کشور بیشترین سهم درآمدی خود را از درآمدهای متفرقه (۴۹/۶۵ درصد) و خانوارهای شهری استان نیز بیشترین سهم درآمدی خود را از درآمدهای متفرقه (۴۳/۸ درصد) کسب نموده‌اند.

مقایسه متوسط درآمد خانوارهای مناطق روستایی کشور و استان در سال ۱۳۹۵ نشان‌دهنده بالا بودن میزان متوسط درآمد خانوارهای روستایی استان نسبت به کشور می‌باشد.

بررسی منابع درآمدی خانوارهای روستایی نیز نشان می‌دهد که در سال مذکور درآمدهای متفرقه ۳۸/۵ درصد کل درآمد خانوارهای روستایی کشور و درآمد حاصل از مشاغل آزاد ۴۵/۲۲ درصد از کل درآمد خانوارهای روستایی استان را تشکیل داده است.

جدول شماره (۵-۵) متوسط درآمد خالص سالانه یک خانوار شهری و روستایی استان اردبیل برحسب انواع منابع تأمین درآمد (هزار ریال)

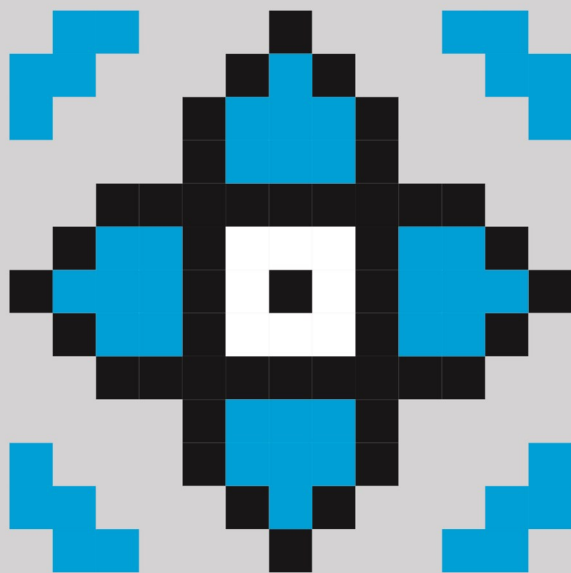
شهری		روستایی		شرح
۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۴	
۲۲۱۰۸۹	۲۱۹۰۰۷	۱۸۲۳۱۵	۱۶۹۹۱۰	جمع
۷۶۶۳۴	۶۲۷۶۴	۳۷۳۴۲	۳۵۷۹۱	درآمد از حقوق‌بگیری
۳۴۶۴۴	۳۰۴۷۹	۶۹۲۸	۵۶۷۷	بخش عمومی
۲۹۴۰۲	۲۵۴۲۴	۵۸۰۰	۴۹۱۲	پولی
۵۲۴۲	۵۰۵۵	۱۱۲۸	۷۶۵	غیر پولی
۰	۰	۰	۰	بخش تعاونی
۰	۰	۰	۰	پولی
۰	۰	۰	۰	غیر پولی
۴۱۹۹۱	۳۲۲۸۶	۳۰۴۱۳	۳۰۱۱۴	بخش خصوصی
۳۹۳۲۳	۳۰۳۹۷	۲۹۲۹۷	۲۹۳۰۷	پولی
۲۶۶۸	۱۸۸۹	۱۱۱۶	۸۰۷	غیر پولی
۴۷۴۸۲	۶۱۷۷۸	۸۲۴۴۵	۷۷۳۳۳	درآمد از مشاغل آزاد
۳۴۲۲	۲۶۵۷	۶۴۱۹۱	۵۸۸۱۸	کشاورزی
۳۳۷۲	۲۶۱۶	۵۸۹۰۵	۵۱۵۱۷	پولی
۵۰	۴۱	۵۲۸۶	۷۳۰۱	غیر پولی
۴۴۰۶۰	۵۹۱۲۱	۱۸۲۵۵	۱۸۵۱۵	غیر کشاورزی
۴۲۳۶۱	۵۸۱۰۷	۱۷۲۴۲	۱۷۷۲۸	پولی
۱۶۹۹	۱۰۱۴	۱۰۱۳	۷۸۷	غیر پولی
۹۶۹۷۳	۹۴۴۶۵	۶۲۵۲۸	۵۶۷۸۶	درآمدهای متفرقه
۶۰۰۶۲	۵۶۸۵۰	۴۴۵۷۱	۳۸۶۱۲	پولی
۳۶۹۱۱	۳۷۶۱۵	۱۷۹۵۷	۱۸۱۷۴	غیر پولی

مأخذ: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل- معاونت آمار و اطلاعات ۱۳۹۶

جدول شماره (۵-۶) متوسط درآمد سالانه یک خانوار شهری و روستایی کشور
برحسب انواع منابع تأمین درآمد

شهری		روستایی		شرح
۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۴	
۳۱۷۲۱۰	۲۷۸۸۷۲	۱۷۶۸۶۶	۱۶۱۰۳۸	جمع
۱۰۵۷۸۷	۹۳۳۳۲	۵۳۶۵۵	۴۸۵۵۸	درآمد از حقوق‌بگیری
۴۱۷۸۶	۳۴۵۲۰	۹۸۸۷	۹۰۱۹	بخش عمومی
۳۵۲۰۸	۲۸۹۷۳	۸۴۳۱	۷۴۳۹	پولی
۶۵۷۸	۵۵۴۷	۱۴۵۶	۱۵۸۰	غیر پولی
۱۴۸	۲۳۶	۸۴	۱۹۸	بخش تعاونی
۱۱۲	۱۹۰	۷۰	۱۷۹	پولی
۳۶	۴۶	۱۴	۱۹	غیر پولی
۶۳۸۵۲	۵۸۴۷۶	۴۳۶۸۵	۳۹۳۴۲	بخش خصوصی
۵۷۹۷۳	۵۲۵۴۰	۴۱۵۵۱	۳۷۲۵۳	پولی
۵۸۷۹	۵۹۳۶	۲۱۳۴	۲۰۸۹	غیر پولی
۵۳۹۲۲	۴۵۴۱۷	۵۵۰۸۹	۴۹۸۳۵	درآمد از مشاغل آزاد
۳۴۵۳	۳۱۴۵	۳۳۵۳۱	۳۰۵۶۹	کشاورزی
۳۳۶۵	۳۰۷۰	۳۱۲۲۰	۲۷۹۸۱	پولی
۸۸	۷۵	۲۳۱۱	۲۵۸۸	غیر پولی
۵۰۴۶۹	۴۲۲۷۳	۲۱۵۵۸	۱۹۲۶۵	غیر کشاورزی
۵۰۰۰۳	۴۱۸۰۷	۲۱۰۲۹	۱۸۷۸۰	پولی
۴۶۶	۴۶۶	۵۲۹	۴۸۵	غیر پولی
۱۵۷۵۰۲	۱۴۰۲۲۳	۶۸۱۲۲	۶۲۶۴۵	درآمدهای متفرقه
۹۱۴۰۴	۸۰۸۸۲	۴۴۴۸۹	۴۱۵۱۳	پولی
۶۶۰۹۸	۵۹۳۴۱	۲۳۶۳۳	۲۱۱۳۳	غیر پولی

مأخذ: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل-معاونت آمار و اطلاعات ۱۳۹۶

فصل ششم

بودجه و درآمدهای

عمومی استان

۶. بودجه عمومی استان

بودجه یک برنامه مالی دولت برای یک سال است که از دو بخش عمده تشکیل می‌شود. بخش منابع که شامل اقلام درآمدی می‌شود و بخش هزینه‌ها که در قالب اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و اعتبارات هزینه‌ای است.

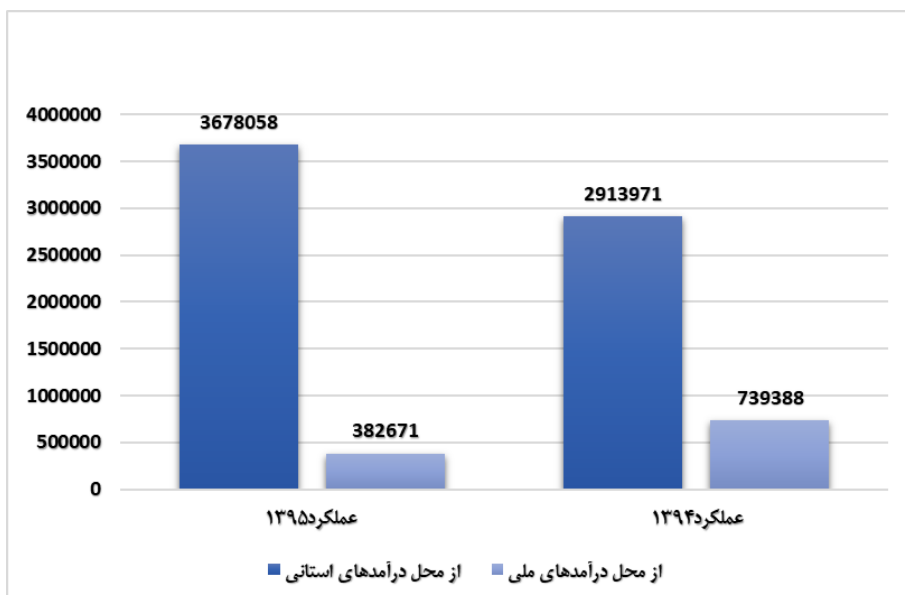
جدول شماره (۶-۱) تصویر کلان عملکرد بودجه عمومی استان اردبیل را در ۱۳۹۵ نشان می‌دهد. بررسی جدول فوق حکایت از آن دارد که عملکرد منابع بودجه استان در سال مذکور ۴۰۶۰۷۲۹ میلیون ریال بوده که ۹۰.۶ درصد از آن از محل درآمدهای استانی و ۹.۴ درصد از محل درآمدهای ملی بوده است. از سوی دیگر بررسی عملکرد مصارف بودجه استان در سال ۱۳۹۵ بیانگر آن است که ۴۴.۸ درصد از اعتبارات تحقق یافته به اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و ۵۵.۲ درصد شامل اعتبارات هزینه‌ای بوده است.

مقایسه عملکرد تصویر کلان بودجه استان در سال ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ گویای آن است که اعتبارات استان به لحاظ منابع و مصارف نسبت به سال قبل ۱۱.۱ درصد افزایش داشته است. نگاهی به عملکرد منابع بودجه سال ۹۵ نسبت به سال ۹۴، کاهش درآمدهای استانی به میزان ۴۸.۲ درصد و افزایش درآمدهای ملی به میزان ۲۶.۲ درصد را شاهد هستیم. همچنین مقایسه عملکرد مصارف بودجه استان اردبیل نسبت به سال گذشته، افزایش ناچیز ۳۶ درصدی در اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و افزایش ۱۸.۱ درصدی در اعتبارات هزینه‌ای را نشان می‌دهد.

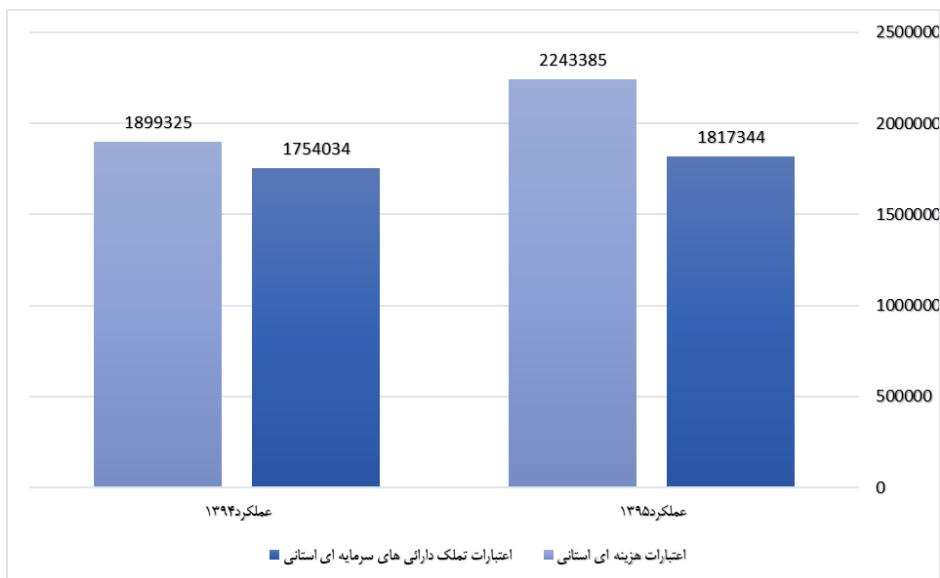
جدول (۱-۶) مقایسه عملکرد تصویر کلان بودجه عمومی استان اردبیل در سال ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵
(مبالغ به میلیون ریال)

مصارف		منابع		سال
۱۷۵۴۰۳۴	اعتبارات تملک دارائی‌های سرمایه‌ای استانی	۲۹۱۳۹۷۱	از محل درآمدهای استانی	عملکرد ۱۳۹۴
۱۸۹۹۳۲۵	اعتبارات هزینه‌ای استانی	۷۳۹۳۸۸	از محل درآمدهای ملی	
۳۶۵۳۳۵۹	جمع	۳۶۵۳۳۵۹	جمع	
۱۸۱۷۳۴۴	اعتبارات تملک دارائی‌های سرمایه‌ای استانی	۳۶۷۸۰۵۸	از محل درآمدهای استانی	عملکرد ۱۳۹۵
۲۲۴۳۳۸۵	اعتبارات هزینه‌ای استانی	۳۸۲۶۷۱	از محل درآمدهای ملی	
۴۰۶۰۷۲۹	جمع	۴۰۶۰۷۲۹	جمع	

مأخذ: معاونت هماهنگی برنامه‌بودجه - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل

نمودار (۱-۶) مقایسه عملکرد منابع بودجه استان در سال ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

نمودار (۲-۶) مقایسه عملکرد مصارف بودجه در سال ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

۶-۱. عملکرد درآمدهای عمومی استان

بررسی وضعیت درآمدها به عنوان ابزار مهمی جهت نیل به سیاست مالی و بودجه‌ای دولت، از اهمیت خاصی برخوردار است. یکی از اهداف کلان دولت، تأمین هزینه‌ها از محل درآمدهای استانی و عدم تمرکز درآمدها و هزینه‌ها در مرکز در قالب نظام درآمد- هزینه استانی است.

در سال ۱۳۹۵ از مجموع ۳۸۷۷ میلیارد ریال درآمدهای استانی مصوب، ۸۵.۳ درصد تحقق یافته است. لازم به ذکر است که درآمد مالیاتی ۹۲.۹ درصد، درآمد جرائم و خسارات ۵۹.۹ درصد و سایر درآمدها ۵۳.۱ درصد عملکرد نسبت به مصوب در سال مذکور، رشد داشته‌اند.

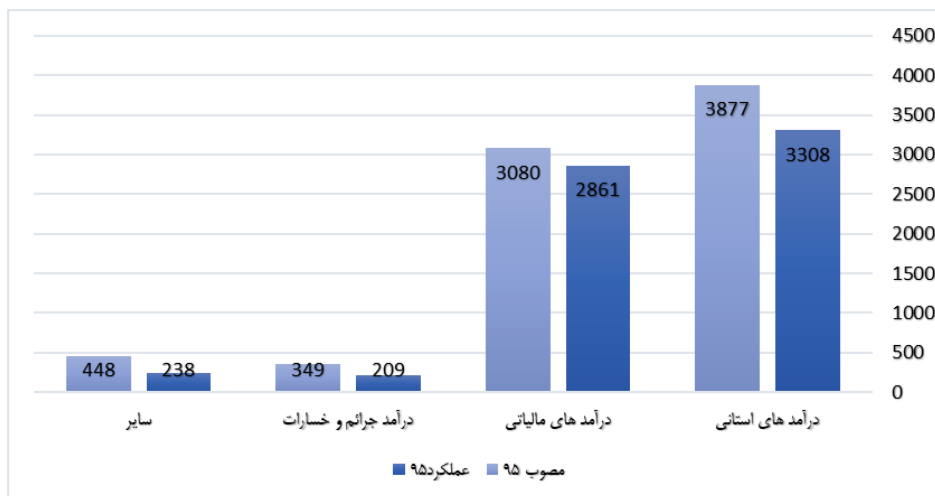
از سوی دیگر بررسی سهم از مصوب و سهم از عملکرد انواع درآمدهای استانی نشان می‌دهد که درآمدهای مالیاتی با ۸۶.۵ درصد بیشترین سهم درآمد و جرائم و خسارت با ۶.۳ درصد کمترین سهم عملکرد درآمدهای استانی را شامل گردیده‌اند. (جدول ۲-۶)

مقایسه عملکرد درآمدهای استانی نسبت به مصوب در سال ۱۳۹۵ با سال قبل افزایش ۱۳.۵ درصدی را نشان می‌دهد که نسبت به سال گذشته سهم درآمدهای مالیاتی ۲۴.۲ درصد افزایش و سهم درآمد حاصل از جرائم و خسارت ۱۶.۵ درصد کاهش و سهم سایر درآمدها نیز ۳۳.۹ درصد کاهش نشان می‌دهد.

جدول (۲-۶) وضعیت درآمدهای عمومی استان در سال ۱۳۹۵

عنوان درآمد	مصوب ۹۵	عملکرد ۹۵	عملکرد به مصوب (درصد)	سهم از مصوب (درصد)	سهم از عملکرد (درصد)
درآمدهای استانی	۳۸۷۷	۳۳۰۸	۸۵.۳	۱۰۰	۱۰۰
درآمدهای مالیاتی	۳۰۸۰	۲۸۶۱	۹۲.۹	۷۹.۴	۸۶.۵
درآمد جرائم و خسارات	۳۴۹	۲۰۹	۵۹.۹	۹	۶.۳
سایر	۴۴۸	۲۳۸	۵۳.۱	۱۱.۶	۷.۲

مأخذ: سازمان امور اقتصاد و دارائی استان اردبیل

نمودار (۳-۶) درآمدهای استانی به تفکیک مصوب و عملکرد در سال ۱۳۹۵

۶-۲. اعتبارات استانی

۶-۲-۱. اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای

بررسی عملکرد و مصوب اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان در سال ۹۵ نشان می‌دهد که از مجموع ۴۶۶۱۱۰۹ میلیون ریال اعتبار مصوب، ۳۹ درصد تحقق یافته است. این در حالی است که درصد تحقق اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان در سال ۹۴ برابر ۴۴.۳۳ درصد بوده است.

مقایسه عملکرد فصول عمرانی بودجه در سال ۹۵ نسبت به مصوب نشان می‌دهد که بیشترین میزان عملکرد نسبت به مصوب به فصل دفاع با ۹۹.۳ درصد و کمترین میزان به فصول تحقیق و توسعه در امور قضایی خدمات مالی و مالیاتی به ترتیب به میزان صفر و ۲.۴۳ درصد اختصاص داشته است.

در سال ۹۵ بیشترین سهم از اعتبارات مصوب و پرداختی (عملکرد) را فصل منابع آب با سهم‌های ۳۲.۲۱ درصد و ۴۳.۲۳ درصد از کل به خود اختصاص داده است. در این خصوص کمترین سهم از اعتبارات مصوب شامل فصول مدیریت پسماند و کاهش آلودگی با ۰.۰۲ درصد از کل اعتبارات مصوب و کمترین سهم پرداختی (عملکرد) را شامل فصول تحقیق و توسعه در امور قضایی، مدیریت پسماند و کاهش آلودگی می‌باشد.

در سال ۱۳۹۵ مصوب اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای با اعتبار ۴۶۶۱۱۰۹ میلیون ریال نسبت به سال ۱۳۹۴ با اعتبار ۳۹۵۶۷۵۲ دارای رشد ۸.۷۴ بوده و همچنین عملکرد اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استانی به مبلغ ۱۸۱۷۳۴۴ میلیون ریال که نسبت به عملکرد سال ۱۳۹۴ به مبلغ ۱۷۵۴۰۳۴ میلیون ریال با رشد منفی ۶.۶۴- بوده است. (جدول ۶-۳)

جدول (۶-۳) وضعیت عملکرد اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان اردبیل
در سال ۱۳۹۵ (مبالغ به میلیون ریال)

عنوان فصل	مصوب	عملکرد	نسبت عملکرد به مصوب (درصد)	سهم از عملکرد (درصد)	سهم از مصوب (درصد)
فصل اداره امور عمومی	۹۷۹۵۱	۳۴۲۷۰	۳۴/۹۹	۱/۸۹	۲/۱۰
فصل خدمات مالی و مالیاتی	۸۳۰۲	۲۰۲	۲/۴۳	۰/۰۱	۰/۱۸
فصل دفاع	۲۸۷۶۲	۲۷۵۶۲	۹۵/۸۳	۱/۵۲	۰/۶۲
فصل اداره امور قضایی	۲۰۳۳۳	۱۶۰۳۰	۷۸/۸۴	۰/۸۸	۰/۴۴
فصل تحقیق و توسعه در امور قضایی	۲۹۲۰	۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۶
فصل انرژی	۴۴۶۷۰	۳۰۰۰	۶/۸۷	۰/۱۷	۰/۹۴
فصل حمل‌ونقل	۴۳۳۰۳۲	۱۲۰۵۳۰	۲۷/۸۳	۶/۶۳	۹/۲۹
فصل صنعت و معدن	۱۰۲۸۶۰	۲۱۰۳۶	۲۰/۴۵	۱/۱۶	۲/۲۱
فصل کشاورزی و منابع طبیعی	۱۷۸۱۸۳	۵۸۶۰۷	۳۲/۷۸	۳/۲۲	۳/۸۴
فصل منابع آب	۱۵۰۱۵۶۵	۷۸۵۶۶۲	۵۲/۳۲	۴۳/۲۳	۳۲/۲۱
فصل مدیریت پسماند	۸۰۰	۲۷۳	۳۴/۱۳	۰/۰۲	۰/۰۲
فصل کاهش آلودگی	۸۰۰	۳۳۰	۴۱/۲۵	۰/۰۲	۰/۰۲
فصل حفاظت از گونه‌های زیستی	۱۱۸۵۰	۳۹۳۴	۳۳/۲۰	۰/۲۲	۰/۲۵
فصل توسعه و خدمات شهری ، روستایی و عشایری	۷۸۰۴۰۴	۳۳۴۸۰۸	۴۲/۹۰	۱۸/۴۲	۱۶/۷۴
فصل آب و فاضلاب	۶۷۷۶۶۰	۱۹۱۴۱۹	۲۸/۲۵	۱۰/۵۳	۱۴/۵۴
فصل بهداشت	۲۲۸۴۰	۲۰۰۰	۸/۷۶	۰/۱۱	۰/۴۹
فصل درمان	۴۷۷۳۶	۳۸۴۶	۸/۰۶	۰/۲۱	۱/۰۲
فصل دین و مذهب	۱۵۱۳۴۰	۲۲۳۹۶	۱۴/۷۳	۱/۲۳	۳/۲۵
فصل ورزش و تفریحات	۱۲۱۷۴۵	۴۸۸۲۵	۴۰/۱۰	۲/۶۹	۲/۶۱
فصل فرهنگ و هنر	۵۴۲۲۸	۵۰۰۰	۹/۲۲	۰/۲۸	۱/۱۶
فصل میراث فرهنگی	۶۹۳۵۰	۳۶۱۳۳	۵۲/۱۰	۱/۹۹	۱/۴۹
فصل رسانه	۲۱۳۲۳	۲۲۰۰	۱۰/۳۲	۰/۱۲	۰/۴۶
فصل گردشگری	۳۸۶۳۰	۶۵۳۷	۱۶/۹۰	۰/۳۶	۰/۸۳
فصل صنایع دستی	۴۵۰۰	۱۰۱۲	۲۲/۴۹	۰/۰۶	۰/۱۰
فصل آموزش و پرورش عمومی	۱۲۷۹۹۹	۵۴۳۸۷	۴۲/۴۹	۲/۹۹	۲/۷۵
فصل آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌آموزی	۲۳۴۳۰	۴۵۳۴	۱۹/۳۵	۰/۲۵	۰/۵۰
فصل امداد و نجات	۱۷۰۶۰	۲۶۰۰	۱۵/۲۴	۰/۱۴	۰/۳۷
فصل حمایتی	۶۲۷۳۶	۲۵۰۲۷	۳۹/۸۹	۱/۳۸	۱/۳۵
فصل توان‌بخشی	۸۵۰۰	۵۲۹۴	۶۲/۲۸	۰/۲۹	۰/۱۸
جمع	۴۶۶۱۱۰۹	۱۸۱۷۳۴۴	۳۴/۹۹	۱۰۰	۱۰۰

مأخذ: معاونت هماهنگی برنامه‌بودجه - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل

۶-۲-۲. اعتبارات هزینه‌ای

در سال ۹۵ عملکرد اعتبارات هزینه‌ای استان ۲۲۴۳۳۸۵ میلیون ریال بوده که نسبت به سال قبل ۱۸.۱ درصد افزایش نشان می‌دهد، بررسی سهم دستگاه‌های اجرایی در سال ۹۵ از عملکرد اعتبارات هزینه‌ای استان بیانگر آن است که بیشترین سهم با ۱۷.۸۱ درصد به سازمان جهاد کشاورزی و ۱۷.۱۳ درصد به استانداری و کمترین سهم با ۰.۲۸ درصد به حوزه هنری اداره کل تبلیغات اسلامی استان تعلق داشته است.

مقایسه عملکرد اعتبارات هزینه‌ای سال ۹۵ نسبت به سال ۹۴ نشان می‌دهد که دستگاه‌های اجرایی پایگاه انتقال خون و اداره کل شیلات، به ترتیب با ۶۷.۸ درصد و ۵۸.۲ درصد بیشترین افزایش و دستگاه اجرایی اداره کل امور اقتصادی و دارایی با ۱۹.۳ درصد کمترین میزان افزایش را داشته‌اند. اداره کل راه و شهرسازی با (۰.۱-) درصد رشد به علت انتقال تعدادی از پرسنل به اداره کل راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای در اواسط سال ۹۵ می‌باشد. (جدول ۴-۶)

جدول (۴-۶) جدول عملکرد اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های اجرایی استان در سال

۱۳۹۵ و ۱۳۹۴ (میلیون ریال)

ردیف	نام دستگاه اجرایی	عملکرد ۹۴	عملکرد ۹۵	رشد عملکرد ۹۵ به ۹۴ (درصد)	سهم از ۹۴ (درصد)	سهم از ۹۵ (درصد)
۱	استانداری	۲۸۲۲۲۸	۳۸۴۲۱۱	۳۶/۱	۱۴/۸۶	۱۷/۱۳
۲	اداره کل ثبت‌احوال*	۶۳۰۷۵	۰	-	۳/۳۲	۰/۰۰
۳	اداره کل زندان‌ها، اقدامات تأمینی و تربیتی	۱۲۹۱۳۱	۱۵۹۰۷۶	۲۳/۲	۶/۸۰	۷/۰۹
۴	اداره کل بازرسی	۲۱۳۵۷	۲۶۹۸۶	۲۶/۴	۱/۱۲	۱/۲۰
۵	مرکز پزشکی قانونی	۲۳۳۱۴	۲۹۲۳۷	۲۵/۴	۱/۲۳	۱/۳۰
۶	اداره کل ثبت‌اسناد و املاک *	۱۰۸۲۷۶	۰	-	۵/۷۰	۰/۰۰
۷	اداره کل اوقاف و امور خیریه	۹۶۳۸	۱۳۵۱۳	۴۰/۲	۰/۵۱	۰/۶۰
۸	اداره کل امور اقتصادی و دارایی	۴۰۶۴۴	۴۸۵۰۷	۱۹/۳	۲/۱۴	۲/۱۶
۹	اداره کل هواشناسی	۲۲۹۱۱	۳۱۰۳۲	۳۵/۴	۱/۲۱	۱/۳۸
۱۰	اداره کل میراث فرهنگی، صنایع‌دستی و گردشگری	۳۸۱۱۲	۵۷۰۵۰	۴۹/۷	۲/۰۱	۲/۵۴
۱۱	اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی	۳۵۱۵۱	۴۵۷۱۰	۳۰/۰	۱/۸۵	۲/۰۴
۱۲	اداره کل تبلیغات اسلامی	۲۵۲۱۵	۳۳۵۵۶	۳۳/۱	۱/۳۳	۱/۵۰

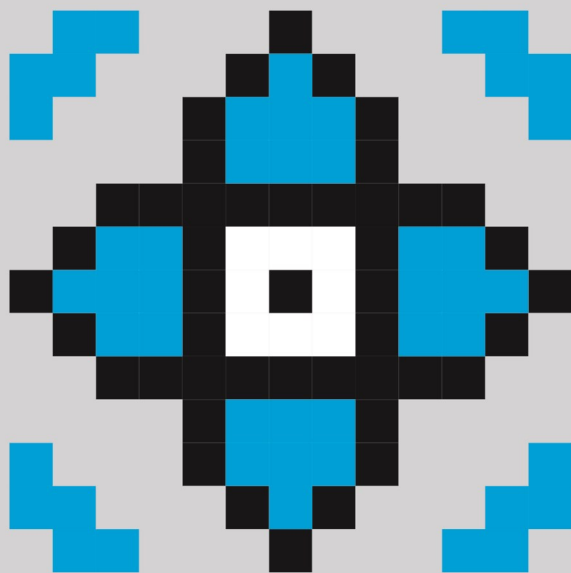
جدول (۴-۶) جدول عملکرد اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های اجرایی استان در سال ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ (میلیون ریال) (ادامه)

ردیف	نام دستگاه اجرایی	عملکرد ۹۴	عملکرد ۹۵	رشد عملکرد ۹۵ به ۹۴ (درصد)	سهم از ۹۴ (درصد)	سهم از ۹۵ (درصد)
۱۳	حوزه هنری اداره کل تبلیغات اسلامی	۴۳۶۴	۶۲۱۷	۴۲/۵	۰/۲۸	۰/۲۳
۱۴	اداره کل آموزش و پرورش**	۶۳۱۰۰	۷۹۲۹۹	۲۵/۷	۳/۵۳	۳/۳۲
۱۵	اداره کل نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس	۱۸۱۶۳	۲۷۸۶۴	۵۳/۴	۱/۲۴	۰/۹۶
۱۶	اداره کل ورزش و جوانان	۵۶۶۷۸	۷۵۶۵۰	۳۳/۵	۳/۳۷	۲/۹۸
۱۷	پایگاه انتقال خون	۲۳۴۹۸	۳۹۴۴۱	۶۷/۸	۱/۷۶	۱/۲۴
۱۸	سازمان بهزیستی	۱۱۱۹۴۳	۱۴۳۱۵۷	۲۷/۹	۶/۳۸	۵/۸۹
۱۹	شبکه دامپزشکی	۶۶۲۲۵	۹۷۲۵۶	۴۶/۹	۴/۳۴	۳/۴۹
۲۰	اداره کل منابع طبیعی	۷۸۸۹۸	۱۱۷۸۶۶	۴۹/۴	۵/۲۵	۴/۱۵
۲۱	اداره کل حفاظت محیط زیست	۴۳۵۰۹	۵۵۷۶۹	۲۸/۲	۲/۴۹	۲/۲۹
۲۲	اداره کل استاندارد و تحقیقات صنعتی	۱۰۷۷۷	۱۵۴۸۲	۴۳/۷	۰/۶۹	۰/۵۷
۲۳	اداره کل امور عشایر	۲۳۶۵۳	۳۱۱۱۲	۳۱/۵	۱/۳۹	۱/۲۵
۲۴	سازمان جهاد کشاورزی	۳۰۵۵۶۸	۳۹۹۵۶۰	۳۰/۸	۱۷/۸۱	۱۶/۰۹
۲۵	اداره کل شیلات	۸۴۴۴	۱۳۳۶۰	۵۸/۲	۰/۶۰	۰/۴۴
۲۵	اداره کل راه و شهرسازی	۱۵۳۴۳۲	۱۵۳۳۵۴	-/۱	۶/۸۴	۸/۰۸
۲۶	اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۵۰۱۵۷	۶۱۰۸۵	۲۱/۸	۲/۷۲	۲/۶۴
۲۷	سازمان صنعت، معدن و تجارت	۵۱۹۴۰	۶۶۶۰۵	۲۸/۲	۲/۹۷	۲/۷۳
۲۸	شرکت آب و فاضلاب روستایی**	۲۹۹۲۴	۳۱۴۳۰	۵/۰	۱/۴۰	۱/۵۸
	جمع	۱۸۹۹۳۲۵	۲۲۴۳۳۸۵	۱۸.۱	۱۰۰	۱۰۰

مأخذ: معاونت هماهنگی برنامه‌بودجه - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل

*اعتبار هزینه‌ای اداره کل ثبت‌احوال و اداره کل ثبت‌اسناد و املاک در سال ۹۵ به شکل ملی متمرکز بوده است.

**لازم به ذکر است دستگاه‌های اجرایی شرکت آب و فاضلاب روستایی و اداره کل آموزش و پرورش جزء دستگاه‌های ذیل اعتبارات هزینه‌ای استانی نبوده و تنها بر اساس برخی اعتبارات ابلاغی از ردیف‌ها و درآمد اختصاصی از اعتبارات هزینه‌ای برخوردار گردیده‌اند.

فصل هفتم

امور پیمانکاران، مشاوران و

گزارش نظارتی پروژه‌ها

۷. امور پیمانکاران، مشاوران و گزارش نظارتی پروژه‌ها

۷-۱. تعداد پیمانکاران به تفکیک حقیقی و حقوقی

در سال ۱۳۹۵ تعداد ۳۵۵ شرکت پیمانکاری با ظرفیت پیمان ۴۷۶۵۹۶۵۶ میلیون ریال در ۱۱ رشته ابنیه و ساختمان، آب، حمل و نقل، صنعت و معدن، نیرو، تأسیسات و تجهیزات، کاوش‌های زمینی، کشاورزی، ارتباطات، نفت و گاز، مرمت آثار باستانی استان فعالیت داشتند.

جدول شماره (۷ - ۱) پیمانکاران استان اردبیل به تفکیک رشته، پایه و ظرفیت پیمان در

سال ۱۳۹۵

مجموع ظرفیت پیمان (میلیون ریال)	تعداد پیمانکاران موجود در پایه	پایه	رشته
۱۳۲۸۶۰۰	۲	۲	ساختمان
۹۹۸۶۴۰	۳	۳	ساختمان
۸۳۲۲۰۰	۵	۴	ساختمان
۸۶۴۳۲۰۰	۱۴۸	۵	ساختمان
۹۹۶۴۵۰	۱	۲	آب
۹۹۸۶۴۰	۲	۳	آب
۴۹۹۳۲۰	۲	۴	آب
۹۸۹۸۱۰۰	۱۱۳	۵	آب
۱۹۹۲۹۰۰	۱	۱	حمل و نقل
۹۹۶۴۵۰	۱	۲	حمل و نقل
۷۴۸۹۸۰	۳	۴	حمل و نقل
۱۰۳۳۶۸۰۰	۱۱۸	۵	حمل و نقل
۰	۰	۵	صنعت و معدن
۳۶۷۹۲۰۰	۴۲	۵	نیرو
۶۹۹۰۴۸	۳	۳	تأسیسات و تجهیزات
۱۱۶۵۰۸	۱	۴	تأسیسات و تجهیزات
۴۲۱۰۶۴۰	۱۰۳	۵	تأسیسات و تجهیزات
۲۳۳۶۰	۱	۵	کاوش‌های زمینی
۴۰۸۱۰	۱	۵	ارتباطات
۷۰۰۸۰	۳	۵	کشاورزی
۲۳۳۶۰	۱	۵	مرمت آثار باستانی
۵۲۵۶۰۰	۶	۵	نفت و گاز
۴۷۶۵۹۶۵۶	۵۶۰		مجموع پایه‌های پیمانکاری
	۳۵۵		تعداد شرکت‌ها

مأخذ: مدیریت نظام فنی و اجرایی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل

۲-۷. گزارش نظارتی پروژه‌های عمرانی ملی

بر اساس اطلاعات دریافت شده از معاونت هماهنگی برنامه‌ریزی و بودجه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ تعداد کل پروژه‌های عمرانی ملی در استان اردبیل معادل ۲۶ پروژه با اعتباری بالغ بر ۹۲۳۴۰ میلیون ریال بوده است از این تعداد پروژه عمرانی ملی تعداد ۱۶ پروژه با مبلغ ۶۴۵۸۷۴ میلیون ریال مربوط به احداث، یک پروژه با اعتبار ۸۴۹ میلیون ریال مربوط به توسعه، ۵ پروژه با اعتبار ۷۷۹۰۰ میلیون ریال مربوط به تعمیر و تجهیز، ۲ پروژه با اعتبار ۱۱۶۰۰ میلیون ریال مربوط به مطالعه و طراحی و یک پروژه با اعتبار ۵۴۱۸۸ میلیون ریال مربوط به تعهدات پروژه‌های عمرانی ملی بوده است. در سال مذکور برای مطالعات بنیادی و خدمات از محل پروژه‌های عمرانی ملی اعتباری اختصاص نیافته است.

جدول شماره (۷ - ۲) تعداد و میزان اعتبار انواع پروژه‌های عمرانی ملی استان

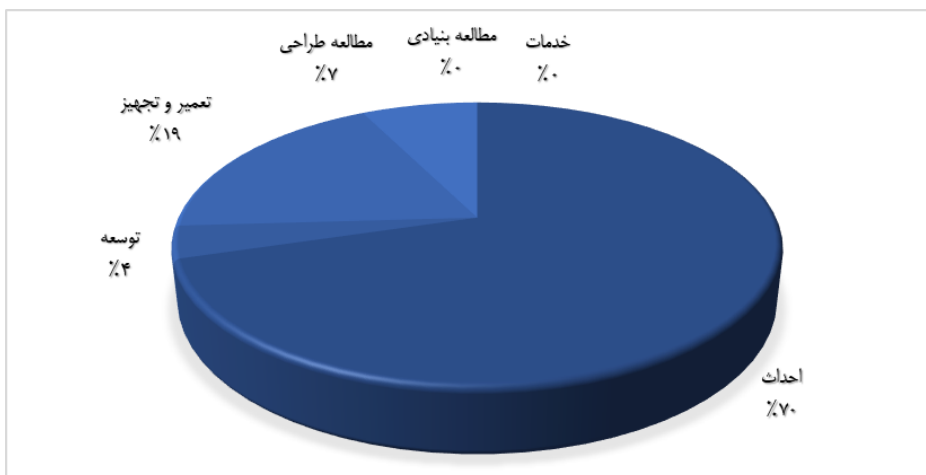
در سال ۱۳۹۵ (مبالغ به میلیون ریال)

سال	کل پروژه‌ها		احداث		توسعه	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار
۱۳۹۵	۲۱	۳۳۷,۱۵۶	۱۶	۳۴۰,۸۷۱	۱	۶۸۵

سال	تعمیر و تجهیز		مطالعه طراحی		مطالعه بنیادی	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار
۱۳۹۵	۳	۵۴۰۰	۰	۰	۰	۰

سال	خدمات		تعهدات	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار
۱۳۹۵	۰	۰	۱	۱۱۲۰۰

مأخذ: معاونت هماهنگی برنامه‌بودجه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل

نمودار شماره ۷ - ۱ - انواع پروژه های عمرانی ملی

بررسی پروژه های عمرانی ملی استان برحسب سال شروع نشان می دهد که از ۴۳۳ پروژه عمرانی ملی در استان اردبیل ۲۱۸ پروژه طی برنامه چهارم آغاز گردیده است؛ و در طول سال های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ جمعاً ۲۳۵ پروژه شروع شده است.

میانگین وزنی پیشرفت فیزیکی پروژه ها در سال ۱۳۸۹ حدود (۳۵.۸۸ درصد) و در سال ۱۳۹۵ حدود (۲۶.۶۳ درصد) بوده است. بررسی میانگین پیشرفت فیزیکی پروژه های عمرانی ملی در استان نشان می دهد که این شاخص از سال ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۵ سیر نزولی داشته است.

جدول شماره (۷ - ۳) تعداد پروژه های عمرانی ملی استان برحسب سال

سال	سال	سال	سال	سال	سال	طی برنامه چهارم	کل پروژه ها	موضوع
۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰			
۲۰	۲۸	۴۰	۴۰	۴۶	۶۱	۲۱۸	۴۳۳	استان اردبیل

مأخذ: معاونت هماهنگی برنامه و بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

۷-۳. گزارش نظارتی پروژه‌های عمرانی استانی

تعداد کل پروژه‌های عمرانی (اعتبارات استانی) در سال ۱۳۹۵ در استان اردبیل معادل ۱۸۶۴ پروژه با اعتباری بالغ بر ۴۲۰۶۵۵۶ میلیون ریال بوده که از این تعداد پروژه معادل ۹۵۸ پروژه با اعتبار ۲۸۳۹۴۶۴ میلیون ریال احداثی، ۱۹۳ پروژه با اعتبار ۳۶۰۱۳۵ میلیون ریال توسعه‌ای بوده و ۶۵۶ پروژه با اعتبار ۵۷۰۳۷۱ میلیون ریال برای تعمیر و تجهیز پروژه پرداخت شده است.

در سال مذکور برای مطالعه طراحی ۴۱ پروژه مبلغ ۵۱۰۹۶ میلیون ریال، برای مطالعات بنیادی ۱۲ پروژه مبلغ ۱۲۱۰۰ میلیون ریال و برای تعهدات ۳۵ پروژه مبلغ ۲۵۳۸۴۷ میلیون ریال پرداخت شده است؛ و مبلغ ۲۲۶۹۴۰ میلیون ریال به ۳۳۱ پروژه عمرانی خدماتی اختصاص یافته است.

از کل ۱۸۶۴ پروژه عمرانی استان تعداد ۴۸۴ پروژه با اعتبار ۷۷۰۸۰۲ میلیون ریال پروژه جدید بوده است.

جدول شماره (۷ - ۴) تعداد و میزان اعتبار مبادله شده انواع پروژه‌های عمرانی استانی در سال ۱۳۹۵ (اعتبار: میلیون ریال)

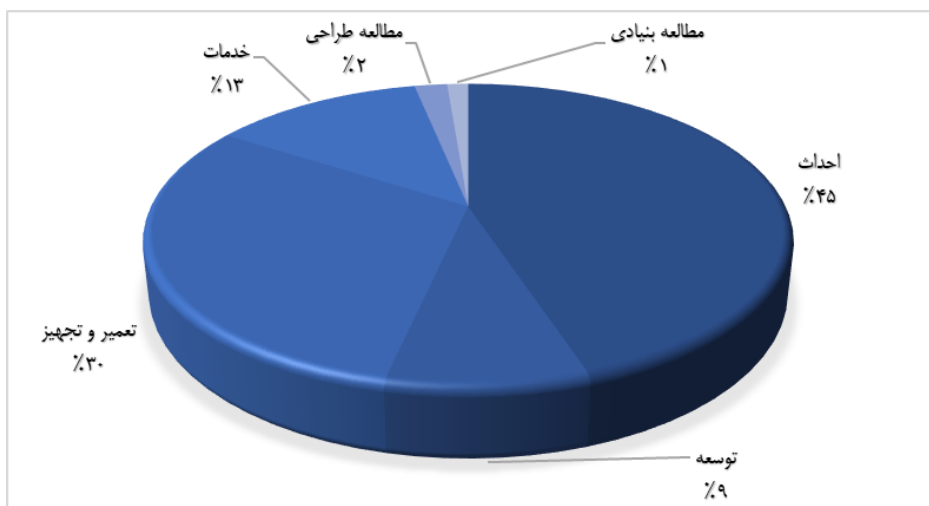
موضوع	کل پروژه‌ها		احداثی		توسعه	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار
استان	۱۸۶۴	۴۲۰۶۵۵۶	۹۵۸	۲۸۳۹۴۶۴	۱۹۳	۳۶۰۱۳۵

موضوع	مطالعه طراحی		مطالعه بنیادی		تعهدات	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار
استان	۴۱	۵۱۰۹۶	۱۲	۱۲۱۰۰	۳۵	۲۵۳۸۴۷

موضوع	تعمیر و تجهیز		خدمات	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار
استان	۶۵۶	۵۷۰۳۷۱	۳۳۱	۲۲۶۹۴۰

مأخذ: معاونت هماهنگی برنامه‌بودجه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل

نمودار شماره ۷ - ۲ - انواع پروژه های استانی در سال ۱۳۹۵

جدول شماره (۷ - ۵) تعداد و میزان اعتبار پروژه های عمرانی در سال ۱۳۹۵ (مبالغ به میلیون ریال)

پروژه های جدید		کل پروژه ها		موضوع
اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	
۷۷۰.۸۰۲	۴۸۴	۴,۵۱۳,۷۱۲	۱۸۸۴	استان

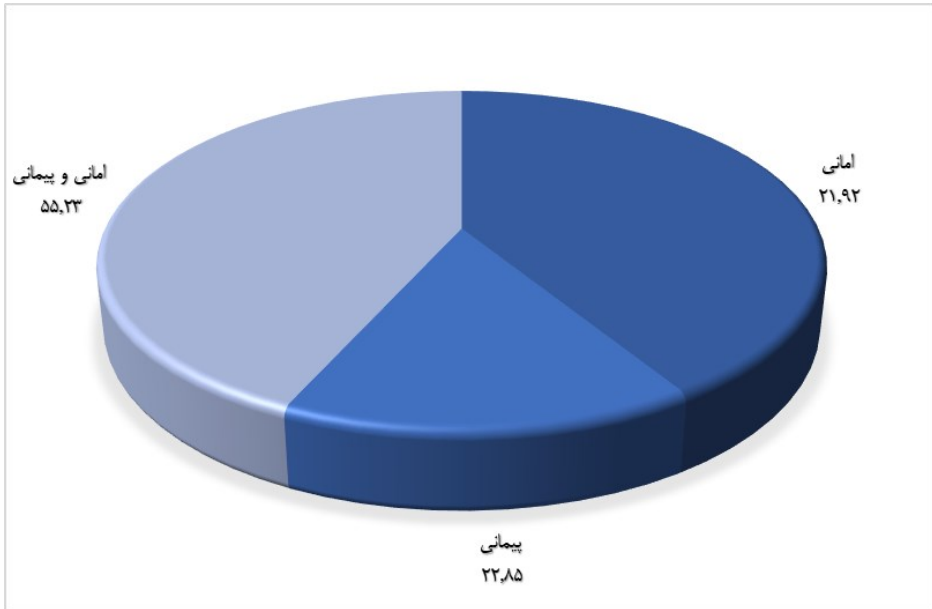
مأخذ: معاونت هماهنگی برنامه بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

بررسی نحوه اجرای پروژه های عمرانی استان نشان می دهد که در سال ۱۳۹۵ معادل ۱۰۲۶ پروژه به صورت امانی و ۲۸۹ پروژه به صورت پیمانی و ۹۷۲ پروژه به صورت امانی - پیمانی اجرا شده است.

جدول شماره (۷ - ۶) نحوه اجرای پروژه های عمرانی استانی در سال ۱۳۹۵ (واحد: درصد)

امانی و پیمانی			پیمانی			امانی			استان
درصد	اعتبار	تعداد	درصد	اعتبار	تعداد	درصد	اعتبار	تعداد	
۵۵.۲۳	۲۳۲۹۵۰۸	۹۷۲	۲۲.۸۵	۲۳۲۹۵۰۸	۲۸۹	۲۱.۹۲	۹۲۴۴۳۲	۱۰۲۶	اردبیل

مأخذ: معاونت هماهنگی برنامه بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

نمودار شماره ۷ - ۳ - نحوه اجرای پروژه ها در سال ۱۳۹۵

جدول شماره (۷ - ۷) تعداد و اعتبار پروژه های عمرانی استانی جدید
برحسب سال شروع (اعتبار: میلیون ریال)

موضوع	سال ۱۳۹۰		سال ۱۳۹۱	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار
استان	۸۶۴	۸۹۸۴۱۵	۷۹۳	۹۰۷۲۷۳

موضوع	سال ۱۳۹۲		سال ۱۳۹۳		سال ۱۳۹۴		سال ۱۳۹۵	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار
استان	۵۰۴	۴۱۵۵۸۱	۵۶۷	۶۴۵۱۷۰	۵۰۵	۴۲۶۹۵۳	۴۸۴	۷۷۰,۸۰۲

مأخذ: معاونت هماهنگی برنامه بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

جدول شماره (۷ - ۸) میانگین وزنی پیشرفت فیزیکی پروژه ها برحسب سال شروع (واحد: درصد)

موضوع	سال ۱۳۸۹	سال ۱۳۹۰	سال ۱۳۹۱	سال ۱۳۹۲	سال ۱۳۹۳	سال ۱۳۹۴	سال ۱۳۹۵
استان	۳۵,۸۸	۲۸,۱۸	۱۹,۲۴	۱۸,۴۵	۳۲,۷۰	۱۶,۷۰	۲۶,۰۶۳

مأخذ: معاونت هماهنگی برنامه بودجه سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان اردبیل

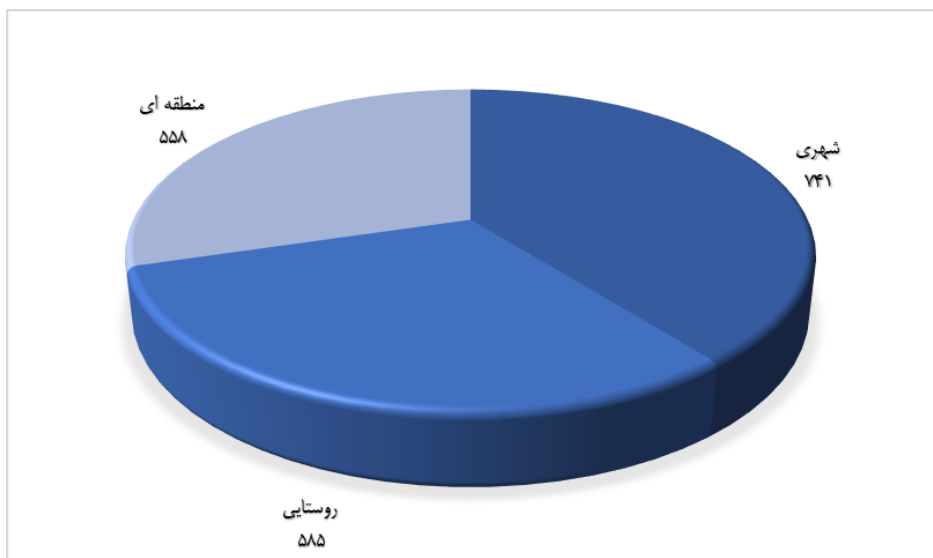
بررسی پراکندگی جغرافیایی پروژه‌های عمرانی استانی در سال ۱۳۹۵ نشان می‌دهد که تعداد ۷۴۱ پروژه با اعتبار ۱۶۳۳۰۶۱ میلیون ریال در مناطق شهری و تعداد ۵۸۵ پروژه با اعتبار ۱۶۴۷۶۰۴ میلیون ریال در مناطق روستایی اجرا شده است و تعداد ۵۵۸ پروژه با اعتبار ۱۲۳۳۰۴۷ نیز به صورت منطقه‌ای بوده است.

در جدول شماره (۷-۹) پراکندگی جغرافیایی پروژه‌های عمرانی استانی به تفکیک شهری، روستایی و منطقه‌ای آورده شده است.

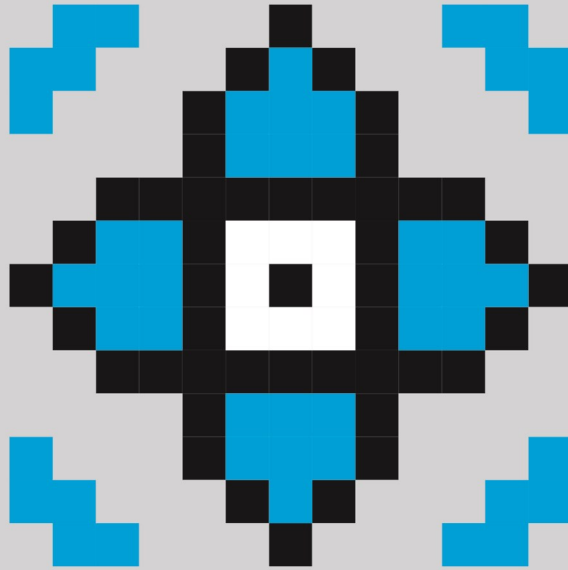
جدول شماره (۷ - ۹) پراکندگی جغرافیایی پروژه‌های عمرانی استانی به تفکیک شهری، روستایی و منطقه‌ای (مبالغ: میلیون ریال)

موضوع	کل		شهری		روستایی		منطقه‌ای	
	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار	تعداد	اعتبار
استان	۱۸۸۴	۴,۵۱۳,۷۱۲	۷۴۱	۱,۶۳۳,۰۶۱	۵۸۵	۱,۶۴۷,۶۰۴	۵۵۸	۱,۲۳۳,۰۴۷

مأخذ: معاونت هماهنگی برنامه‌بودجه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اردبیل

نمودار شماره ۷-۹ پراکندگی جغرافیایی پروژه‌های عمرانی استانی در سال ۱۳۹۵

فصل هشتم

انرژی و سوخت

۸. انرژی و سوخت

۸-۱. برق

۸-۱-۱. تعداد مشترکین برق، انواع مصارف و سرانه آن

با توجه به کاربردهای مختلف انرژی تولیدشده و اثرات گوناگون آن بر رشد اقتصادی جامعه، شناخت و گروه‌بندی مصرف‌کنندگان اهمیت زیادی دارد. گروه‌بندی مصرف‌کنندگان به همراه شناسایی سایر عوامل تأثیرگذار بر مصارف هر یک از بخش‌های مصرف‌کننده، برای مدیریت انرژی و بهینه‌سازی مصرف انرژی، اطلاعات ذی‌قیمتی را ارائه می‌نماید. از طرفی سهم مصرف انرژی در هر یک از بخش‌ها به‌عنوان شاخص مهم اقتصادی استان و کشور ایفای نقش می‌کند. به‌طوری‌که افزایش سهم بخش‌های تولیدی (صنعتی و کشاورزی) حاکی از بهبود وضعیت اقتصادی استان و کشور است.

در پایان سال ۱۳۹۵ مجموع کل مشترکین برق استان از ۵۰۲۹۹۵ مشترک در سال ۱۳۹۴ به ۵۲۰۰۰۰ مشترک رسیده است که نسبت به سال قبل ۳.۴ درصد افزایش داشته است.

مصرف انرژی برق توسط مشترکین برق در سال ۱۳۹۵ روندی صعودی داشته، به‌طوری‌که مقدار انرژی مصرف‌شده با ۶.۲ درصد افزایش، از ۱۴۸۵.۴ میلیون کیلووات ساعت در سال ۱۳۹۴ به ۱۵۷۷ میلیون کیلووات ساعت در سال ۱۳۹۵ رسیده است.

بدین ترتیب مصرف سرانه انرژی برق در سال ۱۳۹۵ برای هر مشترک به‌طور متوسط ۳۰۳۲.۷ کیلووات ساعت بوده است که نسبت به سال گذشته حدود ۷۹.۷ کیلووات ساعت افزایش نشان می‌دهد. در سال ۱۳۹۴ مصرف سرانه انرژی برق حدود ۲۹۵۳ کیلووات ساعت برای هر مشترک بوده است.

طول شبکه توزیع برق استان اردبیل در ۱۰ شهرستان استان در سال ۱۳۹۵ با ۱.۸ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۱۳۳۸۳.۵ کیلومتر بالغ گردیده است.

شبکه توزیع برق استان مجموعاً ۲۶ شهر و ۱۶۹۸ روستای بالای ۱۰ خانوار استان را تحت پوشش داشته و طی سال ۱۳۹۵ معادل ۲۳۵/۵ کیلومتر گسترش یافته است. (جدول ۸-۱)

جدول (۸-۱) مشترکین و مصرف برق در شرکت توزیع نیروی برق استان اردبیل طی سالهای ۱۳۹۴-۱۳۹۵

درصد رشد	۱۳۹۵	۱۳۹۴	واحد	شرح	شرکت توزیع نیروی برق اردبیل
۳.۴	۵۲۰۰۰۰	۵۰۲۹۹۵	مشترک	تعداد کل مشترکین (شهری و روستایی)	
۶.۲	۱۵۷۷	۱۴۸۵.۴	میلیون کیلووات ساعت	مصرف کل	
۱.۸	۱۳۳۸۳.۵	۱۳۱۴۸	کیلومتر	طول شبکه توزیع (۲۰ کیلوولت و ۴۰۰ ولت هوایی و زمینی)	
۰.۲۴	۱۶۹۸	۱۶۹۴	روستا	تعداد روستاهای برق دار شده	

مأخذ - شرکت توزیع نیروی برق استان اردبیل

طول شبکه انتقال و فوق توزیع در استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ معادل ۱۵۷۰ کیلومتر بوده که نسبت به سال قبل ۶/۱ درصد افزایش داشته است. همچنین ظرفیت ایستگاه‌های انتقال و فوق توزیع در سال ۱۳۹۵ برابر با ۱۹۱۷/۵ مگاوات آمپر بوده است که نسبت به سال قبل رشدی نداشته است. (جدول ۸-۲)

جدول (۸-۲) شاخص‌های مشترکین و برق منطقه‌ای استان اردبیل طی سالهای ۱۳۹۴-۱۳۹۵

درصد رشد	۱۳۹۵	۱۳۹۴	واحد اندازه‌گیری	شرح
۰.۲	۱۵۷۰	۱۵۴۴.۱۸	کیلومتر	طول شبکه انتقال و فوق توزیع
-	۱۹۱۷.۵	۱۹۱۷.۵	مگاوات آمپر	ظرفیت ایستگاه‌های انتقال و فوق توزیع

مأخذ - شرکت برق منطقه‌ای آذربایجان

۸-۱-۲. منابع تأمین انرژی برق استان

محدودیت استفاده از سوخت‌های فسیلی (به صورت مایع یا گاز) و آب‌های سطحی در تأمین انرژی اولیه، انگیزه بهره‌گیری بیشتر از نیروگاه‌های گرمایشی را روز به روز بیشتر می‌سازد. در این راستا و در چند سال اخیر توسعه و احداث نیروگاه‌های گرمایشی در منطقه مورد توجه قرار گرفته است که می‌توان از نیروگاه‌های ترکیبی سیلان، نیروگاه دیزل اردبیل، نیروگاه آبی مغان و دیزلی مغان نام برد.

کل انرژی تولیدشده در استان توسط نیروگاه‌ها تأمین شده است. برای تأمین سوخت این نیروگاه‌ها و برای کاهش آلودگی محیط زیست تأکید بیشتر بر استفاده از گاز طبیعی بوده و فرهنگ‌سازی برای گسترش استفاده از انرژی گاز در بخش‌های مختلف جهت کاهش مصرف سوخت‌های فسیلی ادامه دارد.

حداکثر بار تولیدی در سال ۱۳۹۴ معادل ۸۰۹ مگاوات بوده که عمدتاً در نیروگاه ترکیبی سیلان تولیدشده است. (جدول ۸-۳)

جدول (۸-۳) مشخصات نیروگاه‌های استان در سال ۱۳۹۴

شرح	قدرت نامی (MW)	حداکثر بار تولیدی در سال (MW)	تولید کل (MWH)	مصرف داخلی (MWH)	تولید خالص (MWH)	گازوئیل (هزار لیتر)	گاز طبیعی (هزار مترمکعب)	مازوت (هزار لیتر)	نسبت حداکثر بار تولیدی در سال به قدرت نامی
نیروگاه ترکیبی سیلان	۹۵۴	۸۰۹	۴۶۲۰۰۴	۹۸۶	۳۳۰۵۰۹	۱۱۸.۲۱	۴۴۳.۳۸	۰.۸۵	
نیروگاه دیزل اردبیل	۴۰	۵	۲.۳۴	۲۲۰	۱.۰۶	۰.۰۵	۰	۰.۱۲۵	
نیروگاه آبی مغان	۱۳	۹	۴۶.۹۸	۴	۲۳.۴۷	-	-	۰.۶۹	
دیزلی مغان	-	-	-	-	-	-	-	-	
بادی سرعین	۰.۶۶	-	-	-	-	-	-	-	
جمع	۱۰۰۷.۶	۸۲۳	۴۶۶۹.۳۶	۱۲۱۰	۲۳۲۹.۶	۱۱۸.۳	۴۴۳.۳۸	-	

مأخذ: شرکت برق منطقه‌ای آذربایجان

توضیح ۱- نیروگاه ترکیبی سیلان در راستای اصل ۴۴ قانون اساسی به قرارگاه خاتم‌الانبیاء واگذار شده است.

توضیح ۲- تاکنون فقط بخش گاز نیروگاه ترکیبی سیلان، نصب و راه‌اندازی شده است.

سوخت عمده این نیروگاه ها عمدتاً توسط گاز طبیعی تأمین شده که در طول سال و متناسب با فصول سرد تغییر می‌نماید.

در سال ۱۳۹۴ ظرفیت عملی نیروگاه‌های تولیدی برق استان ۸۱۱ مگاوات بوده است. همچنین در سال مذکور مجموع ظرفیت اسمی نیروگاه‌های استان ۱۰۰۷۶ مگاوات بوده که نسبت به سال قبل ۰.۱۶ درصد کاهش یافته است.

۸-۱-۳. فعالیت‌های برق‌رسانی به روستاها

در راستای رفع محرومیت از مناطق روستایی و ایجاد زمینه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی در روستاها و همچنین برای کاهش مهاجرت روستاییان به شهرهای بزرگ، در سال ۱۳۹۵ نیز کار برق‌رسانی به روستاها توسط شرکت توزیع برق استان ادامه داشته است.

در طی سال ۱۳۹۵ تعداد ۴ روستای جدید به جمع روستاهای برق‌دار منطقه اضافه شده و مجموع روستاهای برق‌دار به ۱۶۹۸ روستا رسیده است. در سال ۱۳۹۴ تعداد روستاهای برق‌دار استان ۱۶۹۴ روستا بوده است.

۸-۲. نفت

۸-۲-۱. مصرف انواع فرآورده‌های نفتی

در سال ۱۳۹۵ در مجموع ۷۹۸۱۴۱ مترمکعب انواع فرآورده‌های نفتی (نفت سفید، نفت گاز، نفت کوره و بنزین موتور) در استان اردبیل مصرف شده است. این رقم ۵.۵ درصد نسبت به سال ۱۳۹۴ کاهش یافته است. به طوری که نرخ رشد مصرف بنزین، نفت سفید، نفت گاز و نفت کوره نسبت به سال قبل به ترتیب $+۸/۱$ ، -۱۳ ، -۱۰ ، $+۱۰۴$ و $-۵/۵$ درصد بوده است.

جدول (۸-۴) مقادیر مصرف فرآورده‌های عمده نفتی استان در سال‌های ۱۳۹۴ الی ۱۳۹۵ (ارقام به مترمکعب)

شرح	بنزین	نفت سفید	نفت گاز*	نفت کوره	جمع کل فرآورده‌های نفتی
۱۳۹۴	۲۹۹۸۹۴	۶۹۲۴۹	۴۷۲۱۵۳	۳۷۴۴	۸۴۵۰۴۰
۱۳۹۵	۳۰۵۳۶۰	۶۰۰۲۸	۴۲۵۱۱۱	۷۶۴۲	۷۹۸۱۴۱
درصد تغییرات	+۱.۸	-۱۳	-۱۰	+۱۰.۴	-۵.۵

مأخذ - شرکت پخش فرآورده‌های نفتی منطقه‌ای اردبیل

*آمار نفت گاز، سوخت تحویلی به نیروگاه اردبیل را هم شامل می‌شود.

بر اساس داده‌های جدول فوق، بیشترین کاهش مصرف نسبت به سال قبل مربوط به نفت کوره و کمترین کاهش مصرف مربوط به نفت گاز بوده است مصرف بنزین نیز نسبت به سال قبل افزایش داشته است.

۸-۲-۲. ذخیره‌سازی و پخش فرآورده‌های نفتی

در سال ۱۳۹۵ از ۲۷ مخزن برای ذخیره‌سازی مواد سوختی استفاده شده است همچنین در سال مذکور تعداد ۳ جایگاه فروش مواد سوختی دولتی و ۵۹ جایگاه فروش مواد سوختی خصوصی در استان مشغول فعالیت بوده‌اند.

جدول (۸-۵) شاخص‌های شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی منطقه اردبیل در طی سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۹۵

شرح	واحد	۱۳۹۴	۱۳۹۵	درصد رشد
ذخیره‌سازی مواد سوختی	مخزن	۲۷	۲۷	۰
جایگاه فروش مواد سوختی	جمع	۵۸	۶۲	۶.۹
	دولتی	۴	۳	-۲۵
	خصوصی	۵۴	۵۹	۹.۲
تعداد پمپ	بنزین	۲۳۸	۲۶۳	۱۰.۵
	نفت سفید	۸	۸	۰
	نفت گاز	۱۱۵	۱۲۲	۶.۱
CNG	دیسپنسر	۱۶۷	۱۶۸	۰.۶

مأخذ شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی منطقه اردبیل

۸-۳. گاز

۸-۳-۱. گازرسانی به شهرها و روستاها

در سال ۱۳۹۵ تمامی ۲۶ نقطه شهری استان از نعمت گاز لوله‌کشی شهری برخوردار بوده‌اند این در حالی است که در همین سال به تعداد روستاهای گازرسانی شده، ۱۱ روستا اضافه شده است. روند رشد روستاهای بهره‌مند از گاز در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال قبل معادل ۷.۳ درصد بوده است. با توجه به سردسیر بودن اکثر نقاط استان اردبیل و وجود زمستانهای سرد و طولانی، تلاش در راستای گازرسانی به بقیه روستاهای استان می‌تواند گامی مؤثر در کاهش استفاده از سایر سوخت‌ها و همچنین افزایش رفاه مردم منطقه باشد.

جدول (۸-۶) تعداد شهرها و روستاهای گازرسانی شده طی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

میزان رشد (درصد)	۱۳۹۵	۱۳۹۴	شرح
-	-	-	شهرهای گازرسانی شده
۰	۲۶	۲۶	شهرهای بهره‌مند
۷.۳	۱۶۱	۱۵۰	روستاهای گازرسانی شده
۲۲.۶	۸۷۸	۷۱۷	روستاهای بهره‌مند

مأخذ: شرکت گاز استان

۸-۳-۲. تعداد مشترکان، انشعابات و سرانه مصرف گاز در استان

شرکت گاز استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ تعداد ۲۹۴۱۷۰ مشترک خانگی-شهری، تعداد ۲۸۴۴۲ مشترک تجاری-شهری، تعداد ۱۱۲۱ مشترک صنعتی-شهری و تعداد ۱۰۲۹۶۲ مشترک در مناطق روستایی را تحت پوشش قرار داده است.

جدول (۸-۷) تعداد مشترکان گاز به تفکیک خانگی، تجاری و صنعتی طی سال‌های

۱۳۹۴ الی ۱۳۹۵

میزان رشد (درصد)	۱۳۹۵	۱۳۹۴	شرح	تعداد مشترکان گاز
+۳.۵	۲۹۴۱۷۰	۲۸۴۲۷۷	خانگی - شهری	
+۵.۳	۲۸۴۴۲	۲۷۰۳۳	تجاری - شهری	
+۳.۸	۱۱۲۱	۱۰۸۰	صنعتی - شهری	
+۳.۷	۳۲۲۷۳۳	۳۱۲۳۹۰	کل	
+۱۰.۱	۱۰۲۹۶۲	۹۳۵۱۱	روستا	

مأخذ: شرکت گاز استان

میزان مصرف گاز طبیعی در سال ۱۳۹۵ حدود ۲۲۱۷ میلیون مترمکعب بوده است که نسبت به سال قبل معادل ۸.۵ درصد افزایش داشته است.

در سال ۱۳۹۵ مجموعاً ۳۱۶۰۰۰ خانوار در سطح استان از نعمت گاز طبیعی بهره‌مند بوده که نسبت به سال ۱۳۹۴ حدود ۲.۶ درصد افزایش نشان می‌دهد.

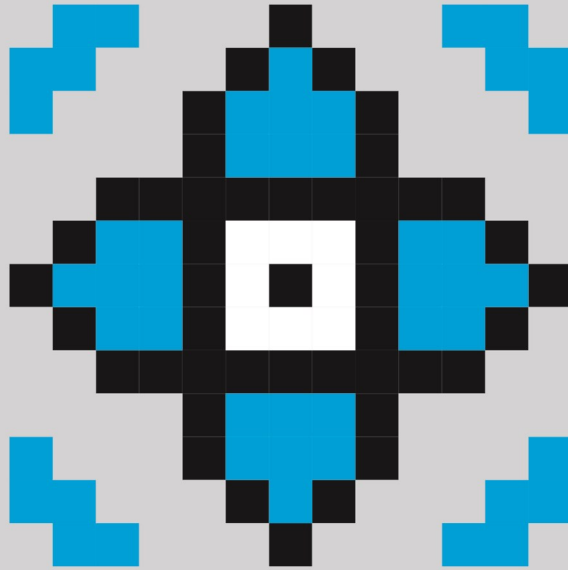
سرانه مصرف گاز نیز از ۶.۴ مترمکعب در سال ۱۳۹۴ به ۶.۳ مترمکعب در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است.

جدول (۸-۸) تعداد خانوار، انشعابات و سرانه مصرف گاز
 طی سال‌های ۱۳۹۴ الی ۱۳۹۵

شرح	۱۳۹۴	۱۳۹۵	میزان رشد (درصد)
خانوارهای بهره‌مند (خانوار)	۳۰۸۰۰۰	۳۱۶۰۰۰	+۲/۶
مصرف‌کننده	۴۰۴۱۳۲	۴۲۶۶۱۱	+۵/۶
مصرف‌کننده صنعتی (مورد)	۱۲۳۶	۱۲۹۰	+۴/۴
انشعاب نصب‌شده (عدد)	۲۰۱۷۷۳	۲۰۹۵۴۲	+۳/۹
مصرف گاز (میلیون مترمکعب)	۲۰۴۳	۲۲۱۷	+۸/۵
سرانه مصرف گاز (مترمکعب)	۶/۴	۶/۳	-۱/۶

مأخذ: شرکت گاز استان

فصل نهم

حمل و نقل

۹. حمل و نقل

واژه حمل و نقل به سیستم یا وسیله‌ای گفته می‌شود که جابجایی انسان و کالا را از جایی به جای دیگر به عهده دارد، فعالیت‌های این صنعت به سه روش زمینی (جاده‌ای و ریلی) آبی و هوایی انجام می‌گیرد.

کارشناسان توسعه‌ای صنعت، حمل و نقل را قلب جریان توسعه کشورها قلمداد می‌کنند که توزیع درآمدها و کاهش نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی و کاهش آثار فقر و اختلاف درآمد روستائینان و شهرنشینان را به عهده دارد.

بر این اساس، حمل و نقل از جمله بخش‌های زیربنایی اقتصاد است که فرآیند توسعه اقتصادی را به لحاظ مبادلات بازرگانی و هزینه تمام‌شده کالاها و خدمات تحت تأثیر مستقیم قرار می‌دهد. از سوی دیگر آثار اجتماعی و فرهنگی توسعه صنعت حمل و نقل چون؛ آثار آموزشی، بهداشتی، فرهنگی، سیاسی و زیارتی و گردشگری را نمی‌توان از نظر دور داشت.

توجه به شاخص‌های اقتصادی همچون بصره بودن از لحاظ زمانی دربرگیرنده زمان کمتر و از لحاظ رفاه و آسایش دارای تجهیزات و امکانات مدرن برای راحتی بیشتر مسافری و ایمنی آن‌ها، مسئولین این صنعت را بر آن می‌دارد تا در سرمایه‌گذاری‌های استانی و ملی و منطقه‌ای به سیستم‌های حمل و نقل و صنایعی توجه نمایند که دارای مصرف سوخت کمتر، سازگاری بهتر با محیط زیست و ایمنی بالاتر و قابلیت انتقال انبوه کالا و مسافر همراه با امکانات رفاه بیشتر برای مسافران باشد.

در این راستا توجه به مشکلات و تنگناهای صنعت حمل و نقل مثل هزینه بر بودن سرمایه گذاری در این صنعت به لحاظ موانع طبیعی و صعب العبور بودن مسیرها، عدم وجود مدیریت واحد و هماهنگی در بخش های مختلف این صنعت (جاده ای، ریلی، هوایی و دریایی)؛ هزینه های سنگین حفظ و نگهداری و تجهیز ناوگان های این صنعت و دیگر کمبودها و مشکلات؛ از عمده ترین چالش های پیش روی متصدیان و مسئولین توسعه ای صنعت در سطح ملی و استانی به شمار می آید.

۹-۱. حمل و نقل جاده ای

۹-۱-۱. وضعیت راه های استان

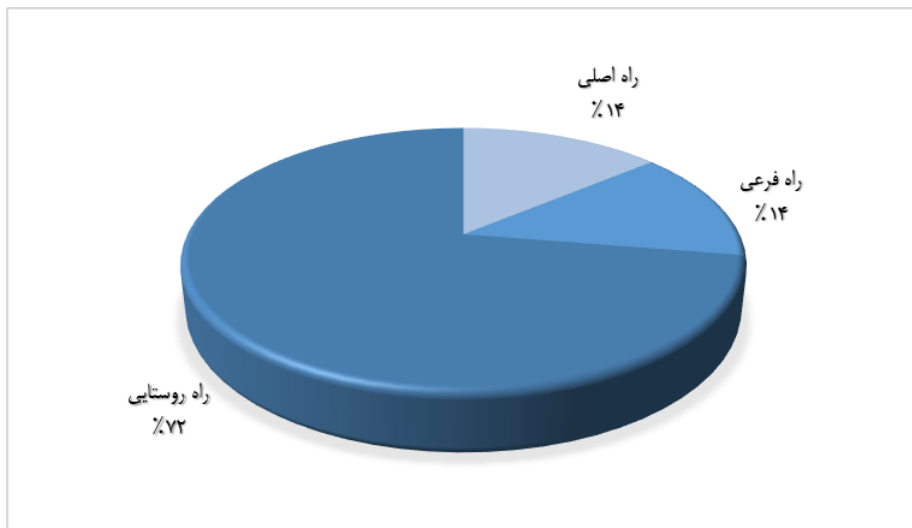
در سال ۱۳۹۵ استان اردبیل با وسعت حدود ۱۷۷۹۹ کیلومتر مربع (۱/۰۹ درصد مساحت کل کشور) ۵۱۴۵ کیلومتر از انواع راه ها را تحت پوشش خود داشته است.

بر اساس جدول (۹-۱) مجموع راه های تحت پوشش اداره کل راه و ترابری استان در سال ۱۳۹۵ برحسب نوع راه شامل، راه اصلی ۷۱۶/۵ کیلومتر (درصد ۱۳.۹)؛ فرعی آسفالت ۷۰۱/۷ کیلومتر (۱۳.۶ درصد)، راه روستایی آسفالت ۲۶۰۶ کیلومتر (۵۰/۶ درصد) و راه روستایی شوسه ۱۱۲۱ کیلومتر (۲۱/۸ درصد) بوده است.

نگاهی به ارقام فوق در سال ۱۳۹۵ به خوبی نشان می دهد که ۷۲.۴ درصد از کل راه های استان راه روستایی بوده است.

جدول (۹-۱) طول انواع راه‌های تحت پوشش راه و شهرسازی استان و کشور به تفکیک شهرستان در سال ۱۳۹۵ (واحد: کیلومتر)

سال	شهرستان	راه اصلی	راه بین شهری		روستایی		جمع	سهم از کل راه‌های استان (درصد)
			فرعی	آسفالته	آسفالته	شوسه		
۱	اردبیل	۷۴.۵	۱۳۳	۳۴۲	۴۷	۵۹۶.۵	۱۱.۶	
۲	بيله‌سوار	۶۱	۰	۲۲۴	۲۰۳	۴۸۸	۹.۴	
۳	پارس‌آباد	۱۲۰	۸	۲۰۴	۷۸	۴۱۰	۷.۹	
۴	خلخال	۱۶	۱۶۳	۲۶۶	۱۳۴	۵۷۹	۱۱.۲	
۵	سرعین	۰	۱.۵	۱۰.۵	۳	۱۰۹.۵	۲/۳	
۶	کوثر	۱۰۰	۹۶	۱۹۴	۷۶	۴۶۶	۹	
۷	مشگین‌شهر	۱۶۵	۹۱	۴۹۹	۲۶۲	۱۰۱۷	۱۹.۹	
۸	مغان	۹۸	۸۷	۳۴۱	۲۰۵	۷۳۱	۱۴.۲	
۹	نمین	۴۳	۷۴.۲	۲۲۱	۵۸	۳۹۶.۲	۷.۷	
۱۰	نیر	۳۹	۴۸	۲۱۰	۵۵	۳۵۲	۶.۸	
۱۱	کل استان	۷۱۶/۵	۷۰۱/۷	۲۶۰۶	۱۱۲۱	۵۱۴۵/۲	۱۰۰	
۱۲	سهم در استان (درصد)	۱۳.۹	۱۳.۶	۵۰.۶	۲۱/۸	۱۰۰	۱۰۰	

نمودار شماره ۹-۱- وضعیت راه‌های استان به تفکیک نوع را در سال ۱۳۹۵

۹-۱-۲. وضعیت راه‌ها به تفکیک شهرستان های استان

بررسی سیمای شهرستانی راه‌های استان نشان می‌دهد که شهرستان مشگین شهر با اختصاص ۱۹.۹ درصد و شهرستان مغان ۱۴.۲ و اردبیل با ۱۱.۶ درصد بیشترین سهم و شهرستان های سریعین با ۲.۳ و نیر با ۶.۸ درصد کمترین سهم از کل راه‌های استان را به خود اختصاص داده‌اند.

بررسی وضعیت شهرستانها به لحاظ راه‌ها گویای آن است که در سال ۱۳۹۵ از مجموع ۷۱۶/۵ کیلومتر راه اصلی که مهم‌ترین راه جاده‌ای می‌باشد شهرستان مشگین شهر با ۱۶۵ کیلومتر و پارس‌آباد با ۱۲۰ کیلومتر و کوثر با ۱۰۰ کیلومتر بیشترین میزان و شهرستان های خلخال با ۱۶ کیلومتر و نیر با ۳۹ کیلومتر کمترین میزان را شامل گردیده‌اند.

از مجموع ۷۰۱/۷ کیلومتر راه‌های فرعی بین شهری استان، شهرستان خلخال با ۱۶۳ کیلومتر بیشترین و شهرستان سریعین با ۱.۵ کیلومتر راه کمترین مقدار را نشان می‌دهند.

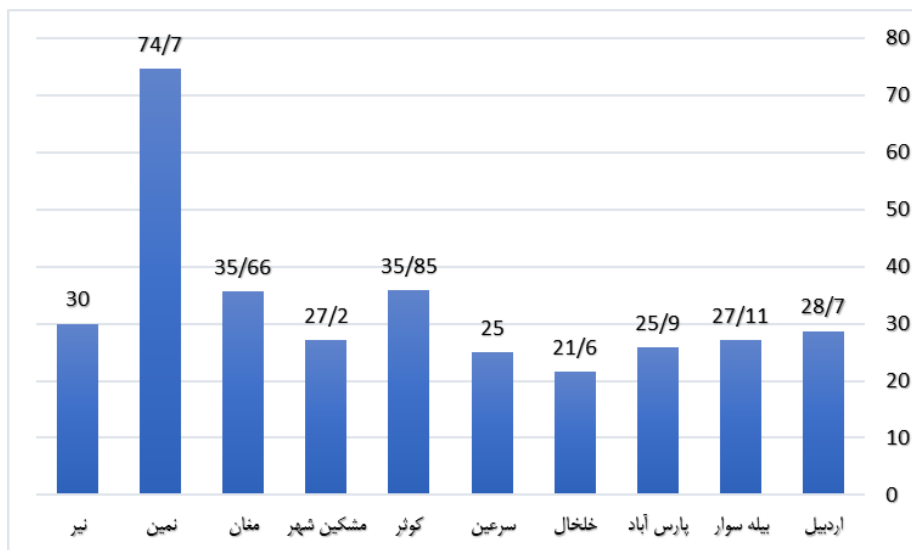
بررسی سیمای راه‌های روستایی شهرستان بیانگر آن است که از مجموع ۳۷۲۷ کیلومتر راه روستایی آسفالت‌ه و شوسه در استان، شهرستان مشگین شهر با ۷۶۱ کیلومتر، شهرستان مغان با ۵۴۶ کیلومتر و بیله‌سوار با ۴۲۷ کیلومتر بیشترین میزان و شهرستان سریعین با ۱۰۸ کیلومتر کمترین راه روستایی را به خود اختصاص داده‌اند. (جدول ۹-۱)

بر اساس جدول (۹-۲) شاخص تراکم که از مهم‌ترین شاخص‌ها در بحث راه می‌باشد متوسط تراکم راه‌ها در استان برابر با ۲۹.۶ کیلومتر در هر ۱۰۰ کیلومتر است. جایگاه شهرستان های استان در این شاخص بسیار نزدیک به شاخص استان بوده‌اند به طوری که شهرستان های نمین، کوثر و مغان به ترتیب با (۷۴.۷)، (۳۵.۸۵)، (۳۵.۶۶) کیلومتر در هر ۱۰۰ کیلومتر بیشترین میزان تراکم و شهرستان های خلخال، سریعین به ترتیب با (۲۱.۶)، (۲۵) کیلومتر در هر ۱۰۰ کیلومتر کمترین میزان را شامل گردیده‌اند.

جدول (۹-۲) تراکم انواع راه‌ها در سطح شهرستان‌های استان در سال ۱۳۹۴

ردیف	شهرستان	مجموع طول راه‌ها (کیلومتر)	مساحت (کیلومتر مربع)	تراکم راه‌ها (کیلومتر در هر ۱۰۰)
۱	اردبیل	۶۶۱	۲۳۰۰	۲۸.۷
۲	بيله‌سوار	۴۸۸	۱۸۰۰	۲۷.۱۱
۳	پارس‌آباد	۴۱۴	۱۶۰۰	۲۵.۹
۴	خلخال	۵۸۳	۲۷۰۰	۲۱.۶
۵	سرعین	۱۲۲/۵	۴۹۰	۲۵
۶	کوثر	۴۶۶	۱۳۰۰	۳۵.۸۵
۷	مشگین‌شهر	۱۰۳۲	۳۸۰۰	۲۷.۲
۸	مغان	۷۳۱	۲۰۵۰	۳۵.۶۶
۹	نمین	۴۱۸/۷	۵۶۰	۷۴.۷
۱۰	نیر	۳۶۰	۱۲۰۰	۳۰
۱۱	کل استان	۵۲۷۶/۲	۱۷۸۰۰	۲۹.۶

مأخذ: سالنامه آماری استان اردبیل ۱۳۹۵

نمودار شماره ۹-۲- مقایسه تراکم راه‌های شهرستان‌های استان اردبیل در سال ۱۳۹۵

۹-۱-۳. حمل و نقل مسافر در سیستم حمل و نقل جاده‌ای استان

حمل و نقل جاده‌ای به لحاظ ویژگی‌های استان و امکانات موجود حمل و نقل تنها و مهم‌ترین سیستم حمل و نقل در استان می‌باشد؛ از این رو حمل و نقل مسافر بیشتر از طریق وسایل نقلیه جاده‌ای صورت می‌گیرد. بررسی وضعیت مسافرت‌های درون و برون‌استانی در سال ۱۳۹۵ نشان می‌دهد که از مجموع ۲۷۱۱۹۴ سفر؛ ۲۰۴۴۷۹۸ نفر از طریق وسایل نقلیه جاده‌ای جابجا گردیده‌اند که از این تعداد سفر ۶۲.۵ درصد سفرها درون استانی و ۳۷.۵ درصد برون‌استانی بوده‌اند و شاخص مسافر جابجا شده در هر سفر ۷.۵۳ نفر در هر سفر بوده است که بیشترین میزان مسافر جابجا شده توسط اتوبوس و سواری جابجا گردیده‌اند.

بررسی وضعیت حمل و نقل درون استانی در سال ۱۳۹۵ گویای آن است که اگرچه تعداد سفر نسبت به سال ۱۳۹۴، ۱۲.۱۱ درصد کاهش نشان می‌دهد با این حال در سال ۱۳۹۵ بیشترین مسافر جابجا شده با سواری ۶۷ درصد و بیشترین میزان سفر نیز با ۸۶.۶ درصد توسط سواری انجام شده است. از سوی دیگر در مسافرت‌های برون‌استانی بیشترین میزان مسافر با ۸۶.۵ درصد و سفر با ۶۳ درصد توسط اتوبوس در استان صورت گرفته است. (جدول ۹-۳)

از این رو به نظر می‌رسد که در سفرهای درون استانی به لحاظ راحتی و زمان و بصره بودن مردم سواری را برای سفر ترجیح می‌دهند، در صورتیکه در مسافرت‌های برون‌استانی به لحاظ مدت زمان طولانی سفر، ایمنی و هزینه و راحتی اتوبوس وسیله مناسبتری را برای مسافری این استان به شمار می‌آید.

جدول (۳-۹) شمار وسیله نقلیه، سفر و مسافر جابجا شده درون و برون استانی از طریق پایانه‌های مسافری در سال ۱۳۹۵

شرح	شمار وسیله نقلیه	درون استانی		برون استانی		جمع	
		سفر	مسافر جابجا شده (نفر)	سفر	مسافر جابجا شده (نفر)	سفر	مسافر جابجا شده (نفر)
۱۳۵۸۱	جمع	۷۳۹	۱۹۲۸۹۴	۱۰۳۶۹۰	۱۲۳۵۷۰۸	۲۹۶۵۸۴	۲۲۳۴۶۷۵
	اتوبوس	۵۲	۱۲۱۸۷	۶۵۱۸۲	۱۰۷۳۳۸۱	۷۷۳۶۹	۱۲۵۳۷۰۶
	مینی‌بوس	۳۶	۹۳۷۴	۲۳۶۵	۲۴۷۵۶	۱۱۷۳۹	۱۲۸۵۳۱
	سواری	۶۵۱	۱۷۱۳۳۳	۳۶۱۴۳	۱۳۷۵۷۱	۲۰۷۴۷۶	۸۵۲۴۳۸
۵۳۵۸۱	جمع	۷۳۹	۱۶۹۵۲۱	۱۰۱۶۷۳	۱۱۸۲۴۵۲	۲۷۱۱۹۴	۲۰۴۴۷۹۸
	اتوبوس	۵۲	۹۵۰۷	۶۴۱۲۲	۱۰۲۳۱۵۶	۷۳۶۲۹	۱۱۶۲۰۷۸
	مینی‌بوس	۳۶	۱۳۰۹۲	۲۹۰۲	۳۱۰۹۸	۱۵۹۹۴	۱۷۵۵۷۳
	سواری	۶۵۱	۱۴۶۹۲۲	۳۴۶۴۹	۱۲۸۱۹۸	۱۸۱۵۷۱	۷۰۷۱۴۷

مأخذ: اداره کل راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای استان

۹-۱-۴. نقاط حادثه‌خیز استان

استان اردبیل به لحاظ کوهستانی و صعب‌العبور بودن اکثر مناطق و نیز از نظر تعداد روزهای یخبندان در طول سال از جایگاه ویژه‌ای در برنامه‌های راه و ترابری برخوردار می‌باشد. از جمله تنگناها و مشکلات عدیده‌ای که مسئولین اجرایی راه در این استان همواره با آن مواجه بوده‌اند، می‌توان به فصلی بودن عملیات عمرانی به لحاظ شرایط اقلیمی، بالا بودن هزینه اجرای پروژه در مناطق کوهستانی و صعب‌العبور، ناهموار و پرپیچ‌وخم بودن مسیرهای اجرای پروژه‌ها، بالا بودن هزینه نگهداری راه‌ها و از همه مهم‌تر حادثه‌خیز بودن مسیرهای عبور و مرور خصوصاً در فصل زمستان اشاره کرد.

جدول شماره (۹-۴) نشان می‌دهد که از ۱۱ نقطه حادثه‌خیز در استان، اردبیل با ۵ نقطه بیشترین نقاط حادثه‌خیز در استان و پارس‌آباد و مغان کمترین نقاط حادثه‌خیز در استان را به خود اختصاص داده‌اند که البته قابل‌ذکر است که نقاط حادثه‌خیز استان نسبت به سال تغییری نکرده است.

همچنین بررسی مقاطع حادثه خیز در سال ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ گویای آن است که مقاطع حادثه خیز استان نیز تغییری نکرده است و بر اساس آمار ۱۳۹۵ مقاطع موجود که بایستی در برنامه‌های آتی رفع گردد عبارت‌اند از: شهرستان مشگین‌شهر ۴ مقطع و مغان، پارس‌آباد هرکدام ۳ مقطع و بیله‌سوار ۲ مقطع و کوثر و اردبیل هرکدام ۱ مقطع.

بررسی وضعیت راهدارخانه‌های استان که مسئولیت حفظ و نگهداری راه‌های استان را به عهده دارند نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۵ جمعاً ۱۳ راهدارخانه مشغول بکار بوده که توزیع شهرستانی آن بیانگر آن است که در شهرستان‌های نمین، کوثر، بیله‌سوار هرکدام یک راهدارخانه و اردبیل، مشگین‌شهر، مغان و نیر هرکدام ۲ راهدارخانه و تنها شهرستان خلخال دارای ۳ راهدارخانه بوده است. علاوه بر این ۶ پاسگاه پلیس‌راه حفظ امنیت جانی و مالی مسافران را در جاده‌های استان به‌صورت شبانه‌روزی به عهده دارند تا مسافران و هم‌وطنان عزیز با رعایت قوانین و مقررات راهنمایی و رانندگی به سلامت به مقصد برسند.

جدول (۹-۴) برخی مشخصات شبکه راه‌های اصلی و فرعی استان

تعداد پاسگاه پلیس‌راه (۱۳۹۵)	تعداد راهدارخانه (۱۳۹۵)	تعداد نقاط حادثه‌خیز				شهرستان
		۱۳۹۵		۱۳۹۴		
		مقطع	نقطه	مقطع	نقطه	
۴	۲	۱	۵	۱	۵	اردبیل
-	۱	۲	-	۲	-	بیله‌سوار
۱	۱	۳	۱	۳	۱	پارس‌آباد
-	۳	-	-	-	-	خلخال
-	۱	۱	۲	۱	۲	کوثر
-	۲	۴	۲	۴	۲	مشگین‌شهر
۱	۲	۳	۱	۳	۱	مغان
-	۱	-	-	-	-	نمین
-	۲	-	-	-	-	نیر
۶	۱۳	۱۴	۱۱	۱۴	۱۱	جمع

مأخذ: اداره کل راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای استان

۹-۲. حمل و نقل هوایی

در دنیای امروز که زمان و راحتی و امنیت انسان‌ها حرف اول را در سیستم جابجایی انسان‌ها و کالا بیان می‌کند، اهمیت حمل و نقل هوایی بیشتر روشن می‌شود. فرودگاه اردبیل بعد از حمل و نقل جاده‌ای دومین سیستم حمل و نقل موجود استان می‌باشد بر اساس اطلاعات سالنامه آماری سال ۱۳۹۵ استان اردبیل، تعداد پروازهای ورودی استان در سال ۱۳۹۴ معادل ۷۹۰ پرواز بوده که در سال ۱۳۹۵ به ۹۷۷ پرواز افزایش یافته است. همچنین در سال ۱۳۹۴ تعداد پروازهای خروجی از فرودگاه اردبیل از ۷۸۸ پرواز به ۹۷۵ پرواز در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. بررسی مقدار بار ورودی و خروجی از طریق فرودگاه اردبیل نشان می‌دهد که در سال مذکور ۸۴۶ تن بار خروجی از طریق این سیستم در استان جابجا گردیده است. (جدول ۹-۵)

نگاهی به وضعیت پروازها در استان طی سال‌های مختلف گویای آن است که فرودگاه اردبیل و حمل و نقل هوایی اگرچه مورد دلخواه مسافران می‌باشد ولی متأسفانه به دلایلی این سیستم حمل و نقل نتوانسته رضایت و کیفیت مناسب زمانی را برای مسافران فراهم کند و متأسفانه کنسلی پروازها و تأخیر در پرواز از جمله مشکلات مسافران در فصول سرد در این استان می‌باشد.

بررسی دلایل این مشکلات نشان می‌دهد که موقعیت نامناسب فرودگاه اردبیل در محل گردنه حیران و موقعیتی که مه دریاچه خزر مرتباً در پروازها اختلال ایجاد می‌کند، باعث گردیده که با کوچک‌ترین مه، وزش باد و گرفتگی ابرها و بارش برف و باران پروازها با مشکلات روبرو شوند و این خود مشکلات عدیده‌ای را برای مسافران در تهران و اردبیل ایجاد می‌کند و مسافران درمانده برای رسیدن به مقصد مجبور به مسافرت‌های سه‌ساعته به استانهای همجوار برای رسیدن به پرواز و مقصد می‌شوند.

به نظر می‌رسد جابجایی فرودگاه و یا احداث یک فرودگاه جدید از مهم‌ترین چالش‌های مسئولین در برنامه‌های توسعه آتی استان به شمار می‌آید.

جدول (۹-۵) تعداد پرواز و مسافر وارد و خارج شده استان

شرح	تعداد پرواز		تعداد مسافر (نفر)		وزن بار (تن)	
	ورودی	خروجی	ورودی	خروجی	ورودی	خروجی
سال ۱۳۹۱	۴۲	۴۲	۷۰۲۰	۱۰۶۹۳	۱۰۹۱	-
سال ۱۳۹۲	۴۲	۴۲	۷۲۹۹	۸۱۷۵	۳۲۰۰	۴۲۲۷۲
سال ۱۳۹۳	۷۳۴	۷۳۴	۸۶۸۱۳	۸۷۱۱۲	-	۵۷۵
سال ۱۳۹۴	۷۹۰	۷۸۸	۹۶۷۴۳	۹۹۶۹۳	۷۱۰	۶۶۷
سال ۱۳۹۵	۹۷۷	۹۷۵	۱۲۳۳۹۰	۱۲۶۴۰۹	۹۳۵	۸۴۶

مأخذ: سالنامه آماری استان

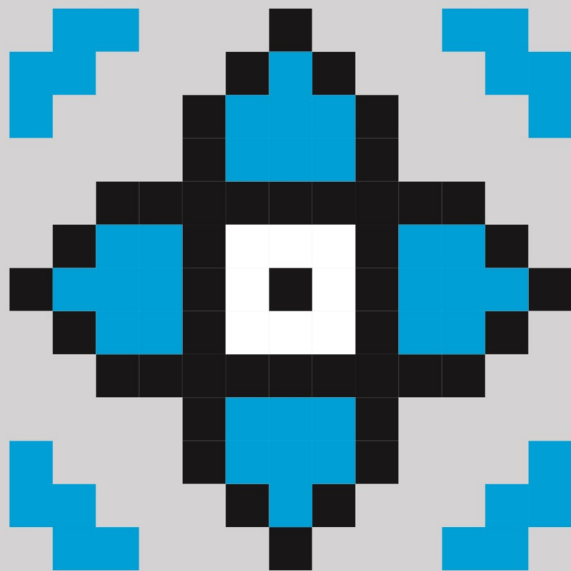
۹-۳. حمل و نقل ریلی

راه آهن به عنوان سیستم حمل و نقل سبز، ایمن و ارزان، کارایی و اثربخشی بسیار بالایی در جابجایی کالا و انسان به شمار می آید.

در راستای توسعه شبکه ریلی کشور، طرح راه آهن میانه اردبیل در سال ۱۳۸۵ شروع گردیده که با دو بخش میانه- فیروزآباد به طول ۷۹ کیلومتر، شامل ۵ قطعه و بخش فیروزآباد- اردبیل به طول ۹۶ کیلومتر، شامل ۴ قطعه تاکنون ۴۱۰ میلیارد تومان و ۶۴/۸ درصد پیشرفت فیزیکی در زیرسازی طرح، در حال اجرا می باشد. برآورد می شود که ۱۱۴۵ میلیارد تومان اعتبار جهت زیرسازی، روسازی، ریل گذاری، علائم ساخت ایستگاه ها و ... مورد نیاز خواهد بود.

یکی از عمده ترین مشکلات اجرای این طرح کوهستانی بودن منطقه است که اجرای خطوط ریلی را ملزم به اجرای ۵۸ دستگاه تونل به طول ۲۳ کیلومتر و ۳۱ دستگاه پل به طول ۷ کیلومتر که ۴ کیلومتر پل های دره ای بزرگ و ۳ کیلومتر پل آبرو نموده است.

بنابراین مسیر راه آهن میانه- اردبیل به طول ۱۷۵ کیلومتر با سرعت ۱۶۰ کیلومتر بر ساعت برای مسافری و ۱۲۰ کیلومتر بر ساعت برای باری طراحی شده است که شامل ۸ ایستگاه خواهد بود که ۲ ایستگاه تشکیلاتی بنام های سبز و اردبیل ۳ ایستگاه مسافری درجه ۲ بنام های فیروزآباد، گنجگاه و مهمان دوست و ۳ ایستگاه بین راهی اجرا خواهد شد.

فصل دهم

ارتباطات

۱۰. ارتباطات

۱۰-۱. پست

اهم فعالیت‌ها در بخش پست شامل شناخت و تأمین نیازهای پستی جامعه، تهیه، اجرا و نظارت برنامه‌های جامع به منظور انجام خدمات پستی، تأسیس، تجهیز و توسعه واحدهای پستی، واگذاری صندوق‌های پستی شخصی، قبول مرسولات حاوی کالا و اشتراک روزنامه‌ها و سایر فعالیت‌های مشابه می‌باشد.

۱۰-۱-۱. عملکرد شاخص‌های پستی استان در سال ۱۳۹۵

الف) تعداد مرسولات پستی جابجا شده از استان

تعداد مرسوله‌های داخلی پستی صادرشده از استان با ۱ درصد کاهش از ۲۶۷۸۸۹۱ عدد در سال ۱۳۹۴ به ۲۶۳۶۱۸۳ عدد در سال ۱۳۹۵ رسیده است.

تعداد مرسولات پستی واردشده از مبادی خارج از کشور با ۳۰ درصد کاهش از ۳۸۵ عدد در سال ۱۳۹۴ به ۲۹۶ عدد در سال ۱۳۹۵ رسیده است.

ب) تعداد مرسولات پستی جابجا شده به استان

تعداد مرسوله‌های داخلی پستی (شامل نامه‌ها، مطبوعات، بسته‌های کوچک و امانات) واردشده به استان با ۳۲.۹ درصد کاهش از ۵۷۵۲۰۰۰ عدد در سال ۱۳۹۴ به ۴۳۲۷۰۰۰ عدد در سال ۱۳۹۵ رسیده است.

تعداد مرسولات صادرشده به خارج از کشور با ۴۷ درصد افزایش از ۲۲۱ عدد در سال ۱۳۹۴ به ۳۲۵ عدد در سال ۱۳۹۵ رسیده است.

ج) نسبت جمعیت شهری به دفاتر پست شهری و نمایندگی

هر چه مقدار این شاخص کاهش یابد به معنی افزایش پوشش جمعیتی دفاتر پست شهری و نمایندگی پستی می‌باشد.

مقایسه شاخص «نسبت جمعیت شهری به دفاتر پست شهری و نمایندگی پستی» در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ نشان‌دهنده عدم افزایش این شاخص در طول سال‌های مورد بررسی می‌باشد. مقدار این شاخص در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ برابر با ۱۹۰۵,۶۳ می‌باشد.

د) نسبت جمعیت روستایی به دفاتر پست روستایی و نمایندگی

مقدار این شاخص در سال ۱۳۹۴ بدون افزایش در سال ۱۳۹۵ حدود ۱۲۷۰,۴۲ نفر می‌باشد.

۱۰-۱-۲. مرکز خدمات رسانی پستی استان

اداره کل پست استان اردبیل در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ با برخورداری از تعداد ۴۰۰ دفتر و آژانس ثابت شهری اعم از دولتی و غیردولتی، ۳۲۰ دفتر پست و مخابرات روستایی (ICT)، تعداد ۱۷۹ صندوق پست شهری و تعداد ۱۵۱ صندوق پست روستایی در سراسر استان توانسته است خدمات پستی مختلف اعم از خدمات پستی متعارف و جدید را در سطح استان ارائه نماید.

سهم نیروی انسانی با تحصیلات دانشگاهی به کل نیروی انسانی در سال ۱۳۹۴ معادل ۶۱ درصد بوده که در سال ۱۳۹۵ این نسبت ثابت مانده است.

۱۰-۱-۳. درآمد پستی استان

کل درآمد پستی استان اردبیل در سال ۱۳۹۴ معادل ۵۸۴۷۲ میلیون ریال بوده که با ۱۰ درصد رشد به ۶۴۴۵۱ میلیون ریال در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. نسبت درآمد پستی استان به کشور در سال ۱۳۹۴ برابر با ۰,۷۸ درصد بوده که با ۲ درصد کاهش به ۰,۷۶ درصد در سال ۱۳۹۵ رسیده است.

جدول (۱۰-۱) وضعیت شاخص‌های بخش پست استان اردبیل در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

عنوان	واحد	سال ۱۳۹۴	سال ۱۳۹۵	درصد تغییرات
تعداد دفاتر و آژانس‌های ثابت شهری (دولتی و غیردولتی)	دفتر	۴۰۰	۴۰۰	۰
روستاهای بهره‌مند از خدمات دولتی (نمایندگی)	دفتر	۴۱	۴۱	۰
تعداد دفاتر پست و مخابرات روستایی (ICT)	دفتر	۳۲۰	۳۲۰	۰
تعداد صندوق‌های پست شهری	صندوق	۱۷۹	۱۷۹	۰
تعداد صندوق‌های پست روستایی	صندوق	۱۵۱	۱۵۱	۰
صندوق‌های شخصی	صندوق	۱۶۶	۱۶۶	۰
نسبت جمعیت شهری به دفاتر پست شهری و نمایندگی پستی	نفر	۱۹۰۵۰۴۲	۱۹۰۵۰۴۲	۰
نسبت جمعیت روستایی به دفاتر روستایی و نمایندگی	نفر	۱۲۷۰۰۴۲	۱۲۷۰۰۴۲	۰
مرسولات استان به مرسولات کل کشور	درصد	۰	۰	۰
مرسولات جابجا شده از استان (داخلی)	مرسوله	۲۶۷۸۸۹۱	۲۶۳۴۱۸۳	-۱
مرسولات جابجا شده از استان (خارجی)	مرسوله	۳۸۵	۲۹۶	-۳۰
مرسولات جابجا شده به استان (داخلی)	مرسوله	۵۷۵۲۰۰۰	۴۳۲۷۰۰۰	-۳۲.۹
مرسولات جابجا شده به استان (خارجی)	مرسوله	۲۲۱	۳۲۵	۴۷
پوشش جمعیتی هر واحد پستی	نفر	۳۱۷۵	۳۱۷۵	۰
سهم نیروی انسانی با تحصیلات دانشگاهی به کل نیرو	درصد	۶۱	۶۱	۰
درآمد پستی استان	میلیون ریال	۵۸۴۷۲	۶۴۴۵۱	۱۰
نسبت درآمد استان به کل کشور	درصد	۷۸/۰	۷۶/۰	-۲
تعداد مرسولات به کل کارمند	مرسوله	۲۷۳۸۶۶۱	۲۱۶۱۷۰۴۸	-۲۶

مأخذ: اداره کل پست استان اردبیل-۱۳۹۶

۱۰-۲. مخابرات

اهم فعالیت‌ها در بخش مخابرات شامل ایجاد زیرساخت‌های مخابراتی و ارائه خدمات تلفن ثابت، همراه و مدیریت فضای فرکانس و شبکه‌های بی‌سیم می‌باشد که این خدمات در سطوح ارتباطات شهری، بین‌شهری و بین‌الملل و اتصال به شبکه جهانی (اینترنت) عرضه می‌شود.

۱۰-۲-۱. تلفن‌های ثابت مشغول به کار

بر اساس اطلاعات دریافت شده از شرکت مخابرات استان اردبیل جمع کل تلفن‌های مشغول به کار استان در سال ۱۳۹۴ برابر با ۴۳۲۹۵۶ شماره بوده است که با ۰.۶ درصد رشد به ۴۳۵۷۴۱ شماره در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. این رقم شامل ۲۰۹۱۱ شماره در واحدهای دولتی، ۵۷۲۹۲ شماره در واحدهای تجاری و صنعتی و ۳۵۴۲۶۱ شماره در واحدهای مسکونی در سال ۱۳۹۵ بوده است.

در سال مذکور تعداد تلفن‌های منصوبه استان برابر با ۵۱۴۵۰۰ شماره بوده است تعداد تلفن‌های منصوبه استان در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال قبل افزایش نداشته است.

۱۰-۲-۲. تلفن همراه

تعداد تلفن‌های همراه استان در سال ۱۳۹۵ معادل ۱۲۱۲۵۳۴ دستگاه بوده که نسبت به سال قبل ۳/۶ درصد رشد داشته است در سال ۱۳۹۴ تعداد تلفن‌های همراه در استان برابر با ۱۰۶۷۷۴۹ دستگاه بوده است.

۱۰-۲-۳. روستاهای دارای ارتباط تلفنی

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۱۰-۲) تعداد ۱۶۴۹ روستا در استان اردبیل در سال ۱۳۹۴ دارای ارتباط تلفنی بوده‌اند که این رقم در سال ۱۳۹۵ ثابت مانده است.

۱۰-۲-۴. تلفن‌های همگانی، ISP، مراکز دارای ارتباط تلفن بین شهری

تعداد تلفن‌های همگانی مشغول به کار در سطح استان در سال ۱۳۹۵ برابر با ۳۲۷۷ دستگاه بوده است که نسبت به سال قبل بدون تغییر باقی مانده است.

استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ دارای ۲۶ مرکز شهری بوده که تمامی آن‌ها دارای ISP بوده‌اند. در سال مذکور استان فاقد مرکز ارتباط بین‌المللی بوده و ارتباط به صورت غیرمستقیم و از طریق مرکز PC صورت می‌گرفته است.

۱۰-۲-۵. ضریب نفوذ تلفن

الف) ضریب نفوذ تلفن ثابت

ضریب نفوذ تلفن ثابت کل استان در سال ۱۳۹۴ برابر با ۳۴.۹۸ درصد بوده که با ۰/۳ درصد رشد به ۳۴/۳۳ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. ضریب نفوذ تلفن ثابت شهری با ۶/۱ درصد افزایش ۳۷/۴ درصد در سال ۱۳۹۴ به ۳۸ درصد در سال ۱۳۹۵ رسیده است. در همین دوره ضریب نفوذ تلفن ثابت روستایی ۲۶/۳۱ درصد به ۳۳/۲۶ درصد افزایش یافته و رشدی معادل ۰/۰۸ درصد داشته است.

ب) ضریب نفوذ تلفن همراه

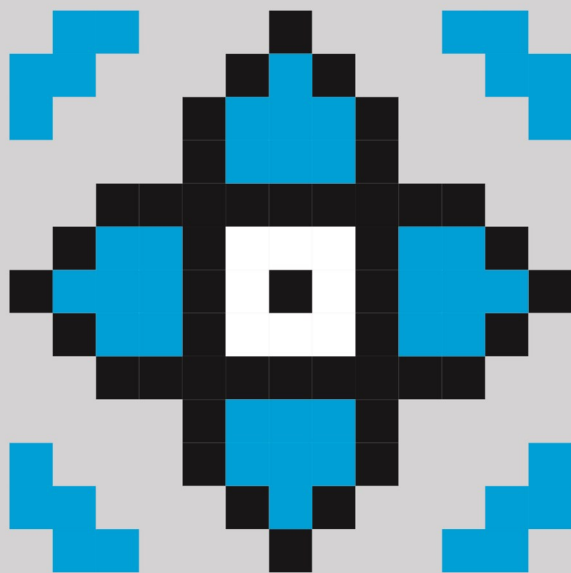
ضریب نفوذ تلفن همراه استان در سال ۱۳۹۴ معادل ۸۴/۴ درصد بوده که با ۱۴/۴ درصد رشد به ۹۶/۳ درصد در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته است. لازم به ذکر می‌باشد که ضریب نفوذ تلفن همراه استان از ۳۰/۳۱ درصد در سال ۱۳۸۷ به ۳۵ درصد در سال ۱۳۸۸ و ۴۱/۶ درصد در سال ۱۳۸۹ و ۵۲/۵۵ درصد در سال ۱۳۹۰ رسیده است که نشان‌دهنده رشد چشمگیر این شاخص در سال‌های اخیر در استان می‌باشد.

جدول شماره (۲-۱۰) وضعیت شاخص های مخابراتی استان اردبیل در سال های ۱۳۹۴-۱۳۹۵

عنوان	واحد	۱۳۹۴	۱۳۹۵	درصد تغییرات
تلفن منصوبه	شماره	۵۱۴۵۰۰	۵۱۴۵۰۰	۰
تلفن ثابت مشغول	واحد مسکونی	۳۵۸۰۶۵	۳۵۴۲۶۱	۱
	واحد تجاری و صنعتی	۵۳۹۹۶	۵۷۲۹۲	۶/۱
	واحد دولتی	۱۷۶۱۸	۲۰۹۱۱	۱۸/۷
	جمع	۴۳۹۵۶	۴۳۵۷۴۱	۰/۶۵
تلفن همراه	دستگاه	۱۰۶۷۷۴۹	۱۲۱۲۵۳۴	۱۳/۵۶
روستاهای دارای ارتباط تلفنی	روستا	۱۶۸۲	۱۶۸۲	۰
تلفن های همگانی مشغول به کار در سطح استان	دستگاه	۳۲۷۷	۳۲۷۷	۰
ضریب نفوذ تلفن ثابت شهری	درصد	۳۷/۴	۳۸	۱/۶
ضریب نفوذ تلفن ثابت روستایی	درصد	۲۶/۳۱	۲۶/۳۳	۰/۰۸
ضریب نفوذ تلفن ثابت کل استان	درصد	۳۴/۲۳	۳۴/۳۳	۰/۳
ضریب نفوذ تلفن همراه کل استان	درصد	۸۴/۴	۹۶/۳	۱۴/۴
تعداد ISP های موجود در استان	مرکز	۸	۸	۰
تعداد شهرهای دارای ISP	شهر	۱۱	۱۱	۰
مراکز دارای ارتباط بین شهری	مرکز	۳۷۵	۳۷۵	۰
تعداد خطوط پرسرعت دیتا	پورت	۶۹۳۵۰	۷۴۹۲۱	۸
ضریب نفوذ اینترنت	درصد	۸۵	۸۵	۰

مأخذ: شرکت مخابرات استان اردبیل-۱۳۹۶

فصل یازدهم

عمران شهری

روستایی و عشایری

۱۱. عمران شهری، روستایی و عشایری

۱۱-۱. عمران شهری

بخش عمران شهری را می‌توان مجموعه فعالیت‌هایی شامل ایجاد تأسیسات، تجهیزات و تسهیلات زیربنایی در شهرها و نیز ارائه خدمات شهری دانست که به این مجموعه به‌طور خاص در سال‌های اخیر توجه بیشتر به بهبود مدیریت امور شهری و محلی نیز افزوده شده است. در جدول شماره (۱۱-۲) جمعیت ساکن در نقاط شهری استان اردبیل طی دوره‌های آماری ۱۳۶۵، ۱۳۷۵، ۱۳۹۰، ۱۳۸۵ و ۱۳۹۵ مورد بررسی قرار گرفته است. در فاصله این سال‌ها جمعیت شهری استان اردبیل رشد و افزایش قابل‌توجهی داشته است. در سال ۱۳۶۵ از مجموع ۱۰۳۳۵۶۸ نفر جمعیت استان اردبیل ۴۵۱۵۳۵ نفر معادل ۴۳/۶۸ درصد ساکن نقاط شهری بوده‌اند. در مقطع آماری ۱۳۷۵ از کل جمعیت استان اردبیل که به ۱۱۶۸۰۱۱ نفر افزایش یافته است، ۵۸۸۷۹۹ نفر معادل ۵۰/۴۱ درصد در نقاط شهری ساکن بوده‌اند. در این دوره تقریباً نسبت شهرنشینی و روستانشینی در استان اردبیل برابر بوده است. در مقطع آماری ۱۳۸۵ تعداد جمعیت استان اردبیل به ۱۲۲۸۱۵۵ نفر افزایش یافته است. در این مقطع جمعیت شهرنشین استان به ۲۶/۵۸ درصد افزایش یافته است. در واقع از مجموع جمعیت استان در سال ۱۳۸۵ حدود ۷۱۵۵۹۷ نفر ساکن نقاط شهری استان بوده‌اند. بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال در سال ۱۳۹۵ استان اردبیل شامل ده شهرستان با ۲۹ بخش و ۲۶ شهر بوده است که تعداد ۸۶۶۰۳۴ نفر جمعیت شهری (۶۸ درصد کل جمعیت استان) را در خود جای داده است.

بررسی توزیع و پراکنش جمعیت شهری استان اردبیل به تفکیک شهرستان در این مقطع نشان می‌دهد از مجموع ۸۶۶۰۳۴ نفر جمعیت شهری ساکن در نقاط شهری استان، ۶۰۵۹۹۹ نفر در شهرستان اردبیل، ۱۷۷۶۰۱ نفر در شهرستان پارس آباد، ۱۴۹۹۴۱ نفر در شهرستان مشگین شهر، ۸۶۷۳۱ نفر در شهرستان خلخال، ۷۶۹۰۱ نفر در شهرستان گرمی، ۶۰۶۵۹ نفر در شهرستان نمین، ۵۱۴۰۴ نفر در شهرستان بیله سوار، ۲۲۱۲۷ نفر در شهرستان کوثر، ۲۰۸۶۴ نفر در شهرستان نیر و ۱۸۲۰۰ نفر در شهرستان سرعین ساکن بوده‌اند.

در این مقطع همچنان شهرستان اردبیل بالاترین نسبت شهرنشینی را در میان شهرستان های استان به خود اختصاص داده است. از مجموع ۶۰۵۹۹۹ نفر جمعیت ساکن در این شهرستان ۹۶/۸۵ درصد ساکن نقاط شهری بوده‌اند. پس از اردبیل شهرستان های پارس آباد و خلخال به ترتیب با نسبت شهرنشینی ۵۹/۵۵ و ۸۲/۵۱ درصد بیشترین تمرکز شهرنشینی را در استان داشته‌اند. در این مقطع شهرستان سرعین با نسبت ۳۵/۲۴ درصد پایین ترین میزان شهرنشینی را در استان به خود اختصاص داده است. پس از سرعین شهرستان کوثر با نسبت شهرنشینی ۳۲/۲۷ درصد قرار گرفته است.

جدول (۱۱-۱) جمعیت شهری شهرستان های استان اردبیل در سال ۱۳۹۵

شهرستان	استان		ساکن در نقاط شهری	
	جمعیت استان	درصد جمعیت شهری شهرستان از کل جمعیت شهری استان	جمعیت شهری	درصد جمعیت شهری شهرستان
کل استان	۱۲۷۰۴۲۰	۱۰۰	۸۶۶۰۳۴	۱۰۰
اردبیل	۶۰۵۹۹۲	۷۲/۶۳	۵۳۱۴۵۴	۳۲/۸۷
بیله سوار	۵۱۴۰۴	۸۶/۳	۲۳۴۱۴	۲۱/۴۴
پارس آباد	۱۷۷۶۰۱	۰۵/۱۳	۱۰۵۳۷۸	۱۴/۵۸
خلخال	۸۶۷۳۱	۷۹/۶	۴۷۳۷۶	۳۶/۵۳
سرعین	۱۸۲۰۰	۷۶/۰	۵۴۵۹	۱۲/۲۶
کوثر	۲۲۱۲۷	۹۰/۰	۷۱۰۱	۶۳/۲۹
مشگین شهر	۱۴۹۹۴۱	۱۳/۱۰	۸۱۶۰۴	۲۷/۵۰
مغان	۷۶۹۰۱	۹۴/۵	۳۱۶۱۲	۲۸/۳۹
نمین	۶۰۶۵۹	۰۱/۴	۲۵۹۳۲	۲۱/۴۱
نیر	۲۰۸۶۴	۹۴/۰	۶۷۰۴	۴۱/۲۹

جدول (۱۱-۲) جمعیت شهری در شهرستان های استان در طول سال های ۱۳۶۵-۱۳۹۵

شهر	جمعیت				
	۱۳۹۵	۱۳۹۰	۱۳۸۵	۱۳۷۵	۱۳۶۵
کل استان	۴۵۱۵۳۵	۷۸۵۳۴۲	۷۱۵۵۹۷	۵۸۸۷۹۹	۸۶۶۰۳۴
اردبیل	۲۸۱۹۷۳	۴۸۲۶۳۲	۴۱۸۲۶۲	۳۴۰۳۸۶	۵۳۱۴۴۴
بيله سوار	۱۰۰۷۸	۱۵۱۸۳	۱۴۱۸۰	۱۳۲۵۳	۵۱۴۰۴
پارس آباد	۲۹۴۳۸	۸۸۹۲۴	۸۲۲۵۶	۶۰۴۸۵	۱۷۷۶۰۱
خلخال	۲۳۶۴۲	۴۱۱۶۵	۳۹۷۵۴	۳۵۶۱۲	۸۶۷۳۱
سرعین	۳۲۳۸	۴۴۴۰	۴۵۹۹	۳۵۸۳	۱۸۲۰۰
گرمی	۱۹۹۴۶	۲۸۹۵۳	۲۸۹۳۲	۲۸۱۶۶	۷۶۹۰۱
گیوی	۶۱۲۱	۷۱۵۸	۷۲۶۱	۶۸۰۵	۲۲۱۲۷
مشگین شهر	۳۲۴۵۹	۶۶۸۸۳	۶۳۶۵۵	۴۹۷۸۷	۱۴۹۹۴۱
نمین	۵۱۳۸	۱۱۹۶۳	۱۰۴۵۶	۷۸۵۲	۶۰۶۵۹
نیر	۴۴۴۹	۵۸۲۰	۵۴۶۰	۵۰۹۱	۲۰۸۶۴

۱۱-۱-۱. آب و فاضلاب شهری

الف) وضعیت آب شهری و میزان هدر رفت آن

معاونت آب و فاضلاب شهری باهدف سازمان دهی امور آب و فاضلاب در وزارت نیرو در تاریخ ۱۱/۱۰/۱۳۶۹ در مجلس تصویب و برای اجرا به دولت ابلاغ گردید.

وظیفه این شرکت، ایجاد تأسیسات تأمین و توزیع آب شهری و تأسیسات مرتبط با جمع آوری، انتقال و تصفیه فاضلاب و همچنین بهره برداری از این امکانات می باشد.

بر اساس اطلاعات دریافت شده از شرکت آب و فاضلاب شهری استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ حدود ۹۷/۹۹ درصد جمعیت شهری استان تحت پوشش آب آشامیدنی سالم قرار داشته اند که این رقم نسبت به سال قبل تغییری نداشته است.

طبق تعریف، مخازن آب محل ذخیره آب به صورت سازه بتنی یا فلزی است که به صورت زمینی یا هوایی نصب می شود که مطابق با شاخص های استاندارد بایستی آب مورد نیاز شهر را ذخیره و یا تأمین فشار نماید.

بر اساس اطلاعات شرکت آب و فاضلاب شهری حجم مخازن آب در مدار بهره‌برداری استان در سال ۱۳۹۵ حدود ۲۲۰ هزار مترمکعب بوده است. حجم آب تصفیه شده در تصفیه‌خانه‌های شهرهای استان در سال مذکور ۷۵۵۹۸ هزار مترمکعب و حداکثر ظرفیت تأمین آب ۷۷۲۳۰ هزار مترمکعب بوده است.

بررسی شاخص نسبت آب به حساب نیامده در سال فوق در استان ۶۷/۲۸ درصد بوده است که با توجه به کمبود آب و مسئله توجه به حفظ و مدیریت مصرف بهینه آب قابل تأمل می‌باشد.

شاخص مربوط به این فعالیت، نسبت تفاضل آب فروخته‌شده و آب ورودی به شبکه به کل آب ورودی به شبکه است. بررسی دلایل عمده این هدر رفت آب نشانگر آن است که عواملی چون فرسودگی شبکه، استفاده غیرمجاز، مصارف عمومی که فاقد کنتور می‌باشند، از مهم‌ترین علل این مشکل هستند.

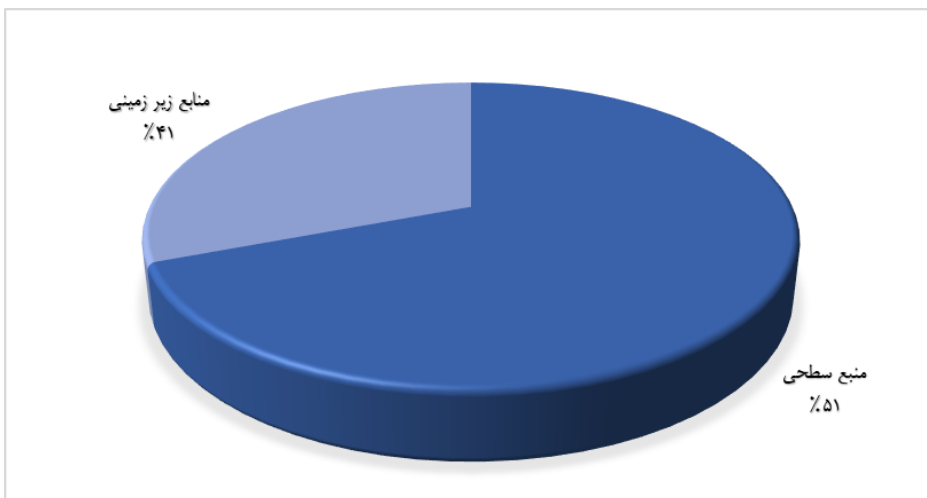
بر این اساس کاهش میزان هدر رفت آب یکی از مهم‌ترین اهداف در افزایش بهره‌وری از منابع آبی است از این رو سرمایه‌گذاری در نوسازی و بازسازی شبکه در سطح شهرهای استان و لزوم بازنگری و توجه به این امر با عنایت به هزینه بالای آماده‌سازی آب برای مصارف ضروری می‌باشد.

جدول (۱۱-۳) وضعیت منابع تأمین‌کننده آب شرب مناطق شهری استان در سال ۱۳۹۵

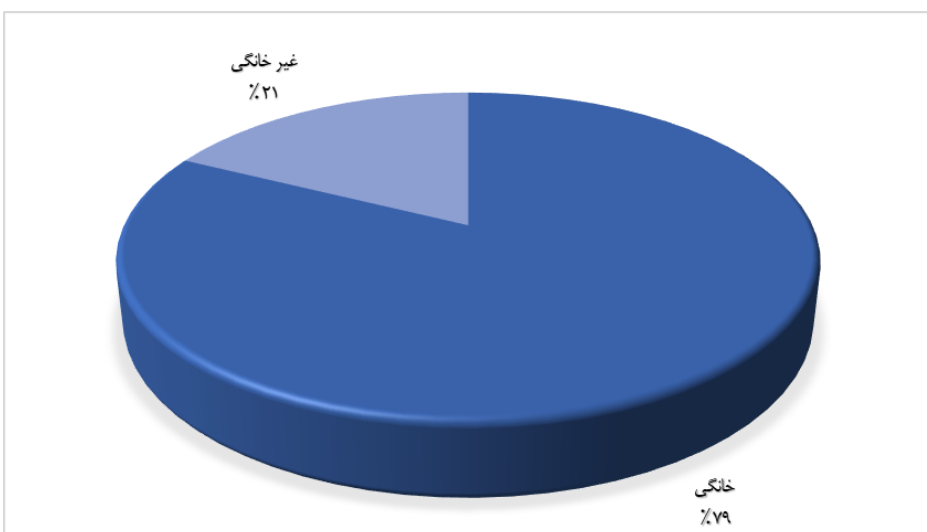
سال	حجم آب خام				حجم آب تصفیه شده	حجم سالانه آب فروخته شده	نسبت آب به حساب نیامده	حجم مخازن	ظرفیت تأمین
	منابع سطحی		منابع زیرزمینی						
	حجم	درصد	حجم	درصد					
۱۳۹۵	۵۲۳۳۴	۶۹	۲۳۲۶۴	۳۱	۷۵۵۹۸	۵۴۶۸۱	۶۷/۲۷	۲۲۰	۷۷۲۳۰

جدول (۱۱-۴) تعداد انشعاب مشترکین و مقدار فروش آب در مناطق شهری در سال ۱۳۹۵

سال	کل		خانگی		غیر خانگی	
	تعداد مشترکین (فقره)	حجم فروش	تعداد مشترکین (فقره)	حجم فروش	تعداد مشترکین (فقره)	حجم فروش
۱۳۹۵	۲۹۵۷۳۹	۵۴۶۸۱	۲۶۲۱۲۳	۴۵۰۳۱	۳۳۶۱۶	۹۶۵۰

نمودار شماره ۱۱-۱- مقایسه میزان منابع تأمین آب شرب شهری استان در سال ۱۳۹۵

نمودار شماره ۱۱-۲- مقایسه حجم آب فروخته شده به مشترکین خانگی و مشترکین غیر خانگی در استان اردبیل در سال ۱۳۹۵

ب) منابع تأمین آب شرب شهری

بررسی وضعیت منابع تأمین آب خام استان در سال ۱۳۹۵ گویای آن است که ۵۹ درصد محل تأمین آب از منابع سطحی و ۴۱ درصد از منابع زیرزمینی بوده است.

از این رو مهم‌ترین منبع تأمین آب شرب شهری استان از محل آب سطحی بوده است. بر اساس اطلاعات جدول شماره (۱۱-۳) حجم آب تصفیه شده در استان در سال ۱۳۹۵ حدود ۷۵۵۹۸ هزار مترمکعب و حجم سالانه آب فروخته شده ۵۴۶۸۱ هزار مترمکعب بوده است.

ج) وضعیت مصرف آب شرب شهری استان

بررسی شاخص تعداد انشعابات آب شرب شهری در استان در سال ۱۳۹۵ نشان می‌دهد که تعداد کل مشترکین آب شرب شهری استان برابر با ۲۹۵۷۳۹ فقره بوده که ۲۶۲۱۲۳ فقره آن مشترکین خانگی و ۳۳۶۱۶ فقره آن مشترکین غیر خانگی بوده‌اند.

در سال ۱۳۹۵ حجم فروش آب به مشترکین خانگی ۴۵۰۳۱ هزار مترمکعب بوده است و مشترکین غیر خانگی جمعاً ۹۶۵۰ هزار مترمکعب آب مصرف نموده‌اند.

از این رو مصرف خانگی آب شرب شهری به لحاظ تعداد مشترکین و درصد آن‌ها از مصرف‌کنندگان غیر خانگی در استان بالاتر بوده است و بیشتر مقدار آب فروخته شده توسط این گروه از مشترکین مورد استفاده قرار می‌گیرد.

د) وضعیت فاضلاب شهری استان

بر اساس آمار شرکت آب و فاضلاب شهری استان در سال ۱۳۹۵ حدود ۸۸/۱۲۲۴ کیلومتر شبکه جمع‌آوری فاضلاب وجود داشته است که نسبت به سال ۱۳۹۴ معادل ۴۵/۴ درصد افزایش نشان می‌دهد.

در سال مذکور تعداد انشعابات فاضلاب شهری در استان اردبیل ۱۴۹۳۱۰ فقره بوده که نسبت به سال قبل ۹۸/۹ درصد افزایش نشان می‌دهد.

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۱۱-۵) در سال ۱۳۹۵ جمعیت تحت پوشش فاضلاب شهری استان معادل ۸۲/۵۶ درصد بوده است که نسبت به سال قبل ۶/۳ درصد افزایش یافته است.

جدول (۱۱-۵) برخی شاخص‌های عمران شهری استان اردبیل در سال‌های ۱۳۹۵

ردیف	عنوان	واحد	۱۳۹۵	درصد رشد
۱	تعداد انشعابات آب شهری	انشعاب	۳۰۵۷۳۹	۳/۷۴
۲	جمعیت تحت پوشش آب شهری	درصد	۹۹/۹۷	-
۳	طول شبکه جمع‌آوری فاضلاب شهری	کیلومتر	۱۱۲۴/۸۸	۲/۴۴
۴	تعداد انشعابات فاضلاب شهری	انشعاب	۱۲۹۳۱۰	۷/۹۸
۵	جمعیت تحت پوشش فاضلاب شهری	نفر	۳۹۹۴۸۶	۶
۶	جمعیت تحت پوشش فاضلاب شهری	درصد	۴۶/۸۲	۱/۶

مأخذ: شرکت آب فاضلاب شهری استان اردبیل ۱۳۹۴

۱۱-۲. خدمات شهری

خدمات شهری در معنای عام خود می‌تواند بسیاری از فعالیت‌های خدماتی موردنیاز برای اداره امور شهری را در برگیرد؛ اما باید این نکته را در نظر داشت که شناخت و طبقه‌بندی فعالیت‌ها در این زمینه به نحوه مدیریت شهری وابستگی دارد، چراکه تعیین «حوزه عملی» فعالیت‌ها در خدمات شهری نیازمند تعیین نحوه مدیریت شهری و تعیین روابط بخشی و منطقه‌ای است.

با توجه به اینکه آخرین اطلاعات ارائه شده در سالنامه آماری استان در حوزه خدمات شهری صرفاً مربوط به مرکز استان می‌باشد، در این قسمت تحلیل‌ها و آمار مورد بحث در ارتباط با شهر اردبیل صورت گرفته است.

الف) خدمات حمل‌ونقل عمومی و ترافیک

حمل‌ونقل شهری در ایران از چهار بخش اصلی شامل حمل‌ونقل شهری از طریق اتوبوس‌رانی، مینی‌بوس‌رانی، تاکسیرانی و مترو تشکیل شده است که با توجه به سیاست‌های حفاظت از محیط زیست و کاهش تصادفات رانندگی لزوم توجه به توسعه بخش حمل‌ونقل عمومی به‌عنوان یکی از ارکان اساسی توسعه‌یافتگی ضروری است.

در سال ۱۳۹۵ تعداد ۴۳۴۷ دستگاه وسیله نقلیه عمومی شامل ۱۸۷ اتوبوس، ۴۳۲ مینی‌بوس و ۳۷۲۸ تاکسی اعم از تاکسی خطی، تاکسی گردشی، تاکسی بیسیم و تاکسی فرودگاه در سطح شهر اردبیل مشغول فعالیت بوده‌اند.

لازم به توضیح می باشد که در استان اردبیل سیستم مترو جهت حمل و نقل هنوز راه اندازی نگردیده است.

با توجه به بارش های سنگین برف در فصول پاییز و زمستان که مشکلات زیادی را در سیستم حمل و نقل درون شهری به وجود می آورد و همچنین وجود تعداد قابل توجهی مسافر و گردشگر داخلی و همچنین خارجی در فصول بهار و تابستان که باعث ایجاد ترافیک های گاهی بسیار سنگین می گردد لزوم برنامه ریزی و پی گیری جهت ایجاد سیستم حمل و نقل مترو حداقل در مرکز استان ضروری می نماید.

جدول (۱۱-۶) شمار وسیله نقلیه عمومی درون شهری شهر اردبیل و تعداد سفر و مسافر درون استانی استان اردبیل در سال ۱۳۹۵

درون استانی		شمار وسیله نقلیه عمومی*	شرح	
مسافر جابجا شده	سفر			
۹۹۸۹۶	۱۹۲۸۹۴	۴۳۴۷	جمع	۱۳۹۵
۱۸۰۳۲۵	۱۲۱۸۷	۱۸۷	اتوبوس	
۱۰۳۷۷۵	۹۳۷۴	۴۳۲	مینی بوس	
۷۱۴۸۶۷	۱۷۱۳۳۳	۳۷۲۸	تاکسی	

ب) خدمات بهداشت شهری

به آن دسته از خدمات شهری گفته می شود که در جهت بهبود محیط شهری از نظر مسائل بهداشتی مؤثر می باشند که شامل آب آشامیدنی، کنترل بهداشتی و اماکن عمومی می باشد بر اساس قانون پسماندها که در سال ۱۳۸۴ آیین نامه اجرایی آن به تصویب رسیده، پسماندها به پنج گروه اصلی شامل: پسماندهای عادی، بیمارستانی (ویژه)، کشاورزی و صنعتی تقسیم می شوند.

بر اساس ماده (۷) قانون مدیریت پسماندها، مدیریت اجرایی تمام پسماندها غیر از صنعتی و بیمارستانی در شهرها و روستاها و حریم آنها به عهده شهرداری ها و دهیاری ها و در خارج از حوزه و وظایف شهرداری ها و دهیاری های به عهده بخشداری ها است. مدیریت اجرایی پسماندهای صنعتی و بیمارستانی به عهده تولیدکننده خواهد بود و در صورت تبدیل آن به پسماندهای عادی به عهده شهرداری ها، دهیاری ها و بخشداری ها خواهد بود.

در سال ۱۳۹۵ در شهر اردبیل ۱۲۹۸۳۳ تن زباله توسط ۵۷ دستگاه خودرو حمل زباله جمع‌آوری و دفع گردیده است.

در سال مذکور تعداد ۲ میدان میوه و تره‌بار با وسعت ۸۰۰۰۰ مترمربع در استان وظیفه تأمین میوه و سبزیجات شهروندان را به عهده داشته‌اند.

از نظر استاندارد می‌بایست به ازای هر پنجاه‌هزار نفر جمعیت برای خدمات‌دهی و دسترسی بهتر در سطح شهرها یک میدان میوه و تره‌بار فعال باشد که این شاخص در سطح شهر اردبیل به ازای هر پنجاه‌هزار نفر ۲/۰ می‌باشد که نشان دهنده فاصله زیاد تا مقدار استاندارد این شاخص است.

بررسی سایر خدمات بهداشت شهری در سال ۱۳۹۵ گویای آن است که تعداد ۶ گورستان با وسعت ۲۶۰۵۸۹ مترمربع، ۲۰ باب حمام عمومی و ۴۲ چشمه توالی عمومی در سطح شهرهای استان جهت ارائه خدمات به همشهریان فعال بوده‌اند.

جدول (۱۱-۷) وضعیت واحدهای ارائه دهنده خدمات بهداشتی در شهر اردبیل در سال ۱۳۹۵

سرویس بهداشتی عمومی		گورستان و غسل‌خانه		جمع‌آوری زباله		سال
توالی عمومی (چشمه)	حمام عمومی (باب)	وسعت (مترمربع)	تعداد	زباله حمل شده (تن)	تعداد خودرو حمل زباله (دستگاه)	
۴۲	۲۰	۲۶۰۵۸۹	۶	۱۱۹۵۳۳	۵۰	۱۳۹۵

ج) خدمات رفاهی و تفریحی و ایمنی

شامل آن دسته از خدمات شهری است که مربوط به ایجاد تمهیدات لازم برای گذراندن اوقات فراغت شهروندان شامل ایجاد و مدیریت فضاهای کالبدی برای انجام فعالیت‌های رفاهی و تفریحی چون؛ کتابخانه‌های عمومی، زمین‌های ورزشی، فضاهای باز و تفرجگاه‌های طبیعی پیرامون شهرها می‌باشد.

همچنین خدمات حفاظتی و ایمنی در سطح شهرها شامل خدمات مربوط به آتش‌نشانی و ایمنی و حوادث مترقبه است.

با توجه به توسعه شهرنشینی و زندگی ماشینی انسان ها نیازمند ارتباط بیشتر با محیط طبیعی هستند این امر موجب لزوم توسعه فضاهای سبز شهری، پارک ها و محیط های طبیعی و تفریحی در داخل شهرها شده است.

در سال ۱۳۹۵ وسعت فضای سبز شهری در شهر اردبیل ۳۵۳۲۶۸۶ مترمربع و سرانه این شاخص ۷ مترمربع بوده است.

همچنین ۱۶۴ پارک عمومی با وسعت ۱۴۸۱۳۰۶ مترمربع در سطح شهر جهت ایجاد فضاهای مناسب برای تفریح و گذراندن اوقات فراغت شهروندان وجود داشته است.

جدول (۱۱-۸) وضعیت واحدهای ارائه دهنده خدمات رفاهی و تفریحی و ایمنی شهر

اردبیل در سال ۱۳۹۵

تعداد ایستگاه آتش نشانی	پارک عمومی و فضای سبز					میدان میوه و تره بار			سال
	فضای سبز		پارک عمومی			تعداد به ازای هر پنجاه هزار نفر	وسعت (مترمربع)	تعداد	
	سرانه (مترمربع)	وسعت (مترمربع)	سرانه (مترمربع)	وسعت (مترمربع)	تعداد				
۲۷	۷	۳۵۳۲۶۸۶	۰۶/۳	۱۴۸۱۳۰۶	۱۶۴	۲/۰	۸۰۰۰۰	۲	۱۳۹۵

سازمان آتش نشانی به شکل سازمانی وابسته به شهرداری ها بوده و با شخصیت حقوقی مستقل و استقلال مالی و اداری در هر شهر تشکیل می شوند. مهم ترین وظیفه این سازمان نجات جان افراد، مهار و اطفای آتش سوزی ها، حفاظت از سرمایه های ملی و ارائه آموزش های عمومی و تخصصی در جهت ارتقاء سطح فرهنگ ایمنی شهروندان می باشد.

با توجه به توسعه شهرنشینی و زندگی صنعتی در مراکز تولیدی و کارگاهی و نیز انبارهای نگهداری کالا و محصولات، احتمال بروز حوادث و خطرات را برای شهروندان افزایش داده است.

از این رو در سال ۱۳۹۵ در سطح شهر اردبیل ۲ ایستگاه آتش نشانی ارائه خدمات آتش نشانی را به عهده داشته اند. نکته قابل توجه در این زمینه ارائه خدمات آتش نشانی در کوتاه ترین زمان ممکن است تا از بروز خسارت های مالی و جانی بیشتر جلوگیری به عمل آید؛

بنابراین فاصله مکانی و استقرار ایستگاه‌ها و توجه به ترافیک مسیرهای داخل شهری نیازمند توجه به گسترش کمی و کیفی ایستگاه‌های آتش‌نشانی را با توجه به شاخص استاندارد یک ایستگاه برای هر ده هزار نفر اجتناب‌ناپذیر می‌کند.

۱۱-۱-۳. مسکن شهری

افزایش جمعیت، ارتقاء درآمدها و بالا رفتن سطح زندگی و فرهنگ مصرفی مردم در دهه‌های اخیر نیازمندی‌های مختلف شهری را به خصوص در زمینه مسکن ایجاد نموده است. از این رو عرضه‌کنندگان بخش مسکن در بخش‌های عمومی و خصوصی تلاش نموده‌اند با ایجاد پروژه‌های مختلف از جمله مسکن مهر به انواع تقاضاها در این بخش پاسخ دهند.

بر این اساس بررسی شاخص‌های کمی چون تراکم خانوار در واحد مسکونی، تراکم فرد در واحد مسکونی، سطح زیربنای واحد مسکونی، تعداد واحدهای مسکونی بر اساس سطح زیربنا و ... و نیز شاخص‌های کیفی از جمله نوع اسکلت و مصالح بکار رفته، نحوه تصرف مسکن و میزان برخورداری از تسهیلات؛ چهره بخش مسکن استان را نمایان خواهد کرد.

الف) شاخص تراکم خانوار و نفر در واحد مسکونی در مناطق شهری

یکی از کاربردی‌ترین شاخص‌ها در بحث شاخص‌های کمی، تراکم خانوار در واحد مسکونی است که نشان‌دهنده تعداد خانوارهایی است که به طور متوسط در هر واحد مسکونی ساکن هستند. بزرگ‌تر بودن این شاخص از عدد یک مبین عدم برابری بین تعداد واحدهای مسکونی و خانوار شهری است که هرچه این شکاف بیشتر باشد کمبود بیشتر خواهد بود.

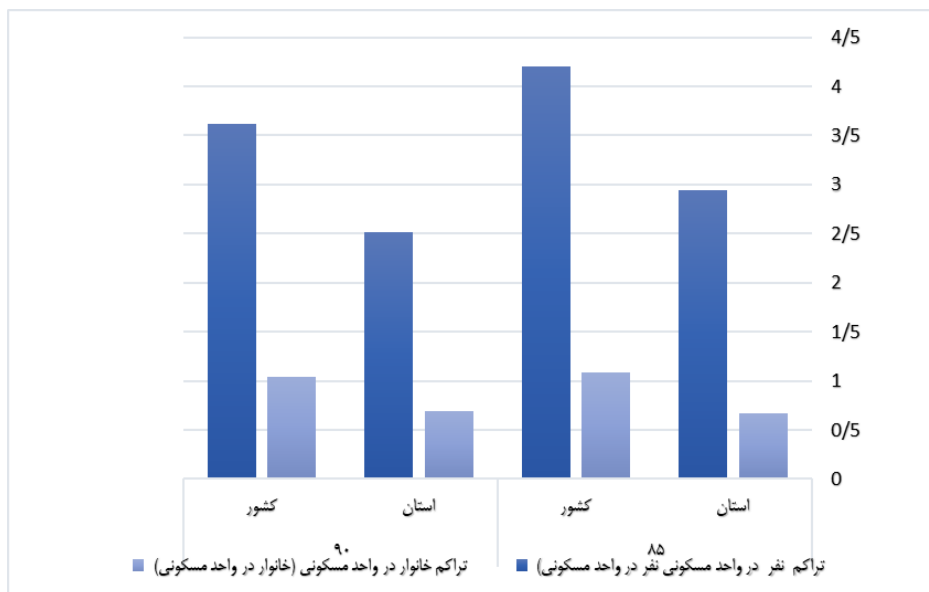
بر اساس نتایج سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ تعداد خانوارهای شهری ساکن در واحدهای مسکونی استان در حدود ۱۷۰۹۶۸ خانوار بوده که در سال ۱۳۹۵ به ۲۷۸۵۹۷ خانوار افزایش یافته است. طی همین دوره تعداد واحدهای مسکونی شهری استان از ۲۵۳۹۱۲ واحد به ۴۲۷۹۱۸ واحد مسکونی افزایش یافته است.

به طوری که رشد متوسط تعداد واحد مسکونی شهری استان طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۵ در حدود ۰۴/۷ درصد و رشد متوسط سالیانه خانوارهای معمولی ساکنین در مناطق شهری استان ۲۶/۶ درصد بوده است.

تراکم نفر در واحد مسکونی مناطق شهری در استان در سال ۱۳۸۵ حدود ۹۴/۲ نفر در واحد مسکونی بوده که این رقم در سال ۱۳۹۵ به ۲۱/۳ نفر در واحد مسکونی کاهش یافته است. (البته در این شاخص مساحت واحد مسکونی در نظر گرفته نشده است و صرفاً به تعداد نفر در واحد مسکونی اشاره می‌شود) در صورتی که این شاخص در کشور در سال ۱۳۸۵ و ۱۳۹۵ به ترتیب ۲/۴ و ۶۲/۳ نفر در واحد مسکونی بوده است.

جدول (۱۱-۹) مقایسه شاخص تراکم خانوار و نفر در واحد مسکونی در مناطق شهری استان و کشور طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۵

سال	شرح	شمار واحد مسکونی (واحد)	شمار خانوار (خانوار)	شمار جمعیت شهری	تراکم خانوار در واحد مسکونی	تراکم نفر در واحد مسکونی (نفر)
۱۳۸۵	استان	۲۵۳۹۱۲	۱۷۰۹۶۸	۷۴۶۲۲۶	۶۷/۰	۹۴/۲
	کشور	۱۱۴۳۱۸۰	۱۲۴۰۵۵۸۴	۴۸۲۵۹۹۶۴	۰.۸/۱	۲/۴
۱۳۹۵	استان	۴۲۷۹۱۸	۲۷۸۵۹۷	۸۶۰.۳۴	۶۹/۰	۵۱/۲
	کشور	۱۴۷۸۲۱۱۴	۱۵۴۲۷۸۴۸	۵۳۶۴۶۶۶۱	۰.۴/۱	۶۲/۳

نمودار (۱۱-۳) مقایسه تراکم نفر و خانوار در استان و کشور طی سال‌های ۸۵ و ۹۵

ب) نوع استفاده از ساختمان‌ها

در سال ۱۳۹۵ در مناطق شهری استان ۲۳۸۴ فقره پروانه احداث بنا توسط شهرداری‌ها صادر شده است از این تعداد پروانه ۱۶۳۶ فقره صرفاً برای احداث ساختمان مسکونی، ۳۵۴ فقره برای ساختمان مسکونی و کارگاهی و ۲۶۳ فقره برای ساختمان بازرگانی و ۲۱ فقره برای ساختمان آموزشی، بهداشتی و صنعتی و ۷ فقره سایر بوده است. از این رو بیشترین تعداد پروانه‌های ساختمانی صادر شده با ۷۲/۷۱ درصد برای ساختمان‌های مسکونی و کمترین میزان با ۳۰/۰ درصد به سایر کاربری‌ها اختصاص یافته است.

در مناطق شهری استان در سال ۱۳۹۵ بیشترین تعداد پروانه‌های ساختمانی صادر شده مربوط به ساختمان‌های چهار طبقه با ۲۵/۲۵ درصد بوده و کمترین میزان به ساختمان دوطبقه طبقه با ۸۲/۹ درصد اختصاص داشته است.

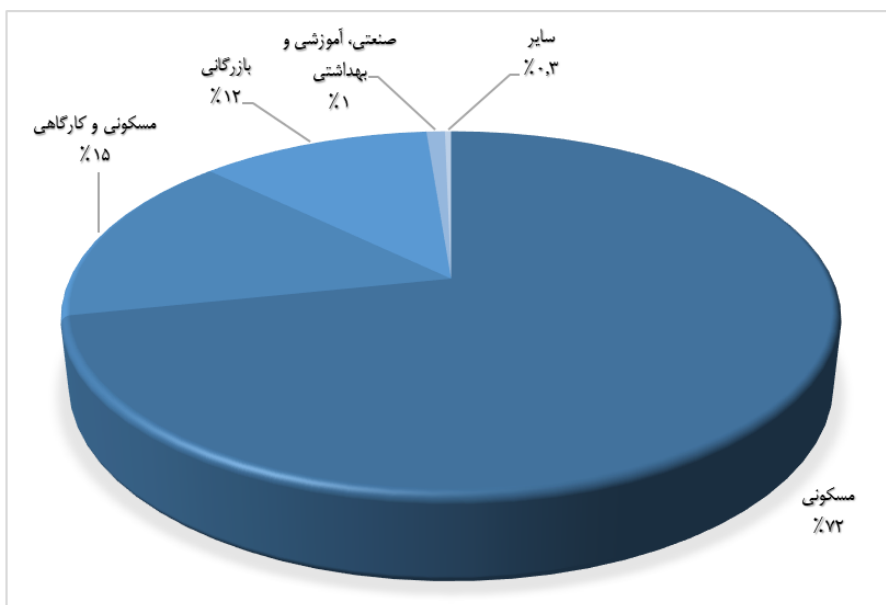
جدول (۱۰-۱۱) شمار پروانه‌های ساختمانی صادر شده برای احداث بنا بر حسب نوع استفاده در نقاط شهری استان سال ۱۳۹۵

سال	کل پروانه	مسکونی	مسکونی و کارگاهی	بازرگانی	صنعتی، آموزشی و بهداشتی	سایر
۱۳۹۵	۲۲۸۱	۱۶۳۶	۳۵۴	۲۶۳	۲۱	۷
سهم (درصد)	۱۰۰	۷۲/۷۱	۵۱/۱۵	۵۳/۱۱	۹۲/۰	۳۰/۰

جدول (۱۱-۱۱) شمار پروانه‌های ساختمانی صادر شده برای احداث بنا بر حسب تعداد طبقات در نقاط شهری استان سال ۱۳۹۵

سال	کل پروانه	یک طبقه	دوطبقه	سه طبقه	چهار طبقه	پنج طبقه و بیشتر
۱۳۹۵	۲۲۸۱	۵۶۲	۲۲۴	۴۴۷	۵۷۶	۴۷۲
سهم (درصد)	۱۰۰	۶۳/۲۴	۸۲/۹	۵۹/۱۹	۲۵/۲۵	۶۹/۲۰

مأخذ: سالنامه آماری استان

نمودار شماره ۱۱-۴ سهم پروانه های ساختمانی برای احداث بنا بر حسب نوع استفاده در استان اردبیل در سال ۱۳۹۵

ج) زمین

عرضه زمین یکی از مهم ترین و اثرگذارترین عوامل در عرضه واحدهای مسکونی در مناطق شهری محسوب می شود. بر اساس مطالعات صورت گرفته در طرح جامع مسکن طی دو دهه گذشته دولت سهمی معادل ۴۹ درصد در تأمین زمین مسکونی در سطح کشور داشته است. ضمن اینکه سهم هزینه زمین در تولید مسکن طی همین مدت ۴۰ درصد برآورد شده است (فصل نامه اقتصاد مسکن شماره ۳۹). در سال ۱۳۹۵ از کل ۵۹۴۰۶۲ مترمربع زمین اختصاص یافته برای احداث بنا در مناطق شهری استان اردبیل حدود ۶۴/۶۱ درصد آن زمین بایر، ۴۰/۳۶ درصد ساختمان تخریبی و ۱۲/۲ درصد جزء باغ یا مزرعه بوده است.

جدول (۱۱-۱۱) شمار پروانه‌های ساختمانی صادرشده برای احداث بنا در نقاط شهری
برحسب وضعیت قبلی زمین در سال ۱۳۹۵

شرح	جمع		زمین بایر		باغ یا مزرعه		ساختمان تخریبی	
	کل پروانه (فقره)	مساحت (مترمربع)	کل پروانه (فقره)	مساحت (مترمربع)	کل پروانه (فقره)	مساحت (مترمربع)	کل پروانه (فقره)	مساحت (مترمربع)
تعداد	۲۲۸۱	۵۹۴۰۶۲	۸	۳۶۵۱۶۱	۷۱۱	۱۲۶۲۴	۲۱۶۲۷۷	
سهم (درصد)	۱۰۰	۱۰۰	۳۵/۰	۶۴/۶۱	۱۷/۳۱	۱۲/۲	۴۰/۳۶	

مأخذ: سالنامه آماری استان اردبیل

از این رو بالا بودن نقش زمین بایر در میزان مجوزهای صادره برای احداث بنا حکایت از افزایش شهرک‌ها و بزرگ‌تر شدن شهرهای استان دارد، همچنین پروانه‌های صادرشده برای ساختمان تخریبی گویای گرایش مردم به بازسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده شهری و نیز بالا بودن قیمت زمین می‌باشد.

د) ساختمان و اسکلت ساختمانی

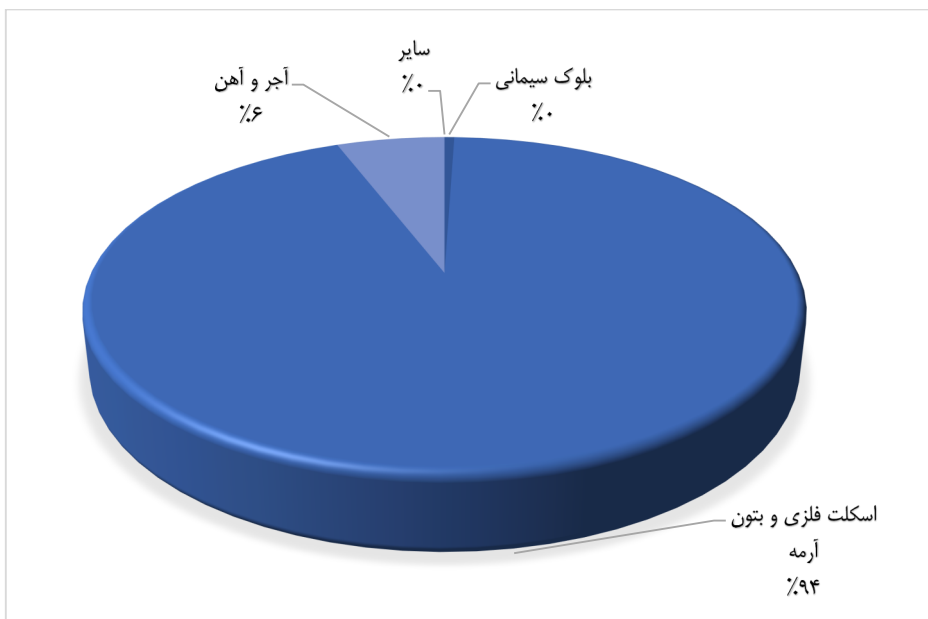
بنا به تعریف ساخت واحدهای مسکونی با بتن آرمه، اسکلت فلزی، آجر و آهن و سنگ و آهن را واحدهای مسکونی بادوام و ساخت واحدهای مسکونی با مصالح عمده آجر و چوب، سنگ و چوب، بلوک سیمانی، تمام آجر سنگ و آجر و تمام چوب را واحدهای مسکونی نیمه بادوام و واحدهای مسکونی با مصالح عمده خشت و چوب، خشت و گل و نظایر آن واحدهای مسکونی کم دوام و واحدهای مسکونی به صورت کپر، زاغه و نظایر آن در قالب واحدهای مسکونی بی دوام طبقه‌بندی می‌شود.

با مطالعات صورت گرفته در طرح جامع مسکن کشور به طور کلی سهم واحدهای مسکونی کم دوام و قدیمی در نقاط شهری کشور ۳۰ درصد و در مناطق روستایی حدود ۶۸ درصد می‌باشد. بر اساس همین مطالعات ۷۶ درصد واحدهای مسکونی در پهنه پرخطر شهرهای ایران، ۲۰ درصد واحدهای مسکونی در پهنه خطر متوسط و ۴ درصد واحدهای مسکونی در پهنه کم خطر شهرهای ایران کم دوام می‌باشند.

توجه به پروانه‌های صادرشده برای احداث بنا در سال ۱۳۹۵ نشان می‌دهد که در مناطق شهری استان اردبیل ۶۴/۹۳ درصد از پروانه‌های صادره اختصاص به اسکلت فلزی یا بتون آرمه دارد همچنین دومین نوع مصالح استفاده شده در استان در احداث بنا آجر و آهن با ۸/۵ درصد بوده که بیانگر ترکیب مناسب مصالح در احداث بنا در استان می‌باشد.

جدول (۱۱-۱۲) وضعیت پروانه‌های ساختمانی صادرشده برای احداث بنا برحسب نوع در نقاط شهری استان سال ۱۳۹۵

سهم نسبی (درصد)		شمار پروانه‌های صادره برحسب نوع مصالح به کاررفته (فقره)							
آجر و آهن	اسکلت فلزی و بتون آرمه	بلوک سیمانی	آجر و چوب	جمع کل	سایر	آجر و آهن	اسکلت فلزی و بتون آرمه	بلوک سیمانی	آجر و چوب
۵/۸	۹۳/۶۴	۰/۵۲	۰	۲۲۸۱	۰	۱۳۳	۲۱۳۶	۱۲	۰

نمودار شماره ۱۱-۵ سهم پروانه های ساختمانی صادر شده برای احداث بنا در نقاط شهری استان اردبیل بر حسب نوع مصالح ساختمانی در سال ۱۳۹۵

۱۱-۲. عمران روستایی

توسعه روستا به معنی حفظ و گسترش روستا نیست به عبارت دیگر این به معنی حفظ روستاهای موجود و گسترش آن‌ها نیست بلکه توسعه روستا به معنی بازسازی روستا است. بازسازی روستا از دیدگاه اندیشه‌ای، آموزشی، تکنولوژی و تولید. پس هدف، بازسازی کامل جامعه روستایی است. لذا توسعه روستایی را باید به مفهوم بازسازی جامعه روستایی در نظر گرفت.

امروزه در مبحث توسعه روستایی، توسعه پایدار روستایی مطرح است که بتواند نیازهای کنونی بشر را تأمین کند بدون آن‌که توان‌های محیطی و زیستی نسل‌های آینده در تأمین نیازهایشان به مخاطره اندازد.

از این‌رو ضرورت توجه به توسعه پایدار روستایی به دلایل ذیل اجتناب‌ناپذیر می‌باشد.

۱۱-۲-۱. آب و فاضلاب روستایی

آب آشامیدنی سالم یکی از ضروری‌ترین نیاز روستائیان به شمار می‌آید. از آنجاکه آلودگی منابع آب شرایط امکان انتقال بیماری‌ها در بین تعداد زیاد مصرف‌کنندگان را تسهیل می‌نماید، بدین لحاظ پالایش آب از آلودگی‌ها از مهم‌ترین اقدامات بهداشتی و زیربنایی می‌باشد.

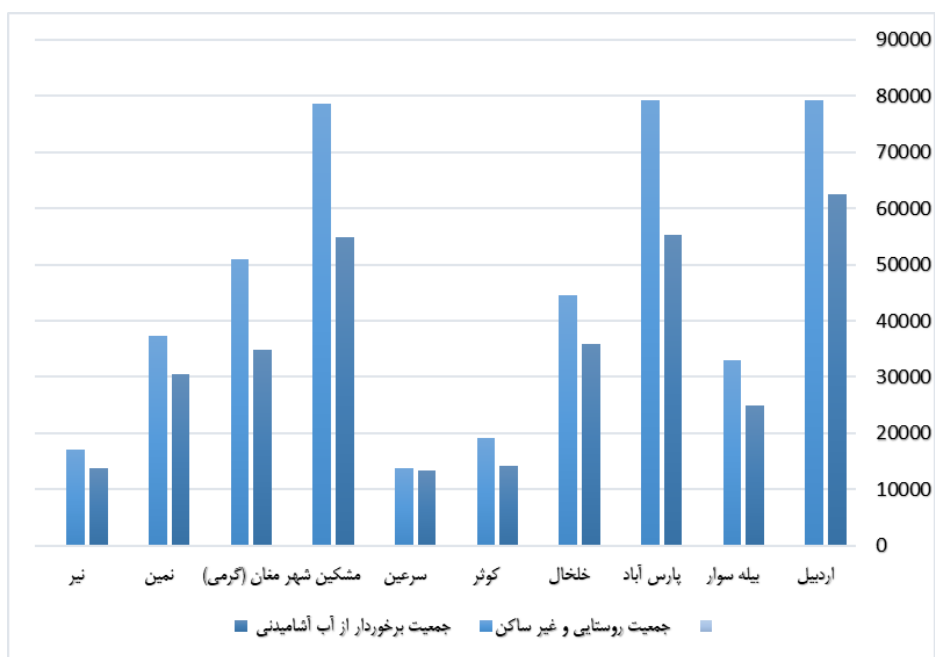
بر اساس جدول شماره (۱۱-۱۳) در سال ۱۳۹۵ از کل ۱۸۵۲ روستا در استان ۹۰۷ روستا دارای آب آشامیدنی سالم بوده‌اند که نسبت به سال قبل ۱/۲ درصد افزایش داشته است. همچنین میزان برخورداری جمعیت روستایی از آب لوله‌کشی شده در سال مذکور ۴/۹۹ درصد بوده که نسبت به سال قبل ثابت مانده است.

بررسی وضعیت خانوارهای برخوردار از آب آشامیدنی نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۵ حدود ۹۰۷۲۰ خانوار از آب آشامیدنی سالم بهره‌مند بوده‌اند. این تعداد خانوار جمعیتی معادل ۳۴۰۲۰۵ نفر را در بر می‌گیرد.

بر اساس آمار گزارش شده از شرکت آب و فاضلاب روستایی استان در سال ۱۳۹۵ حجم مخازن آب تحت پوشش این شرکت ۹۸۲۱۹ مترمکعب در شبانه‌روز و حجم تولید سالیانه آب ۲۴ میلیون مترمکعب بوده است.

همچنین در سال ۱۳۹۵ شهرستان خلخال با ۸۸/۶۱ درصد کمترین میزان برخورداری جمعیت روستایی از آب لوله‌کشی شده و شهرستان سرعین با ۴/۹۹ درصد بیشترین مقدار این شاخص را دارا بوده‌اند.

بررسی طول شبکه توزیع آب در سال ۹۵ نشان می‌دهد که ۸/۳۳۸۰ کیلومتر شبکه توزیع آب و ۹/۲۲۶۶ کیلومتر خط انتقال آب، جهت بهره‌مندی روستائیان این استان از آب سالم، شبکه‌گذاری و لوله‌گذاری شده است.

نمودار شماره ۱۱-۶- مقایسه میزان دسترسی جمعیت روستایی و غیر ساکن شهرستانهای استان اردبیل به آب آشامیدنی در سال ۱۳۹۵

جدول شماره (۱۱-۱۳) وضعیت بر خور داری روستاهای استان از آب آشامیدنی سالم در سال های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

میزان بر خور داری جمعیت روستایی از آب لوله کشی شده (درصد)	طول خط انتقال آب (کیلومتر)	طول شبکه توزیع آب (کیلومتر)	حجم تولید سالانه آب (میلیون مترمکعب)	حجم معازن آب تحت پوشش شرکت مترمکعب)	جمعیت بر خور داز از آب آشامیدنی	تعداد خانوارهای بر خور داز از آب آشامیدنی	تعداد روستاهای بر خور داز از آب آشامیدنی	جمعیت روستایی و شهرستان	شهرستان
۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۴	اردبیل
۷۵/۴۶	۷۴/۲	۲۳/۱۹	۲۱۴/۷	۵۰۹/۸	۴۸۹/۸	۲/۶۵	۲/۲۸	۱۲۲۵۵	۶۲۵۶۳
۶۹	۶۷/۴	۲۶۷	۲۳۵	۳۱۲	۲۹۲/۵	۱/۷	۱/۶۲	۱۰۰۰۹۰	۲۳۹۸۱
۷۲/۶	۷۱/۸	۲۹۸	۲۹۹	۳۳۶	۳۱۷/۸	۵/۱۷	۵	۱۶۳۲۵	۵۵۲۷۱
۶۱/۸۸	۶۰/۳	۲۷۶	۲۵۶/۲	۲۶۴	۲۵۳/۶	۲/۰۷۵	۲	۱۰۳۶۲	۳۵۸۹۶
۷۶/۸	۷۵/۲	۱۲۱	۱۰۶/۶	۱۳۸	۱۱۹/۹	۰/۸۷	۰/۸۷	۴۳۹۰	۱۴۲۰۶
۹۹/۴	۹۹/۴	۱۲۳	۱۱۲/۲	۱۰۲	۸۹	۰/۷	۰/۷	۳۳۲۰	۱۳۳۱۰
۷۳/۱۱	۷۳/۱۱	۲۱۳	۲۹۲/۷	۶۳۲	۵۹۲	۵/۱۶	۵	۱۶۴۹۶	۵۴۹۱۳
۶۸/۳۶	۶۷/۴۱	۳۳۶	۲۷۰/۱۳	۴۵۹	۲۸۸	۱/۹۶	۱/۸۵	۱۲۰۹۶	۳۳۷۴۵
۱/۶۷	۸/۶۶	۱۵۳	۱۲۱	۳۰۲	۲۷۱	۱/۱۵	۱	۶۷۷۵	۳۰۴۸۷
۷/۸۸	۰-۸/۸۷	۱۴۸	۱۳۸/۱	۲۲۶	۲۱۳	۱/۵۷	۱/۴۹	۷۱۱۰	۱۳۳۳۳
۵۷/۷۲	۷۱/۴۲	۹/۲۶۶۶	۲۰۳۶/۶۳	۳۳۸۰/۸	۳۱۲۶/۶	۲۴	۲۳	۹۸۲۱۹	۳۴۰۲۰۵
۴/۹۹	۴/۹۹	۱۵	۱۴	۶۰/۱۸	۱۹	۵/۳۱	۲۱	۱۶	۱۸
۸۸/۶۱	۳/۶۰	۳/۶۰	۰/۵/۰	۰/۳/۰	۰/۳۸/۰	۰/۳/۰	۰/۳/۰	۰/۳/۰	۰/۴/۰

جمع

بالترین سهم (درصد)

پایین ترین سهم (درصد)

تبر

مغان

مشگین شهر

سرعین

کوثر

خلخال

پارس آباد

۳۳۹۴۳

۷۸۲۱۱

۱۳۴

۱۲۶

۸۸

۸۶

۱۳۵

۱۱-۲-۲. امکانات و خدمات روستایی

بر اساس نتایج سرشماری فرهنگ آبادی‌ها در سال ۱۳۹۵ وضعیت روستاهای استان به جهت امکانات بهداشتی حکایت از آن دارد که ۴۶ روستا دارای خانه بهداشت و ۳۷ روستا دارای مراکز بهداشتی و درمانی بوده و ۴۸۳ بهروز و بهداشت‌یار به ارائه خدمات بهداشتی و درمانی برای روستائیان مشغول بوده‌اند.

بررسی وضعیت زیربنایی روستاها نشان می‌دهد که در سال مذکور ۱۲۶۱ روستا دارای راه آسفالت و شوسه بوده‌اند که از این مقدار ۷۱ درصد آسفالت و ۲۹ درصد شوسه بوده است و سایر روستاها دارای مسیر خاکی و مال‌رو بوده‌اند.

علاوه بر این ۱۶۱۵ روستا دارای برق و ۴۹۱ روستا دارای دفاتر خدمات مخابراتی و ICT بوده است. به عبارت دیگر ۱/۸۷ درصد روستاهای استان از امکانات زیربنایی برق برخوردار بوده‌اند.

نگاهی به وضعیت امکانات آموزشی روستاهای استان در سال ۱۳۹۵ گویای آن است که مدارس ابتدایی در ۴/۶۲ درصد روستاهای استان برقرار بوده و ۵۹۱ روستا از مدارس راهنمایی و ۱۷۲ روستا از مدارس دبیرستان و ۷۴ روستا از مدارس کار و دانش و هنرستان اعم از دخترانه و پسرانه بهره‌مند بوده‌اند.

جدول (۱۱-۱۴) وضعیت امکانات بهداشتی زیربنایی، آموزشی

روستاهای استان در سال ۱۳۹۵

سال	کل روستاهای استان	خانه بهداشت	بهروز و بهداشت‌یار	مراکز بهداشتی و درمانی	کل راه‌های روستایی	تعداد روستای دارای راه	تعداد روستای دارای راه شوسه	تعداد روستای برخوردار از برق	تعداد روستای برخوردار	مدارس ابتدایی	مدارس راهنمایی	مدارس دبیرستان	مدارس کار و دانش و ...
۱۳۹۵	۱۸۸۵	۴۳	۴۸۳	۳۴	۱۲۶۱	۸۹۴	۳۴۵	۱۶۱۵	۴۹۱	۱۱۵۷	۵۹۱	۱۷۲	۷۴

۱۱-۳. جامعه عشایری استان

جامعه عشایری استان اردبیل را طوایف مختلف ایل شاهسون تشکیل داده‌اند قشربندی اجتماعی عشایر شاهسون به قرن ۱۲ هجری قمری مربوط می‌شود. شاهسونان در دو اتحادیه ایلی یا ال (طوایف مشگین شهر و اردبیل) متشکل شده بودند. در رأس هر یک (ال بیگی) از سوی دولت مرکزی، مسئولیت حفظ نظام، وصول مالیات و تأمین افواج ایلی را بر عهده داشت. ال یا ایل به چند طایفه تقسیم می‌شد. اداره طایفه به عهده بگ یا بیگ بود که از سوی ال بیگی منسوب می‌شد. هر طایفه به چند تیره تقسیم می‌شد. در وضع کنونی، تیره یک تقسیم‌بندی سیاسی و اداری است و در رأس آن به جای بیگ آق‌سقل (ریش سفید) قرار دارد. ممکن است یک تیره چند آق‌سقل داشته باشد. هسته مرکزی تیره یک گروه نسبتاً بزرگی به نام (گوبک) است. گوبک معمولاً از ۲۰ تا ۳۰ خانوار که از سه تا شش پشت به نیای مشترکی می‌رسند، تشکیل شده است. گوبک یک اصطلاح درون تیره است و در تقسیمات ایلی مطرح نیست. نام تیره معمولاً از همین مبنای مشترک اشتقاق می‌یابد.

در استان اردبیل، اغلب روستاهای دشت مغان (شامل شهرستان های پارس آباد، بیله سوار و گرمی) قلمرو قشلاقی جامعه عشایر بوده‌اند، روستاهای قشلاقی بنا به تحولاتی که در منطقه به وجود آمده است (مانند احداث سد میل مغان، شبکه آبیاری و زهکشی، دریاچه مصنوعی شرکت آب منطقه‌ای و...) زمینه را برای اسکان عشایر و تبدیل اوبه‌ها به قشلاق و نهایتاً به روستا فراهم نموده است.

به‌طورکلی مشخصه اصلی جامعه عشایر وابستگی آن‌ها به دام و مرتع است عشایر به‌عنوان جامعه‌ای متمایز از جوامع شهری و روستایی از دیرباز در کشور ما حائز اهمیت بوده و همواره در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی ایفای نقش نموده است.*

بر اساس نتایج سرشماری عشایر کوچنده کشور در سال ۱۳۸۷ تعداد خانوارهای عشایر استان در دوره بیلاقی برابر با ۸۱۸۶ خانواده با جمعیت ۴۳۲۹۶ نفر و تعداد خانوارهای عشایر استان در دوره قشلاقی ۱۲۸۱۸ خانوار با جمعیت ۶۶۵۳۲ نفر بوده است.

جدول (۱۱-۱۵) اطلاعات جمعیت عشایر استان اردبیل

دوره قشلاقی		دوره بیلاقی		سرشماری عشایر کوچنده
جمعیت	خانوار	جمعیت	خانوار	
۶۶۵۳۲	۱۲۸۱۸	۴۳۲۹۶	۸۱۸۶	سال ۱۳۸۷

مأخذ: مدیریت امور عشایر استان اردبیل - ۱۳۹۵

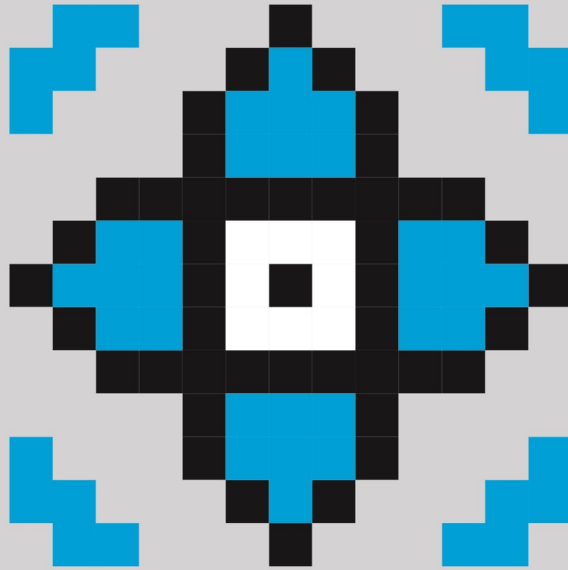
در سال ۱۳۹۵ تعداد خانوارهای بهره‌مند از آب آشامیدنی در جامعه عشایری استان اردبیل ۷۰۲۳ خانوار بوده که ۷۹/۵۴ درصد کل جمعیت عشایری استان را شامل می‌گردد... در سال مذکور نسبت جمعیت اسکان‌یافته در کانون‌های توسعه به کل جمعیت عشایری استان ۴۳/۳ درصد بوده که ۴۴۰ خانوار را شامل می‌گردد. همچنین تعداد ۶۳۶۶ خانوار از راه مناسب برخوردار بوده‌اند که این تعداد خانوار معادل ۶۶/۴۹ درصد کل جمعیت عشایر استان می‌باشد.

جدول (۱۱-۱۶) برخی شاخص‌های مربوط به امور عشایر استان اردبیل در سال‌های

۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

۱۳۹۵	۱۳۹۴	واحد	شاخص
۴۴۰	۴۴۰	خانوار	نسبت جمعیت اسکان‌یافته در کانون‌های توسعه به کل جمعیت عشایر استان
۴۳/۳	۴۳/۳	درصد	
۷۰۲۳	۶۹۶۳	خانوار	تعداد خانوارهای بهره‌مند از آب آشامیدنی
۷۹/۵۴	۳۲/۵۴	درصد	نسبت خانوارهای عشایر بهره‌مند از آب آشامیدنی به کل جمعیت عشایر استان
۶۶۹۱	۵۸۰۳	خانوار	نسبت جمعیت عشایر تحت پوشش خدمات پشتیبانی به کل جمعیت عشایر استان
۲/۵۲	۲۷/۴۵	درصد	
۶۳۶۶	۶۲۴۶	خانوار	تعداد خانوارهای بهره‌مند از راه مناسب
۶۶/۴۹	۷۳/۴۸	درصد	نسبت خانوارهای عشایری بهره‌مند از راه مناسب به کل عشایر استان

مأخذ: مدیریت امور عشایر استان اردبیل - ۱۳۹۵

فصل دوازدهم

آب، کشاورزی و منابع طبیعی

۱۲. آب، کشاورزی و منابع طبیعی

۱۲-۱. بخش آب استان

۱۲-۱-۱. بررسی وضع موجود

استان اردبیل در محدوده دو حوزه آبریز سفیدرود و ارس قرار گرفته است. از نظر تقسیم‌بندی زیر حوزه‌ای، استان اردبیل تمام یا بخشی از زیر حوزه‌های آی دوغموش، قزل‌اوزن، مرداب، تالش، آجی‌چای، ارس وسطی، دره رود و ارس سفلی را در برمی‌گیرد. مهم‌ترین رودخانه‌های استان شامل قزل‌اوزن، بالهارود، آریاچای، هیرچای، قره‌سو، گرمی‌چای، آزادلوچای، بالخلوچای، قوری‌چای و نمین‌چای است.

الف) حوزه آبریز رودخانه ارس

این حوزه در منتهی‌الیه غربی حوزه آبریز دریای خزر قرار داشته و قسمت‌هایی از خاک ترکیه، جمهوری آذربایجان و قسمت‌های شمالی استانهای آذربایجان شرقی و اردبیل ایران را در برمی‌گیرد. وسعت حوزه آبریز آن به حدود ۳۸۶۰۰ کیلومترمربع بالغ می‌گردد که تقریباً ۳۲۵۰۰ کیلومترمربع آن را مناطق کوهستانی و مرتفع و مابقی آن را مناطق هموار و کوهپایه‌ها تشکیل می‌دهد. این حوزه در تقسیم‌بندی هیدرولوژیکی ایران جزو سیستم آبریز بزرگ دریای خزر بوده و شهرهای ماکو، خوی، جلفا، مرند، مشگین‌شهر و اردبیل از کانون‌های مهم شهری آن می‌باشند.

رودخانه ارس زهکش اصلی این منطقه بوده و در حدود ۴۳۰ کیلومتر از مرز مشترک ایران و جمهوری‌های آذربایجان و ارمنستان را تشکیل می‌دهد.

ب) حوزه آبریز سفیدرود

حوزه آبریز سفیدرود بخشی از سیستم آبریز بزرگ دریای خزر بوده و در محدوده استانهای آذربایجان (شرقی-غربی)، کردستان، همدان، زنجان، تهران و گیلان قرار داشته و شامل مناطق مرتفع و پرشیب، تپه‌های کم ارتفاع (تپه‌ماهوری) و دره‌های عمیق می‌باشد. قله‌های مرتفع تخت سلیمان و سه‌سند با ارتفاع ۴۸۲۱ و ۳۷۰۷ متر در منتهی علیه شرقی و شمال کوه‌های کردستان در غرب آن قرار دارد. مساحت حوزه آبریز حدود ۶۷۰۰۰ کیلومترمربع بوده و رودخانه سفیدرود، قزل‌اوزن و شاه‌رود شاخه‌های دیگر این رودخانه‌ها، زهکشی آب‌های سطحی این منطقه نسبتاً پهناور را انجام می‌دهند.

از سطح این حوزه، حدود ۵۱۶۰۰ کیلومترمربع آن را مناطق کوهستانی و ۱۵۴۰۰ کیلومترمربع باقی مانده را دشت‌ها و کوهپایه‌ها تشکیل می‌دهند.

شهرهای زنجان، میانه، رودبار، منجیل، طالقان، خلخال، هشترود، ماه‌نشان، بیجار و دیواندره از شهرهای مهم واقع در این حوزه به حساب می‌آیند.

ج) حوزه مستقل دریای خزر

برخی از جریانات سطحی واقع در محدوده شهرستان گرمی در شمال شرقی استان اردبیل به‌صورت مستقل از رودخانه ارس وارد دریای خزر می‌شوند.

۱۲-۱-۲. بیلان منابع و مصارف آب در استان اردبیل

الف) منابع

با توجه به اطلاعات دریافت شده از شرکت آب منطقه‌ای استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ ظرفیت بالقوه منابع آب استان بر اساس میانگین بارش‌های ۱۰ سال اخیر و بازنگری پس از تغییر اقلیم در حدود ۲۳۳۴ میلیون مترمکعب بوده که از این مقدار ۲۹/۱۸۵۳ میلیون مترمکعب بهره‌برداری شده است.

از کل ظرفیت بالقوه آب استان در سال مذکور ۲۹۸ میلیون مترمکعب مربوط به آب‌های زیرزمینی و ۲۰۳۶ میلیون مترمکعب مربوط به آب‌های سطحی بوده است.

ب) مصارف

از کل ظرفیت بالقوه شناخته شده منابع آب استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ در حدود ۲۹۲/۱۸۵۳ میلیون مترمکعب در بخش‌های مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرد که میزان مصارف در این بخش‌ها به شرح ذیل می‌باشد:

میزان مصرف بخش کشاورزی از منابع آب زیرزمینی ۵۱۲/۱۸۸ میلیون مترمکعب، از منابع آب سطحی ۴/۱۴۸۸ میلیون مترمکعب و در کل میزان مصرف این بخش در حدود ۹۱۲/۱۶۷۶ میلیون مترمکعب بوده است. میزان مصرف بخش صنعت از منابع آب زیرزمینی ۸۱۴/۱۲ میلیون مترمکعب، از منابع آب سطحی ۷/۲۳ میلیون مترمکعب و در کل میزان مصرف این بخش در حدود ۵۱۴/۳۶ میلیون مترمکعب بوده است. میزان مصرف شرب عمومی از منابع آب زیرزمینی ۲۶۶/۴۵ میلیون مترمکعب، از منابع آب سطحی ۶/۹۴ میلیون مترمکعب و در کل میزان مصرف این بخش در حدود ۸۶۶/۱۳۹ میلیون مترمکعب بوده است.

جدول (۱۲-۱) میزان آب بالقوه و میزان بهره‌برداری آب‌های استان به تفکیک نوع آن
(میلیون مترمکعب)

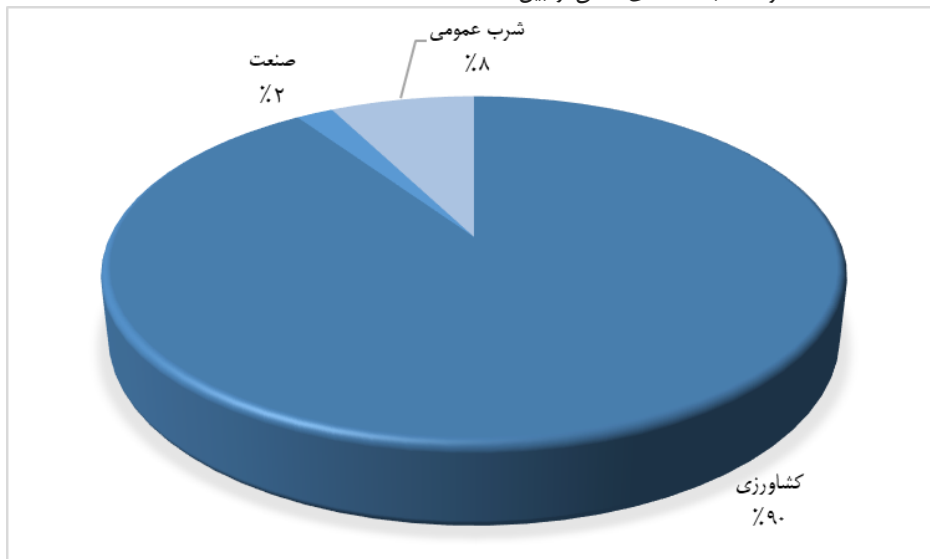
۱۳۹۵	۱۳۹۴	1393	شرح	
۲۹۸	298	298	ظرفیت بالقوه شناخته شده	آب زیرزمینی
۵۹/۲۴۶	۹۷۵/۳۲۵	۶۴/۲۴۴	میزان بهره‌برداری	
۲۰۳۶	3132	3132	ظرفیت بالقوه شناخته شده	آب سطحی
۷/۱۶۰۶	۶۵/۱۴۷۸	۷۴/۱۶۲۳	میزان بهره‌برداری	
۲۳۳۴	3430	۳۴۳۰	ظرفیت بالقوه شناخته شده	کل
۲۹/۱۸۵۳	۶۲۵/۱۸۰۴	۳۸/۱۸۶۸	میزان بهره‌برداری	

مأخذ: شرکت آب منطقه‌ای استان اردبیل - ۱۳۹۶

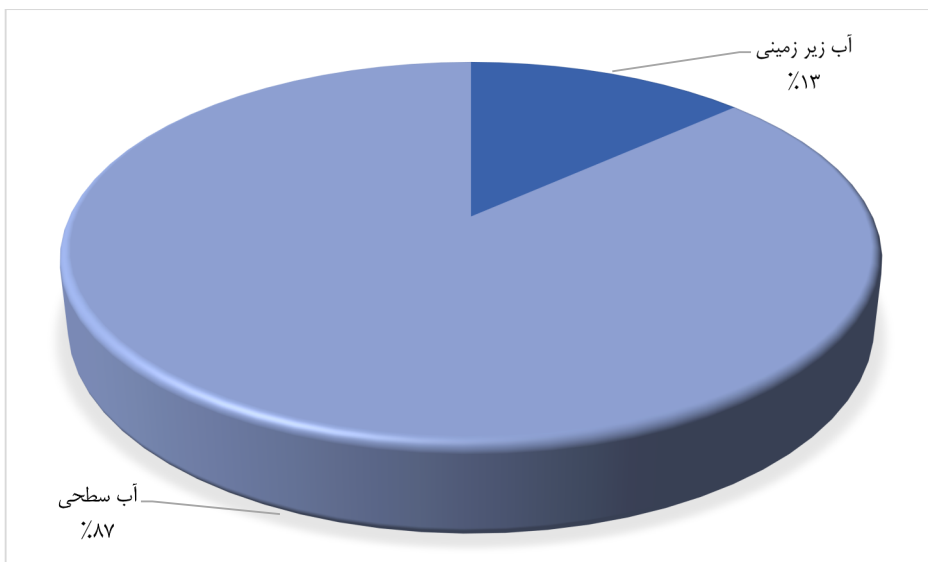
جدول (۱۲-۲) میزان مصارف آب استان به تفکیک نوع مصرف و نوع تأمین آن
(میلیون مترمکعب)

۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳	شرح	
۵۱۲/۱۸۸	۱۰۲/۲۵۵	206/8	کشاورزی	آب زیرزمینی
۸۱۴/۱۲	۱۰۵/۱۸	14/59	صنعت	
۲۶۶/۴۵	۷۶۸/۵۲	53/92	شرب عمومی	
۵۹۲/۲۴۶	۹۷۵/۳۲۵	275/31	جمع	
۴/۱۴۸۸	۹۲/۱۳۸۰	1544/1	کشاورزی	آب سطحی
۷/۲۳	۶۵۴/۱۰	25/04	صنعت	
۶/۹۴	۰۷۸/۸۷	54/6	شرب عمومی	
۷/۱۶۰۶	۶۵۲/۱۴۷۸	1623/74	جمع	
۹۱۲/۱۶۷۶	۰۲۲/۱۶۳۶	1750/9	کشاورزی	کل
۵۱۴/۳۶	۷۵۹/۲۸	39/63	صنعت	
۸۶۶/۱۳۹	۸۴۶/۱۳۹	108/52	شرب عمومی	
۲۹۲/۱۸۵۳	۶۲۷/۱۸۰۴	1899/05	جمع	

مأخذ: شرکت آب منطقه‌ای استان اردبیل - ۱۳۹۶

نمودار شماره ۱۲-۱ مقایسه مصارف آب به تفکیک بخشهای صنعت، کشاورزی و شرب
در سال ۱۳۹۵

نمودار شماره ۱۲-۲ مقایسه میزان بهره برداری از آبهای سطحی و زیر زمینی در استان در سال ۱۳۹۵

۱۲-۱-۳. منابع آبهای سطحی استان

رودخانه‌های اصلی جاری در استان اردبیل، شامل: ارس چای، قره‌سو، بالخلوچای، قوری چای، قزل‌اوزن، بلغارچای و اهرچای است.

بخش جنوبی استان که شامل واحد هیدرولوژیک آرپاجای است در محدوده حوزه آبریز قزل‌اوزن قرار گرفته است. بخش‌های مرکزی استان که شامل واحدهای هیدرولوژیک اهرچای، قره‌سوی علیا و قره‌سوی سفلی است، در محدوده حوزه آبریز دره رود قرار دارد. بخش‌های شمالی استان که مشتمل بر واحدهای هیدرولوژیک بالهارود، دره رود و مغان است، در محدوده حوزه‌های آبریز ارس و دره رود قرار گرفته است.*

بر اساس آمار ارائه شده از طرف شرکت آب منطقه‌ای استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ مصرف آب‌های سطحی استان از طریق ۹ سد مهم، ۵ شبکه آبیاری و زهکشی و ۱۲ ایستگاه پمپاژ آب تأمین می‌شود. به منظور استفاده از ظرفیت بالقوه آب‌های سطحی استان در سال

۱۳۹۵ تعداد ۷ دهنه سد و ۲۶ شبکه آبیاری و زهکشی و ۴ طرح پمپاژ آب در دست مطالعه و یا در حال اجرا می‌باشند که با به بهره‌برداری رسیدن این طرح‌ها ضریب بهره‌برداری از منابع آب‌های استان بالاتر رفته و از فشار بر سفره‌های آب زیرزمینی کاسته خواهد شد.

**جدول (۱۲-۳) مشخصات شبکه‌های آبی و زهکشی در حال مطالعه استان اردبیل
در سال ۱۳۹۵**

ردیف	نام طرح (مطالعاتی)	نام شهرستان	منبع تأمین آب	سطح اراضی خالص (هکتار)	وضعیت اجرای طرح
۱	شبکه آبیاری و زهکشی نیاخرم	خلخال	سد نیاخرم	۴۰۰	در دست مطالعه
۲	شبکه آبیاری و زهکشی هشتجین	خلخال	سد هشتجین	۹۰	در دست مطالعه
۳	شبکه آبیاری و زهکشی سنگ آباد	کوثر	سد سنگ آباد	۲۰۰۰	در دست مطالعه
۴	شبکه آبیاری و زهکشی مجره	خلخال	سد مجره	۴۰۰	در دست مطالعه
۵	شبکه آبیاری و زهکشی زرج آباد	کوثر	سد زرج آباد	۳۰۰	در دست مطالعه
۶	شبکه آبیاری و زهکشی نشترود	اردبیل	سد نشترود	۳۰۰	در دست مطالعه
۷	شبکه آبیاری و زهکشی کوهساره	اردبیل	سد کوهساره و چشمه‌های خیرخیر	۲۲۰	متوقف
۸	شبکه آبیاری و زهکشی ایوریق	اردبیل	سد ایوریق	۴۰۰	متوقف
۹	شبکه آبیاری و زهکشی اهل ایمان	مشگین‌شهر	سد اهل ایمان	۱۰۰۰۰	در دست مطالعه
۱۰	شبکه آبیاری و زهکشی دیکدش	پارس‌آباد	سد دیکدش	۶۰۰	در دست مطالعه
۱۱	شبکه آبیاری و زهکشی بيله‌سوار	بيله‌سوار	سد بيله‌سوار	۴۰۰	در دست مطالعه
۱۲	شبکه آبیاری و زهکشی سینه سر	گرمی	سد سینه سر	۳۰۰	در دست مطالعه
۱۳	شبکه آبیاری و زهکشی توسانلو	گرمی	سد توسانلو	۱۰۰	متوقف
۱۴	شبکه آبیاری و زهکشی کله سر	گرمی	سد کله سر	۴۰۰	متوقف
۱۵	شبکه آبیاری و زهکشی آزادلو - پله درق	گرمی	سد آزادلو	۱۰۰	متوقف
۱۶	شبکه آبیاری و زهکشی زاویه کرد	کوثر	سد زاویه کرد	۳۰۰	در دست مطالعه
۱۷	شبکه آبیاری و زهکشی نیلق (تبریزک)	کوثر	نیلق (تبریزک)	۲۵۰	در دست مطالعه
۱۸	شبکه آبیاری و زهکشی مرشت	کوثر	سد مرشت	۲۵۰	در دست مطالعه
۱۹	شبکه آبیاری و زهکشی سوها	نمین	سد سوها	۱۰۰	متوقف
۲۰	شبکه آبیاری و زهکشی ننه کران	نمین	سد ننه کران	۲۲۰	متوقف
۲۱	شبکه آبیاری و زهکشی نیارق	نمین	سد نیارق	۲۰۰	متوقف
	جمع			۱۷۳۳۰	

جدول (۱۲-۴) مشخصات شبکه‌های آبیاری و زهکشی در حال اجرای استان اردبیل در سال ۱۳۹۵

ردیف	نام طرح (اجرایی)	نام شهرستان	منبع تأمین آب	سطح اراضی خالص (هکتار)	وضعیت اجرای طرح
1	شبکه آبیاری و زهکشی سیلان	مشگین شهر	سد سیلان	۶۹۷۵	۴۷٪
2	شبکه آبیاری و زهکشی گیوی	کوثر	سد گیوی	۷۸۵۰	۱۴٪
3	شبکه آبیاری و زهکشی خداآفرین	پارس آباد	سد خداآفرین	۳۶۷۰۰	۶۰٪
4	شبکه آبیاری و زهکشی احمدبیگللو	مشگین شهر	سد احمدبیگللو	۲۰۳۵	۴۲٪
5	شبکه آبیاری و زهکشی عمارت	گرمی	سد عمارت	11900	در دست مطالعه
	جمع			65460	

مأخذ: شرکت آب منطقه‌ای استان اردبیل - ۱۳۹۶

جدول (۱۲-۵) مشخصات شبکه‌های آبیاری و زهکشی در حال بهره‌برداری استان در سال ۱۳۹۵

ردیف	نام شبکه	محل اجرای طرح	منبع تأمین آب	اراضی تحت پوشش (هکتار)	وضعیت اجرای طرح
1	شبکه آبیاری و زهکشی مغان	اصلاندوز، پارس آباد و بیله سوار	سد ارس	۷۲۰۰۰	شروع بهره‌برداری از سال ۱۳۵۲
2	شبکه آبیاری و زهکشی یامچی	اردبیل	سد یامچی	۷۰۰۰	شروع بهره‌برداری از سال ۱۳۸۶
3	شبکه آبیاری و زهکشی قوریچای	اردبیل	سد قوریچای	۲۲۰۰	شروع بهره‌برداری از سال ۱۳۷۶
4	شبکه آبیاری و زهکشی سقزچی	نمین	سد سقزچی	۳۸۰	شروع بهره‌برداری از سال ۱۳۹۱
5	شبکه آبیاری و زهکشی سیلان	مشگین شهر	سد سیلان	۷۲۵	بقیه شبکه در دست اجرا می‌باشد
	جمع			۸۲۳۰۵	

مأخذ: شرکت آب منطقه‌ای استان اردبیل - ۱۳۹۵

جدول (۱۲-۶) وضعیت کلی سدهای مهم در حال بهره‌برداری در سال ۱۳۹۵

ردیف	نام سد	نام محل	میزان ظرفیت تنظیمی سالانه آب (م.م.م)	سال ساخت (طبق موافقت‌نامه)		میزان سطح اراضی پایاب سد (هکتار)	وضعیت شبکه درجه ۱ و ۲ (هکتار)			وضعیت شبکه درجه ۳ و ۴ (هکتار)		
				شروع	خاتمه		در حال اجرا	در حال بهره‌برداری	اجرا	در حال اجرا	در حال بهره‌برداری	
۱	میل معان	اصلاکدوز	۸۵۰	۱۳۲۷	۱۳۵۱	۷۲۰۰۰	*				*	
۲	قورچجلی	اردبیل	۱۹	۱۳۶۹	۱۳۷۵	۲۲۰۰	*				*	
۳	تور	اردبیل	۹	۱۳۶۴	۱۳۶۶	۱۲۰۰	*					
۴	شورابیل	اردبیل	۵/۹	۱۳۷۵	۱۳۸۰	۱۰۰۰	*					
۵	بامچی	نیر	۶/۹۴	۱۳۷۵	۱۳۸۲	۱۵۰۰۰	*					*
۶	سبلان	مشگین‌شهر	۱۱۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۷۲۰۰	*	*				
۷	لیکوان	کوزر	۷/۳	۱۳۷۶	۱۳۸۰	۴۱۰	*					*
۸	گیلازو	گرمی	۴/۸	۱۳۶۷	۱۳۷۳	-	*	*				*
۹	سفنجی	نمین	۶۵/۳	۱۳۷۸	۱۳۸۰	۲۶۰	*					*

ماخذ: شرکت آب منطقه‌ای استان اردبیل - ۱۳۹۶

جدول (۱۲-۷) وضعیت کلی سدهای مهم در حال اجرای استان اردبیل در سال ۱۳۹۴

ردیف	نام طرح	نام شهرستان	سال ساخت (طبق موافقتنامه)		میزان سطح اراضی (هکتار)	وضعیت شبکه درجه ۱ و ۲ (هکتار)				وضعیت شبکه درجه ۳ و ۴ (هکتار)					
			شروع	خاتمه		در حال مطالعه	اجرا	در حال اجرا	پره‌برداری	اجرا	در حال اجرا	در حال بهره‌برداری			
۱	سد عمارت	گرمی	۱۳۸۵	۱۳۹۷	۱۱۹۰۰	*									۶۷٪
۲	سد احمدبیکو	مشگین‌شهر	۱۳۸۹	۱۳۹۶	۲۰۳۵				*						۷۰٪
۳	سد تازه کند	گرمی	۱۳۹۱	۱۳۹۶											۵۹٪
۴	سد کله‌سر	گرمی	۱۳۸۸	۱۳۹۷	۴۰			*							۱۷٪
۵	سد فراجرد	خلخال	۱۳۸۷	۱۳۹۶	-										۹۵٪ (هدف تأمین آب شرب شهرستان خلخال)
۶	سد گوی	کوثر	۱۳۸۲	۱۳۹۶	۷۸۵۰				*						۹۸٪
۷	سد عنبران	نمین	۱۳۹۱	۱۳۹۷											۱۳٪ (در حال بازنگری می‌باشد)

ساخت: شرکت آب منطقه‌ای استان اردبیل - ۱۳۹۶

جدول (۱۲-۸) مشخصات طرح‌های پمپاژ استان در سال ۱۳۹۵

توضیحات	وضعیت اجرای طرح			اراضی تحت پوشش (هکتار)	آب قابل تنظیم (مترمکعب در ثانیه)	محل اجرای طرح (نام شهرستان)	نام طرح
	در دست بهره‌برداری	در دست اجرا	در دست مطالعه				
	*			1200	1/2	اصلااندوز	ایستگاه پمپاژ شماره یک معان
	*			5000	3	پارس آباد	ایستگاه پمپاژ شماره دو معان (فصلی)
	*			4400	3/6	پارس آباد	ایستگاه پمپاژ شماره سه معان
	*			2000	1/6	پارس آباد	ایستگاه پمپاژ شماره چهار معان
	*			1400	2/4	بیله‌سوار	ایستگاه پمپاژ شماره پنج معان
	*			3000	2/8	بیله‌سوار	ایستگاه پمپاژ شماره شش معان
	*			2800	2	بیله‌سوار	ایستگاه پمپاژ شماره هفت معان
	*			3200	2	بیله‌سوار	ایستگاه پمپاژ شماره هشت معان
	*			6000	5	اصلااندوز	ایستگاه پمپاژ پنج متر مکعبی معان
۹۵٪ پیشرفت فیزیکی	*	*		110	0/06	خانخال	ایستگاه پمپاژ نمپهل
	*			70	0/07	خانخال	ایستگاه پمپاژ کلور
	*			100	0/09	خانخال	ایستگاه پمپاژ مزرعه
	*			75	0/09	کوثر	ایستگاه پمپاژ گنجگاه
۳۰٪ پیشرفت فیزیکی		*		1870		مشگین شهر	ایستگاه پمپاژ شبکه احمدبیکلو
۳۴٪ پیشرفت فیزیکی		*		5050		مشگین شهر	ایستگاه پمپاژ شبکه سیلان
۱۹٪ پیشرفت فیزیکی		*		1368		کوثر	ایستگاه پمپاژ شبکه گوی

۱۲-۱-۴. منابع آب‌های زیرزمینی

بر اساس آمار ارائه شده توسط شرکت آب منطقه‌ای استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ در حدود ۵۹/۲۴۶ میلیون مترمکعب آب از سفره‌های زیرزمینی آب استان بهره‌برداری شده است و ظرفیت بالقوه منابع آب‌های زیرزمینی که در محدوده سیاسی استان اردبیل قرار دارد برابر با ۲۹۸ میلیون مترمکعب می‌باشد.

در سال ۱۳۹۵ در استان اردبیل تعداد ۱۱۹۱ حلقه چاه عمیق با تخلیه سالانه ۱۳۴۱۱۴ هزار مترمکعب، ۳۵۴۹ حلقه چاه نیمه عمیق با تخلیه سالانه ۱۱۲۴۷۸ هزار مترمکعب، ۲۷۸ رشته قنات با تخلیه سالانه ۱۷۸۴۰ هزار مترمکعب و ۴۲۴۲ دهنه چشمه با تخلیه سالانه ۵/۱۲۹۰۰۷ هزار مترمکعب وجود داشته است.

در جدول شماره (۱۲-۲) انواع مصرف منابع آب‌های زیرزمینی استان اردبیل نشان داده شده است. بر اساس بررسی‌های انجام شده در سال ۱۳۹۵، از مجموع ۵۹۲/۲۴۶ میلیون مترمکعب حجم بهره‌برداری سالیانه از منابع آب‌های زیرزمینی استان اردبیل، در حدود ۵۱۲/۱۸۸ میلیون مترمکعب در سال به مصارف کشاورزی، ۸۱۴/۱۲ میلیون مترمکعب در سال به مصارف صنعتی و ۲۶۶/۴۵ میلیون مترمکعب در سال به مصارف شرب عمومی تخصیص یافته است.

بنابراین، می‌توان اذعان داشت که در سال ۱۳۹۵ در حدود ۷۶/۴۵ درصد از حجم آب مصرفی منابع آب‌های زیرزمینی استان به مصارف کشاورزی، ۲۰/۵ درصد به مصارف صنعتی و ۳۵/۱۸ درصد نیز به مصارف شرب عمومی تخصیص یافته است.

جدول (۱۲-۹) منابع آب زیرزمینی استان.

عنوان	سال	چاه عمیق (حلقه)	تخلیه سالانه (هزار متر مکعب)	چاه نیمه عمیق (حلقه)	تخلیه سالانه (هزار متر مکعب)	قنات (رشته)	تخلیه سالانه (هزار متر مکعب)	چشمه (دهنه)	تخلیه سالانه (هزار متر مکعب)
استان	۱۳۹۳	۱۲۹۰	۱۳۲۷۶ ۱	۵۴۷۸	۱۲۰۲۰ ۰/۳	۲۷۸	۱۷۸۴۰	۴۲۴۲	۱۲۹۰۰۷/۵
	۱۳۹۴	۱۱۸۱	۱۳۳۵۰ ۰	۳۵۰۳	۱۱۱۹۹ ۰	۲۷۸	۱۷۸۴۰	۴۲۴۲	۱۲۹۰۰۷/۵
	۱۳۹۵	۱۱۹۱	۱۳۴۱۱۴	۳۵۴۹	۱۱۲۴۷۸	۲۷۸	۱۷۸۴۰	۴۲۴۲	۱۲۹۰۰۷/۵

جدول (۱۲-۱۰) وضعیت منابع آب زیرزمینی استان به تفکیک شهرستان در پایان سال ۱۳۹۵

ردیف	شهرستان	تعداد چاه عمیق (حلقه)	تخلیه سالانه (هزار متر مکعب)	تعداد چاه نیمه عمیق (حلقه)	تخلیه سالانه (هزار متر مکعب)	تعداد قنات (رشته)	تخلیه سالانه (هزار متر مکعب)	چشمه (دهه)	تخلیه سالانه (هزار متر مکعب)	شهرستان	ردیف
1	اردبیل					48	5954	231	10848/4		1
2	سرعین					5	31/5	143	6874/9		2
3	نمین	970	۱۲۷۲۳۱	۱۸۹۶	۷۴۵۳۴	۲۶	1318/2	86	2901/3		3
4	تبر					6	283/8	305	20593		4
5	خالخال	7	۲۹۶	۴۱۳	۱۱۱۱۹	۶	211/3	1388	30968/4		5
6	کوثر					17	498/3	1000	16272/6		6
7	مشگین شهر	۱۹۶	۵۸۶۶	۹۵۱	۲۰۹۶۳	142	6376/6	756	35036/5		7
8	گره					26	2932/9	268	5171/9		8
9	بیلسوار	۱۸	۵۲۱	۲۸۹	۵۸۶۳	2	233/4	64	309/1		9
110	پارس آباد					0	0	1	31/5		110
	کل استان	۱۱۹۱	۱۳۲۱۱۴	۲۵۴۹	۱۱۲۲۴۷۹	278	17840	4242	129007/6		

منابع: شرکت آب منطقه‌ای استان اردبیل - ۱۳۹۶

جدول شماره (۱۱-۱۲): شاخص‌های عمومی بخش آب استان

سال	نسبت آب‌های ذخیره‌شده به سطحی	شاخص بهره‌برداری از آب‌های سطحی	شاخص بهره‌برداری از آب‌های زیرزمینی
۱۳۹۳	۶۳/۰	۵۴/۰	۰/۹
۱۳۹۴	۶۲/۰	۰/۴۷	۰/۹۱
۱۳۹۵	۰/۶۲	۰/۵۳	۰/۶۱

مأخذ: شرکت آب منطقه‌ای استان اردبیل - ۱۳۹۶

جدول (۱۲-۱۲) مشخصات محدوده‌های مطالعاتی و وضعیت سفره‌های آب زیرزمینی استان

در سال ۱۳۹۵

ردیف	نام محدوده‌های مطالعاتی	کد محدوده مطالعاتی	وسعت (کیلومتر مربع)	میزان برداشت سالانه (میلین مترمکعب)	افت متوسط سالانه (میلی متر)
1	اردبیل	1103	4592/8	201/965	۰/۲۵-
2	خلخال و طارم	1302	3907/3	11/414	0/000
3	مشگین شهر	1102	3282	26/829	۰/۰۶۶-
4	پارس‌آباد - مغان	1101	5801/6	۳۸۴/۶	0/132

مأخذ: شرکت آب منطقه‌ای استان اردبیل - ۱۳۹۶

نقشه وسعت استان در محدوده مطالعات فومنت و طالش واقع شده است. وسعت استان در قالب محدوده‌ها ۱۷۷۷۳ کیلومتر مربع بر اساس نقشه‌های وزارت نیرو میزان برداشت مربوط به چشمه، قنات و چاه می‌باشد.

۱۲-۲. کشاورزی و منابع طبیعی

۱۲-۲-۱. وضعیت کلی کشاورزی استان

بخش کشاورزی و منابع طبیعی به دلیل برخورداری از پتانسیل صادرات محصولات و نقش حیاتی در تأمین غذایی جمعیت کشور با اتکا به منابع داخلی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی کشور می‌باشد.

این بخش در استان به لحاظ دارا بودن توانمندی‌های قابل توجه در منابع و عوامل تولید از جمله وجود بیش از ۷۷۸۶۵۵ هکتار اراضی مستعد کشاورزی، نزولات آسمانی مناسب و منابع آب‌های قابل استحصال، اقلیم‌های متنوع آب‌وهوایی با قابلیت تولید محصولات گرمسیری و سردسیری، منابع طبیعی تجدید شونده شامل جنگل‌ها و مراتع، تنوع ذخایر ژنتیکی، داشتن منابع طبیعی و مصنوعی مستعد برای آبی‌پروری، کارشناسان مجرب و بهره‌برداران و تولیدکنندگان پرکار و متعهد توانسته است با تکیه بر رشد مستمر، جایگاه مناسبی در کشور کسب نماید. این منابع و عوامل تولید امکان فعالیت در اکثریت زیر بخش‌های کشاورزی اعم از زراعت، باغبانی، دام و طیور، زنبورعسل و شیلات را در استان فراهم ساخته است. قابلیت‌های بخش کشاورزی و منابع طبیعی استان را می‌توان وجود دشت‌های حاصلخیز و مستعد مغان، اردبیل و مشکین‌شهر و وجود تنوع آب‌وهوایی و منابع آب‌وخاک و مراتع برای انواع فعالیت‌های کشاورزی و دامداری و پرورش آبزیان و زنبورعسل و نژادهای مستعد دام بومی در منطقه و نیز وجود مردمان سخت‌کوش و باتجربه در زمینه‌های مختلف کشاورزی برشمرد.

استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ در شاخص تولید عدس رتبه اول، تولید سیب‌زمینی رتبه دوم، تولید کلزا رتبه سوم، تولید سویا رتبه دوم، تولید گندم آبی رتبه نهم، تولید ذرت دانه‌ای رتبه هفتم و تولید یونجه رتبه ششم کشور را به خود اختصاص داده است.

در زمینه تولیدات دامی نیز این استان در سال ۱۳۹۵ جایگاه مناسبی در سطح کشور داشته است به طوری که در شاخص تعداد کندوی عسل مدرن رتبه سوم، کندوی عسل بومی رتبه هفتم و در شاخص تعداد جمعیت دامی گاومیش رتبه سوم و گاو بومی رتبه ششم کشور را دارا بوده است.

جدول (۱۲ - ۱۳) مقایسه سطح زیر کشت و میزان تولید محصولات عمده کشاورزی در

سال زراعی	۱۳۹۴	۱۳۹۵	درصد تغییرات سال ۱۳۹۵ نسبت به سال قبل	
اراضی آبی (هکتار)	اراضی زراعی	۲۲۵۷۲۰	۲۲۵۷۵۰	0/013
	آیش	۰	۰	0
	باغات مثمر	۳۴۵۶۵	۳۴۷۲۱	۴۵/۰
	باغات غیر مثمر	۲۷۸۵	۲۷۹۴	۳۲/۰
	جمع	۲۶۳۰۷۰	۲۶۳۲۶۵	0/074
اراضی دیم (هکتار)	اراضی زراعی	۴۱۰۹۹۰	۴۱۳۹۸۰	۷۲۷/۰
	آیش	۱۰۰۸۸۷	۱۰۱۲۰۰	0/31
	باغات مثمر	۲۰۹	۲۱۰	0/48
	جمع	۵۱۲۰۸۶	۵۱۵۳۹۰	0/64
جمع کل اراضی آبی و دیم		۷۷۵۱۵۶	۷۷۸۶۵۵	0/45
تولیدات (هزار تن)	زراعی	۳۱۱۳	۳۱۲۸	0/48
	باغی	۲۷۴	۱۸۸	۳۱-
	جمع	۳۳۸۷	۳۳۱۶	۲-

جدول (۱۲ - ۱۴) مقایسه ارقام دامی استان و کشور در سال ۱۳۹۵

رتبه	درصد به کشور	تعداد	عنوان
۸	3/8	۱۷۹۱۲۶۹	گوسفند و بره (رأس)
۲۱	1/2	۲۳۳۲۱۶	بز و بزغاله (رأس)
۱۵	1/82	۱۹۳۳۱	گاو اصیل (رأس)
۱۴	2/89	۱۲۹۲۷۰	گاو دورگ (رأس)
۶	6/19	۱۷۵۹۸۵	گاو بومی (رأس)
۳	16/8	۳۳۹۵۸	گاو میش (رأس)
۷	0/7	۱۵۹۰	کندوی عسل بومی
۳	15/1	۳۱۸۳۱۴	کندوی عسل مدرن
۱۶	0/8	۶۸۳۱۸۰	ظرفیت مرغداری تخم‌گذار

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل-۱۳۹۶

۱۲-۲-۲. اراضی کشاورزی

بر اساس داده های سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل مساحت اراضی زیر کشت محصولات سالانه و دائمی استان در سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۷۷۸۶۵۵ هکتار بوده که حدود ۳۶/۴ درصد از کل وسعت استان را تشکیل می دهد. از کل مساحت اراضی زیر کشت در استان حدود ۲۶۳۲۶۵ هکتار (۸۱/۳۳ درصد) به صورت آبی و ۵۱۵۳۹۰ هکتار (۱۹/۶۶ درصد) به صورت دیم کشت شده است. با توجه به سهم بالای اراضی کشاورزی زیر کشت دیم در استان از کل اراضی کشاورزی بدیهی است که زمان، نحوه و میزان نزولات آسمانی در طول سال تأثیر زیادی را بر مجموع عملکرد کشاورزی استان خواهد داشت.

در سال ۱۳۹۵ حدود ۶۳۹۷۳۰ هکتار از اراضی کشاورزی استان به محصولات زراعی و ۳۷۷۲۵ هکتار از اراضی کشاورزی استان به محصولات باغی شامل باغات مثمر و باغات غیر مثمر اختصاص یافته است. به عبارت دیگر ۱۶/۸۲ درصد از اراضی کشاورزی استان به محصولات زراعی و ۸۴/۴ درصد کل اراضی کشاورزی استان به محصولات باغی اختصاص یافته است. ۱۳ درصد از زمین های زراعی استان نیز به صورت آیش باقی مانده است.

جدول (۱۲ - ۱۵) مقایسه اراضی کشاورزی آبی و دیم طی سال‌های ۹۴ و ۹۵

درصد تغییرات سال ۱۳۹۵ نسبت به سال قبل	1395	1394	سال زراعی	
0/013	۲۲۵۷۵۰	۲۲۵۷۲۰	اراضی زراعی	اراضی آبی (هکتار)
0	۰	۰	آیش	
۴۵/۰	۳۴۷۲۱	۳۴۵۶۵	باغات مثمر	
۳۲/۰	۲۷۹۴	۲۷۸۵	باغات غیر مثمر	
0/074	۲۶۳۲۶۵	۲۶۳۰۷۰	جمع	
۷۳۷/۰	۴۱۳۹۸۰	۴۱۰۹۹۰	اراضی زراعی	اراضی دیم (هکتار)
0/31	۱۰۱۲۰۰	۱۰۰۸۸۷	آیش	
0/48	۲۱۰	۲۰۹	باغات مثمر	
0/64	۵۱۵۳۹۰	۵۱۲۰۸۶	جمع	
0/45	۷۷۸۶۵۵	۷۷۵۱۵۶	جمع کل اراضی آبی و دیم	
0/48	۳۱۲۸	۳۱۱۳	زراعی	تولیدات (هزار تن)
۳۱-	۱۸۸	۲۷۴	باغی	
۲-	۳۳۱۶	۳۳۸۷	جمع	

۱۲-۲-۳. محصولات زراعی و باغی

الف) محصولات زراعی

محصولات عمده کشت شده در استان شامل غلاتی نظیر گندم، جو، شلتوک، ذرت دانه‌ای و علوفه‌ای، سیب زمینی، پیاز، حبوبات (عدس، نخود و لوبیا) سبزیجات، محصولات جالیزی، چغندرقد، پنبه، دانه‌های روغنی و نباتات علوفه‌ای می‌باشد.

بر اساس اطلاعات دریافت شده از سازمان جهاد کشاورزی استان، مجموع محصولات زراعی استان در سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۳۱۲۸ هزار تن بوده است.

گندم، جو و ذرت دانه‌ای از مهم‌ترین غلات کشت شده در استان می‌باشد. میزان تولید گندم در استان در سال ۱۳۹۵ در حدود ۷۱۵۶۷۳ تن بوده که ۳۰۹۳۷۵ تن آن به صورت آبی و ۴۰۶۲۹۸ تن آن به صورت دیم کشت شده است. برای تولید این مقدار گندم ۷۳۲۰۰ هکتار زمین به صورت آبی و ۲۴۷۲۴۱ هکتار زمین به صورت دیم و در مجموع ۳۰۹۳۷۵ هکتار زمین به زیر کشت رفته است. با توجه به اطلاعات فوق عملکرد گندم آبی ۴۲۲۶ کیلوگرم در هکتار و عملکرد گندم دیم ۱۶۴۳ کیلوگرم در هکتار و متوسط عملکرد گندم ۲۲۲۳ کیلوگرم در هکتار بوده است.

همان‌گونه که اشاره گردید از دیگر غلات عمده کشت شده در استان جو و ذرت دانه‌ای می‌باشد. در سال ۱۳۹۵ در استان اردبیل ۱۶۷۰۲۴ تن جو و ۴۵۶۱۶ تن ذرت دانه‌ای تولید شده است.

عدس از مهم‌ترین حبوبات تولید شده در استان می‌باشد به طوری که در سال مذکور با ۲۰۲۵۳ تن ۶/۲۴ درصد عدس تولیدی کشور در استان اردبیل تولید شده است؛ و رتبه دوم کشور را به خود اختصاص داده است.

از مهم‌ترین سبزیجات و صیفی‌جات تولید شده در استان سیب زمینی می‌باشد که در سال ۱۳۹۵ استان اردبیل توانسته است با تولید ۷۶۴۷۲۳ تن سیب زمینی که معادل ۱۴ درصد سیب زمینی تولید شده در کشور می‌باشد رتبه دوم کشور را به خود اختصاص دهد.

ذرت دانه‌ای و یونجه و اسپرس نیز از مهم‌ترین نباتات علوفه‌ای کشت شده در استان می‌باشد به طوری که در سال ۱۳۹۵ در حدود ۳/۵ درصد یونجه و اسپرس و ۹۳/۴ درصد ذرت دانه‌ای تولید شده در کشور در استان اردبیل تولید شده است.

از محصولات صنعتی تولید شده در استان می‌توان به پنبه، چغندر قند و کلزا و آفتابگردان اشاره نمود. در سال ۱۳۹۵ در حدود ۸۱۷۱ تن پنبه، ۱۳۶۵۱۲ تن چغندر قند، ۹۲۷۴ تن کلزا (رتبه سوم کشور) و ۵۰۲ تن دانه آفتابگردان در استان تولید شده است. استان اردبیل با تولید ۳۹۷۶۰ تن سویا با ۲/۲۷ درصد از تولید کل کشور در رتبه دوم قرار گرفته است.

بررسی مساحت زیر کشت محصولات زراعی استان به تفکیک شهرستان در سال ۱۳۹۵ نشان می‌دهد که شهرستان بیله سوار با ۸۶/۱۶ درصد از مساحت زیر کشت محصولات زراعی استان بیشترین و شهرستان سرعین با ۱۱/۲ درصد، کمترین مساحت زیر کشت محصولات زراعی را در استان داشته‌اند. شهرستان مغان با ۸۵/۱۵ درصد در رتبه دوم و شهرستان اردبیل با ۵۳/۱۵ درصد در رتبه سوم قرار گرفته است.

بررسی میزان تولید محصولات زراعی به تفکیک شهرستان نشان می‌دهد که شهرستان پارس‌آباد با ۳۳/۳۵ درصد از کل تولید محصولات زراعی استان در ردیف اول قرار گرفته است. بعد از آن شهرستان اردبیل با ۷۶/۲۴ درصد در ردیف دوم و شهرستان بیله سوار با ۶۱/۱۱ درصد در جایگاه سوم قرار گرفته‌اند.

کمترین میزان تولید محصولات زراعی استان مربوط به شهرستان خلخال با ۶/۱ درصد بوده است.

جدول (۱۲ - ۱۶) برآورد سطح، تولید و عملکرد محصولات زراعی استان اردبیل

نام محصول	سطح (هکتار)			تولید (تن)			عملکرد (کیلوگرم)		
	آبی	جمع	آبی	دیم	جمع	آبی	دیم	جمع	
گندم	۳۳۰۰۰	۳۳۰۴۴۱	۳۰۹۳۷۵	۴۰۶۳۹۸	۷۱۵۶۷۳	۴۲۲۶	۱۶۴۳	۱۶۴۳	
	جو	۶۵۱۶۴	۸۷۲۲۶	۷۵۷۳۳	۹۱۲۹۱	۱۶۷۰۲۴	۲۳۳۱	۱۴۰۱	
غلات	زرت دانهای	۶۲۵۵	۶۲۵۵	۴۵۶۱۶	۰	۱۲۹۲	۰	۱۲۹۲	
	برنج صدری (اشلتوک)	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
برنج محلی (اشلتوک)	۱۹۶۴	۱۹۶۴	۸۷۵۳	۱۰۷۱۷	۱۹۴۷۰	۴۴۵۷	۰	۴۴۵۷	
	چاودار	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
نخود سفید	۱۷۰	۲۸۴۳	۱۹۵	۲۷۳۳	۲۹۲۸	۱۱۴۷	۷۱۱	۱۱۴۷	
	نخود سیاه (پیه)	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
حیوانات	انواع لوبیا	۲۱۲۲	۲۱۲۲	۲۴۶۱	۰	۱۱۶۰	۰	۱۱۶۰	
	عدس	۰	۲۶۶۲۰	۰	۲۰۲۵۳	۰	۷۶۱	۷۶۱	
سایر حیوانات (۱)	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
	پنبه	۲۹۲۰	۲۹۲۰	۸۱۷۱	۰	۲۷۹۸	۰	۲۷۹۸	
محصولات صنعتی	۲۹۸۰	۲۹۸۰	۱۲۶۵۱۲	۰	۱۳۶۵۱۲	۴۵۸۰۹	۰	۴۵۸۰۹	
	آفتابگردان	۵۳۳	۵۳۳	۵۰۲	۰	۹۴۴	۰	۹۴۴	
سایر (۲)	۱۴۷۸۵	۱۴۷۸۵	۳۹۷۹۳	۰	۳۹۷۹۳	۲۶۹۱	۰	۲۶۹۱	

سایر (۱): باقلا سبز - نخودفرنگی - ماش سایر (۲): بزرگ - کبکد - تخم کدو - گلرگ - سویا

ادامه جدول شماره (۱۲-۱۶) برآورد سطح، تولید و عملکرد محصولات زراعی استان اردبیل در سال ۹۵-۱۳۹۴

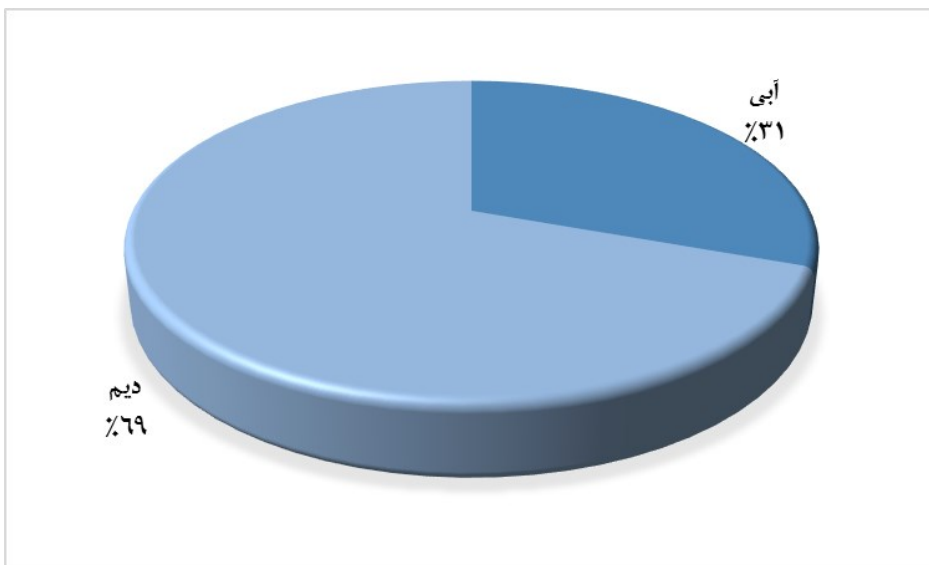
نام محصول	عملکرد (کیلوگرم)		تولید (تن)		سطح (هکتار)		نام محصول
	دیم	آبی	جمع	دیم	آبی	جمع	
سبزی و صیفی	جمع	۳۵۲۴۰	۷۶۴۷۲۳	۰	۷۶۴۷۲۳	۲۱۷۰۰	سیب‌زمینی
		۲۰۷۶۹	۳۷۰۰	۰	۳۷۰۰	۱۳۰	پیاز
		۳۷۵۷	۱۰۹۸۰۰	۰	۱۰۹۸۰۰	۲۹۵۵	گوجه‌فرنگی
		۷۰۰۰	۱۰۵۷	۰	۱۰۵۷	۱۵۱	سبزی
		۰	۰	۰	۰	۰	هویج
نیات علوفه‌ای	جمع	۴۰۰۰	۹۶۰	۰	۹۶۰	۲۴۰	سایر سبزیجات (۳)
		۲۲۱۲	۲۸۱۵۲۶	۳۴۷۷۸	۲۵۶۷۴۸	۴۸۷۳۳	یونجه
		۰	۰	۰	۰	۰	یونجه باغات
		۳۶۲۶	۴۶۶۹۸	۰	۴۶۶۹۸	۱۲۸۴۵	اسپرس
		۰	۰	۰	۰	۰	یونجه بذری
محصولات جایزی	جمع	۵۵۹۲۵	۵۰۶۵۱۵	۰	۵۰۶۵۱۵	۹۰۵۷	ذرت علوفه‌ای
		۱۶۱۸	۲۰۰۹۹	۴۱۳۶	۱۵۹۶۳	۷۹۴۵	سایر (۴)
		۰	۸۰۳۱۰	۰	۸۰۳۱۰	۲۱۲۶	هندوانه
		۲۱۱۷۵	۴۹۸۰	۰	۴۹۸۰	۲۰۶	خرزهره
		۱۵۶۹۸	۷۷۳۹	۰	۷۷۳۹	۴۹۳	خیار
	۰	۰	۰	۰	۰	سایر (۵)	
سایر (۳): سبزیجات برگی - هویج بذری - پیاز بذری { سایر (۴): گاوآنه - سورگوم - چغندر علوفه‌ای - جاروی زرد علی - شیدر - تربیتکاله { سایر (۵): کدو - بادنجان - گرمک - کمپوزه - طالبی }							

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل-۱۳۹۶

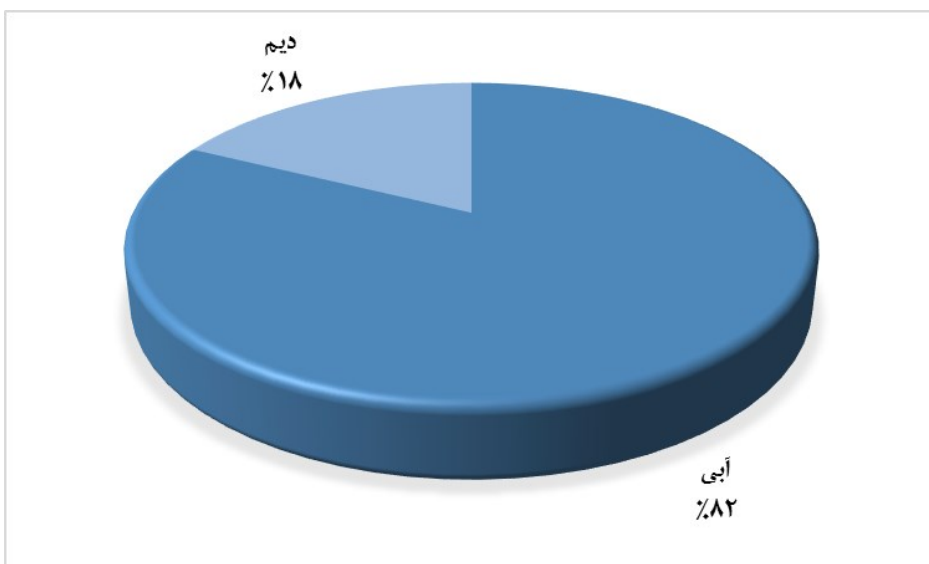
جدول شماره (۱۳ - ۱۷) برآورد سطح، تولید و عملکرد محصولات زراعی در شهرستان های استان در سال ۹۵-۹۴

شهرستان	تولید (تن)			سطح (هکتار)		
	جمع	دیم	آبی	جمع	دیم	آبی
اردبیل	۷۷۴۶۶۵	۴۲۸۸۴	۷۳۱۷۸۱	۱۱۴۸۸۲	۴۹۹۵۰	۶۴۹۳۲
نیلهسوار	۲۶۳۱۸۴	۱۹۴۲۹۵	۱۶۸۸۸۹	۱۳۴۷۳۲	۱۰۴۲۷۵	۲۰۴۵۷
پارس آباد	۱۱۰۵۲۶۴	۱۰۷۶۰	۱۰۹۴۵۰۴	۶۶۱۹۵	۷۱۲۵	۵۹۰۶۰
خلخال	۵۰۱۰۴	۲۵۹۱۱	۲۴۱۹۳	۴۱۵۱۳	۲۶۴۵۰	۵۰۶۳
کوثر	۸۳۰۰۵	۲۸۴۲۰	۵۴۵۸۵	۴۴۸۱۰	۲۵۴۱۰	۹۴۰۰
سرعین	۵۷۰۸۰	۷۱۵۰	۴۹۹۳۰	۱۵۶۵۵	۸۲۵۰	۷۴۰۵
مشگین شهر	۱۲۸۸۵۷	۵۰۷۱۲	۷۸۱۴۵	۱۰۲۲۹۳	۸۴۰۰۵	۱۸۲۸۸
مغان	۱۷۴۴۰۶	۱۲۶۳۳۶	۴۸۱۷۰	۱۱۷۲۶۸	۱۰۷۵۱۰	۹۷۵۸
نمین	۲۹۶۵۶۷	۳۷۵۹۷	۲۵۸۹۷۰	۶۷۰۶۴	۴۵۵۳۷	۲۱۵۲۷
نیر	۹۴۹۱۴	۲۹۱۰۹	۶۵۸۶۵	۴۵۱۱۳	۲۵۳۵۵	۹۷۵۸
جمع کل	۳۱۲۸۱۰۶	۵۵۳۰۷۴	۲۵۷۵۰۲۲	۷۳۹۵۲۵	۵۱۳۸۱۷	۲۲۵۶۴۸
آمار اراضی آیش نیز در جدول فوق ملحوظ گردیده است.						

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل-۱۳۹۶

نمودار شماره ۱۲-۳ مقایسه سطح زیر کشت اراضی زراعی آبی و دیم
در استان اردبیل در سال ۱۳۹۵

نمودار شماره ۱۲-۴ مقایسه محصولات زراعی تولید شده در اراضی زراعی آبی و دیم
در استان اردبیل در سال ۱۳۹۵

ب) محصولات باغی

محصولات عمده زیر بخش باغبانی استان عبارت اند از: سیب، هلو، انگور، زردآلو، گیلاس، آلبالو، شلیل و گردو. بر اساس اطلاعات دریافت شده از طرف سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل در سال ۹۵ در حدود ۳۹/۱۸۷۸۳۲ تن انواع محصولات باغی در استان تولید شده است.

بر اساس اطلاعات مذکور سطح کشت باغات با احتساب درختان پراکنده در حدود ۲/۳۷۵۱۵ هکتار می باشد که ۱۸/۲۹۳۰۱ هکتار از آن مربوط به درختان بارور و ۹۹/۸۲۱۳ هکتار از آن مربوط به درختان غیر بارور بوده است. در سال ۱۳۹۵ محصولات باغی استان شامل حدود ۵/۱۰۷۹۵۷ تن میوه های دانه دار، ۷۶/۵۵۶۳۷ تن میوه های هسته دار، ۹۵/۱۶۶۲۲ تن میوه های دانه ریز، ۹/۵۷۱۸ تن میوه های خشک، ۸۲/۸۱ تن سایر میوه های سردسیری و ۴۴/۱۸۱۳ تن میوه های نیمه گرمسیری بوده است. به بیان دیگر حدود ۴۷/۵۷ درصد محصولات باغی استان را میوه های دانه دار و ۶۲/۲۹ درصد آن را میوه های هسته دار تشکیل داده است سایر گروه میوه ها درصد بسیار اندکی از محصولات باغی استان را به خود اختصاص داده اند.

درختان میوه در استان در مقابل سرمای بهاره حساس و آسیب پذیر می باشند و ضروری است که مسئولین امر نسبت به جایگزینی واریته های مقاوم و دیرگل بجای گونه های بومی حساس در سطح باغداران استان اقدام نمایند تا در سال های آینده اثرات منفی سرمازدگی های احتمالی کاهش یابد. علاوه بر این موضوع، نکته دیگری که به نظر می رسد باید تأکید و توجه خاصی روی آن صورت بگیرد، کاهش استفاده از کودها و سموم شیمیایی است. بر اساس آخرین اطلاعات سالنامه آماری استان در سال ۱۳۹۳ مقدار ۴۳۲۱۵ تن از انواع کود شیمیایی در اختیار مصرف کنندگان استان قرار گرفته که نسبت به سال ۱۳۹۲ در حدود ۱۴/۵ درصد افزایش نشان می دهد با عنایت به زیان های جانبی این سموم و تأثیر منفی آن در استانداردهای غذایی محصولات تولید شده و با توجه به تأکید کارشناسان بر توسعه کشاورزی پایدار و بهره وری بیشتر از منابع آب و خاک و جلوگیری از آلودگی محیط زیست، لازم است در خصوص کاهش هرچه بیشتر سموم و آفت کش های کشاورزی و بهره گیری از سایر روش های مکانیکی و طبیعی کم ضرر، تحقیقات و پژوهش های لازم به عمل آید و روش های علمی و نوین چگونگی استفاده

از کودها و سموم شیمیایی در میان کشاورزان و دامداران استان ترویج گردد و استفاده از روش‌های جایگزین نیز به آنها آموخته شود.

جدول (۱۲ - ۱۸) آمار محصولات باغی استان اردبیل در سال ۱۳۹۵

به تفکیک محصول

میزان	متوسط	سطح کشت باغات با احتساب درختان پراکنده (هکتار)			نام محصول	
		جمع	بارور	غیر بارور		
۷۵/۹۶۲۵	9/7	۶/۱۱۰۷۹	۸/۹۹۰۷	۸۲/۱۱۷۱	سیب	میوه‌های دانه‌دار
۱۵/۹۵۴۶	9/9	۹۷/۱۳۳۱	۲/۹۶۳	۷۷/۲۶۸	گلابی	
۶/۳۱۵۷	7/6	۷/۵۰۲	۳/۲۸۲	۴/۳۲۰	به	
۱۲/۵۳۱۱	4/5	۸۱/۱۴۸۶	۸۳/۱۱۷۶	309/98	آلبالو	میوه‌های هسته‌دار
۸۷۶۳	5/4	2042/78	۵/۱۶۱۷	۲۸/۴۲۵	گیلاس	
۷۵/۹۳۲	3/8	۴/۳۰۵	۲۴۷	۴/۵۸	گوجه	
۶۲/۳۵۹۸	7/4	728/6	۱/۴۸۷	۵/۲۴۱	آلو	
۱۴۵۴۵	4/6	۳۷۷۷	۳۱۷۲	۶۰۵	هلو	
۱۴۰	2/2	۸۱	۶۴	۱۷	شفتالو	
۲۷۲۷	1/9	۵/۱۶۳۳	۵/۱۴۱۳	۲۲۰	زردآلو	
۱۹۵	1/2	172/5	۵/۱۵۷	۱۵	قیسی	
۲۷/۱۹۲۸	9/4	3184	۲۰۵۰	۱۱۳۴	شلیل	
۱۳۸	4/6	40	۳۰	۱۰	آلو قطره‌طلا	
۱۶۱۳۸	7/8	2157	۲۰۶۹	۸۸	انگور آبی	میوه‌های دانه‌ریز
۶۰	1/2	68	۵۰	۱۸	انگور دیم	
۵/۴۲۲	3/8	122/5	۵/۱۱۰	۱۲	انواع توت	
۴۵/۲	0	1/6	۶/۱	۰	توت‌فرنگی	
۳/۱۱	1	99/7	11/7	۸۸	پسته	میوه‌های خشک
۷۵/۱۳۷	۱/۱	189/5	125/5	۶۴	بادام آبی	
۸۵/۴۱	0/7	93	۵۷	۳۶	بادام دیم	
۵۲۵۸	1/8	4506/19	۲۵/۲۹۷۷	۹۴/۱۵۲۸	گردو	
۲۵۵	0/9	314/8	۲۷۶	38/8	فندق آبی	
۵	0/5	23	۱۱	۱۲	فندق دیم	
۱۰	2	13	۵	۸	سنجد	
۵	۱	5	۵	۰	زالزالک	
۰	۰	0/5	۰	0/5	زرشک	سایر
۶۰	0	4	۲	۲	خرمالو	
۸۲/۱۶	۵/۰	63/5	۹/۳۶	۶/۲۶	گل محمدی	سردسیری
۰	0	18/5	۰	18/5	آلبالو دیم	
۴۴/۲۱۶	0/5	583/5	۴۲۸	۱۵۵/۵	زیتون	میوه‌های نیمه
۵/۱۲۱۶	13/2	128	92	36	انار	
۵/۳۸۰	9/8	64	39	۲۵	انجیر	گرمسیری
۳۹/۱۸۷۸	0	34721/2	27866/18	6854/99	جمع درختان شمره	
0	0	2794	1435	1359	درختان غیر شمره	
۳۹/۱۸۷۸	0	37515/2	29301/18	8213/99	جمع کل	

مآخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل - ۱۳۹۵

توضیح: اینکده به منظور تهیه آفات مدرن و اقتصادی توصیه به استفاده از نهال‌های پهن‌برگ بر روی پایه‌های روشنی میسریم به منظور استفاده بهینه از منابع آبی توسعه کشت زیتون و به منظور جلوگیری از پاشش آفات میسریم می‌شود.
(بخش‌های کل و شلیل توصیه به استفاده از زیتون‌های شیب‌دار با زمین‌های شیب‌دار می‌شود.)

۱۲-۲-۴. دام و طیور

در این بخش بحث کلی پیرامون دام‌های اقتصادی و چهارپایانی است که تولیدات و فرآورده‌های ناشی از پرورش و نگهداری آن‌ها مورد نیاز و احتیاج انسان است و نگهداری آن‌ها برای دامداران ایجاد درآمد می‌کند. دام‌های اقتصادی استان در این زیرمجموعه شامل گوسفند و بره، بز و بزغاله، گاو و گاومیش و شتر و بچه شتر می‌باشد و هدف از پرورش یا نگهداری آن‌ها تولید شیر، گوشت، پشم و پوست و فرآورده‌های لبنی و غیره است.

الف) جمعیت دام‌های استان

جمعیت دام‌های استان بر اساس آمارهای ارائه شده از طرف سازمان جهاد کشاورزی استان در سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۲۳۸۳۳۲۹ رأس بوده که از این تعداد حدود ۱۷۹۱۲۶۹ رأس گوسفند و بره، ۲۳۳۳۲۱۶ رأس بز و بزغاله، ۳۲۴۵۸۶ رأس گاو و گوساله (بومی، دو رگ و اصیل) و ۳۳۹۵۸ رأس گاومیش و بچه گاومیش و ۳۰۰ نفر شتر بوده است. شهرستان پارس آباد با ۷۳۳۳۴۱ رأس دام (۷۶/۳۰ درصد از مجموع کل دام استان) بیشترین تعداد دام استان و شهرستان سرعین با ۵۰۳۹۹ رأس دام (۱۱/۲ درصد از مجموع کل دام استان) کمترین تعداد دام را در استان داشته است.

با توجه به اطلاعات جدول شماره (۱۲-۱۹) بیشترین تعداد جمعیت دامی استان را گوسفند و بره تشکیل می‌دهد. تعداد گوسفند و بره در استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ در حدود ۱۷۹۱۲۶۹ رأس بوده که این رقم معادل ۱۵/۷۵ درصد کل جمعیت دامی استان و در حدود ۸/۳ درصد گوسفند و بره موجود در کشور می‌باشد و از این لحاظ استان اردبیل رتبه هشتم را در کشور به خود اختصاص داده است.

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۱۲-۱۴) تعداد دام مربوط به گاو بومی در استان ۱۷۵۹۸۵ رأس بوده که این تعداد ۱۹/۶ درصد کل گاو بومی در کشور می‌باشد و استان اردبیل در این شاخص در جایگاه ششم کشور قرار گرفته است. همچنین در سال مذکور در حدود ۸/۱۶ درصد جمعیت دام‌های مربوط به گاومیش کل کشور در استان اردبیل بوده و رتبه استان در این شاخص ۳ بوده است.

جدول شماره (۱۲ - ۱۹) جمعیت دام‌های استان در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ به تفکیک شهرستان							
شماره و پشته شتر	گاو میش و پشته گاو میش	گاو و گوساله	بز و بزغاله	گوسفند و بره	مجموع انواع دام استان و شهرستان	سال	شهرستان
۳۰۰	۳۳۹۵۸	۳۳۴۵۶	۳۳۳۱۶	۱۷۱۱۲۶۹	۳۳۸۳۳۲۹	۱۳۹۵	استان
۳۳۸	۳۱۰۹۸	۳۳۹۰۰۹	۳۳۶۷۶۹	۱۷۶۶۸۴۳	۳۳۶۳۹۵۷	۱۳۹۴	استان
.	۸۶۵۸	۵۱۴۲۰	۱۱۸۰۰	۱۸۴۶۰۰	۲۵۶۴۷۸	۱۳۹۵	اردبیل
.	۸۷۱۲	۵۰۹۱۴	۱۲۰۰۰	۱۸۲۰۰۰	۲۵۳۶۳۶	۱۳۹۴	اردبیل
۸۹	۴۵۰۰	۳۳۹۷۸	۳۳۶۰۰	۲۵۴۵۰۰	۳۱۱۶۶۷	۱۳۹۵	نیله‌سوار
۶۹	۴۴۷۰	۳۴۲۶	۳۵۰۰۰	۲۵۰۸۴۳	۳۱۴۶۷۸	۱۳۹۴	نیله‌سوار
۹۳	۲۹۰۰	۴۸۷۳	۷۸۸۱۶	۶۰۳۷۰۰	۷۳۳۳۴۱	۱۳۹۵	پارس‌آباد
۷۳	۲۸۶۹	۴۸۵۶۹	۸۰۲۶۹	۵۹۴۰۰۰	۷۲۵۷۸۰	۱۳۹۴	پارس‌آباد
.	.	۱۹۴۶۱	۳۸۶۰۰	۷۵۰۰۰	۱۳۳۰۶۱	۱۳۹۵	خالخال
.	.	۱۹۷۹۵	۳۹۰۰۰	۷۴۰۰۰	۱۳۳۷۹۵	۱۳۹۴	خالخال
.	.	۱۴۰۵۷	۱۵۸۰۰	۴۸۷۰۰	۷۸۵۵۷	۱۳۹۵	کوفر
.	.	۱۴۲۴۶	۱۶۰۰۰	۴۹۰۰۰	۷۹۳۲۴۶	۱۳۹۴	کوفر
۱۱۸	۴۳۰۰	۵۸۳۳۳	۱۷۷۰۰	۲۴۸۵۰۰	۳۳۸۸۵۱	۱۳۹۵	مشگین‌شهر
۹۶	۴۲۸۰	۵۸۰۸۲	۱۸۰۰۰	۲۴۵۰۰۰	۳۲۶۴۵۸	۱۳۹۴	مشگین‌شهر
.	۲۸۰۰	۴۴۷۸۸	۱۸۷۰۰	۱۴۶۱۰۰	۲۱۳۳۸۸	۱۳۹۵	معان
.	.	۴۸۵۴۴	۱۹۰۰۰	۱۴۴۰۰۰	۲۱۱۵۴۴	۱۳۹۴	معان
.	۶۸۰۰	۱۳۴۰۰	۶۹۰۰۰	۹۹۴۰۰۰	۱۱۵۵۰۰۰	۱۳۹۵	نمین
.	۶۸۱۲	۱۳۲۸۸	۷۰۰۰۰	۹۸۰۰۰۰	۱۱۴۱۰۰۸	۱۳۹۴	نمین
.	۳۹۰۰	۳۳۹۸۷	۷۹۰۰۰	۱۰۱۴۰۰۰	۱۶۷۱۸۷	۱۳۹۵	نیر
.	۳۸۹۴	۳۴۰۱۶	۸۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰	۱۴۵۹۷۰	۱۳۹۴	نیر
.	۱۰۰	۱۷۵۳۰	۲۴۰۰۰	۳۰۳۶۹	۵۰۳۹۹	۱۳۹۵	سرعین
.	۵۳	۱۷۱۸۹	۲۵۰۰۰	۳۰۰۰۰۰	۴۹۷۴۲	۱۳۹۴	سرعین

مأخذ: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل-۱۳۹۶

ب) تولیدات دامی استان

با توجه به اطلاعات جدول شماره (۱۲-۲۰) میزان تولید گوشت قرمز در استان در سال ۱۳۹۵ در حدود ۲/۲۹ هزار تن و میزان تولید شیر خام در حدود ۶/۲۵۳ هزار تن بوده است. همان گونه که ملاحظه می گردد استان اردبیل در زمینه تولید گوشت قرمز و شیر خام علاوه بر تأمین نیاز و مصرف داخلی استان در سال ۱۳۹۵ در حدود ۵/۱۵ هزار تن گوشت قرمز ۶/۱۱۱ هزار تن شیر خام مازاد بر نیاز و مصرف داخلی استان تولید کرده است.

میزان تولید گوشت قرمز استان در سال ۱۳۹۵ در حدود ۵۵/۳ درصد کل گوشت قرمز تولیدشده در کشور و رتبه استان در این شاخص در کل کشور ۸ بوده است. میزان تولید شیر خام نیز در حدود ۶۳/۲ درصد کل شیر خام تولیدشده در کشور بوده و استان اردبیل در این شاخص در جایگاه چهاردهم کشور قرار گرفته است.

با توجه به مازاد تولید محصولات دامی می توان گفت که استان می تواند در زمینه کارخانجات صنایع تبدیلی فرآورده های دامی سرمایه گذاری نموده و با صادرات محصولات دامی به صورت محصول نهایی قدم های مؤثری در اشتغال زایی و حصول ارزش افزوده در این بخش بردارد. این امر مهم نیازمند برنامه ریزی دقیق و تشویق دستگاه های برنامه ریز و تصمیم گیرنده و حمایت از سرمایه گذاران علاقه مند می باشد.

با توجه به اطلاعات جدول (۱۲-۲۰) مشاهده می گردد که تولید تخم مرغ در استان نیاز و مصرف داخلی استان را تأمین نمی نماید. در سال ۱۳۹۵ تولید تخم مرغ ۲۲/۵ هزار تن کمتر از نیاز و مصرف داخلی استان بوده است. با توجه به شرایط و استعداد های موجود در استان اردبیل و در صورت حمایت و توسعه صنعت مرغداری، این استان می تواند به عنوان یکی از صادرکنندگان مهم گوشت مرغ و تخم مرغ در کشور مطرح گردد. در زمینه تولید گوشت سفید (مرغ) استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ با تولید ۸۹/۱ درصد از گوشت مرغ تولیدی کشور توانسته است علاوه بر تأمین نیاز و مصرف داخلی استان در حدود ۲/۶ هزار تن نیز به سایر استانها صادر نماید.

در سال ۱۳۹۵ جمعاً ۱۰۹۸ واحد صنعتی دام و طیور شامل تعداد ۳۹۰ واحد مرغداری گوشتی، ۲۷ واحد مرغداری تخم گذار، ۳۸ واحد مرغداری مادر گوشتی، ۵ واحد کارخانه

جوجه‌کشی، ۹۷ واحد پرورش گاو شیری، ۳۷۱ واحد پرواربندی گوساله، ۱۱۲ واحد پرواربندی بره، ۸ واحد پرورش گوسفند داشتی، ۵ واحد پرورش شتر داشتی، ۵ میدان عرضه دام و ۳۳ مرکز جمع‌آوری شیر و ۶ واحد پرورش بوقلمون جمعاً با ۵۷۸۲ نفر شاغل به امر تولید و عرضه محصولات غذایی مشغول بوده‌اند و توانسته‌اند بخش عظیمی از محصولات غذایی استان را تأمین نمایند و در تأمین محصولات غذایی کشور نیز سهم بسزایی داشته باشند. اطلاعات بیشتر در این خصوص در جدول (۱۲-۲۱) آمده است.

جدول (۱۲ - ۲۰) تولیدات عمده دامی استان و مقایسه آن با کشورهای ۱۳۹۵ و ۱۳۹۴

رتبه داخلی استان در کشور	مازاد بر نیاز و مصرف داخلی استان		میزان نیاز و مصرف داخلی		سهام استان از کشور (درصد)		تولید استان			تولید کشور			شرح عملیات
	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۴	درصد تغییرات	۱۳۹۴	۱۳۹۵	درصد تغییرات	۱۳۹۴	۱۳۹۵	
۸	۲/۸۵	۵/۸۳	۷/۱۳	۵/۱۳	۷/۳	۵۵/۳	۱۷/۰	۷/۲۸	۲/۲۹	۸/۴	۷۸۵	۸۲۳	گوشت قرمز
۲۲	۶/۲	۲/۶	۵/۳۲	۸/۳۱	۷/۱	۸۹/۱	۶۶/۱۳	۴/۳۴	۱/۴۹	۷۷/۱	۲۰۳۳	۲۰۶۹	گوشت سفید (مرغ)
۱۴	۶/۱۰ ۸	۶/۱۱۱	۱۳۲	۱۳۲	۷/۲	۶۳/۲	۴/۵	۶/۲۴۰	۶/۲۵۳	۷/۹	۸۸۰۰	۹۶۵۳	شیر خام
۲۱	-۱/۵	-۲۲/۵	۷/۱۳	۷/۱۳	۹۳/۰	۹۳/۰	۱/۲	۶/۱۸	۷۸/۸	۶۲/۱	۹۲۵	۹۴۰	تخم مرغ

توضیح: با توجه به واقعی سازی آمار تعداد دام و تولیدات دامی توسط معاونت امور دامی وزارت جهاد کشاورزی، آمار تولیدات دامی تمامی استانها اعم از شیر خام و گوشت قرمز دستخوش تغییرات اساسی گردیده است.

جدول (۱۳- ۲۱) تعداد واحدهای صنعتی دام و طیور استان اردبیل در سالهای ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

ردیف	عنوان فعالیت	تعداد		واحد سنجش (ظرفیت)	ظرفیت سایانه		اشتغال زایی (نفر)
		۱۳۹۴	۱۳۹۵		۱۳۹۴	۱۳۹۵	
۱	مرغاری گوشتی	۲۸۳	۲۹۰	قطعه	۶۶۵۰۷۰	۶۳۱۲۶۵۰	۱۳۲۹
۲	مرغاری تخم‌گذار	۲۸	۲۷	قطعه	۶۸۳۱۸۰	۶۸۸۹۸۰	۲۲۷
۳	مرغاری مادر گوشتی	۲۷	۲۸	قطعه	۱۸۳۱۴۱۲	۱۶۴۴۶۹۰	۷۹۲
۴	کارخانه جوجه‌کشی	۵	۵	عدد تخم در هر دوره	۳۳۳۵۱۷۵	۲۷۳۵۱۷۵	۲۶
۵	پرورش گاو شیری	۹۳	۹۷	رأس	۱۴۵۸۹	۱۳۳۹۴	۱۸۲۳
۶	پروراندی گوساله	۲۶۴	۲۷۱	رأس	۵۵۲۳۴	۵۴۸۷۴	۱۱۰۶
۷	پرورش گاو میش	۱	۰	رأس	۰	۶۵	۰
۸	پروراندی بره	۱۰۶	۱۱۲	رأس	۴۲۷۷۵	۴۱۴۷۵	۲۳۶
۹	گوشتدانی	۶	۸	رأس	۲۹۲۷۵	۲۳۷۸۵	۲۶
۱۰	شتر داشتی	۵	۵	نفر	۵۵۰	۵۵۰	۶۰
۱۱	میلهان عرضه دام	۵	۵	رأس در روز	۱۵۷۰	۱۱۲۰	۱۹
۱۲	مرکز جمع‌آوری شیر	۳۳	۳۳	تن در روز	۱۶۰	۵/۱۲۹	۹۶
۱۳	پرورش بوقلمون	۷	۶	قطعه	۲۶۳۵۰	۳۱۰۵۰	۱۲
	جمع	۱۰۷۳	۱۰۹۸	-	-	-	۵۷۸۲

منبع: سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل-۱۳۹۶

۱۲-۲-۵. شیلات و آبزیان

زیرمجموعه شیلات و آبزیان استان شامل، منابع استحصال متشکل از کارگاه‌ها یا مزارع یا واحدهای پرورش ماهیان سردآبی و گرم آبی، منابع آب‌های طبیعی و آزاد (رودخانه‌ها و برکه‌ها، دریاچه‌ها و غیره) و استخرهای مصنوعی می‌باشد.

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۱۲-۲۲) در سال ۱۳۹۵ تعداد ۴۵ مزرعه پرورش ماهیان سردآبی و ۲۳۳ منبع سردآبی خرد شامل چشمه و چاه و ۱۷ مزرعه پرورش ماهیان گرم آبی و ۷۱ منبع گرم آبی شامل سد و کانال و ۱۵۱ منبع گرم آبی خرد به امر تولید و پرورش آبزیان در استان مشغول بوده‌اند و در مجموع توانسته‌اند ۸۵۱۰ تن ماهی تولید و به بازارهای مصرف عرضه نمایند.

بر اساس اطلاعات جدول مذکور در سال ۱۳۹۵ در استان تعداد ۶۴۰۰ هزار قطعه بچه ماهی، ۱۸۰۱۵ هزار قطعه ماهیان سردآبی تخم چشم زده و ۱۲۰۵ هزار قطعه ماهی زینتی تولید گردیده است.

جدول شماره (۱۲-۲۲) عملکرد تکثیر و پرورش آبزیان در استان اردبیل به تفکیک شهرستان در سال ۱۳۹۵

ردیف				۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	
شهرستان				اردبیل	بیلسوار	پارس آباد	خلخال	سرعین	کوتور	گرمی	مشگین‌شهر	نمین	نیر	جمع
سودایی	منابع آبی خرد (چشمه و چاه)	تعداد	۱۴	۰	۵	۵	۱	۶	۱۲	۱۶۵	۲۰	۵	۲۳۳	
		مساحت (م-م)	۳۴۲۰	۰	۱۸۸۰	۱۵۲۰	۱۵۰	۱۵۰۰۰	۳۰۶۰	۷۱۶۸۸	۲۸۴۶	۱۰۸۰	۸۹۶۵۴	
		تولید (تن)	۱۱۷	۰	۵۵	۳۲	۶	۱۸	۸۹	۱۷۰۹	۱۳۳	۳۱	۲۱۹۰	
	مزارع	تعداد	۶	۰	۰	۷	۲	۰	۵	۱۹	۲	۴	۴۵	
		مساحت (م-م)	۲۶۶۷	۰	۰	۴۷۸۵	۱۱۴۰	۰	۲۸۵۰	۱۳۰۳۸	۵۷۵	۳۳۰۰	۲۸۱۸۵	
		تولید (تن)	۵۹	۰	۰	۱۳۴	۳۷	۰	۱۲۵	۴۱۸	۵	۲۱۵	۹۹۳	
	منابع آبی (سد - کانال)	تعداد	۱۴	۴	۹	۵	۱	۷	۲	۱۳	۹	۷	۷۱	
		مساحت (هکتار)	۵۲۰	۳۲۰	۱۰۷۵	۳۱۵	۷۰	۱۵۹	۱۲۵	۴۹۹	۱۱۳	۲۵۳	۳۵۳۹	
		تولید (تن)	۵۱۰	۳۳۸	۱۳۷	۴۳۲	۵۶	۲۵۷	۱۷۰	۶۳۱	۳۳۹	۳۶۹	۴۳۸۱	
گرم آبی	مزارع	تعداد	۰	۱	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۷	
		مساحت (هکتار)	۰	۴	۹۰	۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۲	
		تولید (تن)	۰	۱۴	۳۹۳	۳۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴۴۱	
	منابع آبی خرد	تعداد	۵	۱۲	۱۲	۵	۰	۱	۱۹	۹۱	۶	۰	۱۵۱	
		مساحت (م-م)	۶۳۰۰۰	۲۵۲۰۰	۴۱۸۰۰	۲۳۰۰	۰	۱۵۰۰۰	۵۷۱۰۰	۸۳۳۰۰	۱۹۲۰۰	۰	۳۰۳۶۰۰	
		تولید (تن)	۷	۴۳	۳۲	۱۲	۰	۱	۱۱۰	۳۷۱	۲۹	۰	۵۰۵	
جمع	تعداد	۳۹	۱۷	۴۰	۳۴	۴	۱۴	۲۸	۲۸	۳۶	۱۶	۵۱۶		
	تولید (تن)	۶۹۳	۵۰۵	۱۸۵۹	۶۴۴	۸۹	۳۷۶	۵۰۴	۳۰۳۹	۳۳۶	۵۱۵	۸۵۱۰		
تکثیر سودایی	تولید بچه ماهی (ه - ق)			۰	۰	۰	۹۵۰	۰	۲۰۰	۵۲۵۰	۰	۶۴۰۰		
	تعداد تولید تخم چشم زده (ه - ق)			۰	۰	۰	۱۰۵۰	۰	۲۵۰	۱۶۸۱۵	۰	۱۸۰۱۵		
زیستی	ماهیان زیستی	تعداد	۱۹	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۴	۳	۱	۴۰	
		مساحت (م-م)	۱۲۰	۴۰	۱۲۰	۱۲۵	۴۵	۲۵	۳۲۰	۹۰	۳۵	۲۵	۱۹۲۵	
		تولید (هزار قطعه)	۶۰۰	۴۰	۶۰	۶۰	۶۵	۴۰	۵۰	۱۳۰	۱۳۰	۲۰	۱۲۰۵	

۱۲-۲-۶. تولید عسل

بر اساس اطلاعات دریافت شده از طرف سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ تعداد واحدهای بهره‌برداری پرورش زنبورعسل در سطح استان بالغ بر ۳۱۹۹۰۴ کندو شامل ۳۱۸۳۱۴ کندوی مدرن و ۱۵۹۰ کندوی نوع قدیم بوده است که کندوهای مدرن ۶۴۸۲۹۴۵ کیلوگرم و کندوهای بومی ۱۷۰۵۵ کیلوگرم و در مجموع ۶۵۰۰۰۰۰ کیلوگرم عسل با موم تولید داشته اند. بدین ترتیب مشاهده می‌گردد که ۷۰/۹۹ درصد تولید عسل در استان از طریق کندوهای مدرن و ۳۰/۰ درصد از طریق کندوهای بومی بوده است.

در این سال بیشترین تعداد کندوی عسل در شهرستان اردبیل با ۱۸۰۳۹۱ کندو و پس از آن در شهرستان خلخال با ۳۹۰۹۰ کندو بوده است. بیشترین میزان تولید عسل نیز به ترتیب در شهرستان های اردبیل با ۴۰۳۵۵۸۹ کیلوگرم و مشگین شهر با ۶۸۰۵۲۱ کیلوگرم بوده است.

جدول (۱۲- ۲۳) وضعیت زیر بخش زنبورداری استان اردبیل در سال ۱۳۹۵

شهرستان	تعداد کندوی مدرن	تعداد کندوی بومی	جمع	تولید مدرن (کیلوگرم)	تولید بومی (کیلوگرم)	جمع (کیلوگرم)
اردبیل	۱۸۰۳۹۱	۰	۱۸۰۳۹۱	۴۰۳۵۵۸۹	۰	۴۰۳۵۵۸۹
بيله‌سوار	۳۳۸۰	۰	۳۳۸۰	۶۹۸۴۰	۰	۶۹۸۴۰
پارس‌آباد	۱۱۹۲۵	۰	۱۱۹۲۵	۲۸۷۳۴۰	۰	۲۸۷۳۴۰
خلخال	۳۹۰۹۰	۷۷۸	۳۹۸۶۸	۶۱۵۱۶۳	۶۰۷۸۱	۶۲۱۲۴۱
کوزر	۱۵۶۳۶	۷۰۷	۱۶۳۴۳	۱۹۲۰۸۸	۱۰۳۷۷	۲۰۲۴۶۵
سرعین	۲۷۲۷	۰	۲۷۲۷	۱۰۱۷۹۲	۰	۱۰۱۷۹۲
مشگین‌شهر	۲۸۵۴۳	۰	۲۸۵۴۳	۶۸۰۵۲۱	۰	۶۸۰۵۲۱
مغان	۷۳۹۴	۰	۷۳۹۴	۱۱۸۹۵۸	۰	۱۱۸۹۵۸
نمین	۹۶۰۶	۰	۹۶۰۶	۱۸۰۷۸۴	۰	۱۸۰۷۸۴
نیر	۱۰۶۲۲	۱۰۵	۱۰۷۲۷	۲۰۰۷۷۰	۶۰۰	۲۰۱۳۷۰
جمع	۳۱۸۳۱۴	۱۵۹۰	۳۱۹۹۰۴	۶۶۸۲۹۴۵	۱۷۰۵۵	۶۵۰۰۰۰۰۰

منبع: سازمان جهاد کشاورزی استان ن اردبیل -۱۳۹۶

۱۲-۲-۷. جنگل و مرتع

جنگل به ناحیه‌ای که از درخت‌های انبوه پوشیده باشد اطلاق می‌گردد در جنگل طبیعی معمولاً درختان کوچک و بزرگ و تنومند به طور نامنظم و همچنین علف‌های خودرو فراوانند جنگل مجموعه است از درختان، درختچه‌ها، پوشش گیاهی، جانوران و میکروارگانیسم‌ها (قارچ‌ها، باکتری‌ها، ویروس‌ها) که به همراه عوامل طبیعی غیر حیاتی مانند خاک، آب، دما، باد و ... محیط و رویشگاه مشخص و معلومی را به وجود آورده‌اند.

تنوع اقلیمی و وجود ارتفاعات در قلمرو استان، موجب پیدایش زیستگاه‌های گسترده در استان شده است. ارزش جنگل‌های استان اردبیل بیشتر بعد زیست‌محیطی داشته و نقش مهمی در حفاظت آب‌و خاک ایفا نموده و در حفاظت خاک، پیشگیری از سیلاب‌ها و فرسایش‌های سالانه اهمیت فراوان دارد همچنین رویشگاه جنگل فندقلو که در استان اردبیل واقع شده جز رویشگاه‌های منحصربه‌فرد در ایران بوده و علاوه بر آن جنگل‌ها و گونه ارزشمند ارس نیز در شهرستان خلخال از رویشگاه‌های برتر ارس در سطح کشور می‌باشد. بر اساس اطلاعات دریافت شده از اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ مساحت جنگل‌های طبیعی استان ۶۹۳۰۴ هکتار و مساحت جنگل‌های مصنوعی ۱۳۷۹ هکتار می‌باشد. گونه غالب جنگل‌های استان شامل فندق، ارس، بلوط، زبان‌گنجشک، افرا، راش و بند می‌باشد.

بر اساس اطلاعات سالنامه آماری استان در سال ۱۳۹۵ حدود ۳۶ هکتار جنگل کاری دولتی انجام شده است.

مرتع زمینی است اعم از کوه و دامنه یا زمین مسطح که در فصل چرای پوششی از نباتات علوفه‌ای خودرو بوده و با توجه به سابقه چرای صرفاً مرتع شناخته شود. اراضی آیش علی‌رغم آن‌که دارای پوشش علوفه‌ای خودرو باشند مشمول تعریف مرتع نمی‌شوند.

چنانچه مرتع دارای درختان جنگلی خودرو باشد مرتع مشجر نامیده می‌شود. مراتع یکی از مهم‌ترین و باارزش‌ترین منابع خدادادی و موهبت الهی می‌باشد که با بهره‌برداری صحیح و اصولی توأم با عملیات اصلاح و احیای آن می‌توان ضمن حفظ منابع پایه از جمله آب‌و خاک از نظر تولید پوشش گیاهی و ارزش اکولوژیکی و زیست‌محیطی، نیازمندی‌های کشور در زمینه فرآورده‌های پروتئینی را با تولید علوفه تأمین کرد.

بر اساس اطلاعات اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان در سال ۱۳۹۵ مجموع مساحت مراتع استان بالغ بر ۱۰۱۵۰۰۰ هکتار می باشد. در بررسی وضعیت مراتع استان اردبیل از نظر طبقه بندی کیفی مشاهده می شود که از مجموع مراتع استان به طور تقریبی ۲۵۲۴۰۰ هکتار از نوع درجه یک (خوب)، ۵۰۷۶۰۰ هکتار از نوع درجه دو (متوسط) و ۲۵۵۰۰۰ هکتار نیز از نوع درجه سه (فقیر) می باشد. مساحت حوزه های آبخیز تحت عملیات آبخیزداری در سال ۱۳۹۵، ۴۴۶۲ هکتار می باشد.

از نظر زمان رویش و فصل بهره برداری مراتع استان به سه دسته مراتع بیلاقی، روستایی و قشلاقی تقسیم می شوند که مراتع بیلاقی اکثراً در ارتفاعات سبلان، بزقوش و باغرو واقع گردیده و در فصل تابستان مورد بهره برداری قرار می گیرد.

مراتع روستایی و یا کوهپایه ای نیز در مناطق روستایی استان قرار دارند و مراتع قشلاقی استان در منطقه مغان واقع شده است. از نظر تنوع گونه های گیاهی بیش از ۱۲۰۰ گونه گیاهی در نظام اکولوژیک گیاهی استان شناسایی شده است. بهره برداری بی رویه از مراتع استان، وجود دام مازاد بر ظرفیت آن ها و عدم وجود ساختار مناسب بهره برداری از دلایل عمده افزایش تخریب مراتع استان می باشد. بر اساس اطلاعات ارائه شده در «سند توسعه منابع طبیعی و آبخیزداری استان اردبیل در افق ۱۴۰۴» در حال حاضر بیش از سه برابر ظرفیت مجاز از مراتع استان بهره برداری می شود.

فعالیت های انجام شده در زمینه مرتع داری و اصلاح مراتع توسط اداره کل منابع طبیعی استان در سال ۱۳۹۵ حاکی از آن است که در ۲/۹۸ هکتار از مراتع کپه کاری و کشت مستقیم انجام شده، در ۲۳ هکتار احداث آبشخور، ۴/۷۴ هکتار از دیمزارهای کم بازده به مراتع تبدیل شده و در حدود ۵/۱۱۳۲۵ هکتار از مراتع مورد ممیزی و تنسی واقع شده است.

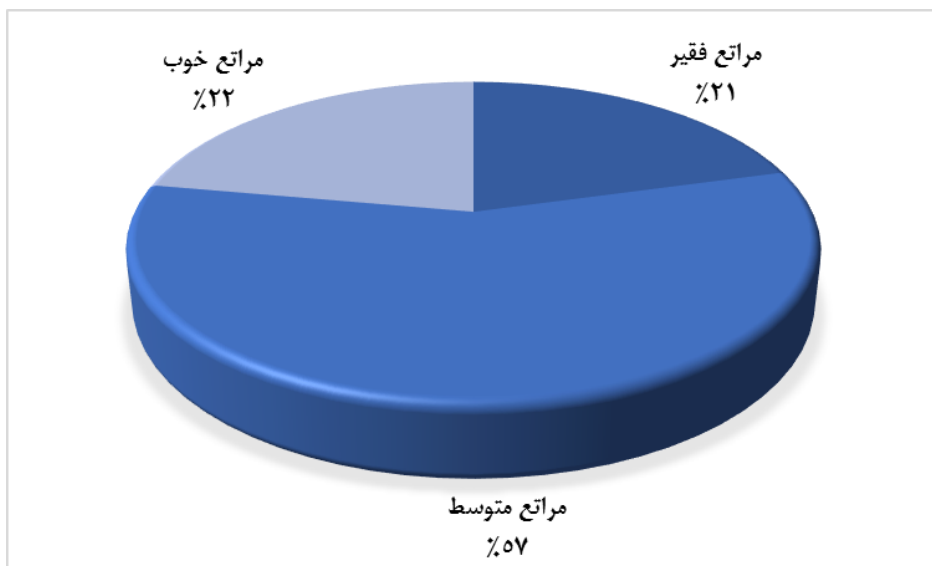
جدول (۱۲-۲۴) مساحت جنگل‌ها و مراتع استان اردبیل به تفکیک شهرستان در سال ۱۳۹۵

(هکتار)

شهرستان	جنگل‌ها						مراتع			
	مساحت جنگل طبیعی	مساحت جنگل مصنوعی	مساحت ذخیره‌گاه‌ها	مساحت جنگل‌های حفاظتی	جمع کل مراتع	مساحت مراتع فقیر	مساحت مراتع متوسط	مساحت مراتع خوب		
اردبیل	۳۲۹	۷۱	۰	۰	۱۱۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	۵۰۰۰۰	۳۰۰۰۰		
بیلسوار	۳۸۲	۱۴	۰	۵۰۲	۱۱۰۰۰۰	۵۰۰۰۰	۶۰۰۰۰	۰		
پارس‌آباد	۶۱۷	۳۸۶	۰	۹۴۸	۷۵۰۰۰۰	۱۲۶۰۰	۵۰۰۰۰	۱۳۴۰۰		
خلخال	۴۵۴۷۸	۳۳۲	۳۴۰۳۷	۴۶۰۹۷	۲۱۰۰۰۰	۷۴۰۰	۱۳۲۶۰۰	۷۰۰۰۰		
کوثر	۶۰۷۹	۵۴	۱۹۷۳	۶۲۲۴	۷۵۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	۲۰۰۰۰	۲۵۰۰۰		
گرمی	۱۱۲۱	۲۴	۰	۹۲۲	۱۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰	۴۰۰۰۰	۳۰۰۰۰		
مشگین‌شهر	۱۰۰۴۱	۶۰	۲۰۰	۵۲۱۲	۲۴۰۰۰۰	۸۰۰۰۰	۱۱۰۰۰۰	۵۰۰۰۰		
نمین	۵۱۵۸	۴۰۸	۱۰۰۰	۵۲۲۴	۳۰۰۰۰۰	۵۰۰۰	۱۵۰۰۰	۱۵۰۰۰		
نیر	۹۹	۳۰	-	۰	۶۵۰۰۰	۱۰۰۰۰	۳۵۰۰۰	۲۰۰۰۰		
کل استان	۶۹۳۰۴	۱۳۷۹	۲۶۲۰۰	۶۵۷۲۹	۱۰۱۵۰۰۰	۲۵۵۰۰۰	۵۰۷۶۰۰	۲۵۲۴۰۰		

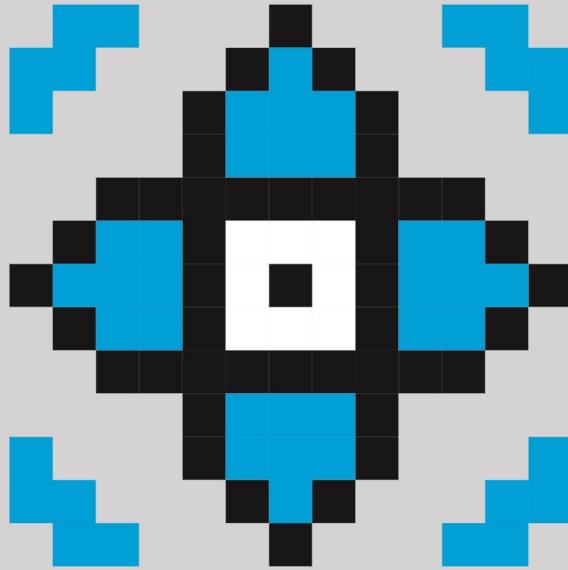
مأخذ: اداره کل منابع طبیعی استان اردبیل - ۱۳۹۶

نمودار شماره ۱۲-۵-مقایسه مساحت مراتع استان به تفکیک فقیر، متوسط و خوب

ر سال ۱۳۹۴

فصل سیزدهم

صنعت و معدن

۱۳. صنعت و معدن

۱۳-۱. صنعت

۱۳-۱-۱. کارگاه‌های صنعتی استان

تعداد شاغلان کارگاه‌های صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر استان در سال ۱۳۹۳ معادل ۸۰۳۹ نفر بوده که این رقم ۰/۶۵ درصد کل شاغلان کارگاه‌های صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر کشور می‌باشد.

مقایسه تعداد و شاغلان کارگاه‌های صنعتی ده نفر کارکن و بیشتر استان با کشور برحسب طبقات کارکن نشان می‌دهد که:

۱- سهم تعداد کارگاه‌های صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر استان از کل کارگاه‌های ده نفر کارکن و بیشتر کشور ۱/۵۵ درصد می‌باشد.

۲- ارزش افزوده کارگاه‌های صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر استان بسیار ناچیز و در حدود ۴/۰ درصد ارزش افزوده کارگاه‌های صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر کشور می‌باشد.

۳- در شاخص تعداد کارگاه‌های صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر، استان اردبیل با تعداد ۱۶۱ کارگاه در جایگاه بیست و دوم کشور در سال ۱۳۹۳ قرار گرفته است در این شاخص استان تهران با ۲۲۲۴ کارگاه صنعتی رتبه اول را به خود اختصاص داده است.

۴- در سال ۱۳۹۳ استان اردبیل با ۸۰۳۹ شاغل در کارگاه‌های صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر استان در جایگاه ۲۵ کشور قرار گرفته است در این شاخص استان تهران با ۲۸۵۷۰۱ شاغل در جایگاه اول قرار دارد.

۵- استان اردبیل با ۵۴۱۸ میلیارد ریال ارزش افزوده کارگاه‌های صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر در سال ۱۳۹۳ در جایگاه بیست و ششم کشور قرار گرفته است در این شاخص استان تهران با ۲۳۹۶۲۰ میلیارد ریال رتبه اول را دارد.

جدول (۱-۱۳) اطلاعات کارگاه‌های صنعتی دارای ۱۰ نفر کارکن و بیشتر ۱۳۹۳

(ارقام به میلیون ریال)

نسبت ارزش داده به ستانده	سرمایه گذاری (میلیارد ریال)	شاغلان	ارزش داده (میلیارد ریال)	ارزش ستانده	ارزش افزوده (میلیارد ریال)	تعداد کارگاه	سال	فعالیت
۴۷/۰۸	۱۴۱۱۲۷	۱۳۰۹۰۵۸	۳۸۵۴۸۷۹	۸۱۸۲۲۴۴	۱۳۳۳۲۶۵	۱۴۴۵۲	۱۳۹۳	کشور
-	-	۸۰۳۲	-	-	۵۴۱۸	۱۶۱	۱۳۹۳	استان
-	-	۰/۶۵	-	-	۰/۴۰	۱/۵۵		نسبت استان به کشور (سهم)

مأخذ: خلاصه نتایج طرح آمارگیری صنعت ۱۳۹۳-سالنامه آماری استان ۱۳۹۴

*به دلیل فقدان آمار ۱۳۹۴، آخرین اطلاعات کارگاه‌های صنعتی دارای ده نفر کارکن و بیشتر مربوط به سال ۱۳۹۳ می‌باشد.

جدول شماره (۱۳-۲) تعداد کارگاه، شاغلان و ارزش افزوده کارگاه‌های صنعتی ده نفر کارکن و بیشتر برحسب استان

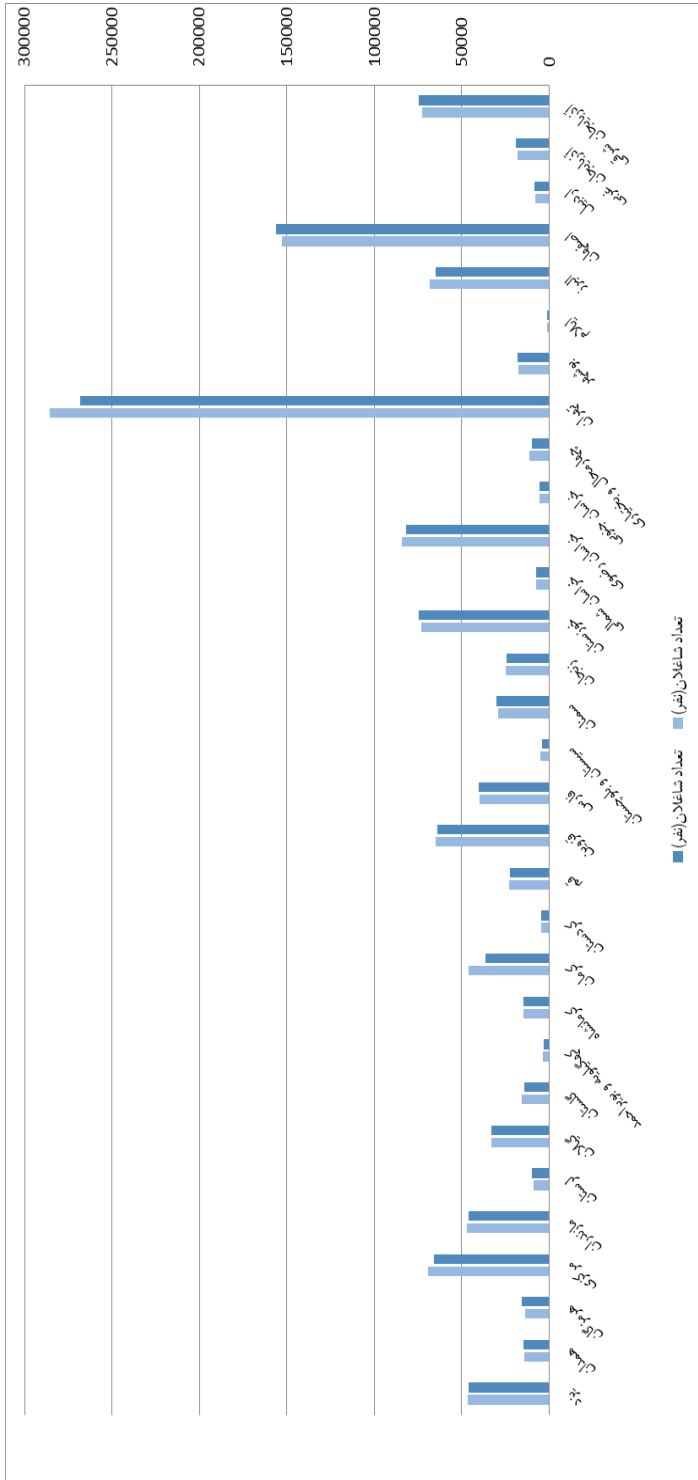
استان	تعداد کارگاه		تعداد شاغلان (نفر)		ارزش افزوده (میلیارد ریال)	
	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳
کل کشور	۱۴۶۹۷	۱۴۴۵۲	۱۲۷۹۵۷۷	۱۳۰۹۰۵۸	۱۲۰۰۱۴۸	۱۳۳۳۳۶۵
آذربایجان شرقی	۸۴۳	۸۱۲	۷۴۴۵۳	۷۲۴۲۵	۴۵۹۳۳	۵۱۹۲۸
آذربایجان غربی	۳۲۲	۳۰۵	۱۸۹۸۱	۱۷۸۵۸	۹۳۲۷	۹۷۲۸
اردبیل	۱۷۸	۱۶۱	۸۶۳۹	۸۰۳۲	۴۸۲۹	۵۴۱۸
اصفهان	۱۷۲۵	۱۵۶۱	۱۵۶۰۱۹	۱۵۲۸۴۸	۱۵۴۲۰۴	۱۴۱۵۰۶
البرز	۶۷۱	۶۴۳	۶۴۶۹۹	۶۸۲۵۰	۳۵۲۴۱	۴۴۵۶۱
ایلام	۳۱	۳۱	۱۳۲۴	۱۲۸۷	۱۹۳۸	۱۵۴۸
بوشهر	۹۴	۸۴	۱۷۹۲۷	۱۷۴۴۸	۱۰۸۲۶۷	۱۳۰۴۰۳
تهران	۲۳۷۷	۲۲۲۴	۲۶۸۳۰۵	۲۸۵۷۰۱	۱۷۳۲۶۱	۲۳۹۶۲۰
چهارمحال و بختیاری	۲۳۸	۲۷۵	۹۸۹۷	۱۱۱۱۱	۵۸۲۶	۵۸۱۲
خراسان جنوبی	۸۰	۹۵	۵۴۸۴	۵۷۱۸	۲۹۴۶	۴۲۸۲
خراسان رضوی	۱۰۰۶	۹۶۷	۸۱۷۶۷	۸۴۴۱۱	۴۵۲۷۳	۵۷۶۸۳
خراسان شمالی	۶۷	۸۲	۷۶۶۱	۷۵۹۹	۸۶۵۲	۸۰۱۰
خوزستان	۳۶۲	۳۴۹	۷۴۶۹۶	۷۳۱۰۳	۱۵۶۹۹۶	۱۵۹۷۵۰
زنجان	۲۱۹	۲۱۳	۲۴۴۸۴	۲۴۷۶۷	۱۵۴۰۳	۱۷۷۵۷
سمنان	۷۱۲	۶۲۰	۳۰۲۰۵	۲۹۳۰۷	۱۸۰۸۸	۱۴۴۸۴
سیستان و بلوچستان	۱۰۴	۱۲۶	۴۲۶۵	۴۹۱۵	۳۰۱۰	۴۳۰۴

فارسی	۵۷۸	۵۱۶	۴۰۳۶۳	۳۹۶۶۰	۳۶۳۹۹	۳۹۴۵۳
قزوین	۷۱۰	۶۹۷	۶۴۰۹۳	۶۴۹۰۲	۴۷۴۳۹	۵۶۰۰۳
قم	۴۳۱	۴۴۴	۲۲۳۱۷	۲۲۸۳۳	۱۱۱۰۰	۱۱۴۷۸
کردستان	۱۲۵	۱۲۴	۴۶۸۱	۴۴۱۵	۲۱۵۶	۲۲۴۱
کرمان	۳۲۴	۸۱۲	۳۶۳۹۶	۴۶۰۰۸	۷۳۴۶۶	۸۰۹۲۹
کرمانشاه	۲۲۹	۲۰۶	۱۴۶۵۶	۱۴۶۲۹	۱۷۲۶۶	۱۹۹۲۸
کهگیلویه و بویراحمد	۳۴	۳۵	۲۹۱۵	۳۶۳۴	۷۶۸	۱۰۵۱
گلستان	۳۳۲	۳۱۷	۱۴۳۲۴	۱۵۵۹۸	۵۹۸۳	۸۵۳۰
گیلان	۵۴۲	۵۱۷	۳۳۰۲۱	۳۳۲۶۸	۱۸۶۸۳	۲۰۵۷۲
لرستان	۱۷۷	۱۴۹	۹۷۳۴	۸۷۰۴	۵۹۸۶	۶۱۰۴
مازندران	۶۸۴	۶۱۹	۴۶۰۴۸	۴۶۹۳۴	۲۲۳۸۲	۲۴۱۰۴
مرکزی	۵۷۷	۵۸۷	۶۵۸۵۳	۶۹۴۱۰	۷۱۷۵۷	۷۷۹۲۳
هرمزگان	۱۵۱	۱۳۶	۱۵۵۴۳	۱۳۵۳۸	۵۶۶۷۵	۳۳۲۹۸
همدان	۳۳۱	۳۱۰	۱۴۸۱۵	۱۴۳۳۹	۶۹۸۳	۸۱۸۱
یزد	۴۴۲	۴۳۴	۴۶۰۰۸	۴۶۴۱۶	۳۲۹۱۱	۴۵۸۵۵

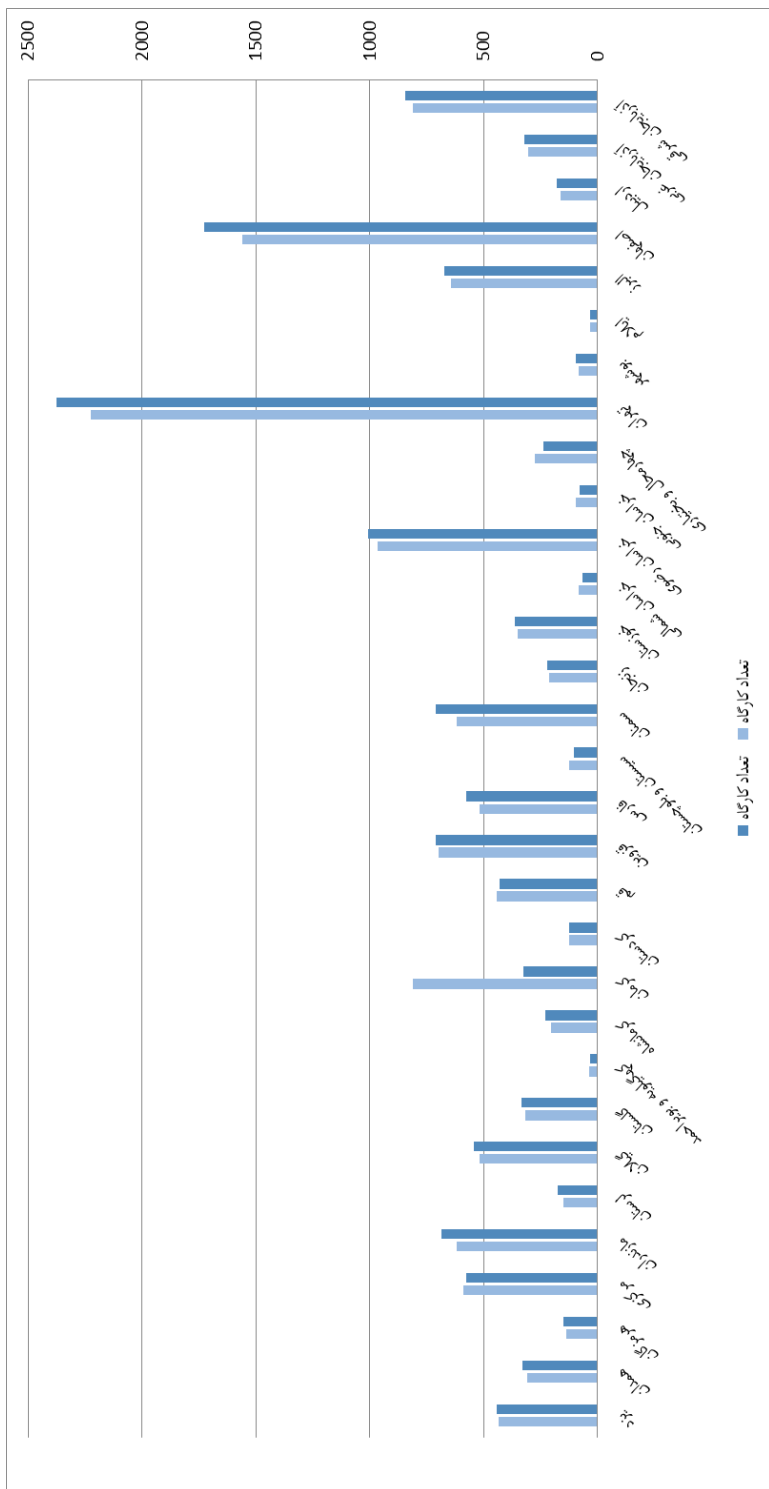
مأخذ: خلاصه نتایج آمارگیری طرح صنعت ۱۳۹۳

نمودار شماره (۱۳-۲) تعداد شاغلان کارگاههای صنعتی ده نفر کارکن و بیشتر استانیهای کشور

نمودار شماره (۱۳-۳) تعداد کارگاههای صنعتی ده نفر کارکن و بیشتر استانیهای کشور

۱-۲. ارزش افزوده بخش صنعت

یکی از جنبه‌های مهمی که در هر بخش اقتصادی باید به آن توجه شود ارزش افزوده ایجاد شده توسط آن بخش می‌باشد. بر اساس اطلاعات جدول شماره (۱۳-۳) ارزش افزوده بخش صنعت کل کشور در سال ۱۳۹۳ برابر با ۱۷۵۹۸۹۱۹۵۳ میلیون ریال بوده است این رقم برای استان اردبیل ۸۲۷۰۰۷۲ میلیون ریال می‌باشد.

در سال ۱۳۹۳ سهم ارزش افزوده بخش صنعت استان اردبیل از تولید ناخالص داخلی استان برابر با ۶/۳۴ درصد بوده است. به عبارت دیگر بخش صنعت استان اردبیل تنها ۶/۳۴ درصد از تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار استان را تشکیل می‌دهد. در سال ۱۳۹۲ این رقم ۶/۴۰ درصد بوده است. در حالی که سهم ارزش افزوده بخش صنعت کل کشور در تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار کل کشور برای سال‌های مورد بررسی به ترتیب برابر با ۱۴/۸۰ درصد و ۱۵/۳۲ درصد بوده است.

راه‌های متفاوتی برای محاسبه مزیت نسبی وجود دارد از جمله معیارهایی که دامنه کاربرد وسیعی در تعیین مزیت نسبی یک صنعت دارد شاخص معروف بالاسا می‌باشد که از رابطه زیر به دست می‌آید:

ارزش افزوده بخش مورد نظر در استان
محصول ناخالص داخلی استان

ارزش افزوده بخش مورد نظر در کشور
محصول ناخالص داخل کشور

اگر این شاخص کوچک‌تر از یک باشد به این معنی است که بخش یا فعالیت مورد نظر فاقد مزیت نسبی می‌باشد. چنانچه ملاحظه می‌گردد بخش صنعت استان اردبیل فاقد مزیت نسبی می‌باشد البته این اعداد مربوط به کل بخش صنعت استان می‌باشد، در صورتی که این شاخص برای فعالیت‌های صنعتی به طور جداگانه محاسبه گردد مشخص می‌شود که استان مشخص می‌شود که استان اردبیل در کدام فعالیت صنعتی دارای مزیت نسبی هست و

در کدام فعالیت‌ها مزیت نسبی ندارد لذا در خصوص نحوه تصمیم‌گیری در مورد گسترش صنایع در استان بهتر و دقیق‌تر می‌توان تصمیم‌گیری نمود.

جدول (۱۳-۳) تولید ناخالص داخلی به قیمت بازاری، ارزش افزوده و مزیت نسبی بخش صنعت در کشور و استان *

سهم بخش صنعت استان در تولید ناخالص داخلی کشور (درصد)	سهم بخش صنعت استان در تولید ناخالص داخلی کشور (درصد)	مزیت نسبی	ارزش افزوده بخش صنعت	ارزش افزوده کل فعالیت‌های اقتصادی	تولید ناخالص داخلی	سال		عنوان
						کشور	استان	
۱۴/۸۰	-	-	۱۴۹۸۱۶۵۸۵۵	۱۰۰۷۳۰۲۲۷۲۲	۱۰۱۲۵۷۳۳۶۱۸	۱۳۹۲	کشور	
۱۵/۳۲	-	-	۱۷۵۹۸۹۱۹۵۳	۱۱۳۳۸۹۱۹۳۹۲	۱۱۴۸۱۶۹۸۲۰	۱۳۹۳	کشور	
۳/۵۱	-	-	۱۷/۴۳	۱۳/۵۶	۱۳/۴۵	درصد تغییرات		
-	۶/۴۰	۰/۴۳	۷۳۳۳۰۶۵	۱۱۴۱۷۹۶۵۴	۱۱۴۷۳۲۷۰۱	۱۳۹۲	استان	
-	۶/۳۴	۰/۴۱	۸۲۷۰۰۷۲	۱۲۹۹۱۳۰۱۶	۱۳۰۳۵۱۸۸۴	۱۳۹۳	استان	
-	۰/۸۸-	۴/۳۴-	۱۲/۶۲	۱۳/۷۸	۱۳/۶۲	درصد تغییرات		

مأخذ: سری زمانی حساب‌های منطقه‌ای

مبالغ به میلیون ریال

* به دلیل فقدان آمار ۱۳۹۴، آخرین اطلاعات سری زمانی حساب‌های منطقه‌ای مربوط به سال ۱۳۹۳ می‌باشد.

۱۳-۲. معدن

اگر بخواهیم پتانسیل‌های معدنی استان را به زبان ساده گروه‌بندی نماییم آن را در سه گروه بررسی خواهیم نمود.

۱- گروه مواد معدنی فلزی: استان تقریباً فاقد معادن فلزی در حال بهره‌برداری می‌باشد ولی اندیس‌های بالقوه‌ای از فلزات آهن - مس - سرب و روی - منگنز - آنتیموان - طلا و ... در استان شناسایی شده که قابلیت مطالعات اکتشافی دارند. تنها معدن فلزی قابل بهره‌برداری استان، معدن آهن موئیل مشگین‌شهر می‌باشد.

۲- گروه مواد معدنی غیرفلزی: استان از نظر دارا بودن ذخایر قطعی و شناسایی شده مواد معدنی غیرفلزی در سطح متوسط به پائین کشوری قرار دارد و ذخایری از سیلیس - سنگ‌های زینتی - فلدسپات - کائولن - بنتونیت - پرلیت - دیاتومیت و ... شناسایی شده و برخی نیز در حال بهره‌برداری می‌باشند مثل معدن عقیق پیرجواد - معدن سیلیس سردابه - معدن پرلیت عرصه دوگاه و

۳- گروه مواد معدنی مصالح ساختمانی: استان به لحاظ دارا بودن مواد معدنی طبقه یک (مصالح ساختمانی) از رتبه ممتاز کشوری برخوردار است. به طوری که از نظر مواد پوزولانی و پوکه معدنی در کشور سرآمد می‌باشد. ذخایر سنگ لاشه و مالون - مارن - مهروموم - آهک - دولومیت - سنگ‌های تزئینی (تراورتن - مرمریت) گچ - شن و ماسه کوهی و ... از دیگر ذخایر این گروه محسوب می‌شوند که غالباً در استان ذخایر خوبی را از آن‌ها شاهد هستیم.

به‌طور کلی مهم‌ترین مواد معدنی که در استان به‌طور بالقوه و یا بالفعل وجود دارند عبارت‌اند از:

۱- اندیس‌های فلزی شامل (طلا-مس- سرب و روی - منگنز - آهن - مولیبدن - آنتیموان) که در این میان ذخایر آهن قابلیت استخراج و بهره‌برداری دارند.

۲- مواد معدنی غیرفلزی شامل (بنتونیت - کائولینیت - دیاتومیت - کربنات کلسیم - پرلیت - نفیلین سینیت - سیلیس - فلدسپات - گوگرد - عقیق و ...).

۳- مواد معدنی ساختمانی شامل (سنگ‌های ساختمانی - شن و ماسه - رس - مهروموم و مارن - آهک - دولومیت - سنگ‌های تزئینی (تراورتن - مرمریت) پوکه معدنی - مواد پوزولانی و ...).

بر اساس مطالعات انجام شده از مجموع ۲۰ زون اولویت‌دار کشوری (زون‌های کانی‌ساز) تعداد ۳ زون از استان اردبیل می‌گذرد که عبارت‌اند از:

۱- زون طارم - زنجان: این زون ناحیه قزل‌اوزن خلخال را در بخش‌هایی از منطقه خورش‌رستم خلخال شامل می‌شود که حاوی عناصر فلزی منگنز - طلا- مس و سرب و روی و ... می‌باشد.

۲- زون طالش: این زون ناحیه کوه‌های باغرو داغ را شامل می‌شود که حاوی عناصر فلزی مس-طلا و ... می‌باشد.

۳- زون ارسباران: این زون ناحیه رود قره‌سو و اهرچای در شمال مشگین‌شهر را شامل می‌شود که حاوی عناصر طلا - مس - آنتیموان - مولیبدن و ... می‌باشد.

جدول (۱۳-۴) کانسارهای شناسایی شده استان اردبیل به تفکیک ماده معدنی و شهرستان

ردیف	نام ماده معدنی	نوع ماده معدنی	نام کانسار	شهرستان
۱	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	آق برون	گرمی
۲	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	دیکدش	گرمی
۳	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	اورنج	نمین
۴	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	سلوطا	نمین
۵	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	سمید	گرمی
۶	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	قره باغلاز	مشگین شهر
۷	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	چید	نمین
۸	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	خانقاه علیا	نمین
۹	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	داسلوچا	اردبیل
۱۰	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	کلاندرق بالا	نمین
۱۱	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	بایرام بدن	اردبیل
۱۲	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	گرده	نمین
۱۳	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	چای قوشان	نمین
۱۴	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	چنار	گرمی
۱۵	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	قوش قبه سی	اردبیل
۱۶	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	نیاخرم	خلخال
۱۷	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	ایمیر ۱	اردبیل
۱۸	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	شمال کرده	نمین
۱۹	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	کلندر ق علیا ۲	نمین
۲۰	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	خلفلو	کوثر
۲۱	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	خمس	خلخال
۲۲	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	اندزق	مشگین شهر
۲۳	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	قره بایر قاسم قشلاق	اردبیل
۲۴	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	قلی بیگلو ۲	مشگین شهر
۲۵	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	کلاندرق ۳	نمین
۲۶	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	امین جان ۲	نمین
۲۷	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	کلور	خلخال
۲۸	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	بناماران (وچین)	کوثر
۲۹	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	خمس ۲	خلخال
۳۰	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	سواره	مشگین شهر
۳۱	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	لاشه عنبران	نمین
۳۲	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	دویل	اردبیل
۳۳	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	کلاندرق پائین ۲	نمین
۳۴	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	آلدق- گرمی	گرمی

ادامه جدول (۱۳-۴) کانسارهای شناسایی شده استان اردبیل به تفکیک ماده معدنی و شهرستان

ردیف	نام ماده معدنی	نوع ماده معدنی	نام کانسار	شهرستان
۲۵	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	اسکستان	خلخال
۲۶	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	باغشلو	گرمی
۲۷	سنگ لاشه	مصالح ساختمانی	ایریل	نمین
۲۸	شن و ماسه کوهی	مصالح ساختمانی	جوراب	نیر
۲۹	شن و ماسه کوهی	مصالح ساختمانی	ایاق ایری	پارس آباد
۴۰	واریزه کوهی	مصالح ساختمانی	طالب قشلاقی	اردبیل
۴۱	پوکه معدنی	مصالح ساختمانی	ولهزیر	مشگین شهر
۴۲	پوکه معدنی	مصالح ساختمانی	صائین	نیر
۴۳	پوکه معدنی	مصالح ساختمانی	صائین ۲	نیر
۴۴	پوکه معدنی	مصالح ساختمانی	آق قلعه	سرعین
۴۵	پوکه معدنی	مصالح ساختمانی	چای صغرلو	نیر
۴۶	پوکه معدنی	مصالح ساختمانی	جمادی	اردبیل
۴۷	مرمریت	سنگ تزئینی	سیف آباد ۱	نمین
۴۸	مرمریت	سنگ تزئینی	سیف آباد ۲	نمین
۴۹	مرمریت	سنگ تزئینی	سیف آباد ۳	نمین
۵۰	تراورتن	سنگ تزئینی	آق بلاغ	خلخال
۵۱	تراورتن	سنگ تزئینی	لمعه دشت	خلخال
۵۲	تراورتن	سنگ تزئینی	پروچ	خلخال
۵۳	تراورتن	سنگ تزئینی	کوثر	کوثر
۵۴	تراورتن	سنگ تزئینی	آق بلاغ لمعه دشت	خلخال
۵۵	گرانیت	سنگ تزئینی	نوری کندی	مشگین شهر
۵۶	سیلیس	طبقه دو	مستان آباد	نیر
۵۷	پوزولان	طبقه دو	چای صغرلو	سرعین
۵۸	پوزولان	طبقه دو	یامچی پائین	نیر
۵۹	آهک	طبقه یک	گرده	نمین
۶۰	آهک	طبقه یک	قشلاقی چای	نمین
۶۱	خاک رس	طبقه یک	سلوط	نمین
۶۲	مهروموم	طبقه یک	عنبران	نمین
۶۳	شیل	طبقه یک	عنبران ۲	نمین
۶۴	شیل	طبقه یک	عنبران ۳	نمین
۶۵	شیل	طبقه یک	سروآباد	نمین
۶۶	عقیق	سنگ نیمه قیمتی	پیرجواد	نمین
۶۷	آهن	فلزی	موئیل	مشگین شهر
۶۸	سنگ آهن	فلزی	سوغانلو	نیر
۶۹	پرلیت	طبقه دو	عرصه دوگاه	کوثر

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان اردبیل

۱۳-۲-۱. جایگاه اقتصادی معادن استان اردبیل

بررسی ارزش افزوده بخش معدن استان نشان می‌دهد که سهم ارزش افزوده بخش معدن در تولید ناخالص داخلی استان به قیمت بازار در سال ۱۳۹۲ در حدود ۰/۱۰ درصد و در سال ۱۳۹۳ در حدود ۰/۱۵ درصد بوده است سهم ارزش افزوده بخش معدن کشور در تولید ناخالص داخلی کشور در سال ۱۳۹۲ معادل ۱۰/۹۸ درصد و در سال ۱۳۹۳ معادل ۸/۵۷ درصد بوده است.

اعداد محاسبه شده در بخش معدن نیز نشان دهنده عدم مزیت نسبی این بخش در استان می‌باشد.

جدول (۱۳-۵) تولید ناخالص داخلی به قیمت بازار، ارزش افزوده و مزیت نسبی بخش معدن در کشور و استان *

(ارقام به میلیون ریال)

سهم ارزش افزوده بخش معدن کشور در تولید ناخالص داخلی (درصد)	سهم ارزش افزوده بخش معدن استان در تولید ناخالص داخلی (درصد)	مزیت نسبی	ارزش افزوده بخش معدن	ارزش افزوده کل فعالیت‌های اقتصادی	تولید ناخالص داخلی	سال	عنوان
۱۰/۹۸	-	-	۱۱۱۲۳۹۱۶۰	۱۰۰۱۳۰۲۲۷۲۲	۱۰۱۲۵۷۲۲۶۱۸	۱۳۹۲	کشور
۸/۵۷	-	-	۹۸۵۱۸۸۲۸۱	۱۱۴۳۸۹۱۹۳۲۲	۱۱۴۸۷۱۶۹۸۲۰	۱۳۹۳	
-۲۸/۰۹	-	-	۱۲/۹۱-	۱۳/۵۶	۱۳/۴۵		درصد تغییرات
-	۰/۱۰	۰/۰۰۹	۱۱۸۲۹۵	۱۱۴۱۷۹۶۵۴	۱۱۴۷۲۲۷۰۱	۱۳۹۲	استان
-	۰/۱۵	۰/۰۱۷	۱۹۵۹۳۱	۱۴۹۹۱۳۰۱۶	۱۳۰۲۵۱۸۸۴	۱۳۹۳	
-	۳۱/۳۹	۴۶/۴۴	۶۲/۳۹	۱۳/۷۸	۱۳/۶۲		درصد تغییرات

مأخذ: سری زمانی حساب‌های منطقه‌ای

*به دلیل فقدان آمار ۱۳۹۴، آخرین اطلاعات سری زمانی حساب‌های منطقه‌ای مربوط به سال ۱۳۹۳ می‌باشد.

جدول (۱۳-۶) اطلاعات معادن فعال استان (دارای پروانه بهره‌برداری) در سال ۱۳۹۵

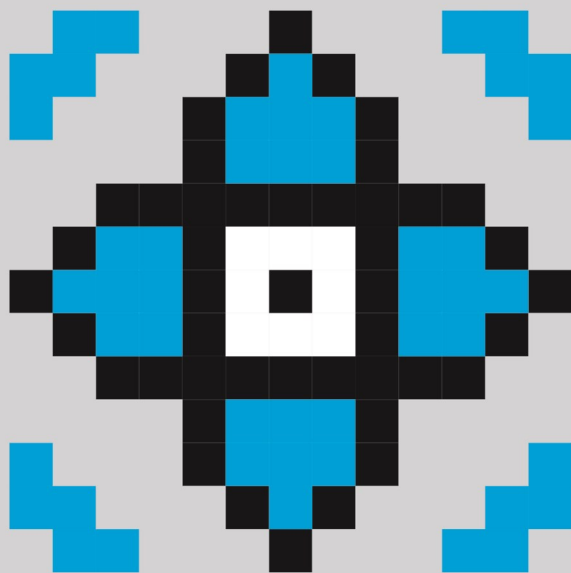
سال	تعداد معادن	تعداد شاغلان	مقدار تولید سالانه (هزار تن)	ارزش تولید (میلیون ریال)	سرمایه‌گذاری (میلیون ریال)
۱۳۹۴	۱۸۵	۱۰۵۷	۶۴۲۰	-	۴۱۵۱۵۲
۱۳۹۵	۱۹۷	۱۰۵۸	۷۱۲۳	-	۴۶۸۵۱۲

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان - سال ۱۳۹۶

جدول شماره (۱۳-۷) عملکرد مجوزهای صادره بخش معدن استان اردبیل در سال ۱۳۹۵

پروانه بهره‌برداری			گواهی کشف			پروانه اکتشاف		
تعداد (فقره)	سرمایه‌گذاری (میلیارد ریال)	اشتغال (نفر)	تعداد (فقره)	سرمایه‌گذاری (میلیون ریال)	مساحت	تعداد (فقره)	سرمایه‌گذاری (میلیون ریال)	مساحت
۲۳	۴۸۸	۸۲	۱۸	۳۵	۵۰۱۸	۲۴	۲۷۶	۱۵۳

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان - سال ۱۳۹۶

فصل چهاردهم

بازرگانی

۱۴. بازرگانی

۱۴-۱. بازرگانی داخلی

بازرگانی مجموعه فعالیت‌هایی است که وظیفه تبادل کالا و خدمات و مواد اولیه موردنیاز مصرف‌کنندگان را از مبادی عرضه به مراکز تقاضا، مصرف و نگهداری کالا بر عهده دارد. تنظیم بازار کالاهای اساسی و توسعه و بهبود صادرات، حمایت از تولیدکنندگان، رفع کمبودهای داخلی و کاهش فشارهای تورمی از راه تهیه و توزیع عادلانه کالاها قلمرو فعالیت بخش بازرگانی را تشکیل می‌دهد.

۱۴-۱-۱. مراکز نگهداری و ذخیره‌سازی کالا

بر اساس اطلاعات دریافت شده از سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل، در سال ۱۳۹۵ تعداد ۳۳ مکان ذخیره‌سازی کالاهای اساسی در استان با ظرفیت ۲۵۰ هزار تن مشغول فعالیت بوده است. امکانات ذخیره‌سازی کالا یا انبار، مکان یا محوطه محصور است که تمام یا قسمتی از آن برای نگهداری کالا در نظر گرفته شده است و برحسب نوع ساختمان (سر باز و سر

پوشیده) و نوع بهره برداری (اختصاصی و عمومی) و نوع تجهیزات (مکانیزه، سیلو، سردخانه، انبار غله و مخزن) و سایر ویژگی‌ها تقسیم‌بندی می‌شوند.

در سال ۱۳۹۵ از مجموع ۳۰۰ هزار تن ظرفیت امکانات ذخیره‌سازی کالاهای اساسی استان، ۵۹ هزار تن مربوط به ۱۵ سردخانه فعال، ۲۱۵ هزار تن مربوط به ۹ سیلوی فعال، ۲۶ هزار تن مربوط به ۹ انبار چندمنظوره کالا بوده است.

۱۴-۱-۲. مراکز توزیع کالا (اتحادیه‌ها و اصناف)

این مراکز وظیفه در اختیار قرار دادن کالا و مواد اولیه را بین تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان بر عهده دارند. بر اساس اطلاعات دریافت شده از سازمان صنعت، معدن و تجارت استان اردبیل، در سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۲۱ اتحادیه صنفی در سطح استان مشغول فعالیت بوده‌اند که وظیفه هماهنگی ۴۵۱۸۲ واحد صنفی را بر عهده داشته‌اند.

از این تعداد صنوف ۳۶۶۶۴ واحد صنفی دارای پروانه کسب و ۵۱۶۱ واحد صنفی فاقد پروانه کسب بوده‌اند. همچنین در سطح استان در سال ۱۳۹۵ تعداد ۷۰۱۴ نفر به کار قالیبافی مشغول بوده‌اند.

جدول (۱۴-۱) عمده گروه بازرگانی داخلی، اتحادیه و اصناف استان اردبیل در سال ۱۳۹۵

۱۳۹۵	واحد	عنوان
۲۵۰	هزار تن	*ذخیره‌سازی کالاهای اساسی (تأمین و توزیع)
۳۳	تعداد	*تعداد امکانات ذخیره‌سازی کالاهای اساسی (سیل، انبار و...)
۳۰۰	هزار تن	*ظرفیت امکانات ذخیره‌سازی کالاهای اساسی (سیلو، انبار و...)
۱۵	تعداد	*سردخانه فعال
۵۹	هزار تن	
۹	تعداد	* سیلوی فعال
۲۱۵	هزار تن	
۹	تعداد	*انبارهای چندمنظوره
۲۶	هزار تن	
۱۲۱	تعداد	**تعداد اتحادیه‌های صنفی
۴۵۱۸۲	تعداد	**تعداد کل صنوف (شامل: دارا + فاقد + منقضی)
۳۶۶۶۴	تعداد	**تعداد صنوف دارای پروانه کسب
۵۱۶۱	تعداد	**تعداد صنوف فاقد پروانه کسب
۵۰۰۰	فقره	**پروانه‌های کسب صادرشده در یک سال + تمدیدی
۷۰۱۴	تعداد	**تعداد قالبیافان
۰	تعداد	**تعداد قالبیافان بیمه‌شده

مأخذ:

* سازمان جهاد کشاورزی استان اردبیل-۱۳۹۶ (به دلیل انتزاع بخشی از وظایف تنظیم بازار از وزارت صنعت، معدن و تجارت به وزارت جهاد کشاورزی گزارش این ارقام از سازمان جهاد کشاورزی استان اخذ گردیده است)

** سازمان صنعت، معدن و تجارت استان اردبیل-۱۳۹۶

*** بر اساس گزارش سازمان صنعت، معدن و تجارت استان، به دلیل عدم تأمین اعتبار، امکان معرفی قالبیافان به بیمه مقدور نگردیده است.

۱۴-۲. بازرگانی خارجی

۱۴-۲-۱. صادرات غیرنفتی استان

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۱۴-۲) در سال ۱۳۹۵ حدود ۵۷ درصد از صادرات غیرنفتی استان را کالاهای صنعتی تشکیل داده است. پس از آن کالاهای کشاورزی با ۳۶ درصد، کالاهای فرش و صنایع دستی و نساجی با ۵ درصد، معدن و فلزات با ۸۴ /۰ درصد و محصولات شیمیایی با ۴۸ /۰ درصد در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

در سال ۱۳۹۵ میزان صادرات غیرنفتی استان حدود ۴۳ میلیون دلار بوده که نسبت به سال ۱۳۹۴ حدود ۴۲ درصد کاهش داشته است. این کاهش شامل موارد زیر می‌باشد:

صادرات کالاهای صنعتی ۷ درصد، صادرات کالاهای کشاورزی ۵۷ درصد، محصولات شیمیایی ۹۶ درصد و کالاهای فرش و صنایع دستی و نساجی ۵۵ درصد.

اما معدن و فلزات، تنها گروه کالایی صادراتی است که نسبت به سال ۱۳۹۵ افزایش ۲۳ درصدی داشته است.

جدول (۱۴-۲) مقایسه عملکرد صادرات غیرنفتی استان اردبیل در سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۹۴

۱۳۹۴

۱۳۹۵			۱۳۹۴		گروه کالایی
درصد رشد	سهم (درصد)	ارزش (میلیون دلار)	سهم (درصد)	ارزش (میلیون دلار)	
-۷	۵۷	۲۴.۷	۳۶.۳	۲۶.۶	کالاهای صنعتی
-۵۷	۳۶	۱۵.۵	۵۰	۳۶.۴	کالاهای کشاورزی
-۹۶	۰.۴۸	۰.۲۰۶	۶.۹	۵	محصولات شیمیایی
۲۳	۰.۸۴	۰.۳۵۷	۰.۴	۰.۲۹۱	معادن و فلزات
-۵۵	۵	۲.۲	۶.۷	۴.۹	فرش و صنایع دستی نساجی
-	-	-	-	-	بازارچه‌های مرزی
-	-	-	-	-	شرکت تعاونی مرزنشینان
-۴۲	۱۰۰	۴۳	۱۰۰	۷۳.۲	جمع
۳۰.۲	۲۳.۷	۱۳.۴	۴.۳	۳.۳	تجارت چمدانی (کالاهای همراه مسافر)*

مأخذ: سازمان صنعت، معدن و تجارت استان اردبیل-۱۳۹۶

*در آمار صادرات گمرک، تجارت چمدانی به صورت جداگانه و منفک از صادرات بخش‌ها آورده می‌شود.

۱۴-۲-۲. عملکرد گمرکات

الف) صادرات

در سال ۱۳۹۵ میزان صادرات از گمرکات استان اردبیل ۷۴۰۸۸ تن به ارزش ۴۳۰۰۳۷۹۲ دلار بوده است که نسبت به سال گذشته از نظر وزنی ۲۴ درصد کاهش و از نظر ارزش دلاری ۴۱ درصد کاهش داشته است.

در سال ۱۳۹۵ سیب زمینی ۳۵.۴۲ درصد ارزش دلاری کل صادرات استان را تشکیل داده است. پس از آن مصنوعات پلاستیکی با ۱۶/۷۳ درصد در ردیف بعدی قرار گرفته است. در این سال از لحاظ وزنی سیب زمینی ۸۹.۷ درصد وزن کل صادرات از گمرکات استان را به خود اختصاص داده و در ردیف اول قرار دارد بعد از آن سایر تره بار و سبزیجات با ۳.۲ درصد رتبه دوم را به خود اختصاص داده است.

همچنین حدود ۱۷۳۹۱ تن کالا به ارزش ۱۷/۱۵۳۰۱۳ میلیون دلار از طریق گمرک اردبیل و ۵۶۶۹۷ تن کالا به ارزش ۲۵/۸۵۰۷۷۹ میلیون دلار از طریق گمرک بیله سوار به کشورهای دیگر صادر شده است.

جدول (۱۴-۳) آمار مقایسه‌ای صادرات گمرکات استان اردبیل در سال‌های ۱۳۹۵-

عنوان	وزن (تن)	ارزش دلاری
سال ۱۳۹۴	۹۷۷۵۱	۷۳۲۷۹۴۰۳
سال ۱۳۹۵	۷۴۰۸۸	۴۳۰۰۳۷۹۲
درصد تغییرات سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴ (درصد)	-۲۴	-۴۱

مأخذ: اداره کل گمرکات استان اردبیل-۱۳۹۶

جدول (۱۴-۴) آمار صادرات گمرکات استان اردبیل در سال ۱۳۹۵

نام گمرک	وزن (تن)	ارزش دلاری	ارزش (هزار ریال)
اردبیل	۱۷۳۹۱	۱۷۱۵۳۰۱۳	۵۳۸۶۰۴۶۰۸
بیله سوار	۵۶۶۹۷	۲۵۸۵۰۷۷۹	۸۱۱۷۱۴۴۶۰
جمع	۷۴۰۸۸	۴۳۰۰۳۷۹۲	۱۳۵۰۳۱۹۰۶۸

مأخذ: اداره کل گمرکات استان اردبیل-۱۳۹۶

جدول (۱۴-۵) عمده گروه کالاهای صادراتی گمرکات استان اردبیل در سال ۱۳۹۵

شرح کالا	وزن (تن)	ارزش (دلاری)
سیبزمینی	۵۲۲۱۴	۹۳۱۳۲۸۸
مصنوعات پلاستیکی	۱۱۶۳	۴۴۰۰۰۶۵
پروپیلن	۶۹۵	۲۸۴۱۵۶۵
لاستیک	۵۸۸	۲۶۹۷۴۴۶
نخ و انواع آن	۱۷۴	۲۰۴۲۴۵۱
کیک ساده و کلوچه	۵۵۱	۱۷۷۲۴۷۳
بیسکویت	۹۷۳	۱۷۲۴۵۱۵
سایر تره بار و سبزیجات	۱۸۸۴	۱۵۰۳۱۶۵
جمع	۵۸۲۴۲	۲۶۲۹۴۹۶۸

مأخذ: اداره کل گمرکات استان اردبیل-۱۳۹۶

۱۴-۲-۳. واردات

در سال ۱۳۹۵ در حدود ۱۳۸۷۵ تن کالا به ارزش ۱۸۶۷۶۳۰۸ دلار از طریق گمرکات استان اردبیل به کشور وارد شده است؛ که از نظر وزنی در حدود ۴۲ درصد و از لحاظ ارزش دلاری ۳۴ درصد نسبت به سال قبل کاهش داشته است.

در سال ۱۳۹۵ در حدود ۵۲/۳ درصد از وزن کل کالاهای وارداتی از طریق گمرکات استان، مربوط به کنجاله پنبه‌دانه بوده است. پس‌از آن برنج با ۱۹/۲ درصد در ردیف بعدی قرار دارد. از لحاظ ارزش دلاری برنج با ۱۷/۲۶ درصد در رتبه اول قرار دارد و پس‌از آن کاغذ دکور خام با ۱۵/۵۷ درصد و قالب تایر با ۱۴/۸۵ درصد در ردیف‌های بعدی قرار گرفته‌اند.

در سال مذکور از کل واردات از طریق گمرکات استان اردبیل، ۷۰۳۱ تن کالا به ارزش ۱/۷۴۴۶۲۳ میلیون دلار از طریق گمرک اردبیل و ۶۸۴۴ تن کالا به ارزش ۱/۷۴۴۶۲۳ میلیون دلار از طریق گمرک بیله‌سوار وارد کشور شده است.

جدول (۱۴-۶) آمار مقایسه‌ای واردات گمرکات استان اردبیل در سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۹۵

عنوان	وزن (تن)	ارزش دلاری
سال ۱۳۹۴	۲۳۹۹۹	۲۸۴۲۸۶۸۷
سال ۱۳۹۵	۱۳۸۷۵	۱۸۶۷۶۳۰۸
درصد تغییرات سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴	-۴۲	-۳۴

مأخذ: اداره کل گمرکات استان اردبیل-۱۳۹۶

جدول (۱۴-۷) آمار واردات گمرکات استان اردبیل در سال ۱۳۹۵

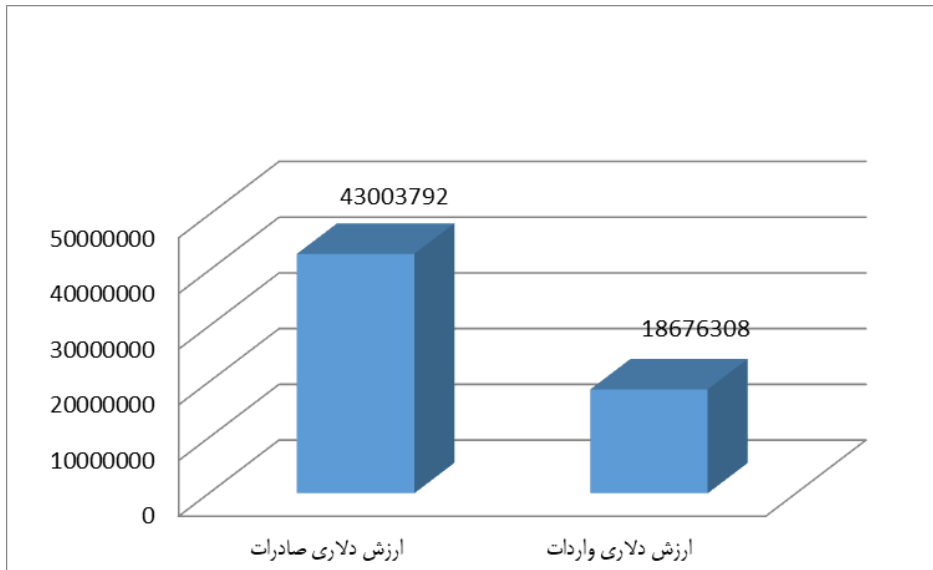
نام گمرک	وزن (تن)	ارزش دلاری	ارزش (هزار ریال)
اردبیل	۷۰۳۱	۱۶۹۳۱۶۸۵	۵۳۱۶۵۴۹۰۹
بیله‌سوار	۶۸۴۴	۱۷۴۴۶۲۳	۵۴۷۸۱۱۶۲
جمع	۱۳۸۷۵	۱۸۶۷۶۳۰۸	۵۸۶۴۳۶۰۷۱

مأخذ: اداره کل گمرکات استان اردبیل-۱۳۹۶

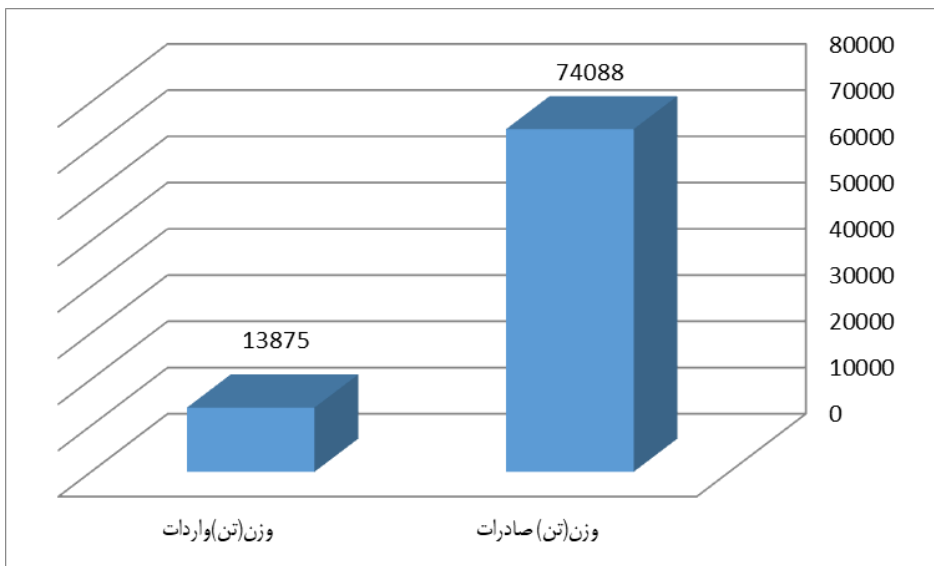
جدول (۱۴-۸) عمده گروه کالاهای وارداتی گمرکات استان اردبیل در سال ۱۳۹۵

شرح کالا	وزن (تن)	ارزش (دلاری)
برنج	۱۹۰۶	۱۷۶۴۶۵۵
کاغذ دکور خام	۶۳۰	۱۵۹۱۳۶۰
قالب تایر	۲۸	۱۵۱۷۸۰۰
کنجاله پنبه‌دانه	۵۱۹۱	۱۳۴۸۱۷۷۹
انواع کاغذ	۳۶۰	۱۱۱۷۸۶۶
پلی اتیلن	۵۹۵	۱۰۸۵۸۴۸
خط تولید سبب‌زمینی منجمد	۱۳	۹۶۲۷۶۴
قطعات یدکی و ماشین‌آلات خط تولید MDF	۱۲۰۰	۸۳۴۷۶۹
جمع	۹۹۲۳	۱۰۲۲۳۸۴۱

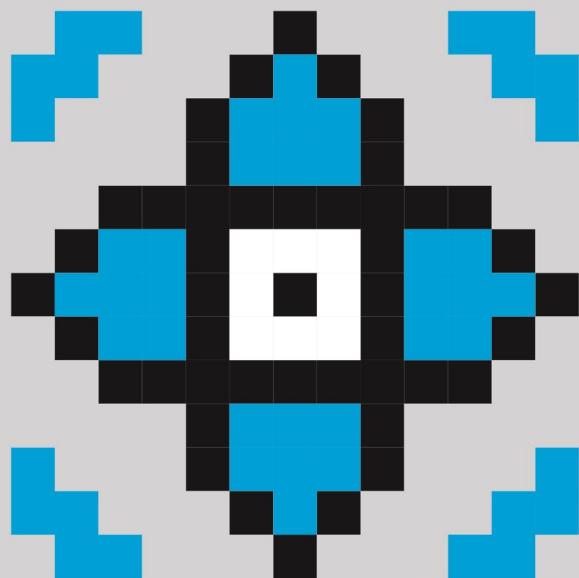
مأخذ: اداره کل گمرکات استان اردبیل-۱۳۹۶

نمودار شماره ۱۴-۱- مقایسه ارزش دلاری صادرات از گمرکات استان اردبیل در سال ۱۳۹۵

نمودار شماره ۱۴-۲- مقایسه وزن صادرات و واردات از گمرکات استان اردبیل در سال ۱۳۹۵

فصل پانزدهم

آموزش و پرورش

۱۵. آموزش و پرورش

۱۵-۱. آموزش و پرورش و اهمیت آن

امروزه نظام آموزش و پرورش بنا به ضرورت تغییرات اجتماعی یکی از سازمان‌های پیچیده و بزرگ اجتماعی در هر کشوری محسوب می‌شود و با رشد و توسعه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی پیوند ناگسستنی دارد و به تدریج از یک حالت ساده ابتدائی به یک حالت پیچیده درآمده است. ثمربخشی این نظام از یک سو تبدیل کردن انسان‌های مستعد به انسان‌های سالم، بالنده، متعادل و رشد یافته است و از سوی دیگر تأمین‌کننده نیازهای انسانی جامعه در بخش متفاوت فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی است.

نظر به چنین اهمیتی است که در عصر کنونی، همه دولت‌های جهانی از کوچک و بزرگ، قدرتمند و ناتوان و صنعتی و درحال توسعه، پرداختن به آموزش و پرورش مردم خود را در شمار وظایف اساسی می‌دانند و برای همگانی، سراسری و حتی اجباری کردن آن، تعهدات سنگینی در قانون‌های اساسی و بنیادی خود می‌گنجانند و درصد زیادی از تولید ناخالص ملی و بودجه جاری و عمرانی کشور را به این امر مهم اختصاص می‌دهند.

امروزه به دلیل گسترش علوم و تجارب بشری و توسعه فناوری و پیشرفت‌های صنعتی، گرایش به سازمان‌های آموزش و پرورش امری فراگیر و جهانی شده است به حدی که یکی از شاخص‌های مهم رشد هر جامعه را، وسعت دامنه وظایفی می‌دانند که نظام آموزش و پرورش آن به عهده گرفته است.

نظام آموزش و پرورش در جهان کنونی، وظایف و کارکردهای مختلفی را به‌طور آشکار و نهان بر عهده دارد و ابزار تحقق اهداف و مقاصد اجتماعی به شمار می‌رود. کارکردهای آن به حدی است که جوامع مختلف انتظار دارند، این سازمان باید پاسخگوی نیازهای معنوی و مادی آنان باشد و به‌عنوان یک عامل تحقق نیازهای فردی و اجتماعی و رشد و توسعه فرهنگی سیاسی و اقتصادی جامعه را ممکن کند.

۱۵-۲. آموزش و پرورش استان در یک نگاه (در سال تحصیلی ۹۳-۹۴)

در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴ تعداد کل دانش‌آموزان استان در دوره‌های مختلف تحصیلی با احتساب مقطع کودکستان (به‌جز بزرگسالان) ۲۱۶۱۰۵ نفر بوده که نسبت به سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۳ با ۲۱۱۹۵۶ نفر، ۱/۹۶ درصد افزایش داشته است.

در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴ سهم دانش‌آموزان عادی-دولتی از کل دانش‌آموزان استان ۶۹/۷۵ درصد بوده است که نسبت به سال تحصیلی قبل تغییری نیافته است (جداول ۱۵-۳ و ۱۵-۴) همچنین سهم دانش‌آموزان مدارس غیردولتی از کل دانش‌آموزان استان در سال تحصیلی مورد بررسی، ۱۲/۷۹ درصد بوده که نسبت به سال تحصیلی تغییری نداشته است.

در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴ بالغ بر ۶۰۰۴ نفر دانش‌آموز در مدارس نمونه دولتی تحصیل می‌کردند؛ که نسبت به سال تحصیلی تغییری نداشته است. (جداول ۱۵-۳ و ۱۵-۴).

تعداد دانش‌آموزان تیزهوش استان در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴ معادل ۴۰۶۸ نفر بوده که نسبت به سال قبل تغییری نداشته است

سهم پسران و دختران از دانش‌آموزان تیزهوش به ترتیب ۵۰/۳۴ و ۴۹/۶۵ درصد بوده است، همچنین سهم دانش‌آموزان تیزهوش از کل دانش‌آموزان استان ۱/۹۰ درصد بوده است.

۱. نرخ گذر یکی از شاخص‌های اساسی در آموزش و پرورش استان که نشان‌دهنده دانش‌آموزانی است که از یک دوره به دوره بالاتر عبور می‌کنند.
۲. پوشش تحصیلی ظاهری در آموزش و پرورش از شاخص‌هایی است که توانایی سیستم آموزش را در جذب افراد لازم‌التعلیم در مقاطع مختلف آموزشی را نشان می‌دهد.

جدول (۱۵-۱) تغییرات سالانه کل در استان در دوره‌های مختلف تحصیلی (بدون بزرگسال) طی سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۹۴

ردیف	دوره تحصیلی	شهری			روستا			شهری و روستای		
		۱۳۹۴-۱۳۹۵	۱۳۹۳-۱۳۹۴	نرخ تغییرات	۱۳۹۴-۱۳۹۵	۱۳۹۳-۱۳۹۴	نرخ تغییرات	۱۳۹۴-۱۳۹۵	۱۳۹۳-۱۳۹۴	نرخ تغییرات
۱	کودکستان	۹۸۲۳	۹۸۴۴	۶۰۴	۴۰۹۹	۳۹۳۲	۳۹۸۰	۴۰۹۹	۳۹۳۲	۱۴۰۱۵
۲	ابتدایی	۷۸۳۲۵	۸۲۰۷۴	۴۰۷۹	۳۵۳۷۷	۳۵۸۰۹	-۱۰۲۱	۳۵۳۷۷	۳۵۸۰۹	۲۰۹۱
۳	راهنمایی	۲۵۷۷۳	۳۸۵۶۷	۴۹۶۴	۱۱۶۸۲	۸۴۰۰	۳۹۰۰۷	۱۱۶۸۲	۸۴۰۰	۴۷۰۰۴
۴	متوسطه نظری	۳۳۱۷۸	۲۱۶۴۴	-۳۲۰۷۷	۱۱۰۹	۲۸۱۹	-۶۰۶۶	۱۱۰۹	۲۸۱۹	-۳۵۰۰۱
۵	هنرستان فنی	۳۵۷۷	۲۵۲۹	-۲۹۰۳۰	۱۷۹	۲۸۶	-۵۳۶۳	۱۷۹	۲۸۶	-۳۱۶۶۷
۶	هنرستان حرفه‌ای	۳۰۱۰	۲۲۶۲	-۲۴۸۵	۱۳۷	۴۹۳	-۷۲۰۲۱	۱۳۷	۴۹۳	-۳۱۰۵۲
۷	کشاورزی	۱۷۳	۵۳	-۶۹۰۳۶	۰	۰	۰	۰	۰	-۶۹۰۳۶
۸	کاردانش	۶۸۲۱	۵۲۱۵	-۲۳۰۵۴	۱۳۴۴	۱۹۷۷	۳۲۰۰۲	۱۳۴۴	۱۹۷۷	-۲۵۰۲۵
۹	پیش‌دانشگاهی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	جمع کل	۱۵۹۱۴۰	۱۶۲۱۷۸	۱۰۹۱	۵۳۹۳۷	۵۲۸۱۶	۲۰۱	۵۳۹۳۷	۵۲۸۱۶	۱۰۹۶

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان
 آمار دانش‌آموزان استثنایی در مقاطع مربوطه لحاظ نشده است.

جدول (۱۵-۲) بررسی وضعیت دانش آموزان به تفکیک شهری و روستایی در دوره‌های مختلف تحصیلی (بدون بزرگسال) دولتی و غیردولتی) در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴

ردیف	دوره تحصیلی	شهری					روستایی							
		پسر	دختر	کل	درصد دانش آموزان مقاطع مختلف از	درصد دانش آموزان شهری هر دوره تحصیلی از کل	کل دانش آموزان شهری و	پسر	دختر	کل	درصد دانش آموزان مقاطع مختلف از			
۱	کودکستان	۳۹۵۸	۴۸۸۶	۹۸۴۴	۶۰۷	۴۰۵۶	۱۳۹۴۳	۲۱۶۸	۱۹۳۱	۴۰۹۹	۷۶۰	۴۰۹۹	۱۹۳۱	۲۱۶۸
۲	ابتدایی	۴۲۴۳	۳۹۶۳	۸۲۰۷	۵۰۶۰۷	۳۷۰۹۸	۱۱۷۴۵۱	۱۸۴۶	۱۶۹۰	۳۵۳۷	۶۵۶۰	۳۵۳۷	۱۶۹۰	۱۸۴۶
۳	راهنمایی	۱۹۵۴	۱۹۰۲	۳۸۵۶	۲۳۰۸۱	۱۷۰۸۵	۵۰۳۴۹	۶۶۶۴	۵۰۱۸	۱۱۶۸	۲۱۶۶	۱۱۶۸	۵۰۱۸	۶۶۶۴
۴	متوسطه نظری	۹۵۲۵	۱۲۰۹	۲۱۶۳	۱۳۰۳۴۰	۱۰۰۱	۲۲۷۴۲	۶۰۳	۵۰۶	۱۱۰۹	۲۰۶	۱۱۰۹	۵۰۶	۶۰۳
۵	هنرستان فنی	۱۸۰۶	۷۳۳	۲۵۳۹	۱۰۵۵۹	۱۰۱۷	۲۷۰۸	۱۶۱	۱۸	۱۷۹	۰۰۳۳	۱۷۹	۱۸	۱۶۱
۶	هنرستان حرفه‌ای	۱۳۵۷	۹۰۵	۲۲۶۲	۱۰۳۹۵	۱۰۰۵	۲۳۹۹	۱۱	۱۲۶	۱۳۷	۰۰۲۵	۱۳۷	۱۲۶	۱۱
۷	کشاورزی	۵۳	۰	۵۳	۰۰۳۳	۰۰۲	۵۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۸	کاردانش	۳۴۱۶	۱۷۹۹	۵۲۱۵	۳۰۲۱۶	۲۰۴۱	۶۵۵۹	۱۰۶۶	۳۷۸	۱۳۴۴	۲۰۴۹	۱۳۴۴	۳۷۸	۱۰۶۶
۹	پیش دانشگاهی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	جمع کل	۸۳۱۰	۷۹۰۷	۱۶۲۱	۱۰۰	۷۵۰۵	۲۱۶۱۰۵	۲۹۱۴	۲۳۷۸	۵۳۹۲	۱۰۰	۵۳۹۲	۲۳۷۸	۲۹۱۴

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان
آمار دانش آموزان استثنایی در مقاطع مربوطه لحاظ نشده است.

جدول (۱۵-۳) تعداد کل دانش‌آموزان (بدون بزرگسالان) (دولتی و غیردولتی) استان به تفکیک نوع آموزش در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴

درصد کل	جمع کل		روستا		شهری		نوع آموزش	ردیف	
	جمع	دختر	جمع	دختر	جمع	دختر			
									پسر
۰.۳۴	۱۳۳۴	۳۳۱	۰	۰	۰	۳۳۱	۵۰۳	۱	ایثارگران
۱.۶	۴۰۶۸	۲۰۲۰	۰	۰	۰	۲۰۲۰	۲۰۴۸	۲	تیزهوشان
۳.۷۵	۸۰۲۶	۳۹۴۹	۰	۰	۰	۳۹۴۹	۴۰۷۷	۳	شاهد
۶۹.۷۵	۱۴۹۲۲	۷۱۷۰	۴۴۳۳۵	۲۰۴۲۴	۲۳۹۱۱	۵۱۳۷۹	۵۳۶۱۳	۴	عادی - دولتی
۱۲.۷۹	۲۳۳۷۱	۱۲۰۹	۱۹۰۷	۸۹۷	۱۰۱۰	۱۱۲۰۰	۱۴۲۶۴	۵	غیردولتی
۲.۸۱	۶۰۰۴	۲۹۱۵	۳۲۲	۰	۳۲۲	۲۹۱۵	۲۷۶۷	۶	نمونه دولتی
۰.۱۱	۲۲۵	۱۶۷	۰	۰	۰	۱۶۷	۵۸	۷	وابسته
۴.۸۸	۱۰۴۳۵	۵۵۵۳	۰	۰	۰	۵۵۵۳	۴۸۸۲	۸	هیئتمنایی
۳.۰۸	۶۵۹۳	۳۲۷۳	۶۲۵۱	۳۰۸۱	۳۱۷۰	۱۹۲	۱۵۰	۹	عشایری
۰.۵۸	۱۲۵۱	۴۶۸	۱۸	۰	۱۸	۴۶۸	۷۶۵	۱۱	استثنایی
۱۰۰	۲۱۳۹۳	۱۰۲۳	۵۲۸۳۳	۲۴۴۰۲	۲۸۴۳۱	۱۶۱۱۰۱	۱۷۹۷۴		جمع کل

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

جدول (۱۵-۴) تعداد کل دانش‌آموزان (بدون بزرگسالان) دولتی و غیردولتی) استان به تفکیک نوع تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴

درصد کل	جمع کل			روستایی			شهری			نوع آموزش	ردیف
	جمع کل		پسر	جمع		دختر	جمع		پسر		
	دختر	پسر		جمع	دختر		پسر				
۰	۱	۷	۰	۰	۰	۰	۱	۸	۷	ایثارگران	۱
۱.۸۶	۲۰۰.۹	۲۰.۱۸	۰	۰	۰	۰	۲۰۰.۹	۴۰.۲۷	۲۰.۱۸	تیزهوشان	۲
۳.۴۴	۳۵۲۲	۳۸۹۱	۰	۰	۰	۰	۳۵۲۲	۷۴۳۳	۳۸۹۱	شاهد	۳
۷۰.۰۶	۱۵۱۴۰۰	۱۸۱۳۶	۴۴۳۷۷	۲۰۴۰۹	۳۳۹۶۸	۱۰۷۰۲۳	۵۲۶۹۵	۱۰۷۰۲۳	۵۴۳۲۸	عادی - دولتی	۴
۱۳.۶۶	۲۹۵۲۳	۱۳۴۶۱	۳۷۲۵	۱۳۲۶	۱۴۸۹	۲۶۷۹۸	۱۳۲۲۵	۲۶۷۹۸	۱۴۵۷۳	غیردولتی	۵
۲.۶۱	۵۶۳۰	۲۷۱۳	۲۹۱۷	۰	۲۹۱۷	۵۳۳۳	۲۷۱۳	۵۳۳۳	۲۶۳۰	نمونه دولتی	۶
۰.۰۹	۱۸۴	۱۳۲	۰	۰	۰	۱۸۴	۱۳۲	۱۸۴	۵۲	وابسته	۷
۴.۶۵	۱۰۰۵۰	۵۱۱۴	۳۴۸	۸۸	۱۶۰	۹۸۰۲	۵۰۸۶	۹۸۰۲	۴۷۱۶	هیئت‌امانی	۸
۳۰.۵	۶۵۹۲	۳۲۶۰	۶۲۸۰	۳۰۵۳	۳۲۲۷	۳۱۲	۲۰۷	۳۱۲	۱۰۵	عشایری	۹
۰.۵۸	۱۲۵۸	۴۶۸	۰	۰	۰	۱۲۵۸	۴۶۸	۱۲۵۸	۷۹۰	استثنایی	۱۰
۱۰۰	۲۱۶۱۰۵	۱۰۳۸۶۴	۵۲۹۲۷	۲۳۷۱۶	۳۹۱۴۱	۱۶۲۱۷۸	۷۹۰۷۸	۱۶۲۱۷۸	۸۳۱۰۰	جمع کل	

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

جدول (۱۵-۵) بررسی وضعیت دانش آموزان استان به تفکیک شهری و روستایی و جنسیت در دوره های مختلف تحصیلی دولتی و غیردولتی (بدون)

ردیف	دوره تحصیلی	شهری			روستایی			کل (شهری و روستایی)			جمع کل	درصد مناطق مختلف تحصیلی از کل دانش آموزان
		پسر	دختر	کل	پسر	دختر	کل	پسر	دختر	کل		
۱	گروهستان	۴۹۵۸	۴۷۸۴	۹۷۴۲	۴۰۹۹	۶۵۳۷۷	۱۶۴۸۲	۷۱۴۴	۶۰۹۰۲	۱۶۳۲۷	۱۱۲۴۴۳	۵۴۳۵
۲	ابتدایی	۴۳۳۲۵	۳۹۶۳۹	۸۲۹۶۴	۱۶۴۸۲	۶۵۳۷۷	۱۶۴۸۲	۶۰۹۰۲	۲۱۶۳۲۷	۱۲۰۱۳	۱۱۲۴۴۳	۵۴۳۵
۳	راهنمایی	۱۹۵۴۰	۱۹۰۲۷	۳۸۵۶۷	۵۰۱۸	۱۶۴۸۲	۱۶۴۸۲	۶۰۹۰۲	۲۱۶۳۲۷	۱۲۰۱۳	۱۱۲۴۴۳	۵۴۳۵
۴	موسسه نظری	۹۵۳۵	۱۲۰۹۹	۲۱۶۳۴	۵۰۴	۱۶۴۸۲	۱۶۴۸۲	۶۰۹۰۲	۲۱۶۳۲۷	۱۲۰۱۳	۱۱۲۴۴۳	۵۴۳۵
۵	مدرستان فنی	۱۸۰۴	۲۳۲	۲۰۳۶	۱۸	۱۶۴۸۲	۱۶۴۸۲	۶۰۹۰۲	۲۱۶۳۲۷	۱۲۰۱۳	۱۱۲۴۴۳	۵۴۳۵
۶	مدرستان حرفه ای	۱۲۵۷	۹۰۵	۲۱۶۲	۱۲۷	۱۶۴۸۲	۱۶۴۸۲	۶۰۹۰۲	۲۱۶۳۲۷	۱۲۰۱۳	۱۱۲۴۴۳	۵۴۳۵
۷	کتابخوانی	۵۳	۰	۵۳	۰	۱۶۴۸۲	۱۶۴۸۲	۶۰۹۰۲	۲۱۶۳۲۷	۱۲۰۱۳	۱۱۲۴۴۳	۵۴۳۵
۸	کارآزمایی	۳۴۱۴	۱۷۹۹	۵۲۱۵	۰	۱۶۴۸۲	۱۶۴۸۲	۶۰۹۰۲	۲۱۶۳۲۷	۱۲۰۱۳	۱۱۲۴۴۳	۵۴۳۵
۹	پیش دبستانی	۰	۰	۰	۰	۱۶۴۸۲	۱۶۴۸۲	۶۰۹۰۲	۲۱۶۳۲۷	۱۲۰۱۳	۱۱۲۴۴۳	۵۴۳۵
	جمع کل	۸۳۱۰	۷۹۰۷۸	۱۶۲۱۷۸	۵۲۹۲۷	۶۵۳۷۷	۱۶۴۸۲	۶۰۹۰۲	۲۱۶۳۲۷	۱۲۰۱۳	۱۱۲۴۴۳	۵۴۳۵

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان آمار دانش آموزان استثنایی در مقاطع مربوطه لحاظ نشده است

۱۵-۳. بررسی وضعیت آموزشگاه و کلاس در استان در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۴ و ۱۳۹۲-۱۳۹۳

در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵، تعداد آموزشگاه و تعداد ۱۱۹۶۴ کلاس درس در استان وجود داشته، که نسبت به سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۴ به ترتیب ۱/۸۵ و ۱/۸۶ درصد افزایش داشته است. بیشترین کاهش در تعداد آموزشگاه‌ها در مقطع دوره کشاورزی با ۴۴/۴۴ درصد و ۳۳.۳۳ درصد در تعداد دانش‌آموزان بوده است.

در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ نسبت به سال تحصیلی قبل، بیشترین افزایش تعداد آموزشگاه مربوط به کودکان با ۱۵/۱۵ درصد افزایش و بیشترین افزایش در تعداد کلاس‌ها نیز مربوط به دوره متوسط اول با ۴۳.۰۱ درصد افزایش بوده است.

جدول شماره (۱۵-۶) تعداد آموزشگاه و کلاس تشکیل شده به تفکیک دوره‌های مختلف تحصیلی در سال‌های تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۴ و ۱۳۹۴-۱۳۹۵ با احتساب بزرگسالان

ردیف	دوره تحصیلی	سال تحصیلی		سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴		درصد تغییرات	
		آموزشگاه	کلاس	آموزشگاه	کلاس	آموزشگاه	کلاس
۱	کودکستان	۵۸۱	۸۵۶	۶۶۹	۱۰۱۱	۱۵.۱۵	۱۸.۱۱
۲	ابتدایی	۱۴۳۶	۵۶۵۲	۱۴۸۰	۵۷۰۵	۳.۰۶	۰.۹۴
۳	دوره متوسطه اول	۵۵۲	۱۷۴۶	۵۷۸	۲۴۹۷	۴.۷۱	۴۳.۰۱
۴	متوسطه نظری	۳۶۵	۲۱۱۲	۲۸۰	۱۶۰۵	-۲۳.۲۹	-۲۴.۰۱
۵	هنرستان فنی	۵۲	۲۹۳	۴۳	۲۳۳	-۱۷.۳۱	-۲۰.۴۸
۶	هنرستان حرفه‌ای	۴۸	۲۱۷	۴۷	۱۸۲	-۲.۰۸	-۱۶.۱۳
۷	کشاورزی	۳	۹	۲	۵	-۳۳.۳۳	-۴۴.۴۴
۸	هنرستان کاردانش	۱۹۸	۸۶۰	۱۹۶	۷۲۶	-۱.۰۱	-۱۵.۵۸
۹	پیش‌دانشگاهی	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	جمع کل	۳۳۳۵	۱۱۷۴۵	۳۳۹۵	۱۱۹۶۴	۱.۸۵	۱.۸۶

آمار مدارس استثنایی در مقاطع مربوطه لحاظ نشده است.

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

الف) مقطع ابتدایی

در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴، شاخص تراکم دانش آموز در کلاس در مقطع ابتدایی ۱۹/۵ نفر در کلاس بوده که نسبت به سال تحصیلی قبل با ۲۰.۵ نفر در کلاس، ۲/۸۹ درصد کاهش یافته است. در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴ تراکم دانش آموز در کلاس در دوره ابتدایی در مناطق شهری، ۲۶/۴۴ و در مناطق روستایی ۱۲/۹۷ نفر در کلاس بوده که به این ترتیب نسبت به سال تحصیلی قبل، تراکم دانش آموز در کلاس در دوره تحصیلی مذکور در مناطق شهری و روستایی به ترتیب ۲/۹۸ و ۳/۵ درصد کاهش یافته است.

ب) دوره اول متوسطه

در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴، تراکم دانش آموز در کلاس دایر در مقطع دوره اول متوسطه به رقم ۲۰/۱۹ نفر در کلاس رسیده است که نسبت به سال تحصیلی قبل (۱۶/۶۹ نفر)، ۲۰/۹۷ درصد افزایش یافته است.

همچنین شاخص تراکم دانش آموز در کلاس در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴ در دوره تحصیلی مورد بررسی در مناطق شهری، ۲۶.۹۶ نفر و در مناطق روستایی ۱۱/۴۵ نفر در کلاس بوده که نسبت به سال تحصیلی قبل به ترتیب ۵/۲ و ۳/۷۸ - درصد تغییر را نشان می دهد.

ج) مقطع متوسطه نظری

در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴، تراکم دانش آموز در مقطع متوسطه نظری (بدون احتساب بزرگسالان، راه دور، غیردولتی و غیرانتفاعی) ۲۰.۱۶ نفر بوده که نسبت به سال تحصیلی قبل با تراکم ۲۲.۵۷ نفر در کلاس، ۱۰/۶۸ درصد کاهش یافته است.

همچنین شاخص تراکم دانش آموز در کلاس در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴ در دوره تحصیلی مورد بررسی در مناطق شهری و روستایی به ترتیب ۲۰/۹۹ و ۱۱/۴۳ نفر در کلاس بوده است که نسبت به سال تحصیلی قبل به ترتیب ۱۱/۹۵ درصد و ۲۱/۳۴ درصد کاهش یافته است.

د) هنرستان فنی

در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ تراکم دانش آموز در مقطع هنرستان فنی (بدون احتساب بزرگسالان، راه دور، غیردولتی و غیرانتفاعی) ۱۲/۹۳ نفر بوده که نسبت به سال تحصیلی قبل با تراکم ۱۷/۶۶ نفر در کلاس، ۲۶/۷۸ درصد کاهش یافته است.

همچنین شاخص تراکم دانش آموز در کلاس در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ در دوره تحصیلی مورد بررسی در مناطق شهری و روستایی به ترتیب ۱۳ و ۱۱/۹۳ نفر در کلاس بوده است که نسبت به سال تحصیلی قبل به ترتیب ۲۷/۱۳ درصد کاهش و ۲۵/۸۱ درصد کاهش یافته است.

ه) هنرستان حرفه‌ای

در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ تراکم دانش آموز در مقطع هنرستان حرفه‌ای (بدون احتساب بزرگسالان، راه دور، غیردولتی و غیرانتفاعی) ۱۳/۶۸ نفر بوده که نسبت به سال تحصیلی قبل با تراکم ۱۷/۵۳ نفر در کلاس، ۲۱/۹۶ درصد کاهش یافته است.

همچنین شاخص تراکم دانش آموز در کلاس در سال تحصیلی مذکور در دوره تحصیلی مورد بررسی در مناطق شهری و روستایی به ترتیب ۱۴/۰۹ و ۹/۱۳ نفر در کلاس بوده است که نسبت به سال تحصیلی قبل به ترتیب ۲۷/۷۵ و ۲۹/۶۱ درصد کاهش یافته است.

جدول (۱۵-۷) تراکم دانش آموز در کلاس به تفکیک دوره‌های مختلف تحصیلی (بدون بزرگسالان و راه دور غیردولتی و غیرانتفاعی)

ردیف	دوره تحصیلی	سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۴			سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴			درصد تغییرات		
		کل	روستایی	شهری	کل	روستایی	شهری	کل	روستایی	شهری
۱	ابتدایی	۲۷۰۰۸	۱۳۳۴۴	۲۶۰۴۴	۱۲۰۹۷	۱۲۰۹۷	۲۶۰۹۸	۱۹۵	-۳۰۵	۲۸۹-
۲	دوره اول متوسطه	۱۶۶۹۹	۱۱۰۹	۲۶۰۹۲	۱۱۳۴۵	۱۱۳۴۵	۲۶۰۱۹	۲۰۰۱۹	-۳۷۷۸	۲۰۹۷
۳	متوسطه نظری	۳۳۰۵۷	۱۴۵۳	۲۰۰۹۹	۱۱۳۴۳	۱۱۳۴۳	۲۰۰۱۶	۲۰۰۱۶	-۲۱۰۳۴	۱۰۶۸-
۴	هنرستان فنی	۱۱۷۶۶	۱۶۰۰۸	۱۳	۱۱۰۹۳	۱۱۰۹۳	۱۲۰۹۳	۱۲۰۹۳	۲۵۸۱-	-۲۶۷۸
۵	هنرستان حرفه‌ای	۱۷۷۵۳	۱۲۰۹۷	۱۴۰۰۹	۹۰۱۳	۹۰۱۳	۱۳۶۹۸	۱۳۶۹۸	۲۹۶۱-	-۲۱۹۶
۶	کشاورزی	۱۹۰۳۲	۰	۱۰۶	۰	۱۰۶	۱۰۶	۱۰۶	۰	-۳۴۸۵
۷	هنرستان کار دانش	۱۵۰۱۸	۱۳۶۳	۱۲۵۵۹	۱۲۸	۱۲۸	۱۲۶۳	۱۲۶۳	-۶۰۰۹	۱۶۸-
۸	پیش دانشگاهی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

ماخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

آمار دانش آموزان استثنایی در مقاطع مربوطه لحاظ نشده است.

۱۵-۴. نرخ پوشش تحصیلی (اشتغال به تحصیل)

هدف آموزش و پرورش، تحت پوشش قرار دادن کلیه افراد لازم‌التعلیم در دوره‌های مختلف تحصیلی است و برای کنترل آمار افراد بازمانده از تحصیل که بعدها مشکلات زیادی را برای جامعه به وجود می‌آورند، از نرخ پوشش تحصیلی استفاده می‌شود.

نرخ گذر از ابتدایی به راهنمایی در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ معادل ۹۲/۴۱ درصد بوده است. به عبارتی ۹۲/۴۱ درصد از کل دانش آموزان پایه پنجم ابتدایی در سال تحصیلی مذکور توانسته‌اند به پایه اول راهنمایی صعود کنند.

ب) نرخ گذر مقطع راهنمایی به متوسطه

نرخ گذر از راهنمایی به متوسطه در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ معادل ۷۰/۱۶ درصد بوده است.

جدول شماره (۹-۱۵) نرخ گذر تحصیلی در دوره‌های مختلف تحصیلی در سال

تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵

ردیف	دوره تحصیلی	سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵
۱	نرخ گذر ابتدایی به راهنمایی	۹۲.۴۱
۲	نرخ گذر راهنمایی به متوسطه	۷۰.۱۶

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

۱۵-۶. بررسی وضعیت کارمندان آموزش و پرورش استان در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۴

در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ آموزش و پرورش استان دارای ۱۸۵۳۲ نفر کارمند بوده که از این تعداد ۱۶۳۴۷ نفر (حدود ۸۸.۲۱ درصد) کادر آموزشی و ۲۱۸۵ نفر (حدود ۱۱/۷۵ درصد) کادر غیر آموزشی بودند.

در سال تحصیلی فوق ۷۹/۴۳ درصد کادر آموزشی در دوره تحصیلی ابتدایی، ۲۷/۱۵ درصد در دوره تحصیلی راهنمایی عادی، ۲۷/۳۱ درصد در دوره تحصیلی متوسطه عمومی و ۱/۷۵ درصد در سایر گروه‌های آموزشی مشغول خدمت بوده‌اند.

جدول (۱۵-۱۰) توزیع کادر آموزشی و غیر آموزشی و پیمانی (شهری و روستایی دولتی و اعزامی به غیر دولتی) به تفکیک میزان تحصیلات دوره‌های مختلف تحصیلی (۱۳۹۴-۱۳۹۵)

ردیف	دوره تحصیلی	لیسانس و بالاتر				فوق‌دبلم				دبلم		کمتر از دبلم		جمع	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	ابتدایی	۵۰۳۸	۳۵.۳۸	۱۵۸۹	۶۲.۷۳	۶۴۵	۵۱.۴۴	۲۰۴	۳۴.۸۱	۷۴۷۶	۴۰.۳۴				
۲	راهنمائی	۳۷۵۱	۲۶.۴۹	۶۲۱	۲۴.۵۲	۱۶۶	۱۳.۲۴	۱۲۷	۲۱.۶۷	۴۶۶۵	۲۵.۱۷				
۳	متوسطه عمومی	۲۵۳۳	۱۷.۸۹	۷۲	۲.۸۴	۱۵۷	۱۲.۵۲	۱۳۰	۲۲.۱۸	۲۸۹۲	۱۵.۶۱				
۴	هنرستان فنی	۴۷۹	۳.۳۸	۴۹	۱.۹۳	۵۶	۴.۴۷	۱۵	۲.۵۶	۵۹۹	۳.۲۳				
۵	بازرگانی و حرفه‌ای	۳۶۱	۲.۵۵	۲۳	۰.۹۱	۲۷	۲.۱۵	۲۰	۳.۴۱	۴۳۱	۲.۳۳				
۶	کشاورزی	۳۴	۰.۱۷	۴	۰.۱۶	۵	۰.۴	۲	۰.۳۴	۳۵	۰.۱۹				
۷	کلردانش	۸۱۳	۵.۸۱	۸۲	۳.۲۴	۵۸	۴.۶۳	۳۴	۵.۸	۹۹۷	۵.۳۸				
۸	اداری	۸۹۲	۶.۳۰	۶۷	۲.۶۵	۱۲۰	۹.۵۷	۴۶	۷.۷۵	۱۱۳۵	۶.۰۷				
۹	پیش‌دانشگاهی	۵	۰.۰۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵	۰.۰۳				
۱۰	کودکستان استثنایی	۱۲	۰.۰۸	۱	۰.۰۴	۱	۰.۰۸	۰	۰	۱۴	۰.۰۸				
۱۱	ابتدایی استثنایی	۱۷۳	۱.۲۱	۱۷	۰.۶۷	۱۱	۰.۸۸	۵	۰.۸۵	۲۰۵	۱.۱۱				
۱۲	راهنمائی استثنایی	۵	۰.۰۴	۰	۰	۰	۰	۱	۰.۱۷	۶	۰.۰۳				
۱۳	راهنمائی پیش‌حرفه‌ای استثنایی	۴۱	۰.۲۹	۴	۰.۱۶	۴	۰.۳۲	۰	۰	۴۹	۰.۲۶				
۱۴	متوسطه استثنایی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰				
۱۵	متوسطه حرفه‌ای استثنایی	۲۲	۱.۶	۴	۰.۱۶	۳	۰.۲۴	۲	۰.۳۴	۳۱	۰.۱۷				
۱۶	کلردانش استثنایی	۱	۰.۰۱	۰	۰	۱	۰.۰۸	۰	۰	۲	۰.۰۱				
	جمع کل	۱۴۱۵۹	۱۰۰	۲۵۱۳	۱۰۰	۱۲۵۴	۱۰۰	۵۸۶	۱۰۰	۱۸۵۲۳	۱۰۰				

مآخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

جدول (۱۱-۱۵) توزیع کادر آموزشی و غیر آموزشی رسمی و بیمانی (شهری و روستایی دولتی و اعزامی به غیردولتی) به تفکیک میزان تحصیلات و مقاطع مختلف تحصیلی (۱۳۹۴-۱۳۹۵)

جمع		کمتر از دیپلم		دیپلم		فوق دیپلم		لیسانس و بالاتر	
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
۰.۰۹	۱۴	۰	۰	۰.۱۷	۱	۰.۰۴	۱	۰.۰۹	۱۲
۴۴.۷۷	۷۳۱۹	۰	۰	۷۸.۴۱	۴۶۵	۶۵.۶۳	۱۶۱۷	۳۹.۴۱	۵۲۳۷
۲۷.۴۴	۴۴۸۶	۰	۰	۹.۴۴	۵۶	۲۵.۶۱	۶۳۱	۲۸.۵۹	۳۷۹۹
۲۷.۵۰	۴۴۹۵	۰	۰	۱۱.۴۷	۶۸	۸.۴۸	۲۰۹	۳۱.۷۴	۴۲۱۸
۰.۲۰	۳۳	۰	۰	۰.۵۱	۳	۰.۲۴	۶	۰.۱۸	۲۴
۱۰۰	۱۶۳۴۷	۰	۰	۱۰۰	۵۹۳	۱۰۰	۲۴۶۴	۱۰۰	۱۳۲۹۰

منبع: اداره کل آموزش و پرورش استان

جدول (۱۵-۱۲) کادر آموزشی و غیر آموزشی (بدون کادر خدماتی) رسمی و پیمانی

سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵					دوره تحصیلی	ردیف
جمع	درصد کادر غیر آموزشی هر دوره تحصیلی به کل	کادر غیر آموزشی	درصد کادر آموزشی هر دوره تحصیلی به کل	کادر آموزشی		
۷۵۵۹	۱۸.۳۱	۴۰۰	۴۳.۷۹	۷۱۵۹	ابتدایی	۱
۴۶۸۴	۱۱.۲۱	۲۴۵	۲۷.۱۵	۴۴۳۹	راهنمایی	۲
۴۹۳۵	۲۱.۵۶	۴۷۱	۲۷.۳۱	۴۴۶۴	متوسطه عمومی	۳
۰	۰	۰	۰	۰	هنرستان فنی	۴
۰	۰	۰	۰	۰	بازرگانی و حرفه‌ای	۵
۰	۰	۰	۰	۰	کشاورزی	۶
۰	۰	۰	۰	۰	کاردانش	۷
۱۰۵۵	۴۸.۲۸	۱۰۵۵	۰	۰	اداری	۸
۵	۰	۰	۰.۰۳	۵	پیش‌دانشگاهی	۹
۱۴	۰	۰	۰.۰۹	۱۴	کودکستان استثنایی	۱۰
۱۹۲	۰	۰	۱.۱۷	۱۹۲	ابتدایی استثنایی	۱۱
۶	۰.۱۴	۳	۰.۰۲	۳	راهنمایی استثنایی	۱۲
۴۹	۰.۱۸	۴	۰.۲۸	۴۵	راهنمایی پیش حرفه‌ای استثنایی	۱۳
۷	۰.۳۲	۷	۰	۰	متوسطه استثنایی	۱۴
۲۴	۰	۰	۰.۱۵	۲۴	متوسطه حرفه‌ای استثنایی	۱۵
۲	۰	۰	۰.۰۱	۲	کاردانش استثنایی	۱۶
۱۸۵۳۲	۱۰۰	۲۱۸۵	۱۰۰	۱۶۳۴۷	جمع کل	

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

جدول (۱۵-۱۳) توزیع کارمندان آموزشی (دولتی و اعزامی به غیردولتی) رسمی و پیمانی به تفکیک سمت و مدرک تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴

ردیف	دوره تحصیلی	معلم					مدیر معلم					معلم تربیت بدنی					جمع کل
		لیسانس و بالاتر	فوق‌دiplom	دiplom	کمتر از دiplom	جمع	لیسانس و بالاتر	فوق‌دiplom	دiplom	کمتر از دiplom	جمع	لیسانس و بالاتر	فوق‌دiplom	دiplom	کمتر از دiplom	جمع	
۱	ابتدایی	۲۸۰۹	۱۱۶۶	۳۳۴	۰	۴۳۱۹	۵۹۹	۲۱۲	۴۰	۰	۹۱۱	۲۷۱	۴۶	۳	۰	۳۲۰	۵۵۵۰
۲	راهنمایی	۱۳۳۳	۴۶۲	۴	۰	۱۸۹۹	۱۸۳	۲۴	۰	۰	۲۰۷	۱۶۷	۲۸	۱	۰	۱۹۶	۳۳۰۳
۳	متوسطه عمومی	۳۹۰	۹۴	۱۵	۰	۲۱۹۹	۱۰	۱	۰	۰	۱۱	۸۳	۶	۰	۰	۸۸	۲۹۹۸
۴	هنرستان فنی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۵	بازگانی و حرفه‌ای	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۶	کشورزی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۷	کار دانش	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۸	اگرایی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۹	پیش‌دانشگاهی	۳	۰	۰	۰	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۰	کودستان استانی	۱۲	۱	۱	۰	۱۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۱	ابتدایی استانی	۱۳۰	۱۲	۳	۰	۱۴۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۴۶
۱۲	راهنمایی استانی	۲	۰	۰	۰	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲
۱۳	راهنمای پیش حرفه‌ای استانی	۳۱	۲	۰	۰	۳۳	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۰	۰	۰	۲	۳۵
۱۴	متوسطه حرفه‌ای استانی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۵	متوسطه حرفه‌ای استانی	۱۴	۳	۰	۰	۱۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۷
۱۶	کار دانش استانی	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	جمع کل	۸۳۵	۱۷۲۰	۶۶۷	۰	۱۰۳۳۲	۵۵۲	۳۳۷	۴۰	۰	۱۱۲	۵۳۳	۸۱	۴	۰	۶۰۷	۱۲۰۶۸

ساخته: اداره کل آموزش و پرورش استان

۱۵-۷. نهضت سوادآموزی استان در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۳

در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ تعداد سواد آموزان نهضت سوادآموزی، ۱۰۶۳۳ نفر بوده است.

در سال تحصیلی مذکور حدود ۵۹/۸ درصد سوادآموزان نهضت سوادآموزی شهری و ۴۰/۲ درصد آنان، روستایی بوده‌اند.

در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵، حدود ۸۹/۵۷ درصد سوادآموزان را زنان و ۱۰/۴۳ درصد آنان را مردان تشکیل داده‌اند.

جدول (۱۴-۱۵) تعداد و درصد سواد آموزان نهضت سوادآموزی استان به تفکیک شهری و روستایی در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵

شرح	شهر			روستا			کل (شهری و روستایی)		
	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع
تعداد	۵۸۹۸	۴۶۱	۶۳۵۹	۳۶۲۶	۶۴۸	۴۲۷۴	۹۵۲۴	۱۱۰۹	۱۰۶۳۳
درصد	۹۲.۷۵	۷.۲۵	۱۰۰	۸۴.۸۴	۱۵.۱۶	۱۰۰	۸۹.۵۷	۱۰.۴۳	۱۰۰

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

چگونگی توزیع قبول شدگان برحسب دوره های مربوطه، در جدول (۱۵-۱۵) قابل مشاهده می‌باشد.

جدول (۱۵-۱۵) قبول‌شدگان دوره‌های نهضت سوادآموزی استان در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵

دوره	سوادآموز			تکمیلی			تحکیم			انتقال				
	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	مرد	جمع
چسبیت														
تعداد	۲۵۱۹	۵۸۱	۳۱۰۰	۱۲۶۰	۹۰	۱۳۵۰	۱۷۵۱	۱۹۹	۱۹۵۰	۳۳۷۰	۷۸۰	۵۰۵۰		
درصد	۸۱٫۳۶	۱۸٫۶۴	۱۰۰	۹۳٫۳۳	۶٫۶۷	۱۰۰	۸۹٫۷۹	۱۰٫۲۱	۱۰۰	۸۴٫۵۵	۱۴٫۴۵	۱۰۰		
جمع														

ماخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

۱۵-۸. وضعیت مدارس نوبت دوم

در سال تحصیلی ۹۳-۹۴ تعداد ۹۱ درصد کل مدارس ابتدایی دولتی در نوبت دوم دایر بوده‌اند که با ۲۵/۲ درصد کاهش، در سال تحصیلی ۹۴-۹۵ به ۸۹ درصد رسیده است.

هم‌چنین ۱۰۴ درصد کل مدارس متوسطه اول (دولتی) در نوبت دوم دایر بوده‌اند که با ۹۷/۲ درصد کاهش، در سال تحصیلی ۹۴-۹۵ به ۱۰۱ درصد رسیده است.

از کل مدارس متوسطه دوم (دولتی) ۶۷ درصد در نوبت دوم دایر بوده‌اند که نسبت به سال تحصیلی ۱۳۹۴-در دوره بعد به ۶۶ درصد کاهش یافته است.

بررسی وضعیت مدارس دولتی نوبت دوم استان در مقاطع مختلف گویای آن است که در مقاطع بالاتر تحصیلی تعداد مدارس نوبت دوم کاهش می‌یابد.

جدول (۱۵-۱۶) درصد مدارس نوبت دوم به کل مدارس (دولتی) به تفکیک جنسیت و مقطع در سال‌های تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵

درصد تغییرات				سال تحصیلی ۹۴-۹۵				سال تحصیلی ۹۳-۹۴				مقطع تحصیلی
کل	مختلط	پسر	دختر	کل	مختلط	پسر	دختر	کل	مختلط	پسر	دختر	
۱۸۰	۳۸	۵۵	۸۷	۸۹	۱۹	۲۷	۴۳	۹۱	۱۹	۲۸	۴۴	ابتدایی
۲۰۵	۴۰	۷۴	۹۱	۱۰۱	۱۹	۳۷	۴۵	۱۰۴	۲۱	۳۷	۴۶	متوسطه اول
۱۳۳	۰	۹۴	۳۹	۶۶	۰	۴۷	۱۹	۶۷	۰	۴۷	۲۰	متوسطه دوم

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

۱۵-۹. نسبت دانش آموز به معلم

در سال تحصیلی ۱۳۹۳-۱۳۹۴ نسبت دانش آموز به معلم در مدارس شهری و روستایی (دولتی) در مقطع ابتدایی، ۱۷/۹۷ نفر بوده و با ۲/۵۶ درصد کاهش به ۱۷/۵۱ نفر در سال تحصیلی ۹۴-۹۵ رسیده است؛ یعنی به ازای هر ۱۷/۵۱ نفر دانش آموز در مقطع ابتدایی ۹۵ یک نفر معلم وجود داشته است.

در سال تحصیلی ۹۳-۹۴ نسبت دانش آموز به معلم در مدارس شهری و روستایی (دولتی) در مقطع متوسطه دوره اول، ۱۲/۴۱ نفر دانش آموز به ازای هر نفر معلم بوده که با ۲/۸۲ درصد کاهش به ۱۲/۰۶ نفر در سال تحصیلی ۹۴-۹۵ رسیده است.

این شاخص در سال تحصیلی ۹۴-۹۵ در مقطع متوسطه دوم ۱۴ نفر دانش آموز به ازای هر نفر معلم بوده است که نسبت به سال تحصیلی قبل ۴/۲۱ درصد کاهش داشته است.

جدول (۱۷-۱۵) نسبت دانش آموز به معلم در مدارس شهری و روستایی (دولتی) به تفکیک جنسیت و مقطع در سال‌های تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵

درصد تغییرات			سال تحصیلی ۹۳-۹۴			سال تحصیلی ۹۲-۹۳			مقطع تحصیلی
کل	پسر	دختر	کل	پسر	دختر	کل	پسر	دختر	
۲.۵۶-	۲.۵۶-	۲.۵۶-	۱۷.۵۱	۲۰.۳۴	۱۵.۳۳	۱۷.۹۷	۲۰.۸۷	۱۴.۷۲	ابتدایی
۲.۸۲-	-۲.۸۲	۲.۸۲-	۱۲.۰۶	۱۲.۴۳	۱۱.۶۹	۱۲.۴۱	۱۲.۷۹	۱۲.۰۳	متوسطه اول
-۴.۲۱	۴.۲۱-	۴.۲۱-	۱۳.۴۱	۱۳.۲۳	۱۳.۶۲	۱۴	۱۳.۸۱	۱۴.۲۲	متوسطه دوم

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

نرخ دسترسی مدارس به فناوری اطلاعات و ارتباطات، نرخ هوشمند سازی کلاس‌های مدارس دولتی به تفکیک شهری و روستایی و نرخ قبولی دانش آموزان در کنکور سراسری سازمان سنجش آموزش کشور، به شرح جداول (۱۵-۱۸)، (۱۵-۱۹) و (۱۵-۲۰) می‌باشد.

جدول الف (۱۵-۱۸) نرخ هوشمند سازی کلاس‌های مدارس دولتی (شهری)

درصد تغییرات				سال تحصیلی ۹۳-۹۴				سال تحصیلی ۹۲-۹۳				مقطع تحصیلی
کل	مختلط	پسر	دختر	کل	مختلط	پسر	دختر	کل	مختلط	پسر	دختر	
۳.۲۸	۰	۳.۰۶	۳.۴۹	۷۵۶	۰	۳۷۱	۳۸۵	۷۳۲	۰	۳۶۰	۳۷۲	ابتدایی
۱.۸	۰	۲.۳۸	۱.۱۲	۳۹۶	۰	۲۱۵	۱۸۱	۳۸۹	۰	۲۱۰	۱۷۹	متوسطه اول
۲.۲۳	۰	۲.۶۱	۱.۸۳	۴۵۸	۰	۲۳۶	۲۲۲	۴۴۸	۰	۲۳۰	۲۱۸	متوسطه دوم

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

جدول ب (۱۵-۱۹) نرخ هوشمند سازی کلاس‌های مدارس دولتی روستایی

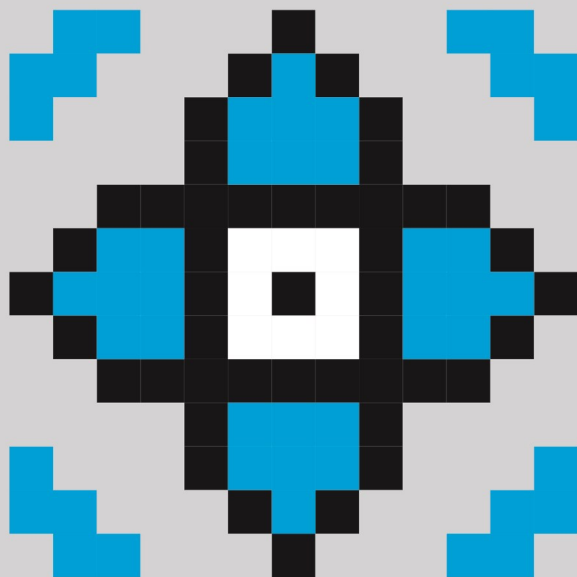
درصد تغییرات				سال تحصیلی ۹۳-۹۴				سال تحصیلی ۹۲-۹۳				مقطع تحصیلی
کل	مختلط	پسر	دختر	کل	مختلط	پسر	دختر	کل	مختلط	پسر	دختر	
۵.۳۷	۲.۲۷	۶.۴۷	۴.۸۸	۶۴۸	۲۲۵	۲۰۸	۲۱۵	۶۱۵	۲۲۰	۱۹۰	۲۰۵	ابتدایی
۷.۴۴	۰	۲.۹۴	۱۳.۲۱	۱۳۰	۰	۷۰	۶۰	۱۲۱	۰	۶۸	۵۳	متوسطه اول
۳	۰	۱.۹۲	۴.۱۷	۱۰۳	۰	۵۳	۵۰	۱۰۰	۰	۵۲	۴۸	متوسطه دوم

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

جدول (۱۵-۲۰) نرخ قبولی دانش‌آموزان در کنکور سراسری سازمان سنجش آموزش کشور

درصد تغییرات	کنکور سراسری سال ۹۳-۹۴	کنکور سراسری سال ۹۲-۹۳	مقطع تحصیلی
۸.۲۲-	۳۳.۱	۳۶.۳	درصد دانش‌آموزان پذیرفته شده در کنکور
۱۳.۰۴-	۲۰	۲۲	رتبه استان
-۸.۸۹	۴۱	۴۵	حائزین رتبه‌های زیر ۱۰۰۰

مأخذ: اداره کل آموزش و پرورش استان

فصل شانزدهم

آموزش فنی و حرفه‌ای استان

۱۶. آموزش فنی و حرفه‌ای استان

یکی از عوامل و پارامترهای عمده رشد و توسعه اقتصادی و اجتماعی هر جامعه تربیت نیروی انسانی کارآمد می‌باشد و آموزشگاه‌های فنی و حرفه‌ای یکی از مراکز مهم تربیت نیروی انسانی ماهر و نیمه ماهر به شمار می‌آید. از این رو ایجاد پل‌های ارتباطی بین مراکز آموزشی و مراکز صنعتی جامعه از مهم‌ترین اقدامات در توسعه فعالیت‌های آموزش فنی و حرفه‌ای در ایجاد هماهنگی و همسویی بین مهارت‌های آموزش دیدگان این مراکز و نیازمندی‌های بازار کار می‌باشد.

بر اساس جدول (۱۶-۱) در سال ۱۳۹۵ تعداد ۲۵ مرکز آموزش فنی و حرفه‌ای ثابت و ۲۴۸ مرکز فنی و حرفه‌ای سیار در استان وجود داشته که مراکز سیار نسبت به سال قبل ۶/۴۴ درصد افزایش نشان می‌دهد.

هم‌چنین در سال مذکور ۱۸۹ آموزشگاه آزاد تحت پوشش مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای در استان مشغول فعالیت بوده‌اند.

در سال ۱۳۹۵ از تعداد ۲۵۸ نفر مربی این سازمان تعداد ۱۱۷ نفر زن و ۱۴۱ نفر مرد بوده‌اند که نسبت به سال قبل تعداد مربی زن و مرد ثابت مانده است.

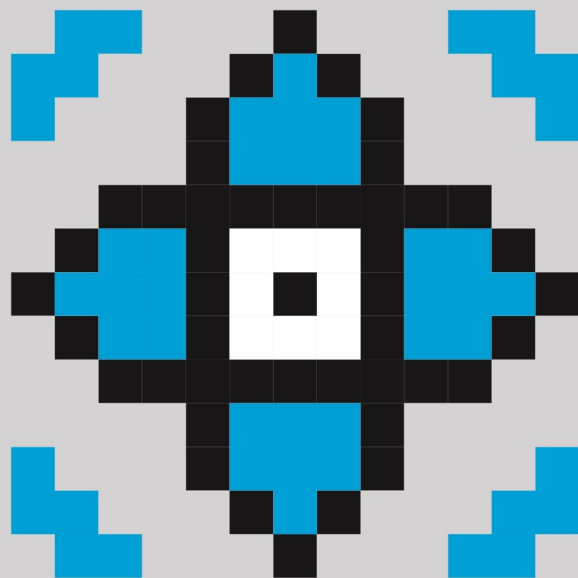
تعداد آموزش دیدگان در مراکز ثابت ۱۰۸۴۵ نفر و تعداد آموزش دیدگان در مراکز سیار ۶۱۰۹ نفر و تعداد ۱۱۳۸ نفر نیز آموزش دیدگان صنایع و اصناف بوده‌اند. تعداد آموزش دیدگان سیار در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال قبل ۸/۳۸ درصد کاهش داشته است. تعداد آموزش دیدگان ثابت نیز نسبت به سال قبل ۲/۵۹ درصد کاهش نشان می‌دهد.

بررسی تعداد آموزش دیدگان به تفکیک مرد و زن نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۴۴۲۰ زن و ۱۳۳۲۲ مرد در مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای اعم از دولتی و خصوصی آموزش دیده‌اند.

جدول (۱۶-۱) شاخص‌های مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای استان اردبیل طی سال‌های
۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

ردیف	عنوان شاخص	۱۳۹۳	۱۳۹۴	درصد تغییرات
۱	تعداد مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای ثابت (مرکز)	۲۵	۲۵	۰
۲	تعداد مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای سیار (مرکز)	۲۳۳	۲۴۸	۶/۴۴
۳	تعداد مراکز آموزش جوار و بین کارگاهی (مرکز)	۰	۰	۰
۴	تعداد مربیان مراکز آموزشی (نفر)	زن	۱۱۷	۰
		مرد	۱۴۱	۰
۵	تعداد آموزش دیدگان ثابت (نفر)	۱۱۱۳۳	۱۰۸۴۵	-۲/۵۹
۶	تعداد آموزش دیدگان سیار (شهری، روستایی، عشایر) (نفر)	۶۶۶۸	۶۱۰۹	-۸/۳۸
۷	تعداد آموزش دیدگان صنایع و اصناف (نفر)	۱۱۹۶	۱۱۳۸	-۴/۸۵
۸	تعداد کل آموزش دیدگان (دولتی) (نفر)	۱۸۹۹۷	۱۸۰۹۲	-۴/۷۶
۹	تعداد آموزش دیدگان مرد در مراکز آموزش دولتی و غیردولتی (نفر)	۱۶۷۴۸	۱۴۴۲۰	-۱۳/۹۰
۱۰	تعداد آموزش دیدگان زن در مراکز آموزش دولتی و غیردولتی (نفر)	۱۴۲۹۱	۱۳۳۲۲	-۶/۷۸
۱۱	تعداد آموزشگاه‌های آزاد تحت پوشش مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای (مرکز)	۱۸۷	۱۸۹	۱/۰۷
۱۲	تعداد رشته‌های آموزشی در سطح مهارت درجه‌دو، یک و بدون استاندارد (تخصصی)	۵۱۶	۵۳۶	۳/۸۸
۱۳	تعداد رشته‌های آموزش در سطح مهارت درجه سه و پایه‌ای	۲۰	۲۰	۰

مأخذ: اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای استان

فصل هفدهم

آموزش عالی

۱۷. آموزش عالی

در دهه‌های اخیر، نظام آموزش عالی به علل مواجه شدن با رشد فزاینده فناوری، تغییرات وسیع اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و نیز تأمین نیازهای جامعه با موضوعات اساسی روبرو بوده است. از این رو آموزش عالی به عنوان بخشی از امور اجتماعی نقش بسیار مهمی در برنامه‌ریزی‌های ملی و منطقه‌ای به عهده دارد.

از وظایف مهم مجموعه آموزش عالی، پرورش نیروی انسانی کارآمد برای اشتغال در بخش‌های گوناگون مورد نیاز جامعه است و هدف اصلی و نهایی دانشگاه‌ها تولید دانش، تأمین نیازهای جامعه، تربیت متخصصان و ارائه راهکار برای حل معضلات اجتماعی در همه زمینه‌هاست.

به نظر اندیشمندان و صاحب‌نظران علم مدیریت و منابع انسانی؛ کارکنان مجرب و کارآمد در کنار منابع مالی، تجهیزات و بودجه از مهم‌ترین منابع سازمان به شمار می‌روند که می‌توانند در مجموعه نظم اداری در راستای توسعه و پیشرفت فعالیت‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی تأثیر بنیادین داشته باشند.

لازم به ذکر است اطلاعات آورده شده بخش آموزش عالی صرفاً مربوط به آن دسته از دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی استان می‌باشد که آمار ارسال گردیده است.

۱۷-۱. بررسی وضعیت دانشجویان مؤسسات آموزش عالی استان برحسب گروه‌ها و دوره‌های مختلف تحصیلی در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳

بر اساس اطلاعات سالنامه آماری استان اردبیل در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ تعداد دانشجویان دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی استان ۴۹۴۴۵ نفر بوده است که از این تعداد ۴۵/۹ درصد را زنان و ۵۴/۱ درصد را مردان تشکیل داده‌اند.

بررسی وضعیت دانشجویان استان برحسب مقطع تحصیلی گویای آن است که بیشترین تعداد دانشجویان این دانشگاه‌ها در مقطع کارشناسی با ۷۰/۴۴ درصد و کمترین آن در مقاطع دکتری حرفه‌ای با ۲/۳ درصد بوده است.

بررسی وضعیت دانشجویان برحسب گروه‌ها و رشته‌های تحصیلی بیانگر آن است که در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ بیشترین تعداد دانشجویان در رشته‌های علوم انسانی با ۵۳/۲۹ درصد و کمترین تعداد دانشجویان در رشته پزشکی با ۳/۵۶ درصد بوده است.

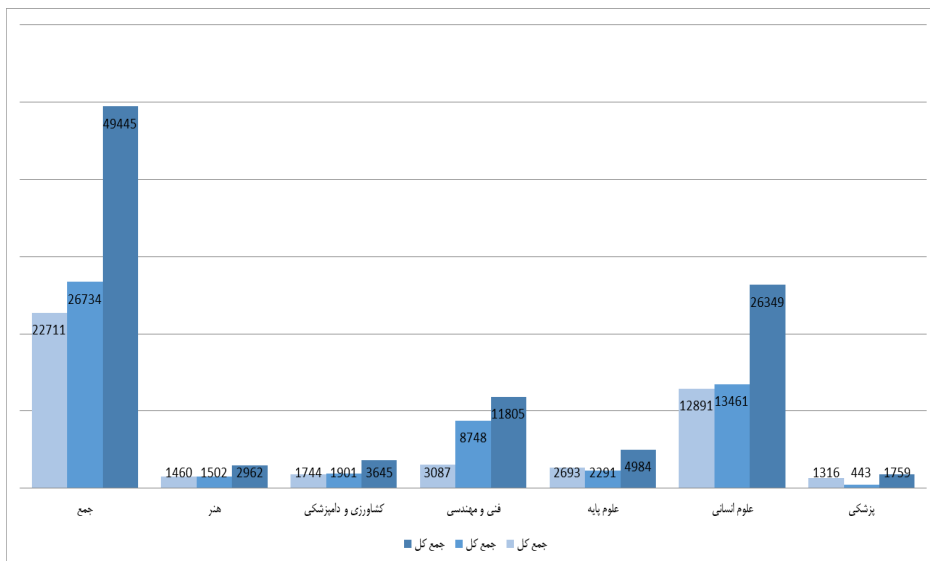
در ضمن در سال مذکور ۲۳/۸۸ درصد دانشجویان در رشته فنی و مهندسی، ۱۰/۰۸ درصد در رشته علوم پایه، ۷/۳۷ درصد در رشته کشاورزی و دامپزشکی و ۶ درصد در رشته‌های هنر مشغول تحصیل بوده‌اند.

جدول (۱-۱۷) دانشجویان مؤسسات آموزش عالی استان برحسب گروه‌ها و دوره‌های مختلف تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴

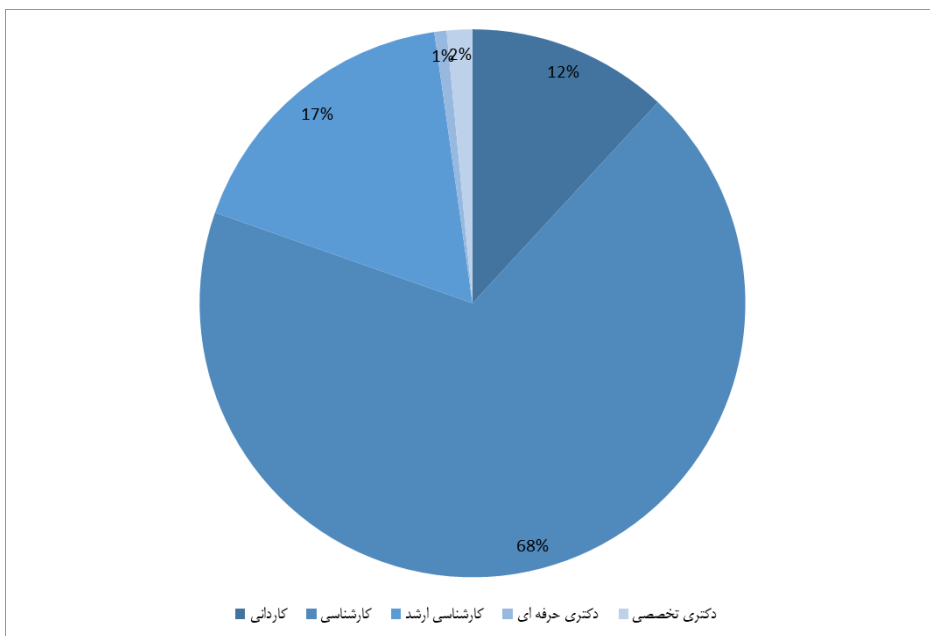
گروه‌های عمده	کاردانی			دانشجویان			کارشناسی ارشد			دکتری حرفه‌ای			دکتری تخصصی			جمع کل			نسبت گروه‌های تحصیلی به کل (درصد)	
	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع		
پزشکی	۰	۰	۰	۱۳۹۱	۳۱۷	۱۰۶۴	۰	۰	۰	۱۱۶	۲۵۳	۰	۰	۰	۱۷۵۹	۴۳۳	۱۳۱۶	۱۰۰	۱۲۵	۸۷۳
علوم انسانی	۳۱۸۲	۲۱۱۵	۵۲۹۷	۱۷۰۳۱	۷۷۸۱	۲۴۸۱۰	۵۲۵۳	۲۳۲۶	۷۵۷۹	۰	۰	۰	۰	۰	۲۳۳۲۹	۱۳۳۶۱	۱۲۸۹۱	۱۰۰	۱۵۱	۹۴۸
علوم پایه	۴۱۴	۴۳۹	۸۵۳	۲۵۲۱	۱۵۳۳	۴۰۵۴	۷۹۱	۳۲۶	۱۱۱۷	۰	۰	۰	۰	۰	۳۸۸۴	۲۲۹۱	۲۶۴۳	۱۰۰	۲۶	۵۳
فنی و مهندسی	۱۶۶۳	۳۲۶۳	۴۹۲۶	۷۵۹۹	۵۳۳۳	۱۲۹۳۲	۱۳۳۵	۱۰۰۲۹	۳۰۶	۰	۰	۰	۰	۰	۱۱۸۰۵	۸۱۳۸	۳۰۸۷	۱۰۰	۱۷۳	۱۷۳
کشاورزی و دامپزشکی	۱۲۵	۱۰۰	۲۲۵	۳۳۵	۱۱۵۳	۱۴۸۸	۸۷۸	۵۰۳	۳۷۵	۰	۰	۰	۰	۰	۲۶۶۵	۱۹۰۱	۱۷۳۳	۱۰۰	۱۵۳	۸۳۷
هنر	۶۳۹	۵۵۸	۱۱۹۷	۱۸۱۰	۹۵۳	۲۷۶۳	۲۵۸	۲۵۶	۵۱۴	۰	۰	۰	۰	۰	۲۹۶۲	۱۵۰۲	۱۳۶۰	۱۰۰	۷۵۰	۲۲۹
جمع	۶۰۴۹	۴۰۵۶	۱۰۱۰۵	۳۴۸۳۱	۱۶۶۳۳	۵۱۴۶۴	۸۸۴۷	۵۳۲۶	۲۶۲۱۱	۱۱۶	۲۶۸	۰	۰	۰	۴۹۳۴۵	۲۶۲۳۳	۲۳۷۱۱	۱۰۰	۱۵۳	۹۴۵

منابع: سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۴

نمودار (۱۷-۱) مقایسه تعداد دانشجویان مؤسسات آموزش عالی استان برحسب گروه‌ها و دوره‌های مختلف تحصیلی و جنس در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵

نمودار ۱۷-۲ بررسی وضعیت دانشجویان دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی استان به تفکیک مقطع تحصیلی در سال ۱۳۹۵-۱۳۹۶

۱۷-۲. بررسی وضعیت دانش‌آموختگان مؤسسات آموزش عالی استان برحسب گروه‌ها و دوره‌های مختلف تحصیلی در سال تحصیلی ۹۶- ۱۳۹۵

تعداد دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی استان در سال مذکور ۱۸۸۱۹ نفر بوده است که از این تعداد ۳۸/۸ درصد را زنان و ۶۱/۲ درصد را مردان تشکیل داده‌اند.

بررسی وضعیت دانش‌آموختگان استان برحسب مقطع تحصیلی گویای آن است که بیشترین تعداد دانش‌آموختگان این دانشگاه‌ها در مقطع کارشناسی با ۴۸/۱ درصد و کمترین آن در مقاطع دکتری حرفه‌ای و تخصصی با ۰/۳۵ درصد بوده است.

نگاهی به وضعیت دانشجویان برحسب گروه‌ها و رشته‌های تحصیلی نشان می‌دهد که در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۶ بیشترین تعداد دانش‌آموختگان در رشته‌های علوم انسانی با ۵۳/۵۹ درصد و کمترین تعداد دانش‌آموختگان در رشته پزشکی با ۱/۳۲ درصد بوده است.

در ضمن در سال مذکور درصد فارغ‌التحصیلان در سایر گروه‌های تحصیلی عبارت بودند از: ۳۰/۹۳ درصد در رشته فنی و مهندسی، ۸/۲۵ درصد در رشته کشاورزی و دامپزشکی و ۴/۶۵ درصد در رشته‌های هنر و ۴/۶۸ درصد در رشته علوم پایه.

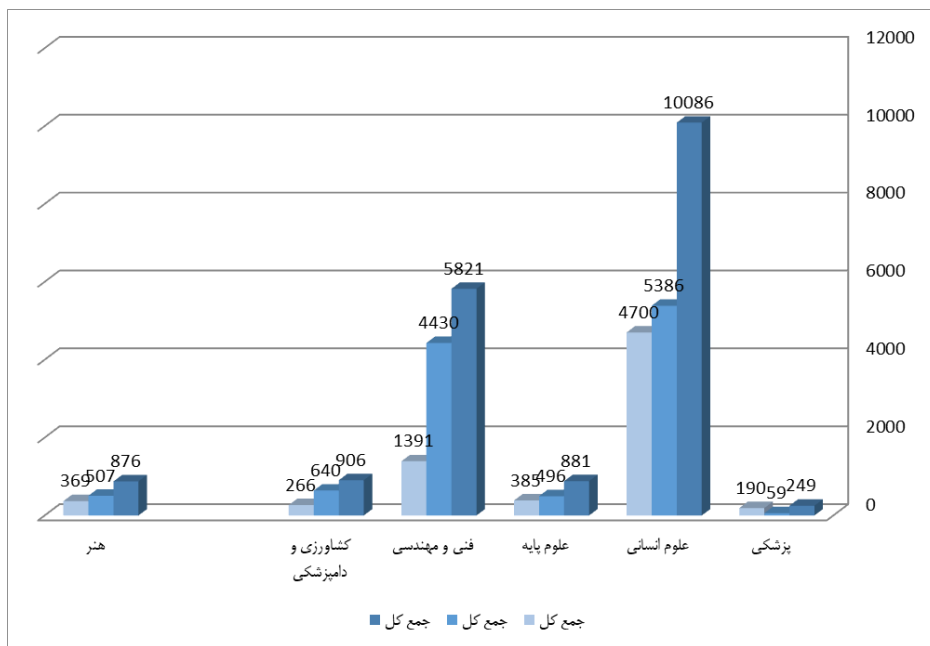
جدول (۱۷-۲) دانش‌آموختگان مؤسسات آموزش عالی استان برحسب گروه‌ها و مقاطع تحصیلی در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴

گروه‌های عمده	نسبت گروه‌های تحصیلی به کل (درصد)		دکتری حرفه‌ای و تخصصی		کارشناسی ارشد		کارشناسی		کاردانی		جمع کل					
	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد				
پزشکی	۳۷۶	۷/۳۳	۱۰۰	۴۷	۱۸	۶۵	۰	۰	۱۳۳	۴۱	۱۸۴	۰	۰	۱۹۰	۵۹	۲۴۹
علوم انسانی	۶۱۴۶	۴/۵۳	۱۰۰	۱۸	۱۲	۲۰	۵۷۵	۹۷۱	۱۵۲۶	۳۳۹۷	۲۵۷۰	۵۰۶۷	۱۶۲۰	۱۸۳۳	۳۴۵۳	۱۰۰۸۶
علوم پایه	۷/۴۴	۳/۵۶	۱۰۰	۲	۲	۵	۹۸	۶۱	۱۵۹	۲۷۱	۳۳۷	۶۰۸	۱۴	۹۵	۱۰۹	۳۹۶
فنی و مهندسی	۹/۱۳	۱/۷۶	۱۰۰	۰	۴۳	۰	۲۶۰	۳۱۷	۲۶۰	۵۴۰	۱۷۱۸	۳۳۵۸	۸۰۸	۱۶۰۵	۳۴۱۳	۴۴۳۰
کسب‌وکاری و دامپزشکی	۴/۱۹	۶/۷۰	۱۰۰	۳	۵۲	۹	۷۹	۱۳۱	۱۳۱	۱۷۷	۴۳۲	۶۰۹	۳۴	۱۳۳	۱۵۷	۶۴۰
هنر	۱/۴۲	۹/۵۷	۱۰۰	۱	۳۰	۱	۵۹	۸۹	۳۳۰	۱۳۵	۲۰۵	۳۳۰	۲۱۲	۲۴۳	۲۵۶	۵۰۷
جمع	۸/۲۸	۲/۶۱	۱۰۰	۶۱	۷۹۸	۱۰۰	۱۳۸۷	۲۱۸۵	۹۰۵۶	۳۷۵۳	۵۳۰۳	۲۶۸۹	۲۶۸۹	۴/۸۹۹	۷۵۸۸	۱۸۸۱۹

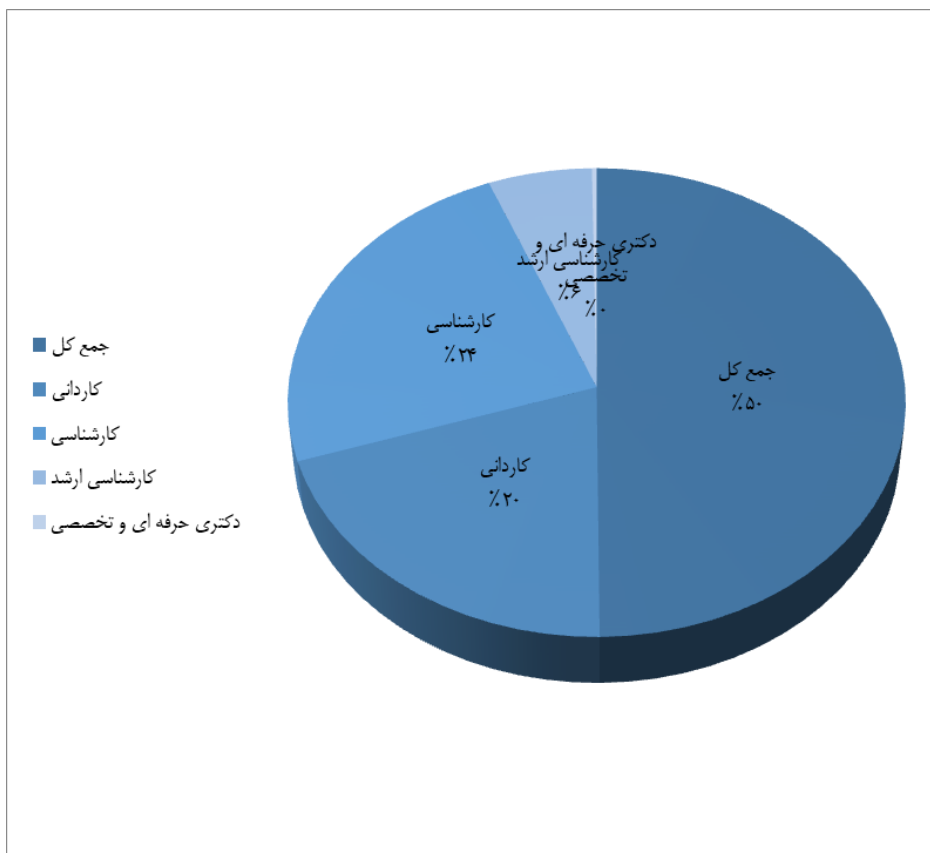
مأخذ: سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۴

نمودار ۳-۱۷ مقایسه دانش آموختگان بر حسب گروه های عمده تحصیلی در سال ۱۳۹۵-
۱۳۹۶

نمودار مقایسه دانش آموخته گان بفریک مقاطع تحصیلی سال ۱۳۹۵-۱۳۹۶

۱۷-۳. بررسی وضعیت ثبت نام شدگان مؤسسات آموزش عالی استان برحسب مقاطع تحصیلی، جنس و شهرستان در سال تحصیلی ۱۳۹۶- ۱۳۹۵

در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ بیشترین تعداد ثبت نام شدگان مؤسسات آموزش عالی استان با ۶۲/۹۳ درصد در شهرستان اردبیل و کمترین تعداد با ۰/۶۵ درصد در شهرستان بیله سوار بوده است. از سوی دیگر شهرستان های پارس آباد و مغان به ترتیب با ۵/۹۹ درصد ۳/۸۳ درصد مهم ترین شهرستان های استان به لحاظ درصد ثبت نام شدگان مؤسسات آموزش عالی بعد از شهرستان اردبیل بوده اند.

بررسی جنسیت ثبت نام شدگان مؤسسات آموزش عالی در استان بیانگر آن است که سهم ثبت نام شدگان زن در استان ۴۸/۹ درصد و سهم ثبت نام شدگان مرد ۵۱/۱ درصد بوده است

نگاهی به وضعیت ثبت نام شدگان برحسب مقاطع تحصیلی نشان می دهد که مقطع کارشناسی با ۳۷ درصد بیشترین و مقطع دکتری حرفه ای و تخصصی ۱/۰۸ درصد کمترین ثبت نام شدگان مؤسسات آموزش عالی در استان داشته است.

لازم به توضیح می باشد که کلیه تحلیل های صورت گرفته در این فصل بر اساس اطلاعات دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی مستقر در استان می باشد که آمار و اطلاعات آنها در سالنامه آماری استان در سال ۱۳۹۵ درج گردیده است.

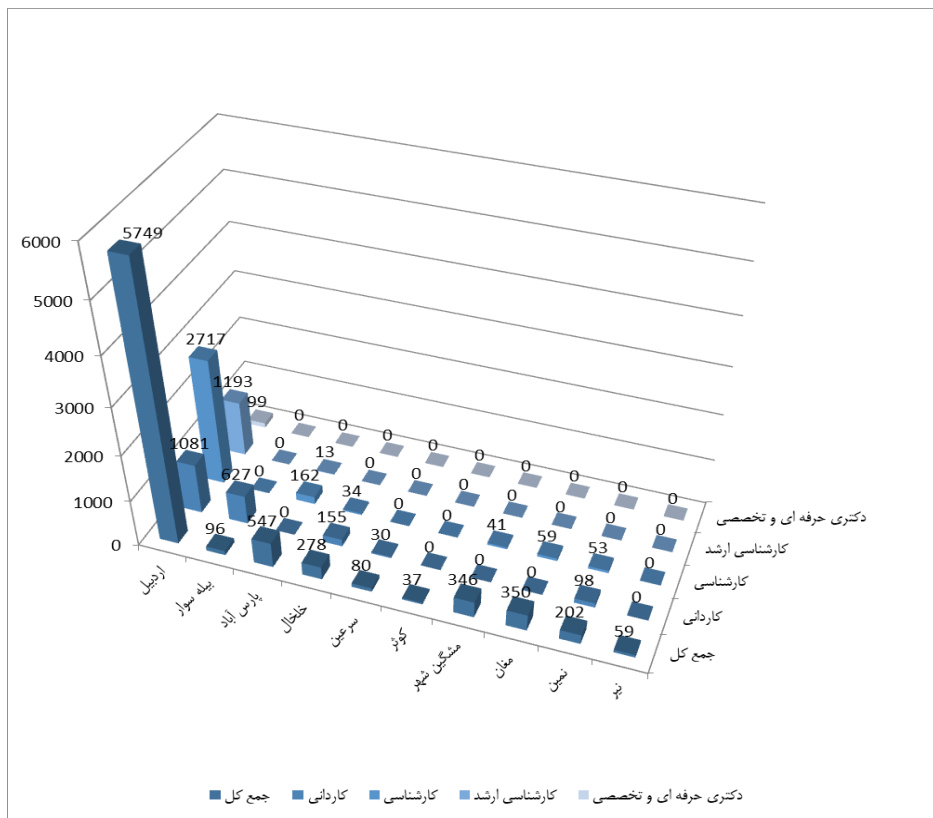
جدول (۱۷-۴) ثبت نام شدگان مؤسسات آموزش عالی استان برحسب مقاطع تحصیلی، جنس و شهرستان در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴

سهم زنان و مردان از کل ثبت نام شدگان		دکتری حرفه‌ای و تخصصی			کارشناسی ارشد			کارشناسی			کاردانی			جمع کل			شهرستان	
زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	زن	مرد	جمع	زن	مرد		جمع
۹/۴۸	۱/۵۱	۱۰۰	۴۶	۵۳	۹۹	۵۷۷	۶۱۶	۱۱۹۳	۱۳۷۳	۱۳۴۵	۳۷۱۷	۳۹۴	۷۸۷	۱۰۸۱	۲۸۰۹	۲۹۴۰	۵۷۴۹	اردبیل
۶/۳۹	۴/۶۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۶۹	۴۵۸	۶۲۷	۳۸	۵۸	۹۶	بيله‌سوار
۲/۴۰	۸/۵۹	۱۰۰	۰	۰	۱۳	۶	۷	۱۳	۳۰	۱۳۲	۱۶۲	۰	۰	۰	۲۲۰	۳۲۷	۵۴۷	پارس آباد
۱/۴۷	۹/۵۲	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵	۲۹	۳۴	۴۴	۱۱۱	۱۵۵	۱۳۱	۱۴۷	۲۷۸	خلخال
۳/۴۱	۸/۵۸	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳	۲۷	۳۰	۳۳	۴۷	۸۰	سرعین
۵/۴۰	۵/۵۹	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۵	۲۲	۳۷	کوثر
۳/۵۴	۷/۴۵	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۹	۳۲	۴۱	۰	۰	۰	۱۸۸	۱۵۸	۳۴۶	مشگین شهر
۰/۴۰	۰/۶۰	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۲	۳۷	۵۹	۰	۰	۰	۱۴۰	۲۱۰	۳۵۰	مغان
۵/۵۴	۵/۴۵	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۲	۳۱	۵۳	۲۸	۷۰	۹۸	۱۱۰	۹۲	۲۰۲	نمین
۶/۵۷	۴/۴۲	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۴	۲۵	۵۹	تیر
۷/۴۲	۳/۵۷	۱۰۰	۴۶	۵۳	۹۹	۶۴۲	۶۷۹	۱۳۲۱	۱۵۲۵	۱۸۴۷	۳۲۸۲	۵۲۸	۱۴۵۳	۲۷۸۲	۳۹۰۱	۵۲۳۵	۹۱۲۶	جمع

مأخذ: سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۴

نمودار ۱۷-۴ مقایسه تعداد ثبت‌نام شدگان جدید به تفکیک دوره‌های تحصیلی و شهرستان
در سال ۱۳۹۵-۱۳۹۶ مؤسسات آموزش عالی

۱۷-۴. عملکرد برخی از شاخص های آموزش عالی استان در سال ۱۳۹۴-۱۳۹۵

در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ تعداد دانشجو در یک صد هزار نفر جمعیت در استان اردبیل ۲۵۱۱ نفر دانشجو بوده است.

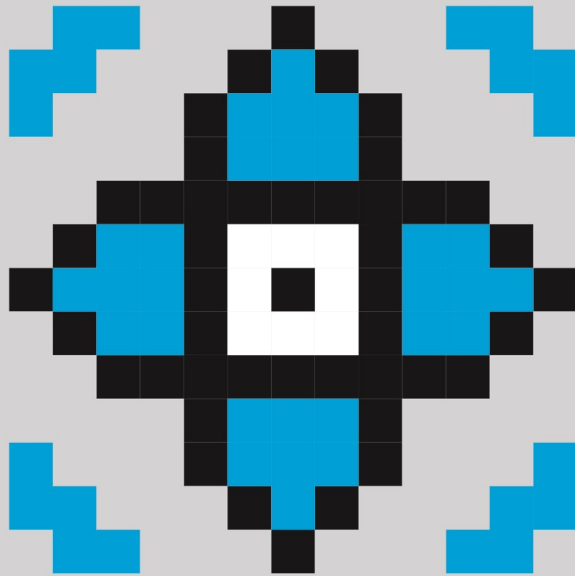
نگاهی به وضعیت رتبه هیئت علمی دانشگاه های استان نشان می دهد که سهم هیئت علمی تمام وقت با مرتبه استاد به کل هیئت علمی ۴/۸۸ درصد، سهم هیئت علمی تمام وقت با مرتبه دانشیار به کل هیئت علمی ۱۹/۴۰ درصد، سهم هیئت علمی تمام وقت با مرتبه استادیار به کل هیئت علمی ۴۸/۱۴ درصد و سهم هیئت علمی تمام وقت با مرتبه مربی به کل هیئت علمی ۲۷/۵۵ درصد بوده است.

لازم به ذکر است که تعداد آموزشگران دانشگاهی غیر هیئت علمی در استان در سال مذکور تعداد ۱۸۰۱ نفر بوده است.

جدول (۱۷-۵) عملکرد برخی از شاخص های آموزش عالی استان در سال ۱۳۹۴

ردیف	شاخص	واحد متعارف	۱۳۹۴
۱	تعداد دانشجو در یک صد هزار نفر جمعیت	دانشجو	۲۵۱۱
۲	نسبت دانشجو به جمعیت ۲۰ تا ۲۴ سال	دانشجو	۲۱/۰
۵	سهم هیئت علمی تمام وقت با مرتبه استاد به کل هیئت علمی	درصد	۸۸/۴
۶	سهم هیئت علمی تمام وقت با مرتبه دانشیار به کل هیئت علمی	درصد	۴۰/۱۹
۷	سهم هیئت علمی تمام وقت با مرتبه استادیار به کل هیئت علمی	درصد	۱۴/۴۸
۸	سهم هیئت علمی تمام وقت با مرتبه مربی به کل هیئت علمی	درصد	۵۵/۲۷
۱۰	تعداد آموزشگران دانشگاهی غیر هیئت علمی	تعداد	۱۸۰۱

مأخذ: سالنامه آماری استان سال ۱۳۹۴

فصل هیجدهم

بهداشت و درمان

۱۸. بهداشت و درمان

بخش بهداشت و درمان به منظور تأمین و ارتقاء سطح سلامت جسمی، روانی و اجتماعی جامعه، در چارچوب سیاست‌ها و خط‌مشی‌های تعیین شده، مجموعه‌ای نظام‌یافته از فعالیت‌ها و عملیات اجرایی است که مهم‌ترین آن‌ها، شامل آموزش بهداشت و پیشگیری و ایمن‌سازی علیه بیماری‌های واگیر، بهداشت خانواده و مدارس، بهداشت و سالم‌سازی محیط‌زیست، مبارزه با بیماری‌ها، تأمین و تدارک داروهای اساسی، تغذیه، ایجاد و راه‌اندازی مراکز و واحدهای ارائه خدمات درمانی سرپایی و بستری و تأمین و آموزش نیروی انسانی پزشکی و پیراپزشکی در زمینه‌های مختلف پزشکی می‌باشد.

۱۸-۱. شاخص‌های بهداشتی

۱۸-۱-۱. جمعیت سرشماری اول سال بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان

زیج حیاتی یکی از ابزارهای ساده و کارآمد نظام اطلاعات مراقبت‌های اولیه بهداشتی بوده که در سطح خانه‌های بهداشت مورد استفاده قرار می‌گیرد. این فرم از ابتدا تا پایان سال باید به دیوار خانه بهداشت در روستا نصب و فرم سال بعد بر روی آن قرار گیرد. ارائه‌دهندگان خدمات اولیه بهداشتی، وقایع حیاتی اتفاق افتاده در جمعیت تحت پوشش خود را در آن ثبت نموده و در پایان سال پس از جمع‌بندی به مرکز بهداشت شهرستان و در نهایت به مرکز بهداشت استان ارسال می‌نمایند.

زیج حیاتی وسیله مناسب برای ثبت داده‌هایی است که از نظر برنامه‌ریزی، پیش‌بینی، عملیات و نظارت بر نحوه پیشرفت کارها اساسی می‌باشند. تجربه نشان داده است که به‌روزان در ثبت کردن داده‌ها بر زیج حیاتی با مشکل روبه‌رو نیستند و هرگاه که نظارت بر کار آنان به‌درستی انجام‌گرفته، دقت اطلاعات ثبت‌شده نیز قابل‌اعتماد بوده است.

جمعیت سرشماری اول سال ۱۳۹۵ بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان، تعداد ۱۳۱۷۹۲۰ نفر بوده که نسبت به سال ۱۳۹۴ با ۱۳۲۵۵۹۹ نفر ۰/۵ درصد افزایش یافته است.

۱۸-۱-۲. میانگین بعد خانوار بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان

میانگین بعد خانوار در سال ۱۳۹۵ بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان، برابر ۳.۸ نفر بوده که نسبت به سال ۱۳۹۴ تغییری برابر با ۵ درصد را نشان می‌دهد.

۱۸-۱-۳. رشد طبیعی جمعیت بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان

رشد طبیعی جمعیت در سال ۱۳۹۵ بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان برابر ۱/۳۹ بوده که نسبت به سال ۱۳۹۴ معادل ۷/۷ درصد افزایش نشان می‌دهد.

۱۸-۱-۴. میزان باروری کلی

میزان باروری کلی یا (TFR) عبارت است از تعداد فرزندان زنده متولدشده‌ای که یک زن به‌طور متوسط در سال‌های زناشویی خود (از سن قانونی ازدواج تا یائسگی) به دنیا می‌آورد. میزان باروری کلی در سال ۱۳۹۵ برابر ۱/۹۱ بوده که نسبت به میزان سال قبل ۴/۵ درصد کاهش را نشان می‌دهد.

۱۸-۱-۵. میزان مرگومیر نوزادان زیر یک ماه (در هر هزار تولد زنده)

میزان مرگومیر نوزادان زیر یک ماه که معمولاً در هر هزار تولد زنده بیان می‌شود از شاخص‌هایی است که وضعیت بهداشتی و مراقبت‌های حیاتی نسبت به نوزادان را نشان می‌دهد. این شاخص در سال ۱۳۹۵ حدود ۸/۶ نفر در هزار تولد زنده بوده که نسبت به سال ۱۳۹۴ (که برابر ۸/۴ نفر در هزار تولد بوده) ۲/۳ درصد کاهش یافته است. مسلماً توجه بیشتر به مادران باردار مانند انجام آزمایشات پزشکی لازم قبل و در طول دوران بارداری، توجه به تغذیه مادران و مراقبت‌های بهداشتی آنان، مراقبت‌های پزشکی در هفته‌های اول تولد نوزاد و اموری از این قبیل می‌تواند وضعیت شاخص را بهبود بخشد.

۱۸-۱-۶. میزان مرگومیر اطفال زیر یک سال (در هزار)

میزان مرگ‌ومیر اطفال زیر یک سال که در هر هزار تولد بیان می‌شود یکی از اساسی‌ترین شاخص‌هایی است که امید به زندگی در جامعه را نشان می‌دهد. افزایش یا کاهش این شاخص به‌طور محسوس در شاخص امید به زندگی جامعه مؤثر است میزان مرگ‌ومیر اطفال زیر یک سال در سال ۱۳۹۵ برابر ۱۱/۶ نفر در هزار تولد بوده که نسبت به میزان سال ۱۳۹۴ که برابر ۱۰/۷ نفر در هزار تولد بوده به میزان ۸/۴ درصد کاهش یافته است که این کاهش نشان‌دهنده بهبود در وضعیت بهداشتی اطفال زیر یک سال است.

۱۸-۱-۷. میزان مرگ‌ومیر کودکان زیر ۵ سال

این شاخص نیز در هر هزار تولد زنده محاسبه می‌شود. این شاخص بعد از میزان مرگ‌ومیر کودکان زیر یک سال، دومین شاخص مهم در محاسبه امید به زندگی است. هرچند که اثر آن به اندازه میزان مرگ‌ومیر کودکان زیر یک سال نمی‌تواند باشد، اما می‌تواند نشان‌دهنده مراقبت‌های اولیه کودکان، وضعیت تغذیه و بهداشت کودکان و همچنین میزان پیشگیری‌ها باشد. این شاخص در سال ۱۳۹۵ در استان برابر ۱۳/۹ مرگ‌ومیر در هزار تولد زنده بوده که نسبت به سال ۱۳۹۴ (با ۱۲/۸ مرگ‌ومیر در هزار تولد زنده) حدود ۸/۵ درصد کاهش یافته است.

۱۸-۱-۸. میزان زایمان ایمن

میزان زایمان ایمن در سال ۱۳۹۵ برابر ۹۹/۹ درصد بوده که نسبت به سال قبل ثابت مانده است.

۱۸-۱-۹. نرخ خام موالید (در هزار)

میزان خام تولد یا میزان ناخالص موالید گویای تعداد موالید در هر هزار نفر جمعیت در یک سال معین است.

میزان خام موالید استان در سال ۱۳۹۵ برابر ۱۹/۷ نفر در هزار تولد بوده که نسبت به سال قبل (با ۱۸/۷ تولد در هر هزار نفر) حدود ۵/۳ درصد افزایش یافته است.

۱۸-۱-۱۰. امید به زندگی

امید به زندگی در سال ۱۳۹۵ در زنان استان ۷۷/۷ بوده که نسبت به سال قبل ثابت مانده است. امید به زندگی مردان در استان در سال ۱۳۹۵ در حدود ۷۴/۷ سال بوده که آن هم نسبت به سال قبل ثابت مانده است.

۱۸-۱-۱۱. میزان دسترسی به آب آشامیدنی سالم در روستاها

میزان دسترسی به آب آشامیدنی سالم در روستاها در سال ۱۳۹۵ برابر ۹۹/۵ درصد بوده که نسبت به سال قبل ۱/۸ درصد افزایش داشته است.

۱۸-۱-۱۲. میزان پوشش واکسیناسیون کودکان (درصد)

میزان پوشش واکسیناسیون کودکان استان در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۴ و درصد تغییرات آن، طبق جدول زیر گزارش شده است.

۱۸-۱-۱۳. تعداد مراکز بهداشت روستایی

در سال ۱۳۹۵ از طریق تعداد ۵۰۹ مرکز بهداشت روستایی در استان خدمات بهداشتی به روستاییان ارائه می‌شده است؛ که نسبت به سال قبل تغییری نداشته است.

جدول (۱۸-۱) شاخص‌های بهداشتی درمانی استان اردبیل در سال‌های ۱۳۹۳-۱۳۹۴

ردیف	شاخص	سال		درصد تغییرات
		۱۳۹۴	۱۳۹۵	
۱	جمعیت سرشماری اول سال بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان	۱۳۲۵۵۹۹	۱۳۱۷۹۲	-۰.۵
۲	میانگین بعد خانوار بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان	۴	۳.۸	۵
۳	درصد سرباری بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان	۴۴.۹	۴۵.۷	-۱.۷
۴	رشد طبیعی جمعیت بر اساس اطلاعات زیج حیاتی استان	۱.۲۹	۱.۳۹	-۷.۷
۵	میزان باروری کلی	۲	۱.۹۱	-۴.۵
۶	میزان مرگ‌ومیر نوزادان (در هزار)	۸.۴	۸.۶	-۲.۳
۷	میزان مرگ‌ومیر اطفال زیر یک سال (در هزار)	۱۰.۷	۱۱.۶	-۸.۴
۸	مرگ‌ومیر مادران به دلیل عوارض زایمان (درصد هزار تولد)	۰	۱۲.۴	۰
۹	میزان مرگ‌ومیر اطفال زیر ۵ سال (در هزار)	۱۲.۸	۱۳.۹	-۸.۵
۱۰	میزان زایمان ایمن (درصد)	۹۹.۹	۹۹.۹	۰
۱۱	نرخ خام تولد (در هزار)	۱۸.۷	۱۹.۷	-۵.۳
۱۲	امید به زندگی	زن	شهری	۰
			روستایی	۷۷.۸
			کل	۷۷.۷
		مرد	شهری	۰
			روستایی	۷۳.۱
			کل	۷۴.۷
۱۳	میزان پوشش واکسیناسیون کودکان (درصد)	ب.ث.ز	۱۰.۴	-۸.۶
		ثلاث ۳	۱۰.۲	-۲.۹
		پرلیو ۳	۱۰.۲	-۲.۹
		هیپاتیت ۳	۱۰.۲	-۲.۹
		Mmr۱	۱۰۰	۰
		Mmr۲	۹۶	۰
۱۴	میزان دسترسی به آب آشامیدنی سالم در روستاها (درصد)	۹۷.۷	۹۹.۵	۱.۸
۱۵	میزان تغذیه انحصاری با شیر مادر تا شش ماهگی (درصد)	۶۸.۷۶	۶۸.۷	۰
۱۶	میزان استفاده از کل روش‌های پیشگیری از بارداری در زنان ۱۵-۴۹ ساله استان در مناطق شهری (درصد)	۵۹.۸	۰	۳.۹
۱۷	تعداد مراکز بهداشتی درمانی دولتی در استان	۱۰۲	۱۰۴	۰
۱۸	تعداد خانه‌های بهداشت روستایی	۵۰۹	۵۰۹	۰

مأخذ: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان اردبیل

۱۸-۲. شاخص‌های درمانی استان

۱۸-۲-۱. نسبت پزشک به جمعیت (در هزار نفر)

در سال ۱۳۹۵ به ازای هر هزار نفر جمعیت در استان حدود ۰/۹ پزشک، (عمومی و متخصص) وجود داشته است که این رقم در سال ۱۳۹۴ نیز ۰/۸۷ نفر بوده است و رشدی حدود ۰/۰۳ درصد داشته است.

همچنین نسبت دندان‌پزشکان (عمومی و متخصص) به ازای هر هزار نفر در استان در سال ۱۳۹۵ برابر ۰/۱ نفر بوده است که نسبت به سال قبل ثابت مانده است.

۱۸-۲-۲. تعداد بیمارستان

در سال ۱۳۹۵ تعداد بیمارستانهای استان ۱۵ باب بوده که نسبت به سال ۱۳۹۴ تغییری نیافته است.

۱۸-۲-۳. ضریب اشتغال تخت ثابت

در سال ۱۳۹۵ ضریب اشتغال تخت ثابت در استان ۴/۷۵ درصد بوده که در مقایسه با سال قبل (با ۷۴/۹ درصد) ۰/۵ درصد افزایش یافته است.

۱۸-۲-۴. تعداد تخت فعال

در سال ۱۳۹۵ تعداد تخت فعال در استان وجود داشته که در مقایسه با سال قبل ۱۷ درصد افزایش یافته است.

ضریب اشتغال تخت فعال در سال ۱۳۹۵ حدود ۷۵/۴ درصد بوده که نسبت به سال قبل ۰/۵ درصد افزایش داشته است.

۱۸-۲-۵. تعداد آزمایشگاه‌ها

در سال ۱۳۹۵ تعداد ۵۰ آزمایشگاه در استان اردبیل فعال بودند که نسبت به سال تغییر نیافته است.

۱۸-۲-۶. درمانگاه

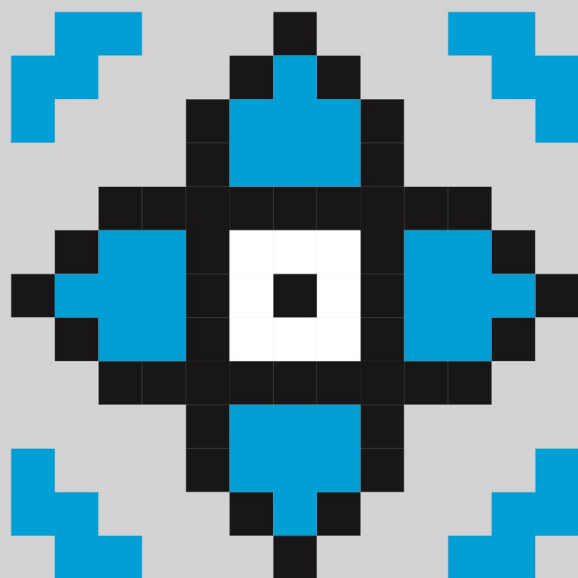
در سال ۱۳۹۵ تعداد ۵۸ درمانگاه در استان وجود داشته که نسبت به سال تغییری نداشته است.

از دیگر مراکزی که در سال ۱۳۹۵ به ارائه خدمات درمانی در استان مشغول بوده‌اند می‌توان به ۳ مرکز MRI و ۸ مرکز CTscan و وجود ۲ دستگاه آنژیوگرافی، ۱ دستگاه سنگ‌شکن برون اندامی و ۲ دستگاه پمپ قلب اشاره نمود.

جدول (۱۸-۲) شاخص‌های عمده درمان در طول سال ۱۳۹۳-۱۳۹۴

ردیف	عناوین برنامه و شاخص هدف	واحد	۱۳۹۴	۱۳۹۵	درصد تغییرات
۱	نسبت کل پزشک به جمعیت	در هزار نفر	۰.۸۷	۰.۹	۰.۰۳
۲	نسبت دندان‌پزشک به جمعیت	در هزار نفر	۰.۱	۰.۱	۰
۳	ضریب اشغال تخت ثابت	درصد	۷۴.۹	۷۵.۴	۰.۵
۴	ضریب اشغال تخت فعال	درصد	۷۴.۹	۷۵.۴	۰.۵
۵	تعداد تخت فعال	تخت	۱۷۷۶	۱۷۹۳	۱۷
۶	تعداد تخت ویژه، (ICU, NICU, CCU)	تخت	۱۷۷	۱۸۳	۶
۷	نسبت تخت بیمارستانی به جمعیت	در هزار نفر	۱.۳۴	۱.۳۵	۰.۰۱
۸	تعداد آزمایشگاه	باب	۵۰	۵۰	۰
۹	تعداد مراکز توان‌بخشی	باب	۴۵	۴۵	۰
۱۰	تعداد مراکز رادیولوژی	باب	۲۶	۲۷	۱
۱۱	تعداد بیمارستان	باب	۱۵	۱۵	۰
۱۲	تعداد درمانگاه	باب	۵۸	۵۸	۰
۱۳	تعداد مراکز (MRI)	باب	۳	۳	۰
۱۴	تعداد مراکز (Ctscan)	باب	۸	۹	۱
۱۵	آنژیوگرافی	دستگاه	۲	۲	۰
۱۶	سنگ‌شکن برون اندامی	دستگاه	۱	۱	۰
۱۷	پمپ قلب	دستگاه	۲	۲	۰

مأخذ: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان اردبیل

فصل نوزدهم

رفاه و تأمین اجتماعی

۱۹. رفاه و تأمین اجتماعی

۱۹-۱. تأمین اجتماعی

سازمان تأمین اجتماعی یکی از بزرگ‌ترین سازمان‌های بیمه‌ای استان است که با توجه به تنوع کاری و گستردگی مخاطبین نقش مهمی در تحقق عدالت اجتماعی و توسعه پایدار کشور ایفاء می‌نماید. این سازمان ضامن امنیت خاطر، امید به آینده و پویایی متولدین جامعه است و در سال ۱۳۹۵، تعداد ۱۷۸۳۷۸ نفر بیمه‌شده اصلی و ۳۰۱۱۷ نفر مستمری‌بگیر را زیرپوشش داشته است.

۱۹-۱-۱. عملکرد شاخص‌های کلیدی سازمان تأمین اجتماعی

تعداد کل بیمه‌شدگان اصلی و تبعی تأمین اجتماعی استان در سال ۱۳۹۵ به ۵۰۱۸۴۳ نفر بالغ شده است. تعداد کل بیمه‌شدگان اصلی تأمین اجتماعی استان در سال ۱۳۹۵ معادل ۱۷۸۳۷۸ نفر بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۴ (با ۱۷۹۴۷۶ نفر تحت پوشش) ۶ درصد افزایش نشان می‌دهد.

در سال ۱۳۹۵ تعداد کارگاه‌های فعال تحت پوشش تأمین اجتماعی ۲۱۵۹۵ باب بوده است که نسبت به سال قبل (با ۲۱۹۶۲ کارگاه) ۱/۷ درصد کاهش یافته است. همچنین در این سال تعداد کارگاه‌های نیمه فعال تحت پوشش سازمان تأمین اجتماعی استان اردبیل ۱۶۰۴ باب بوده که نسبت به سال ۱۳۹۴ معادل ۱۰ درصد کاهش داشته است.

در سال ۱۳۹۵، تعداد دفترچه‌های درمانی ۳۲۱۹۷۳ جلد بوده که نسبت به سال قبل ۳۱۹۶۳۱ جلد دفترچه، ۰/۷ درصد کاهش نشان می‌دهد.

در سال ۱۳۹۵، مقرری‌بگیران بیکاری در استان ۱۸۰۲ نفر بوده‌اند که نسبت به سال ۱۳۹۴ (با ۱۶۹۲ نفر) ۶/۵ درصد افزایش داشته است.

جدول (۱۹-۱) عملکرد شاخص‌های کلیدی سازمان تأمین اجتماعی استان در سال‌های
۱۳۹۴-۱۳۹۵

ردیف	عنوان شاخص کلیدی	واحد	۱۳۹۴	۱۳۹۵	نرخ رشد عملکرد
۱	تعداد بیمه‌شدگان اصلی	نفر	۱۷۹۴۷۶	۱۷۸۳۷۸	-۶٪
۲	تعداد بیمه‌شدگان اصلی و تبعی	نفر	۵۰۷۹۸۰	۵۰۱۸۴۳	-۱/۲٪
۳	مقرری بگیریاری	نفر	۱۶۹۲	۱۸۰۲	۶/۵٪
۴	تعداد دفترچه‌های درمانی	جلد	۳۱۹۶۳۱	۳۲۱۹۷۳	۷٪
۵	تعداد بازرسی‌های انجام‌شده از کارگاه‌ها	مورد	۳۰۱۵۶	۳۱۷۸۱	۵/۳٪
۶	تعداد مستمری‌بگیران	پرونده	۲۷۷۰۵	۳۰۱۱۷	۸/۷٪
۷	ضریب وابستگی مستمری‌بگیران به بیمه‌شدگان اصلی	نسبت	۱۵/۴	۱۶/۹	۹/۷٪
۸	جمع کل تعهدات	میلیون ریال	۳۴۴۸۷۴۱	۴۲۴۸۳۳۷	۲۳/۲٪
۹	حداقل مستمری	ماهانه (ریال)	۷۱۲۴۲۵۰	۸۱۲۱۶۶۰	۱۴٪
۱۰	تعداد کارگاه‌های تحت پوشش	فعال	۲۱۹۶۲	۲۱۵۹۵	-۱/۷٪
		نیمه فعال	۱۷۴۹	۱۶۰۴	-۸/۲٪

مأخذ: اداره کل تأمین اجتماعی استان اردبیل

۱۹-۲. اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره)

کمیته امداد یکی از نهادهای حمایتی است که در سطح کشور به صورت گسترده فعالیت می‌کند. این نهاد در سال ۱۳۹۴ دارای ۶۲ واحد بوده که با ۱۱ درصد افزایش در سال ۱۳۹۵ به ۶۹ واحد رسیده است. کمیته امداد استان در سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۱۷۰ روستا را تحت پوشش خود قرار داده است که نسبت به سال ۱۳۹۴ معادل ۰/۲ درصد کاهش داشته است. تعداد کل خانوارهای تحت پوشش کمیته امداد در سال ۱۳۹۵ معادل ۲۶۲۰۸ خانوار بوده که نسبت به سال قبل (با ۲۹۳۴۹ خانوار تحت پوشش کمیته امداد) ۱۱ درصد کاهش داشته است.

میزان مستمری پرداختی کمیته امداد به مددجویان تحت حمایت عادی و طرح در سال ۱۳۹۵ معادل ۶۳۹۶۶۴ میلیون ریال بوده که نسبت به سال قبل با ۵۷۰۹۶۹ میلیون ریال، ۱۲ درصد افزایش داشته است. تعداد حامیان کمیته امداد در سال ۱۳۹۵ معادل ۱۰۲۸۱ نفر بوده که نسبت به سال قبل با ۱۱۱۲۹ نفر حامی ۸ درصد کاهش داشته است. در سال ۱۳۹۵ به این حامیان ۲۰۹۷ یتیم معرفی شده است و کل مبلغ کمک حامیان به ایتام ۵۸۵۴۶ میلیون ریال بوده که نسبت به سال قبل افزایش نداشته است.

کل درآمدهای اختصاصی جمع‌آوری شده کمیته امداد در سال ۱۳۹۵ معادل ۲۰۸۳۷۴ میلیون ریال بوده که نسبت به سال قبل ۲ درصد افزایش داشته است.

در سال ۱۳۹۵ کمیته امداد در کل استان، ۱۷۸۵۹۹ صندوق صدقه فعال داشته که مبلغ جمع‌آوری شده از این صندوق‌ها، ۳۵۲۹۰ میلیون ریال بوده است.

در سال مذکور تعداد افراد تحت پوشش بیمه درمانی کمیته امداد ۳۰۹۳۶ نفر بوده است که نسبت به سال قبل با ۳۱۱۰۸ نفر، ۱ درصد کاهش داشته است.

در همین سال این نهاد ۴۹۳۳ دانش‌آموز و ۸۶۰ دانشجو را تحت حمایت خود داشته است که نسبت به سال قبل تعداد دانش‌آموزان تحت حمایت ۵ درصد کاهش و تعداد دانشجویان تحت حمایت ۹ درصد کاهش داشته است.

الف) بررسی وضع موجود

مهم‌ترین هدف در امور حمایتی توجه به نیازمندان، اقشار آسیب‌پذیر، معلولان و آسیب دیدگان اجتماعی است. افراد و گروه‌های تحت پوشش این بخش شامل خانواده‌های نیازمند فاقد سرپرست و یا بد سرپرست، معلولان جسمی، سالمندان، بیماران روانی مزمن، کودکان خیابانی، دختران فراری و زنان ویژه است.

در سال ۱۳۹۵ تعداد جمعیت تحت پوشش سازمان بهزیستی (اعم از توان‌بخشی، امور اجتماعی و پیشگیری) ۳۵۶۸۳۷ نفر بوده که نسبت به سال ۱۳۹۴ (با ۲۹۴۹۰۷ نفر تحت پوشش) ۲۱ درصد افزایش داشته است. از کل افراد تحت پوشش بهزیستی، ۱۹۰۲۴ نفر در بخش توان‌بخشی، ۱۷۱۱۴ نفر مددجوی تحت پوشش خدمات امور اجتماعی و ۳۵۶۸۳۷ نفر تحت پوشش خدمات پیشگیری سازمان بهزیستی قرار گرفته‌اند.

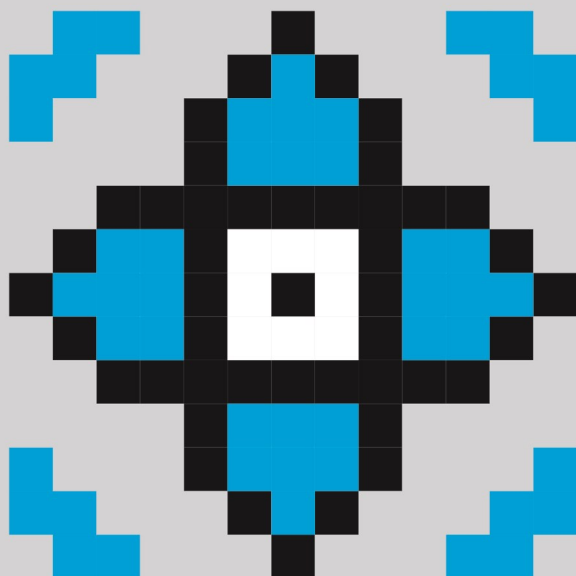
در سال ۱۳۹۵ سرانه پرداختی به مستمری‌بگیران به‌طور متوسط ۲۵۳۰۰۰ ریال بوده که نسبت به سال قبل با ۷۳۰۰۰ ریال، ۲۴۶ درصد افزایش داشته است.

در سال مذکور، ۳۳۱ مهدکودک زیر نظر بهزیستی به‌صورت دولتی و خصوصی وجود داشت و تعداد ۸۵۶۲ کودک در این مهدکودک‌ها نگهداری شده‌اند اما در سال ۱۳۹۴ تعداد مهدکودک‌های زیر نظر بهزیستی، ۲۹۴ مرکز بوده است. در سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۷ مرکز نگهداری روزانه و شبانه‌روزی معلولین ذهنی ۹۲۹ معلول را تحت پوشش خدمات خود قرار داده است تعداد معلولین ذهنی نسبت به سال قبل ۱۹ درصد افزایش داشته است.

در سال مذکور طرح‌های پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی (امور پیشگیری) ۲۵ طرح بوده که ۱۸۲۰۰ نفر را تحت پوشش خود قرار داده است. تعداد افراد تحت پوشش طرح نسبت به سال قبل، تغییر نکرده است.

جدول (۱۹-۴) عملکرد بهزیستی استان در سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۹۴

ردیف	عنوان	۱۳۹۴	۱۳۹۵	درصد تغییرات
۱	تعداد کل جمعیت تحت پوشش بهزیستی (کل خدمت گیرندگان) توان‌بخشی	۱۹۰۹۷	۱۹۰۲۴	۰
۲	تعداد کل جمعیت تحت پوشش بهزیستی (کل خدمت گیرندگان) امور اجتماعی	۱۶۸۴۵	۱۷۱۱۴	۲
۳	تعداد کل جمعیت تحت پوشش بهزیستی (کل خدمت گیرندگان) پیشگیری	۲۹۴۹۰۷	۳۵۶۸۳۷	۲۱
۴	تعداد معلولان تحت مراقبت بهزیستی (شبانه‌روزی)	۹۷۸	۸۴۷	-۱۳
۵	تعداد مراکز نگهداری روزانه و شبانه معلولین ذهنی	۱۷	۱۷	۰
۶	تعداد افراد تحت پوشش در مراکز نگهداری معلولین ذهنی روزانه و شبانه‌روزی	۷۷۷	۹۲۹	۱۹
۷	تعداد مراکز فیزیوتراپی تحت پوشش بهزیستی	۳	۳	۰
۸	تعداد افراد تحت پوشش مراکز فیزیوتراپی	۷۵۰	۹۳۵	۲۵
۹	تعداد مراکز شنوایی‌سنجی	۱	۱	۰
۱۰	تعداد افراد تحت پوشش شنوایی‌سنجی	۷۰۰	۹۳۵	۳۴
۱۱	تعداد مراکز گفتاردرمانی	۱	۲	۱۰۰
۱۲	تعداد افراد سرویس گرفته گفتاردرمانی	۸۰۰	۵۲۲	-۳۵
۱۳	تعداد مراکز بینایی‌سنجی	۰	۰	۰
۱۴	تعداد افراد سرویس گرفته بینایی‌سنجی	۰	۰	۰
۱۵	تعداد مراکز سالمندان	۵	۶	۲۰
۱۶	تعداد سالمندان سرویس گرفته از مراکز سالمندان	۱۴۷	۲۳۶	۶۰
۱۷	تعداد سواد آموزان و آموزش معلولین	۱۸۲۵	۱۸۴۰	۱
۱۸	تعداد معلولین اشتغال یافته	۲۱۸	۲۶۸	۲۳
۱۹	تعداد مهدکودک‌های زیر نظر بهزیستی	۲۹۴	۳۳۱	۱۳
۲۰	تعداد سرویس گرفتن مهدکودک‌های زیر نظر بهزیستی	۸۰۳۰	۸۵۶۲	۷
۲۱	تعداد شیرخوارگاه‌ها و مراکز نگهداری کودکان بی سرپرست زیر نظر بهزیستی	۷	۷	۰
۲۲	تعداد کودکان بی سرپرست و بد سرپرست	۲۴۱	۲۵۰	۴

فصل بیستم

تربیت بدنی

۲۰. تربیت بدنی

۲۰-۱. وضعیت استادیوم‌ها و زمین‌های ورزشی

در سال ۱۳۹۵ تعداد ۲ استادیوم ورزشی در استان اردبیل وجود داشته و مورد بهره‌برداری قرار می‌گرفته است که نسبت به سال ۱۳۹۴ تغییری نداشته است. ضمناً، ۵۶ زمین ورزشی نیز در سال ۱۳۹۵ وجود داشته که نسبت به سال قبل تغییری نکرده است.

جدول (۲۰-۱) تعداد استادیوم‌ها و زمین‌های ورزشی اداره کل ورزش و جوانان استان

ردیف	عنوان	۱۳۹۴	۱۳۹۵	درصد رشد
۱	تعداد استادیوم‌ها	۲	۲	۰
۲	تعداد زمین‌های ورزشی	۵۶	۵۶	۰

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان - ۱۳۹۶

ب) وضعیت سالن‌های ورزشی

در سال ۱۳۹۵ در استان اردبیل، تعداد ۳۸۶ باب سالن ورزشی دایر بوده است که ۲۳۳ باب آن سالن خصوصی و ۱۵۳ باب سالن ورزشی دولتی بوده‌اند. تعداد کل سالن‌های ورزشی استان نسبت به سال قبل ۱/۱۲ درصد افزایش داشته است. این افزایش شامل ۱ درصد در تعداد سالن‌های دولتی و ۲۱/۳۵ درصد در تعداد سالن‌های خصوصی می‌باشد.

کل مساحت سالن‌های ورزشی دولتی و خصوصی متعلق به وزارت ورزش و جوانان و یا دارای مجوز از آن در استان در سال ۱۳۹۵ برابر ۵۷۹۲۳۱ مترمربع می‌باشد که نسبت به سال قبل با ۵۶۳۵۷۳ مترمربع معادل ۰/۰۲ درصد افزایش یافته است.

ضمناً، سهم بخش خصوصی از مساحت کل تعداد سالن‌های ورزشی استان در سال ۱۳۹۵ حدود ۷/۴ درصد بوده که نسبت به سال ۱۳۹۴ معادل ۰/۷ درصد افزایش داشته است.

جدول (۲۰-۲) تعداد و مساحت سالن‌های ورزشی اداره کل ورزش و جوانان استان طی
سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۹۵

ردیف	عنوان	۱۳۹۴	۱۳۹۵	درصد رشد
۱	تعداد سالن‌های ورزشی دولتی	۱۵۲	۱۵۳	۱
۲	تعداد سالن‌های ورزشی خصوصی	۱۹۲	۲۳۳	۲۱/۳۵
۳	تعداد کل سالن‌های ورزشی دولتی و خصوصی	۳۴۴	۳۸۶	۱/۱۲
۴	سهم بخش خصوصی از کل تعداد سالن‌های ورزشی (درصد)	۱/۷۹	۱/۶۵	۳/۴۴
۵	مساحت سالن‌های ورزشی دولتی (مترمربع)	۵۶۳۵۳۵	۵۷۹۱۸۵	۲
۶	مساحت سالن‌های ورزشی خصوصی (مترمربع)	۳۸۴۰۰	۴۶۶۰۰	۰/۲۱
۷	مساحت سالن‌های ورزشی دولتی و خصوصی (مترمربع)	۵۶۷۳۳۵	۶۲۵۷۸۵	۱۰
۸	سهم بخش خصوصی از کل مساحت سالن‌های ورزشی (درصد)	۶/۷	۷/۴	۰/۷

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان - ۱۳۹۶

ج) وضعیت مکان‌های ورزشی

در سال ۱۳۹۵ تعداد ۲۰۹ مکان ورزشی در استان وجود داشته است که نسبت به سال قبل با ۲۰۷ مکان ورزشی، معادل ۰/۹۶ درصد رشد داشته است.

از کل ۲۰۹ مکان ورزشی در سطح استان در سال ۱۳۹۵، تعداد ۱۵۳ مکان ورزشی سرپوشیده و ۵۶ مکان ورزشی روباز می‌باشد. تعداد مکان‌های ورزشی سرپوشیده استان نسبت به سال ۱۳۹۴ معادل ۰/۰۷ درصد افزایش داشته است اما تعداد مکان‌های ورزشی روباز نسبت به سال ۱۳۹۴ تغییری نیافته است.

مساحت کل مکان‌های ورزشی استان در سال ۱۳۹۵ به میزان ۵۷۹۱۸۵ مترمربع بوده که نسبت به سال قبل، ۱۰ درصد رشد داشته است.

در سال ۱۳۹۵ سهم مساحت مکان‌های ورزشی سرپوشیده از مساحت کل مکان‌های ورزشی در استان ۲۹ درصد بوده که نسبت به سال قبل ۱۰ درصد رشد داشته است. با توجه به سردسیر بودن آب‌وهوای استان اردبیل و طولانی بودن دوره سرما در این استان، توسعه، احداث و حمایت از احداث مکان‌های ورزشی سرپوشیده باید یکی از اولویت‌های اول سازمان ورزش و جوانان استان باشد تا افراد بتوانند در فصول سرد سال نیز از امکانات ورزشی بهره‌مند گردند.

جدول (۲۰-۳) تعداد و مساحت مکان‌های ورزشی اداره کل ورزش و جوانان استان

ردیف	عنوان	۱۳۹۴	۱۳۹۵	درصد رشد
۱	تعداد مکان‌های ورزشی سرپوشیده	۱۵۲	۱۵۳	۰/۰۷
۲	تعداد مکان‌های ورزشی سرباز	۵۶	۵۶	۰
۳	تعداد مکان‌های ورزشی	۲۰۷	۲۰۹	۰/۹۶
۴	سهم تعداد مکان‌های ورزشی سرپوشیده از کل مکان‌های ورزشی (درصد)	۷۱	۷۳	۰/۰۲
۵	مساحت مکان‌های ورزشی سرباز (مترمربع)	۴۰۸۰۰۲	۴۰۸۰۰۲	۰
۶	مساحت مکان‌های ورزشی سرپوشیده (مترمربع)	۱۵۵۵۳۳	۱۷۱۱۸۳	٪۱۰
۷	مساحت مکان‌های ورزشی	۵۶۳۵۳۵	۵۷۹۱۸۵	٪۱۰
۸	سهم مساحت مکان‌های ورزشی سرپوشیده از مساحت کل مکان‌های ورزشی (درصد)	۲۹	۳۰	۱

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان - ۱۳۹۶

جدول (۲۰-۴) - تعداد اماکن ورزشی روباز استان در سال ۱۳۹۵

تعداد اماکن ورزشی روباز				استان
متعلق به وزارت ورزش و جوانان	متعلق به بخش دولتی	متعلق به بخش خصوصی	جمع کل	
۵۶	۱۰	۱۰	۷۶	

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان - ۱۳۹۶

جدول (۲۰-۵) - تعداد اماکن ورزشی سرپوشیده استان در سال ۱۳۹۵

تعداد اماکن ورزشی سرپوشیده				استان
جمع کل	متعلق به بخش خصوصی	متعلق به بخش دولتی	متعلق به وزارت ورزش و جوانان	
۴۶۴	۲۲۴	۸۷	۱۵۳	

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان - ۱۳۹۶

جدول (۲۰-۶) - تعداد مجموعه‌های ورزشی استان در سال ۱۳۹۵

تعداد مجموعه‌های ورزشی				استان
جمع کل	متعلق به بخش خصوصی	متعلق به بخش دولتی	متعلق به وزارت ورزش و جوانان	
۳۹	۳	۲۰	۱۶	

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان - ۱۳۹۶

۲۰-۲. وضعیت ورزشکاران، مربیان و داوران

در سال ۱۳۹۵ در استان اردبیل، تعداد ۵۰۱۳۱ نفر ورزشکار به صورت سازمان یافته ورزش می‌کردند که نسبت به سال ۱۳۹۴ با ۴۵۷۳۰ نفر ورزشکار، ۱۰/۶ درصد افزایش داشته است.

در سال ۱۳۹۵ معادل ۲۹ درصد از ورزشکاران را زنان تشکیل داده‌اند.

همچنین تعداد ۴۵۸۷ مربی در سال ۱۳۹۵ در سطح استان فعالیت می‌کرده‌اند که نسبت به سال قبل با ۴۱۷۷ مربی، ۹/۸ درصد رشد داشته است.

در سال مذکور سرانه کل فضای ورزشی استان برای هر نفر، ۰/۴۶ مترمربع بوده که نسبت به سال ۱۳۹۴ ثابت مانده است.

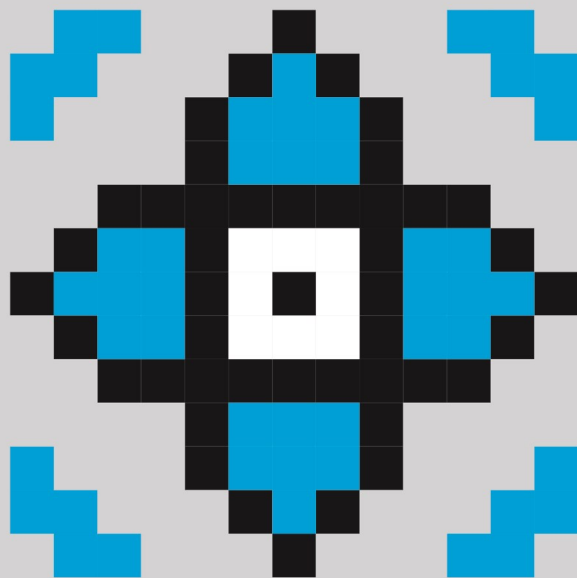
از دیگر شاخص‌های مهمی که در این بخش مطرح است شاخص نسبت ورزشکار به مربی می‌باشد که این شاخص در سطح استان در سال ۱۳۹۵ برابر ۱۵/۹ نفر ورزشکار به ازای هر مربی می‌باشد.

در سال ۱۳۹۵ نسبت ورزشکاران به جمعیت ۹/۳ درصد بوده است به عبارتی، از هر ۱۰۰ نفر جمعیت استان تنها ۹/۳ نفر به صورت سازمان یافته ورزش می‌کرده‌اند و این نسبت در مقایسه با سال قبل ۱۱ درصد افزایش داشته است.

جدول (۲۰-۷) وضعیت تعداد ورزشکاران، مربیان و داوران اداره کل ورزش و جوانان استان

ردیف	عنوان	۱۳۹۴	۱۳۹۵	درصد رشد
۱	ورزشکاران مرد	۳۳۳۹۲	۳۵۷۲۵	۱۰/۲۹
۲	ورزشکاران زن	۱۳۳۳۴	۱۴۶۰۶	۹/۵
۳	ورزشکاران (مرد و زن)	۴۵۷۳۰	۵۰۱۳۱	۱۰/۶
۴	سهم ورزشکاران زن از کل ورزشکاران (درصد)	۲۹	۲۹	۳
۵	تعداد کل مربیان فعال ورزشی (زن و مرد)	۴۱۷۷	۴۵۸۷	۹/۸
۶	داوران ورزشی	۲۴۰۲	۲۶۲۷	۹/۳۶
۷	ناجی غریق	۵۶۰	۵۹۱	۰/۹
۸	نسبت ورزشکاران به مربیان (نفر)	۹/۱۳	۹/۱۵	۰/۹
۹	سرانه فضای ورزشی سرباز و پوشیده تربیت‌بدنی استان (مترمربع برای هر نفر)	۰/۴۶	۰/۴۶	۰
۱۰	نسبت ورزشکاران به جمعیت (درصد)	۳/۵	۳/۹	۱۱

مأخذ: اداره کل ورزش و جوانان استان - ۱۳۹۶

فصل بیست و یکم

فرهنگ و هنر

۲۱. فرهنگ و هنر

۲۱-۱. فرهنگ

فرهنگ و هنر عبارت است از ارزش‌هایی که اعضای یک گروه معین دارند، هنجارهایی که از آن پیروی می‌کنند و کالاهای مادی که تولید می‌کنند. به‌طور خلاصه فرهنگ را می‌توان مجموعه دستاوردهای معرفتی انسان در عرصه‌های عقلی- عملی و هنری دانست که قدرت نقادی، پرورش ذوق و خلاقیت انسانی را ارتقاء می‌بخشد.

فعالیت‌های بخش فرهنگ به مجموعه فعالیت‌هایی اطلاق می‌شود که دستگاه‌های اجرایی خاص در دولت، هدایت و اداره و حمایت از آن‌ها را بر عهده دارد. مجموعه فعالیت‌هایی که بخش فرهنگ را شکل می‌دهد، در تمام کشورها مشابه و شامل اموری همچون کتاب و کتاب‌خوانی، اداره کتابخانه‌های عمومی و مراکز فرهنگی و هنری و میراث فرهنگی، سینما و تئاتر، رسانه‌های جمعی به‌ویژه مطبوعات، فعالیت‌های دینی و غیره است.

۲۱-۱-۱. بررسی وضعیت کتاب و کتابخانه‌های استان

بر اساس اطلاعات دریافت شده از اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ معادل ۵۶۴۵۴۰ نسخه کتاب در استان اردبیل منتشر شده است که این رقم در سال ۱۳۹۴ معادل ۳۸۶۰۰۰ نسخه بوده است که افزایشی معادل ۴۶ درصد را نشان می‌دهد.

همچنین در سال ۱۳۹۵ در سطح استان ۴۶۸ عنوان کتاب منتشر شده است که نسبت به سال ۱۳۹۴ با ۳۴۳ عنوان ۳۶/۴۴ درصد افزایش داشته است.

۲۱-۱-۲. نشریات

با توجه به اطلاعات جدول شماره (۲۱-۱) در سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۰۷ عنوان نشریه در استان اردبیل انتشار یافته است که نسبت به سال قبل ۱۱/۴ درصد افزایش داشته است. در سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۴۰ باب چاپخانه در استان فعالیت داشته است که نسبت به سال قبل ۶/۸ درصد افزایش نشان می‌دهد. در سال ۱۳۹۴ تعداد ۱۳۱ چاپخانه در استان فعالیت داشته است.

۲۱-۱-۳. مؤسسات فرهنگی و هنری

بر اساس اطلاعات دریافت شده از سازمان فرهنگ و ارشاد اسلامی استان اردبیل، تعداد ۷۶ موسسه فرهنگی و هنری در سال ۱۳۹۵ در استان اردبیل فعال بوده‌اند و در همان سال تعداد ۴۹ نمایشگاه فرهنگی و هنری در استان برگزار شده است.

تعداد سینماهای فعال استان در سال ۱۳۹۵ معادل ۸ باب با ظرفیت ۳۰۵۹ نفر بوده است. بررسی توزیع شهرستانی سینماها در استان نشان می‌دهد که اکثر شهرستان های استان فاقد سالن سینما می‌باشند که لازم است در خصوص احداث و راه‌اندازی سالن‌های سینما در این شهرستانها برنامه‌ریزی و اقدامات لازم انجام گیرد.

جدول (۲۱-۱) عملکرد بخش فرهنگ و هنر استانی در طول سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

ردیف	عنوان	واحد	۱۳۹۴	۱۳۹۵	درصد تغییرات
۱	هفته‌نامه عمومی مجوز داده‌شده	تعداد	۲۷	۳۱	۱۴/۸
۲	شمارگان کتب منتشر شده	نسخه	۳۸۶۰۰۰	۵۶۴۵۴۰	۴۶
۳	تعداد عناوین کتاب‌های منتشر شده	عنوان	۳۴۳	۴۶۸	۳۶/۴
۴	تعداد عناوین نشریات استان	عنوان	۹۶	۱۰۷	۱۱/۴
۵	چاپخانه‌های استان	باب	۱۳۱	۱۴۰	۶/۸
۶	سالن‌های تئاتر و نمایش	سالن	۱۳	۱۳	.
۷	مؤسسات فرهنگی و هنری فعال	باب	۷۲	۷۶	۵/۵
۸	سینما	باب	۸	۸	.
۹	ظرفیت سینماهای استان	نفر	۳۰۲۰	۳۰۵۹	۰/۰۳
۱۰	نمایشگاه‌های فرهنگی و هنری برپا شده	نمایشگاه	۴۵	۴۹	۸/۸
۱۱	شمار روزنامه‌های محلی به ازای هر هزار نفر	هزار نفر	۴۸	۵۲	۸/۳

مأخذ: اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان-۱۳۹۶

۲-۲۱. میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

۲-۲۱-۱. امکانات گردشگری در استان

بر اساس اطلاعات دریافت شده از سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ تعداد ۲۱۸ واحد اقامتی (از قبیل هتل، هتل آپارتمان و مهمان پذیر) در استان اردبیل فعال بوده است. ظرفیت این واحدهای اقامتی ۱۲۱۹۱ نفر بوده و ضریب اشتغال تخت واحدهای اقامتی در سال مذکور ۵۰ درصد بوده است.

۲-۲-۲۱. جاذبه‌های تاریخی و گردشگری استان

استان اردبیل به لحاظ برخورداری از اقلیم مناسب به بیلاق ایران شهرت یافته و ظرفیت‌های بسیار و گاهی بی نظیری در حوزه طبیعی، تاریخی و فرهنگی دارد و گردشگری به‌عنوان یکی از مهم‌ترین محورهای توسعه استان می‌باشد.

مجموعه جهانی شیخ صفی‌الدین اردبیلی به‌عنوان یکی از ۲۱ اثر تاریخی ثبت شده در یونسکو در استان اردبیل قرار دارد.

علاوه بر مجموعه جهانی بقعه شیخ صفی‌الدین اردبیلی، آثار متعدد تاریخی دیگری از جمله: بقعه شیخ جبرائیل کلخوران، بقعه شیخ حیدر مشگین‌شهر و محوطه تاریخی شهر یری، قلعه اولتان پارس‌آباد، مجموعه بازار اردبیل، کاروانسرای شاه عباسی نیر، خانه صارم السلطنه نمین، مساجد، قلعه‌ها، پل‌ها، خانه‌های تاریخی و کاروانسراها نشان‌دهنده اهمیت تاریخی این استان می‌باشد.

توده کوهستانی سبلان با ۴۸۱۱ متر ارتفاع به‌عنوان یکی از هفت قطب گردشگری کشور، منشأ چشمه‌های آب گرم و سرد است و دریاچه واقع در قله آن و شیروان دره سی به‌عنوان ژئو پارک در استان اردبیل قرار دارد. این استان ۱۱۰ چشمه معدنی دارد که ۷۵ چشمه آن آب گرم ۳۵ چشمه آن آب سرد است که به همین جهت شعار گردشگری استان ((اردبیل، سرزمین چشمه‌های بهشتی)) انتخاب گردیده است.

آب گرم قینرجه با ۸۴ درجه سانتی‌گراد به‌عنوان گرم‌ترین، آب گرم قوتورسویی با pH برابر با ۲.۷ به‌عنوان اسیدی‌ترین آب گرم و آب گرم گاومیش گلی با دبی ۶۵ لیتر در ثانیه به‌عنوان پرآب‌ترین آب گرم در استان اردبیل قرار دارد.

۲۲ مجتمع آب درمانی از جمله آب درمانی ایرانیان، شهر آفتاب، سردابه، قیه سویی، قینرجه مشگین‌شهر، شاییل، وله زیر، ژنرال، قهوه سویی، پهنلو، قینرجه نیر، بش باجیلار و گیوی در شهرستان‌های اردبیل، سرعین، مشگین‌شهر، نیر و کوثر قرار داشته و توسعه توریسم سلامت در استان را رونق می‌بخشد.

استان اردبیل دارای ۳۷ منطقه نمونه گردشگری در سطح بین‌المللی، ملی، منطقه‌ای و محلی و ۱۶ روستای هدف گردشگری و ۳۶۴ روستای دارای جاذبه تاریخی و فرهنگی می‌باشد.

تله کابین مجموعه گردشگری حیران، پیست اسکی روی برف و تله سیژ آوارس شهرستان سرعین و مجموعه پل معلق با ۳۶۵ متر طول و ۸۰ متر ارتفاع در منطقه نمونه گردشگری خیابو تا گردولی در شهرستان مشگین‌شهر در استان اردبیل قرار دارد.

تنوع تولید صنایع دستی، استان اردبیل را در زمره استانهای مهم و فعال تولیدکننده محصولات صنایع دستی کشور قرار داده است. بیش از ۵۰ نوع محصول صنایع دستی در مناطق روستائی، عشایری و شهری استان اردبیل تولید و به بازارهای داخل و خارج از کشور عرضه می‌شود.

قالی، ورنی، گلیم، مسند، جاجیم، انواع محصولات چرمی و... از جمله تولیدات مهم صادراتی به خارج از کشور به شمار می‌آیند. ساوالان بالی (عسل سیلان)، آیران آشی (آش دوغ) و قارا حلوا (حلوی سیاه) از سوغاتی‌های استان اردبیل بوده و اغلب گردشگران در مسافرت به استان اردبیل از گوشت و لبنیات در کنار دیگر سوغاتی‌های استان خریداری می‌کنند.

استان اردبیل دارای ۷۵ هزار نفر جمعیت عشایری با ۴۳ طایفه است که از نظر جمعیت رتبه سوم کشوری را داشته و توسعه عشایری در استان را رونق می‌بخشد. کشت و صنعت مغان و پارس آباد در شهرستان پارس آباد با زمین‌های مکانیزه زراعی و باغی و دام‌پروری و صنایع تبدیلی عاملی برای توسعه توریسم کشاورزی در استان می‌باشد.

به‌طور کلی از جاذبه‌های تاریخی و گردشگری استان اردبیل در سال ۱۳۹۵ می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

۱- تعداد بناهای تاریخی استان ۱۶۱ اثر می‌باشد این بناها شامل مساجد، مدارس، گرمابه‌ها، آرامگاه‌ها، بازارها، تکایا، کاروانسراها، پل‌ها، کلیساها، خانقاه‌ها، قلعه‌ها، امامزاده‌ها، خانه‌ها و سایر بناهای تاریخی می‌باشد.

۲- این استان دارای یک بنای تاریخی واجد ارزش بین‌المللی می‌باشد. بقعه شیخ صفی‌الدین اردبیلی به‌عنوان یک بنای تاریخی بین‌المللی به ثبت رسیده است.

۳- همان‌گونه که در بالا نیز اشاره شد محیط طبیعی این استان با چشم‌اندازهای زیبا و بکر و منحصر به‌فردش که با شرایط اقلیمی مساعد نیز همراه گردیده است که یکی از جاذبه‌های گردشگری این استان می‌باشد همراه شدن این دو با چشمه‌های آب‌های گرم و سرد معدنی در نقاط مختلف استان علی‌الخصوص شهرستان سرعین که در نوع خود بی‌نظیر و کم‌نظیر هستند جذابیتی صدچندان برای گردشگران به وجود آورده است. به‌طوری‌که سالیانه میلیون‌ها نفر از سراسر کشور و حتی از سایر کشورها به این استان مسافرت می‌کنند.

جدول (۲۱-۲) عملکرد شاخص‌های بخش میراث فرهنگی و گردشگری استان طی در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

عنوان	واحد	۱۳۹۴	۱۳۹۵	درصد تغییرات
تعداد موزه‌ها	باب	۸	۸	-
تعداد بازدیدکنندگان از موزه‌ها	نفر	۲۶۳۲۶۹	۲۳۳۹۷۹	-۱۱/۵
نسبت جمعیت به موزه در استان	نفر	-	-	-
تعداد بناهای تاریخی	اثر	۱۶۰	۱۶۱	-۵۲/۵
تعداد بازدیدکنندگان از بناهای تاریخی	نفر	-	-	-
هتل	تعداد	۱۱۷	۱۱۸	۳/۴
ضریب اشتغال تخت هتل	درصد	۶۰	۶۰	-
مهمان‌پذیر	تعداد	۱۰۰	۱۰۰	-
ظرفیت هتل‌ها	نفر	۲۳۶۴	۲۵۰۲	۵/۸
ظرفیت مهمان‌پذیرها	نفر	۴۶۰۶	۴۶۰۶	-
رستوران‌ها و چلوکبابی‌های بین‌راهی	تعداد	۱۹	۲۰	۵/۲
مسافران اقامتی در استان	نفر	۲۱۸۵۰۰۰	۲۳۳۰۰۰۰	۲
جهانگردان اقامتی در استان	نفر	۱۵۵۵۲	۱۵۴۴۳	-۰/۷
صدور مجوزهای کارگاهی صنایع دستی	کارت شناسایی	۵۸۸	۶۷۰	۱۳/۹
	پروانه تولید کارگاهی	۶	۹	۵۰
ایجاد و توسعه مراکز آموزشی در استان	تعداد دفاترهای آموزشی	۹	۹	-
	تعداد هنرآموزان مراکز آموزشی	۷۰۰	۷۰۷	۱
برگزاری نمایشگاه‌های صنایع دستی	تعداد	۳	۸	۱۶۶
تعداد رشته‌های صنایع دستی رایج استان	درصد	۵۸	۶۱	۵/۱

مأخذ: اداره کل میراث فرهنگی - صنایع دستی و گردشگری - ۱۳۹۵

۲۱-۳. صداوسیما

بر اساس اطلاعات دریافت شده از طرف سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران مرکز اردبیل، درصد پوشش جمعیتی شبکه‌های سراسری سیما، در استان اردبیل به تفکیک شهرستان نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۵ شاخص مذکور در شهرستان اردبیل ۹۹/۹ درصد، شهرستان بیله‌سوار ۹۹/۸ درصد، شهرستان پارس‌آباد ۹۹/۸ درصد، شهرستان سرعین ۹۸ درصد، شهرستان مشگین‌شهر ۹۰ درصد، شهرستان نمین ۹۵ درصد، شهرستان نیر ۹۰ درصد، شهرستان خلخال ۶۵ درصد، شهرستان کوثر ۷۲ درصد و شهرستان مغان ۶۸/۵ درصد بوده است. بیشترین مقدار این شاخص در شهرستان سرعین با صد درصد پوشش جمعیتی می‌باشد.

بررسی درصد پوشش جمعیتی شبکه‌های سراسری و استانی صدای جمهوری اسلامی ایران مرکز اردبیل نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۵ شاخص درصد پوشش جمعیتی شبکه سراسری صدا (راديو ایران) روی موج ۹۳AM درصد و درصد پوشش جمعیتی شبکه استانی صدا روی موج ۹۲ AM درصد بوده است.

بر اساس اطلاعات جدول شماره (۲۱-۴) در سال ۱۳۹۵ مدت تولید برنامه‌های صدای جمهوری اسلامی ایران مرکز اردبیل در مجموع ۳۱۳۱ ساعت و ۱۵ دقیقه و مدت تولید برنامه‌های سیما در مرکز اردبیل ۱۳۲۴ ساعت و ۱۷ دقیقه و ۳۸ ثانیه بوده است. در سال مذکور در حدود ۳۶۲ ساعت و ۳۹ دقیقه و ۵۰ ثانیه برنامه‌های با موضوع اجتماعی در سیمای مرکز اردبیل تولید شده است که بیشترین مدت‌زمان برنامه‌های تولیدی در سیمای مرکز اردبیل می‌باشد. موضوعات علم و فن با ۴ ساعت و ۳۰ دقیقه و ۱۵ ثانیه کمترین مدت‌زمان برنامه‌های تولید شده در سیمای مرکز اردبیل را داشته است.

بررسی مدت‌زمان پخش برنامه‌های صداوسیمای مرکز اردبیل در سال ۱۳۹۵ نشان می‌دهد که در مجموع ۸۷۸۴ ساعت از طریق صدای جمهوری اسلامی ایران مرکز اردبیل برنامه پخش گردیده است. مدت پخش برنامه از طریق سیمای مرکز اردبیل نیز ۸۷۸۴ ساعت بوده است.

اطلاعات بیشتر در این خصوص در جداول شماره (۲۱-۵) و (۲۱-۶) آمده است.

جدول (۲۱-۳) درصد پوشش جمعیتی شبکه‌های سراسری به تفکیک شهرستان های استان
در سال ۱۳۹۵

نمین	نیر	مشگین شهر	مغان	سرعین	کوثر	خلخا ل	پارس آباد	بيله سوار	اردبیل	
۹۵	۹۰	۹۰	۶۸.۵	۹۸	۷۲	۶۵	۹۹.۸	۹۹.۸	۹۹.۹	درصد پوشش شبکه یک سیما
۹۵	۹۰	۹۰	۶۸.۵	۹۸	۷۲	۶۵	۹۹.۸	۹۹.۸	۹۹.۹	درصد پوشش شبکه دو سیما
۹۵	۹۰	۹۰	۶۸.۵	۹۸	۷۲	۶۵	۹۹.۸	۹۹.۸	۹۹.۹	درصد پوشش شبکه سه سیما
۹۵	۹۰	۹۰	۶۸.۵	۹۸	۷۲	۶۵	۹۹.۸	۹۹.۸	۹۹.۹	درصد پوشش شبکه چهار سیما
۹۵	۹۰	۹۰	۶۸.۵	۹۸	۷۲	۶۵	۹۹.۸	۹۹.۸	۹۹.۹	درصد پوشش شبکه استانی سیما
۹۵	۹۰	۹۰	۶۸.۵	۹۸	۷۲	۶۵	۹۹.۸	۹۹.۸	۹۹.۹	درصد پوشش شبکه خبر سیما
۹۵	۹۰	۹۰	۶۸.۵	۹۸	۷۲	۶۵	۹۹.۸	۹۹.۸	۹۹.۹	درصد پوشش شبکه آموزش سیما
۹۵	۹۰	۹۰	۶۸.۵	۹۸	۷۲	۶۵	۹۹.۸	۹۹.۸	۹۹.۹	درصد پوشش شبکه قرآن سیما

مأخذ: سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران- مرکز اردبیل-۱۳۹۵

جدول (۲۱-۴) مدت تولید برنامه‌های محلی صداوسیما مرکز اردبیل در سال‌های ۱۳۹۴ -
۱۳۹۵ (ثانیه: دقیقه: ساعت)

سیما		صدا		نوع رشته
۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۴	
۳۶۲:۳۹:۵۰	۵۲۹:۴۵:۵۴	۱۰۴۷:۳۱:۳۶	۸۷۹:۵۰:۱۸	اجتماعی
۴۴:۴۷:۴۷	۵۰:۳۲:۳۲	۴۷۰:۷:۲۱	۱۰۶:۳۳:۳۶	ارزش‌های دفاع مقدس
۶۸:۳۶:۵۷	۹۷:۰۷:۳۷	۳۰۱:۳۹:۱۲	۳۰۸:۱۱:۴۵	اطلاعات عمومی
۶۰:۱۱:۲۴	۷۹:۲۰:۱۴	۳۷۲:۰۷:۴۸	۲۶۹:۵۶:۲۷	اقتصادی
۱۱:۱۲:۳۹	۲۳:۲۸:۳۹	۳۱:۴۵:۰۹	۹۱:۳۳:۱۵	تاریخی
۲۴:۱۴:۵۴	۵۷:۰۰:۳۰	۴۰:۳۰:۵۴	۵۶:۲۹:۰۰	سیاسی
۴:۳۰:۱۵	۱۸:۳۸:۱۱	۱۸۴:۱۴:۱۵	۹۶:۲۸:۱۵	علم و فن
۲۷۴:۰۵:۰۵	۱۱۰:۵۶:۳۵	۵۱۸:۴۴:۴۸	۴۷۸:۵۰:۲۴	فرهنگی
۳۰۳:۴۴:۳۶	۲۵۴:۵۵:۰۷	۳۱۹:۲۳:۱۸	۴۵۷:۴۹:۳۰	معارف اسلامی
۱۷۰:۱۴:۱۱	۱۴۰:۳۷:۱۳	۲۶۸:۲۰:۳۹	۲۸۲:۰۶:۳۰	ورزش و تفریحات سالم
۱۳۲۴:۱۷:۳۸	۱۳۶۲:۲۲:۳۲	۳۱۳۱:۱۵:۰۰	۳۰۲۷:۴۹:۰۰	جمع کل

مأخذ: سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران- مرکز اردبیل-۱۳۹۵

جدول (۲۱-۵) درصد پوشش جمعیتی شبکه‌های سراسری و استانی مرکز اردبیل در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

ردیف	عنوان	۱۳۹۴	۱۳۹۵	درصد تغییرات
۱	درصد پوشش جمعیتی شبکه سراسری صدا (راديو ایران) روی موج AM	۹۳	۹۳	-
۲	درصد پوشش جمعیتی شبکه استانی صدا روی موج AM	۹۲	۹۲	-
۳	درصد پوشش جمعیتی شبکه جوان صدا روی موج اف ام	۹۹/۸	۹۹/۸	-
۴	درصد پوشش جمعیتی شبکه قرآن روی موج اف ام	۶۵	۸۴	۲۹
۵	درصد پوشش جمعیتی شبکه معارف روی موج اف ام	۶۵	۸۴	۲۹
۶	درصد پوشش جمعیتی شبکه ورزش صدا روی موج اف ام	۶۵	۸۴	۲۹
۷	درصد پوشش جمعیتی شبکه پیام صدا روی موج اف ام	۹۷	۹۷	-
۸	درصد پوشش جمعیتی شبکه فرهنگ صدا روی موج اف ام	۹۵	۹۵	-
۹	درصد پوشش جمعیتی شبکه استانی صدا روی موج اف ام	۶۰	۸۴	۲۹
۱۰	تعداد فرستنده پر قدرت تلویزیونی در استان	۲	۲	-
۱۱	تعداد ایستگاه‌های موج متوسط رادیویی	۳	۳	-
۱۲	درصد پوشش شبکه یک سیما	۹۹/۸	۹۹/۸	-
	درصد پوشش شبکه دو سیما	۹۹/۸	۹۹/۸	-
	درصد پوشش شبکه سه سیما	۹۹/۸	۹۹/۸	-
	درصد پوشش شبکه چهار سیما	۷۳	۷۳	-
	درصد پوشش شبکه استانی سیما	۹۹/۸	۹۹/۸	-
	درصد پوشش شبکه خبر سیما	۸۳	۸۸	۶
	درصد پوشش شبکه آموزش سیما	۵۵	۸۸	۶۰
	درصد پوشش شبکه قرآن سیما	۶۵	۸۸	۳۵/۳

مأخذ: سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران-مرکز اردبیل-۱۳۹۵

جدول (۲۱-۶) مدت پخش برنامه‌های صدای جمهوری اسلامی ایران - مرکز اردبیل (ساعت و دقیقه)
طی سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۹۵

شرح سال	اخبار	برنامه	میان برنامه	جمع
۱۳۹۴	۱۵۳:۱۵:۰۰	۳۰۲۷:۴۹:۰۰	۵۵۷۸:۵۶:۰۰	۸۷۶۰:۰۰:۰۰
۱۳۹۵	۱۰۹:۲۰:۰۰	۳۱۳۱:۱۵:۰۰	۵۵۴۳:۲۵:۰۰	۸۷۸۴:۰۰:۰۰

مأخذ: سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران-مرکز اردبیل-۱۳۹۵

جدول (۲۱-۷) مدت پخش برنامه‌های سیمای جمهوری اسلامی ایران - مرکز اردبیل (ساعت و دقیقه)
طی سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۹۵

شرح سال	اخبار	برنامه	میان برنامه	جمع
۱۳۹۴	۲۴۹:۴۲:۰۰	۱۳۶۲:۲۲:۳۲	۷۱۵۱:۲۶:۲۸	۸۷۶۳:۳۱:۰۰
۱۳۹۵	۱۹۰:۴۸:۰۰	۱۳۲۴:۱۷:۳۸	۷۲۶۸:۵۴:۲۲	۸۷۸۴:۰۰:۰۰

مأخذ: سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران-مرکز اردبیل-۱۳۹۵

جدول (۲۱-۸) مدت پخش برنامه‌های برون مرزی جمهوری اسلامی ایران - مرکز
 اردبیل (ساعت و دقیقه)
 طی سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۹۵

شرح سال	اخبار	برنامه	میان برنامه	جمع
۱۳۹۴	۲۱۸:۳۰:۰۰	۱۰۳۹:۴۵:۰۰	۱۷۷۲:۱۴:۰۰	۳۰۳۰:۲۹:۰۰
۱۳۹۵	۲۰۵:۰۰:۰۰	۱۰۴۷:۴۲:۰۰	۱۷۸۶:۰۵:۰۰	۳۰۳۸:۴۷:۰۰

مأخذ: سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران-مرکز اردبیل-۱۳۹۵

